

Het geloof onzer vaders

<https://hdl.handle.net/1874/224714>

Vak 62

Het Geloof onzer Vaderen

5

mm 4670

Leucocarpus v. s. Hansen. of

Hand

Art. 3 alinea c der Statuten.

HET GELOOF ONZER VADEREN.

Algemene Provincie Kataloes
Minderbroedersklooster
Alverna Gld

~~742-35~~
HET GELOOF ~~128~~
ONZER VADEREN

DOOR

Vol. 62
5
Z. Em. JAMES GIBBONS,
Kardinaal-Aartsbisschop van Baltimore.

MET MACHTIGING DES SCHRIJVERS VERTAALD EN MET
HET OOG OP NEDERLANDSCHE TOESTANDEN BEWERKT

DOOR

W. A. J. BLAISSE, Pastoor.

KERKELIJK GOEDGEKEURD.

DERDE VERBETERDE UITGAVE.

13e-23e DUIZENDTAL.

UTRECHT - WED. J. R. VAN ROSSUM - 1913.

REIMPRIMATUR.

ZWOLLIS
die 28 Martii 1913.

G. A. MEIJER, O. P.
Libr. Cens.

MACHTIGING VAN DEN SCHRIJVER.

*Cardinal's Residence 408 N. Charles St. Baltimore,
April 20, '96.*

Dear Rev. Father.

I beg to acknowledge your letter of April 8th and to thank you for the kindly sentiments it contains.

I cordially give you permission to translate „The Faith of our Fathers” into Dutch, and to make such changes on the subject of civil government and others as the difference in the history of both countries may seem to require.

Kindly consult your Bishop before taking any definite steps towards publication of your translation.

Hoping that God may bless the work with the fruits that He has graciously produced through „The Faith of our Fathers” in this country, I remain

Faithfully Yrs. in Chr.

J. CARD. GIBBONS.

REV. W. A. J. BLAISSE,
Curate.

Etten, bij Terborg. Holland.

EEN WOORD VOORAF.

Bij niemand onzer lezers behoeven wij »Het Geloof onzer Vadersen« van Z. Em. Kardinaal *Gibbons* in te leiden; de persoonlijkheid van den kardinaal is in de laatste jaren in Amerika zoozeer op den voorgrond getreden, dat ook in ons land met belangstelling naar zijn werk wordt uitgezien.

Toch meenen wij, dat een kort woord over het ontstaan van dit boekje hier een plaats mag vinden.

Zooals bekend is, werd op het tweede nationaal Concilie van *Baltimore*, tot de oprichting van een Apostolisch Vicariaat in Noord-Carolina besloten, en werd *James Gibbons*, destijds secretaris van den Aartsbisschop *Mart. Joh. Spalding* van *Baltimore*, aangewezen om, bekleed met de bisschoppelijke waardigheid, in dien Staat het zaad van het Evangelie uit te strooien.

Het was een eigenaardige toestand, waarin de jeugdige bisschop zich verplaatst zag. Hij kwam in een Staat met meer dan een millioen inwoners, en hij vond er slechts een paar honderd Katholieken; maar zij, die den prelaat van nabij kenden, die wisten, welke gaven van geest en gemoed zich aan het beminnelijkste karakter paarden, zagen met vertrouwen de toekomst te gemoet.

Het leven van een Amerikaansch priester, vooral wat betreft zijn omgang met andersdenkenden, wijkt nog al af van het onze; hij is vrijer in zijne bewegingen; verschil van godsdienst is geen slagboom voor gemeenschappelijken arbeid; wat men hier met proselietenmakerij zou bestempelen is daar een

recht, dat aan elke gemoedelijke overtuiging wordt toegekend.

Het duurde niet lang, of *Mgr. Gibbons* was aan duizenden bekend. En hoe kon het anders! men zag hem overal; waar iets goeds te verrichten viel stond hij vooraan; waar armen of ongelukkigen moesten geholpen worden vond hij de middelen; men zocht hem op; men haalde hem overal in, en niemand ging ongetroost van hem weg. En die man preekte, eenvoudig, zonder effectbejag, in ongekunstelde taal de verhevenste waarheden verklarend gelijk de Zaligmaker zelf deed, ze aanpassend aan de menschelijke natuur, aan den aard van het Amerikaansche volk in het bijzonder; zoo leerden het de Schriften, zoo leerden het de geloofsgetuigen van alle eeuwen, zoo leert het nu nog de H. Roomsche Kerk. Is het wonder, dat men verbaasd stond, in de woorden van den Bijbel de leer der katholieke Kerk terug te vinden? Die hem eens gehoord had wilde hem weder hooren, wilde hem laten hooren aan anderen; en hij werd meêgetroond naar afgelegen dorpen en buitenherbergen, waar een tafel den kansel moest vervangen; hij werd binnengeroepen in de werkplaats, besteld bij den veldarbeid, uitgenoodigd in de huiskamer, »en de »menigte werd meer en meer vergroot van mannen »en vrouwen, die in den Heer geloofden.« (HAND. V. 14.) Toen *Mgr. Gibbons* na korten tijd geroepen werd, om als opvolger van *Mgr. Mc Gill* den bischopszetel van Richmond te bekleeden, waren in Noord-Carolina 1800 Katholieken over 14 parochiën verdeeld.

Het bisdom van Richmond had groote gelijkenis met het Apostolisch Vicariaat, dat hij verliet; wel

waren er meer Katholieken, doch hun getal ging de twintig duizend op de bijna anderhalf millioen inwoners niet te boven. Hij vond er denzelfden werkkring, zijn leven gaf hem weinig verandering, zijn onderrichtingen waren beziel met denzelfden geest: in eenvoudigen en practischen vorm de voornaamste leerstukken der katholieke Kerk uitleggen en verdedigen.

Uit dezen tijd stamt »Het Geloof onzer Vadersen«, welk boek in 1876 in Richmond voor het eerst uitkwam, en dat in hoofdzaak de onderrichtingen en leerredenen bevatte, die in Richmond en Noord-Carolina voor een gemengd publiek gehouden waren. Het boekje werd geschreven om een ieder in de gelegenheid te stellen, wat in de preek gehoord was, nog eens kalm en zonder overhaasting na te lezen en te overwegen.

Het bedoelt op de eerste plaats geen bestrijding van andersdenkenden; het hoofddoel is: duidelijk uiteenzetten wat de katholieke Kerk leert, want te dezen opzichte, en dat mogen wij ook van ons land getuigen, heerscht eene niet geringe onkunde. De verschillende waarheden des geloofs worden bewezen uit de H. Schrift, en waar het noodig is worden de Kerkvaders opgeroepen als getuigen van het geloof van hun tijd; want als geschiedkundig gezag moeten zij zelfs door diegenen worden toegelaten, die hun persoonlijk gezag in twijfel trekken.

In Amerika maakte het boekje grooten opgang; in 1895 verscheen het 250ste duizendtal (46ste uitgave), (1) maar ook in Europa vond het zijn weg, en reeds in 6 talen werd het uitgegeven en vond het

(1) In 1906 verscheen het 625ste duizendtal (67ste uitgave).

een breedten kring van lezers. Wij meenden daarom allen, die de waarheid liefhebben, geen ondiens te bewijzen, door »*Het Geloof onzer Vaders*« voor Nederland te bewerken. Wij hebben zooveel mogelijk het oorspronkelijke onveranderd weergegeven; alleen dáár, waar Amerikaansche toestanden voor een goed begrip veranderingen wenschelijk maakten, hebben wij er voorbeelden uit onze eigene omgeving voor in de plaats gesteld.

Moge het boekje, door Gods hand geleid, den weg vinden naar menig hart; moge het de waarheid des geloofs beter leeren kennen, vuriger doen beminnen, en met dankbaarheid het oog hemelwaarts doen richten naar den troon van Hem, »uit wiens volheid wij allen ontvangen hebben, ook genade voor genade.« (Joan. I. 16).

DE BEWERKER.

VOORBERICHT VOOR DE DERDE UITGAVE.

Vriendelijke lezer,

In deze derde uitgave van »*Het Geloof onzer Vaders*« vindt gij bijna onveranderd de tweede uitgave terug. De eenige verandering die gij, naar ik meen met uwe volle goedkeuring, bemerken zult, is deze, dat zorgvuldig elk woord vermeden is, dat aan eene heftige polemiek kan doen denken. De toon van het boekje is nu hoop ik zóó, dat de felle bewoordingen, waarin dikwijls de opwerpingen tegen de katholieke geloofsleer geuit worden, er geen naklank in gevonden hebben. Ik ben mijne vrienden, die mij tot deze verbetering aanspoorden, van harte dankbaar.

DE BEWERKER.

INLEIDING

(VAN Z. E. KARDINAAL GIBBONS.)

Dierbare Lezer,

Misschien neemt gij voor de eerste maal in uw leven een boek ter hand, waarin u de leer der katholieke Kerk door een harer zonen wordt uitgelegd. Gij hebt zonder twijfel menigmaal iets over onze Kerk gehoord en gelezen; maar kwam hetgeen gij vernomen hebt niet uit een bron, die u met reden verdacht moest voorkomen? Gij vraagdet om brood, en zij gaven u een steen. Gij vraagdet om visch, en zij gaven u eene slang: in stede van het brood der waarheid, gaven zij u de slang der logen. Is niet daarom uw gemoed, zonder onrechtvaardig te willen zijn, tegenover ons met vooroordeelen behept, omdat gij geluisterd hebt naar valsche getuigenissen? Dit ten minste is het geval met duizenden mijner medeburgers. De katholieke Kerk wordt in een verkeerd daglicht gesteld door bijna allen, wier roeping het is, te strijden voor waarheid en schoonheid.

Tegen haar spant de romanliteratuur samen, en de schilderkunst, en de geschiedenis. In een groot deel van de pers, in schotschriften, zelfs op den kansel, waar slechts woorden van waarheid en liefde

moesten weerklinken, is zij het slachtoffer der snoodste lastertaal.

Op haar schoon en hemelsch gelaat drukken hare vijanden een afzichtelijk masker, en in deze vermomming leveren zij haar over aan den hoon en de bespottung van het volk; op gelijke wijze als Jesus, haar Bruidegom, behandeld werd, toen Hij, omkleed met den rooden soldatenmantel en met doornen gekroond, in deze spotvertooning werd uitgelachen door het onnadenkend gepeupel.

Zij zijn bevreesd, de waarheid over haar te zeggen, en daarom moeten zij tot leugentaal hun toevlucht nemen.

Dagelijks duikt dezelfde onzinnige beschuldiging weer op, hoe dikwijls zij ook wederlegd moge wezen: de Katholieken zijn afgodendienaars, want zij aanbidden de beelden; zij loochenen het middelaarsschap van Christus, in wiens plaats zij Maria stellen; zij verbieden den geloovigen, den Bijbel te lezen; zij ontvangen van den priester, bij wien zij ter biecht gaan, volle vrijheid om alle zonden te bedrijven; enz. enz.

En toch toonen zij zich bij zulke lastertaal nog verwonderd, wanneer wij met verontwaardiging daartegen opkomen, en zij beschuldigen ons van al te groote teergevoeligheid. Wij zijn zoolang met voeten getreden, dat zij meenen, dat wij geen recht meer hebben, ons te beklagen.

Wij kunnen de boosheid van hen, die aldus wetens en willens de Kerk belasteren, niet te groot voorstellen.

Er is een gebod, hetwelk zegt: »Gij zult tegen uwen naaste geen valsche getuigenis spreken.« (1)

(1) Exod. XX. 16.

Indien het zonde is, valsche getuigenis te geven tegen een enkel persoon, hoe zullen wij dan de misdaad brandmerken van hen, die tweehonderd vijf en twintig millioen medemenschen lasteren, door hen leerstellingen en gebruiken toe te schrijven, die zij verwerpen en verafschuwen.

Ik verwonder mij niet, dat de Kerk gehaat wordt door diegenen, welke alleen aan hare vijanden vragen, wat zij is. Een eerlijk man moet eene instelling verafschuwen, wier geschiedenis, naar zijne meening, uit moord, misdaad en bedrog is opgebouwd.

Was ik opgevoed gelijk zij, in eene omgeving, vijandig aan de Kerk, misschien zoude ik thans ongelukkig genoeg zijn om wraak te ademen tegen haar, in plaats van mijn leven voor hare verdediging op te offeren.

Niet over hunne vijandschap klaag ik, maar hierover, dat het oordeel, hetwelk zij zich over haar gevormd hebben, steunt op het gewetenloos beweren harer vijanden, en niet op onpartijdige getuigenis.

Aangenomen, dat ik mij op de hoogte wilde stellen van de verwickelingen in Transvaal: zou het dan eerlijk zijn, als éénige bron van mijn onderzoek, de vijandiggezinde Engelsche bladen uit te kiezen, die de Boeren voorstellen als de onbeschaafdsten, onredelijksten en brutaalsten wezens ter wereld, wier eenige goede hoedanigheid hierin bestaat, dat zij handig met het geweer kunnen omgaan? Zou mijn oordeel niet veel onpartijdiger zijn, wanneer ik eenigen tijd te Pretoria of Johannesburg ging wonen, en ook *hunne* couranten las, en *hunne* eischen en grieven nazocht, en door persoonlijken omgang hunne zeden en gewoonten, hun aanleg en karakter trachtte te leeren kennen?

Nu vraag ik u: wees in dezelfde mate eerlijk tegenover de katholieke Kerk, als gij redelijker wijze van mij verlangt, wanneer ik een oordeel zal uitspreken over de Transvalers. Vraag niet aan hare vijanden, wie zij is; want deze zijn door harts-tocht verblind; vraag het niet aan hare ondankbare, afvallige kinderen; want nooit zult gij den zoon met eerbied over zijne moeder hooren spreken, nadat hij haar veracht heeft en verlaten.

Put de kennis van hare geschiedenis uit de bron zelve. Onderzoek hare geloofsbelijdenis. Lees hare katechismussen en leerboeken. Gij kunt ze overal vinden, in de winkels der boekhandelaren, in de bibliotheken harer priesters, op de tafels van katholieke familiën.

Er bestaat geene Vrijmetselarij in de katholieke Kerk; zij heeft geen geheimen achter te houden. Zij heeft geen afzonderlijke leer voor Bisschoppen en Priesters, en eene andere voor leeken. Zij heeft geen geheime geloofsbelijdenis voor de ingewijden, en eene andere voor hen, die er buiten staan. Alles in de katholieke Kerk is open en bloot. Zij heeft dezelfde leer voor allen — voor den Paus en voor den werkman.

Zou ik niet *meer* bevoegd zijn, u de geloofsleer der Kerk voor te dragen, dan de vijandige getuigen, welke ik daar juist heb aangehaald?

Ik heb hare leer met de moedermelk ingezogen. Ik heb de studie harer geschiedenis en geloofsleer tot mijne levenstaak gemaakt. Welke reden kan ik hebben om u te misleiden? Niet tijdelijke belooning, want ik zoek niet uw geld maar uwe ziel, voor welke Jesus Christus gestorven is; en eeuwige belooning zou ik nooit mogen verwachten, wanneer ik u misleidde, want eeuwige vervloeking zou ik

over mij afroepen, zoo ik trachtte volgelingen te winnen voor een valsche leer.

Mijn eenige beweegreden, dierbare lezer, is deze: ik gevoel tot in het diepst mijns harten, dat ik, in het katholieke geloof, een schat bezit, waarbij vergeleken alle aardsche goederen slechts slijk zijn. In plaats van dezen schat in mijn hart besloten te houden, verlang ik vurig hem met u te deelen, te meer daar ik niets van mijn geestelijken rijkdom verlies, wanneer ik die aan anderen mededeel.

Voor mij is het eene daad van plicht en liefde, de waarheid te spreken over mijne eerbiedwaardige Moeder, vooral nu zij zoo gelasterd wordt in onze dagen. Indien de beschuldigingen, welke tegen haar worden ingebracht, ook slechts voor een tiende gedeelte waarheid bevatten, ik zou niet, voor geen dag zelfs, tot hare gemeenschap behooren, laat staan tot hare bediening. Maar ik weet, dat deze aantijgingen valsch zijn. Hoe langer ik haar ken, hoe meer ik haar bewonder en vereer. Elken dag ont-plooit zij nieuwe liefelikheden voor mijne oogen.

O mijn dierbare vriend, indien gij haar zaagt, gelijk hare kinderen haar zien, niet langer zou zij voor uw blik verzinlijkt worden als de vrouw van Babylon, maar zij zou aan u worden geopenbaard, »schoon als de maan, uitgelezen als de zon«, met het merkteeken van hemelsche schoonheid op het voorhoofd, glorierijk »als een slagorde van legerscharen.« (1) Gij zoudt haar beminnen, met innige omhelzing zoudt gij u aan haar vastklampen. Met hare kinderen zoudt gij opstaan, vol eerbied, »en haar allerzaligst prijzen.« (2)

(1) Hooglied VI. 9.

(2) Spreuken XXXI. 28.

Beschouw wat gij verliest en wat gij wint, wanneer gij den katholieken godsdienst omhelst.

Uw verlies is niets, vergeleken bij uw winst. Gij doet geen afstand van uw karakter, noch van uwe waardigheid, of onafhankelijkheid, of verstandelijke vermogens. Gij geeft geen enkele der geopenbaarde waarheden prijs, die gij nu reeds mocht bezitten. De éénige band, die u wordt aangelegd, is de band van het Evangelie, en hiertegen kunt gij, redelijker wijze, geen bezwaar maken.

Gij wint daarentegen alles. wat waard is bezeten te worden. Gij ontvangt een volkomene en aaneengeschakelde kennis van Gods Openbaring. Gij neemt bezit van de geheele waarheid, gelijk die is in Christus Jesus. Gij ziet die waarheid niet meer uit haar verband gerukt, maar als in een helderen spiegel weerkaatst in al hare schoonheid. Uwe kennis van de waarheid is niet alleen volkomen en aaneengesloten, maar zij wordt ook vast en onomstootelijk. Gij verruilt meening tegen zekerheid. Gij wordt niet langer »rondgevoerd met iederen wind der leering,« (1) maar gij staat onwrikbaar gegrondvest op de rots der waarheid. Dan geniet gij dien stillen vrede, die opwelt uit het bewuste bezit der waarheid.

En wanneer gij tot de Kerk komt, gaat gij geen onbekende plaats binnen, maar gij keert terug op uw Vaders erf. Het huis en de meubels mogen u vreemd toeschijnen; maar alles is juist zooals uwe voorvaderen het voor driehonderd jaren verlaten hebben. Wanneer gij terugkeert tot de Kerk, dan bidt gij op dezelfde plaats, waar, vóór u, uwe vaders gebeden hebben; gij knielt neêr vóór hetzelfde

(1) Ephesiërs IV. 14.

altaar, vóór hetwelk zij nederknielden; gij ontvangt dezelfde Sacramenten, die zij ontvingen, en huldigt hetzelfde gezag der geestelijke overheid, dat zij eerbiedigden. Gij keert terug als de verloren zoon naar het huis van uw Vader en Moeder, het vreugdekleed wordt u aangelegd, het feestmaal der liefde voor u opgedischt, en gij ontvangt den vredetus, als onderpand van kindschap en aanneming. Eén hartelijke omhelzing van uw teedere Moeder zal u schadeloos stellen voor alle offers die gij moest brengen, en met den boetvaardigen Augustinus zult gij uitroepen: »Te laat heb ik u gekend, o schoonheid, altijd oud en altijd nieuw, te laat heb ik u bemind.«

Wanneer, door dit boek te lezen, ook slechts ééne ziel de Kerk leerde kennen, mijn arbeid zou ruimschoots beloond zijn.

Herinnert u dat niets van zoo hoog gewicht is als de redding uwer onsterfelijke ziel; »wat toch baat het den mensch, indien hij de gansche wereld winne, maar zijner ziele verlies lijdt? Of welken prijs zal de mensch geven voor zijne ziel?« (1) Laat daarom noch vrees van vrienden of familie te stooten, noch vervolging van menschen, noch verlies van aardsche goederen, noch welk ander tijdelijk onheil ook, u afschrikken, om den waren godsdienst te onderzoeken en te omhelzen. »Want het tegenwoordig tijdelijke en lichte onzer verdrukking werkt eene onmetelijke, overtreffende zwaarte van heerlijkheid in ons.« (2)

Moge God u licht geven, om de waarheid te zien, en, haar ziende, kloeken moed en sterkte, om haar te volgen.

(1) Matth. XVI. 26.

(2) II Cor. IV. 17.

HOOFDSTUK I.

DE HEILIGE DRIEVULDIGHEID. DE MENSCH- WORDING, ENZ.

De katholieke Kerk leert ons, dat er slechts één God is, die alle volmaaktheden in den hoogsten graad bezit, wiens kennis, macht en goedheid oneindig zijn, die alles schiep door zijne almacht, en alles bestiert door zijne Voorzienigheid.

In dien éénen God zijn drie onderscheiden Personen: de Vader, de Zoon en de H. Geest, die volmaakt gelijk aan elkander zijn.

Wij gelooven, dat O. H. Jesus Christus, de tweede Persoon der H. Drievuldigheid, waarachtig God is en waarachtig mensch. Hij is God; want Hij »is over alles God te prijzen in eeuwigheid.« (1) »Hij is God uit het wezen des Vader vóór den tijd geboren, en Hij is mensch uit het wezen der moeder geboren in den tijd.« (2)

Uit liefde tot ons, en om ons te verlossen van de ellende, die wij door de ongehoorzaamheid onzer stamouders hadden overgeërfd, is het Goddelijk

(1) Rom. IX. 5.

(2) Geloofsbelijdenis van den H. Athanasius.

Woord van den Hemel nedergedaald en heeft, door de werking des H. Geestes, in den schoot der Maagd Maria de menschelijke natuur aangenomen. Hij werd geboren op Kerstmis in een stal te Bethlehem.

Dertig jaren leefde Hij, voornamelijk te Nazareth, verborgen voor het oog der wereld, en daarna begon Hij zijn openbaar leven.

Hij koos eenige mannen als Apostelen uit, en onderwees hen in de leerstukken van den godsdienst, dien Hij stichtte.

Drie jaren lang toog Hij weldoende rond, schonk den blinden het gezicht weder, den dooven het gehoor, genas de zieken, riep de dooden tot het leven terug en verkondigde in geheel Judea het nieuwe Evangelie des vredes (1).

Op Goeden Vrijdag werd Hij op den berg Calvarië gekruisigd om ons door zijn dood te verlossen. Daarom draagt alleen Jesus den naam van Zaligmaker en Verlosser, »want er is ook onder den hemel geen andere naam, den menschen gegeven, door welken wij moeten zalig worden.« (2) »Hij werd verbrijzeld om onze misdaden;... en door zijne striemen werden wij genezen.« (3)

Lijdende en stervende beveelt Jesus ons, dat wij Hem door de kruisiging van ons vleesch en door dagelijksche verstervingen zullen navolgen: »Zoo iemand na Mij wil komen, die verloochene zich zelve, en neme dagelijks zijn kruis op, en volg Mij na.« (4)

(1) Matth. XI.

(2) Hand. IV. 12.

(3) Isaias LIII. 5.

(4) Luc. IX. 23.

Daarom onthouden wij ons op de Vrijdagen, die aan de overdenking van het lijden des Zaligmakers toegewijd zijn, van vleeschspijzen, — niet alsof vleesch eten, in zich beschouwd, zonde ware, maar omdat wij ons lichaam eene heilzame versterving willen opleggen. Kinderen, in de hooge, edele beteekenis van het woord, zijn veeleer geneigd, den verjaardag van den dood huns vaders te herdenken door gebeden en verstervingen, dan door een weelderig feestmaal. Evenzoo onthouden wij ons op Vrijdag van vleeschspijzen, teneinde, door de versterving van ons lichaam, een zwak bewijs te leveren onzer dankbaarheid jegens den welbeminden Meester; wij trachten »ten allen tijde het sterven van Jesus in ons lichaam om te dragen, opdat ook het leven van Jesus geopenbaard worde in onze lichamen.« (1)

De Katholieken houden het kruis in hooge eere, omdat onze Zaligmaker aan het kruis gestorven is. Het overschaduwet onze kerken, het versiert onze bedplaatsen. Wij vereeren het als zinnebeeld onzer Verlossing: »Het zij verre van mij, te roemen, dan in het kruis onzes Heeren Jesus Christus.« (2)

Wij schrijven aan het kruis geene innerlijke kracht toe; zulks ware zonde en afgoderij; onze vereering klimt op tot Dengene, die uit liefde tot ons, op het kruis wilde sterven.

Het is een aloud en zeer vroom gebruik der geloovigen, het teeken des kruises te maken, terwijl men eerbiedig zegt: »In den naam der Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes. Amen.« — *Tertullianus*, die in de tweede eeuw na Christus leefde, getuigt:

(1) II Cor. IV. 10.

(2) Galat. VI. 14.

»Bij al onze handelingen, — wanneer wij binnentreden of uitgaan, wanneer wij ons kleeden, bad of maaltijd nemen, vóór wij ons ter ruste leggen..... maken wij het teeken des kruises op ons voorhoofd..... Dit gebruik is ons niet voorgeschreven door eenige uitdrukkelijke wet der H. Schrift; maar de Overlevering heeft het geleerd, door de gewoonte werd het bevestigd, door het geloof onderhouden.« (1) Door het kruisteeiken belijden wij ons geloof in de H. Drieëenheid en in de Menschwording, en verrichten wij eene bij uitstek heilzame acte van godsvereering.

Wij gelooven, dat Jesus Christus op Paaschzondag zijne goddelijke macht heeft getoond door uit eigen kracht van den dood op te staan; wij gelooven, dat Hij nog veertig dagen na zijne Verrijzenis bij zijne leerlingen bleef, om hen te onderrichten, en toen van den Olijfberg ten Hemel is opgeklommen.

Op het Pinksterfeest, tien dagen na zijne Hemelvaart, zond de Heiland, overeenkomstig zijne belofte, den H. Geest aan zijn discipelen, terwijl zij in gebed vereenigd waren. De H. Geest reinigde hun hart van zonde, en deelde hun de volmaakte kennis mede van de heilsleer, die zij moesten verkondigen. Op datzelfde Pinksterfeest begon de verheven zending der Apostelen; van dit oogenblik dagteekenen wij het openbare leven der katholieke Kerk.

De goddelijke Zaligmaker gaf zijnen Apostelen de meest uitgebreide volmacht om in zijn naam te leeraren. Hij beval hun »het Evangelie te verkondigen aan alle schepselen«, (2) terwijl Hij, onder

(1) *De Corona*, C. III.

(2) *Marc.* XVI. 15.

de ernstigste strafbedreiging, een ieder gebod, hen te gehoorzamen: »Wie u hoort, hoort Mij; en wie u versmaadt, versmaadt Mij. Maar wie Mij versmaadt, versmaadt Hem, die Mij gezonden heeft.« (1)

En uit vrees, dat wij de ware Kerk niet zouden onderscheiden van de valsche sekten, die naar de voorspelling van den goddelijken Meester niet zouden uitblijven, heeft Hij aan zijne Kerk een bruidstooi geschonken, die haar voor elk onverduisterd oog als zijne eenig wettige Bruid aanwijst. De voornaamste sieraden van den tooi, de kenteekenen der ware Kerk, zijn: de *Eenheid*, de *Heiligheid*, de *Katholiciteit*, de *Apostoliciteit*. (2) Men kan hier bijvoegen de *Onfeilbaarheid* van haar leeraamt en de *onafgebroken voortdoring* van haar bestaan.

Elk dier kenteekenen zal het onderwerp van een afzonderlijk hoofdstuk uitmaken.

(1) Luc. X. 16.

(2) Geloofsbelijdenis van Const.

HOOFDSTUK II.

EENHEID DER KERK.

De éénheid, waarvan hier sprake is, beduidt, dat de ledematen der ware Kerk *dezelfde* geopenbaarde waarheden gelooven, en het gezag *derzelfde* herders erkennen moeten. Ketterij en Schisma staan vijandig tegenover de Christelijke éénheid: de scheurmaker onttrekt zich aan het gezag der geestelijke overheid, de ketter verwerpt één of meer artikelen van het christelijk geloof. Uit tallooze plaatsen der H. Schrift blijkt, dat éénheid van geloof en gezag, onder de ledematen der Kerk, door den Zaligmaker geboden wordt. In de treffende bede, welke Zijn Lijden onmiddellijk voorafging, zegt Hij: »Ik bid ook voor degenen, die, door hun woord, in Mij zullen gelooven: opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader! in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons één zijn: opdat de wereld geloove, dat Gij Mij hebt gezonden.« (1) Hier vraagt Jesus, dat zijne volgelingen één mogen zijn door den band des geloofs, gelijk Hij en de Vader één zijn in wezen; en Jesus' gebed wordt immer verhoord.

(1) Joan. XVII. 20, 21.

De H. Paulus rangschikt ketterij en schisma op dezelfde lijn met doodslag en afgodendienst; hij verklaart, dat stichters van sekten het rijk Gods niet zullen erven. (1) In zijn brief aan de Ephesiërs dringt hij, in bezielende woorden, op éénheid van geloof aan: »Zijt zorgvuldig de éénheid des Geestes te bewaren in den band des vredes: één lichaam, en één Geest, gelijk gij geroepen zijt tot ééne hoop uwer roeping; één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, Die daar is boven allen, en door alles, en in ons allen.« (2) Evenals gij allen, zegt hij, één God aanbidt en niet meerdere goden; evenals gij allen één goddelijken Middelaar erkent en niet meerdere middelaars; evenals gij allen door één Heiligen Geest zijt geheiligd, en niet door meerdere geesten; evenals gij allen één hemel verwacht, en niet meerdere hemelen, — zoo moet gij ook allen één geloof belijden.

Eénheid van bestuur behoort niet minder tot het wezen van Christus' Kerk, dan éénheid van leer. De Goddelijke Zaligmaker spreekt nimmer van zijne »*Kerken*«, doch altijd van zijne »*Kerk*«. Hij zegt niet: »Op deze steenrots zal ik mijne *Kerken* bouwen,« maar: »Op deze steenrots zal ik mijn *Kerk* bouwen.« (3) Uit deze woorden blijkt ons zonneklaar, dat het nimmer in Zijne bedoeling gelegen heeft, verschillende sekten, die onderling strijd voeren, te stichten of goed te keuren; maar dat Hij één lichaam gewild heeft, georganiseerd onder één zichtbaar Hoofd; want gelijk de Kerk een zichtbaar lichaam is, zoo moet zij ook een zichtbaar hoofd bezitten.

(1) Gal. V. 20, 21.

(2) Ephes. IV. 3—6.

(3) Matth. XVI. 18.

De Kerk wordt een *koninkrijk* geheeten; »Hij zal over het huis van Jacob heerschen in eeuwigheid, en Zijns rijks zal er geen einde zijn.« (1) Dan, in een wélgeordend koninkrijk vindt men slechts *één koning, één regeeringsvorm, ééne grondwet*, bindend voor allen. Zoo kan er, in het geestelijk koninkrijk van Jesus Christus, maar één hoofd zijn, dat geestelijke gehoorzaamheid van allen kan en moet vorderen; één vorm van geestelijk bestuur; ééne grondwet, bindend voor alle Christenen, want »alle rijk, tegen zich zelf verdeeld zal verwoest worden.« (2)

De Zaligmaker noemt zijne Kerk eene *schaapskudde*: »En het zal worden ééne kudde en één herder.« (3) Waar vinden wij een meer juist, een meer treffend beeld van éénheid? Alle schapen der kudde zijn nauw met elkaar vereenigd; een oogenblik gescheiden, zoeken zij haastig elkaar weder op; zij volgen dezelfde paden; zij grazen in dezelfde weiden; zij gehoorzamen denzelfden herder, en vluchten beschroomd voor de stem van vreemdelingen. Zoo verlangt de goddelijke Meester, dat alle schaap-kens zijner kudde deel zullen hebben aan dezelfde Sacramenten, aan hetzelfde brood des levens; dat zij denzelfden weg des geloofs volgen die ten hemel geleidt. Hij wil, dat zij luisteren naar de stem van één Opperherder, dat zij met zorg de valsche leeraars vlieden.

Zijne Kerk wordt vergeleken bij het *menschelijk lichaam* (4): het lichaam heeft verschillende ledematen, alle onafscheidelijk met het *hoofd* vereenigd.

(1) Luc. I. 32. 33.

(2) Matth. XII. 25.

(3) Joan. X. 16.

(4) Rom. XII. 4, 5.

Het hoofd beveelt; de voet gehoorzaamt oogenblikkelijk, de hand richt zich op, de lippen openen zich. Zoo wilde Jesus Christus, dat zijne Kerk, uit verschillende ledematen saâmgesteld, vereenigd zou wezen met een zichtbaar hoofd, waaraan alle ledematen moeten gehoorzamen.

De Kerk wordt vergeleken bij een *wijnstok* (1); wel breiden zich de takken naar alle richtingen uit, maar met dezelfde sappen worden zij gevoed. Zoo wil de goddelijke Zaligmaker dat alle ranken van Zijn »wijnstok« vereenigd zijn met den stam, en daaruit hun voedsel trekken.

Eindelijk draagt de Kerk, in de H. Schrift, den schoonen eeretitel van *Bruid van Christus*; (2) welnu, de wet der Christenen gedooft slechts ééne echtgenoot.

Inderdaad, ons gezond verstand alleen, afgezien nog van de Openbaring, overtuigt ons voldoende, dat God onmogelijk de stichter kan zijn van verschillende godsdienststelsels, die met elkaar in tegenspraak zijn. God is in Zijn wezen één. Hij is de waarheid zelf. Hoe zou nu die God van waarheid, bijvoorbeeld, aan ééne afdeeling van Christenen kunnen zeggen, dat er in God drie Personen zijn, en aan eene andere, dat er slechts één Persoon is in God? Hoe zou Hij den eene kunnen zeggen dat Jesus God is, en den andere, dat Hij alleen mensch is? Hoe kan Hij *mij* verzekeren, dat de straffen der verdoemden eeuwig zijn, en *u*, dat zij niet eeuwig zijn? Een van deze tegenstrijdige leerstukken moet valsch zijn. »God is niet een God van verwarring, maar van vrede.« (3)

(1) Joan. XV. 1.

(2) Openb. XXI. 9.

(3) I Cor. XIV. 33.

Laarom ligt het duidelijk in de plannen van Jesus Christus, aan Zijne Kerk ééne gemeenschappelijke leer te geven, die alle Christenen moeten aannemen, en één gelijkvormig bestuur, aan hetwelk allen, in geweten, moeten onderworpen zijn.

Hoeveel eerbied ik ook heb voor mijne andersgezinde broeders, zoo ben ik het toch der waarheid verplicht, te getuigen, dat deze eenheid van leer en bestuur, in de Protestantsche kerken, gezamenlijk of afzonderlijk genomen, niet wordt gevonden. Voor eenieder, die ook maar eenigzins bekend is met de verschillende Belijdenissen, is het duidelijk dat de Protestantsche genootschappen van elkander verschillen, niet alleen in punten van ondergeschikt belang, maar zelfs in de voornaamste geloofswaarden.

In onze Nederlandsch Hervormde Kerk is de grootste verscheidenheid en vrijheid van denken toegelaten, zoodat, en de goddelijkheid der Christelijke Openbaring, en het bestaan van een, in Zijn wezen van de wereld onderscheiden God, vrijelijk kunnen ontkend worden. De Protestantsche leer is verbrokkeld over allerlei genootschappen; en onder deze is er bijna geen, of het is weer verdeeld in twee of meer afdeelingen, die het onderling niet eens zijn. De Lutheranen verdeelen zich in het Evangelisch Luthersch en het Hersteld Evangelisch Luthersch kerkgenootschap. De Calvinisten staan tegenover elkaar als Nederlandsch Hervormden, Remonstranten, Christelijk Gereformeerden, enz. Ja, ondervraagt men twee personen van dezelfde richting over de eene of andere geopenbaarde waarheid, dan ontvangt men niet zelden de meest tegenstrijdige antwoorden.

De Protestanten verschillen onderling, niet alleen

in leer, maar ook in vorm van kerkelijk bestuur en kerkelijke tucht. De Anglicaansche Kerk erkent den regeerenden vorst als haar geestelijk Hoofd. Voor sommige genootschappen behooren Diakens, Priesters en Bisschoppen tot het wezen hunner hiërarchie; andere, zooals de Apostolische gemeente te 's-Gravenhage, staan onder het bestuur van Engelen, Profeten en Evangelisten; terwijl de groote meerderheid der Protestanten alle soortgelijke benamingen verwerpt.

Waar dan zullen wij de onverdeelde éénheid in geloof en bestuur vinden? Ik antwoord vrijmoedig: alleen in de katholieke Kerk.

De Katholieken zijn ten getale van *tweehonderd vijf-en-twintig millioen* over de aarde verspreid. Zij allen hebben »één Heer, één geloof, één doop« (1) één *Credo*. Zij ontvangen dezelfde Sacramenten, buigen zich voor dezelfde altaren, bewijzen geestelijke gehoorzaamheid aan hetzelfde Opperhoofd; mocht een Katholiek rampzalig genoeg zijn, hardnekkig een artikel des geloofs te loochenen, of de gemeenschap met zijne wettige herders te verbreken, dan houdt hij op lid der Kerk te zijn, en wordt als een dorre tak weggeworpen. De Kerk zou zich liever de rechterhand afhouden, dan gedoogen, dat een verkankerd lidmaat zijne besmetting aan heur lichaam mededeelde. Zoo trof zij Hendrik VIII met den banvloek — daar hij in euvelen moede de heilige wetten des huwelijks bleef schenden. — hoewel zij voorzag, dat die wellustige monarch een machtig volk in zijn ondergang zou medesleepen. In deze eeuw bande zij *Döllinger* uit hare

(1) Ephes. IV. 5,

gemeenschap, hoewel de invloed van zijn naam een Duitsch schisma konde baren. Zij spreekt tot hare kinderen: »Sluit u aan bij de staatkundige partij, die u behaagt; te dezen opzichte laat ik u volkomen vrijheid.« Maar zoodra zij inbreuk maken op eenig artikel des geloofs, roept zij hun toe: »Tot hier toe — niet verder!« De tempel van het geloof is het schuiloord des vredes, der eendracht, der éénheid.

Hoe troostvol en schoon is het, dat, overal waar een Katholiek den drempel van zijne kerken overschrijdt — te *Peking* of te *Melbourne*, te *Londen* of te *Dublin*, te *Amsterdam* of te *Kopenhagen*, te *Parijs* of te *Rome*, te *New-York* of te *San-Francisco*, — hij verzekerd kan zijn, dezelfde leer te hooren prediken, dezelfde offerande bij te wonen, dezelfde Sacramenten te ontvangen.

Meer nog: het *Credo* der katholieke Kerk is het *Credo* van lang vervlogen eeuwen. Hetzelfde Evangelie des vredes, door den Zaligmaker op den berg gepredikt; dezelfde leer, die Petrus te *Antiochië* en *Rome* verkondigde, de H. Joannes Chrysostomus te *Constantinopel*, de H. Augustinus te *Hippo*, de H. Ambrosius te *Milaan*, de H. Athanasius te *Alexandrië*, de H. Remigius in *Frankrijk*, de H. Bonifacius in *Duitschland*, de H. Willibrordus in *Nederland*; dezelfde leer, die de H. Patricius in *Ierland* verbreidde, de H. Pelagius in *Schotland*, de H. Augustinus in *Engeland*, diezelfde leer wordt iederen dag van het jaar, in de katholieke Kerk, over den geheelen aardbol gepredikt: »Jesus Christus gisteren en heden: Dezelfde ook in eeuwigheid.« (1)

De bewonderenswaardige éénheid, die wij in geloofs-

(1) Hebr. XIII. 8.

zaken aanschouwen, heerscht ook in het bestuur der Kerk. Alle ledematen van het mystieke lichaam van Christus zijn even nauw met een zichtbaren bestuurder verbonden, als de ledematen van het menschelijk lichaam met het hoofd. De geloovigen van iedere parochie zijn rechtstreeks onderworpen aan het gezag van een pastoor, die op zijne beurt ondergeschikt is aan den Bisschop; en alle Bisschoppen der katholieke Christenheid erkennen het oppergezag van den Bisschop van *Rome*, den opvolger van den H. Petrus en het hoofd der katholieke Kerk.

Maar, zou men ons kunnen vragen, is 'de éénheid van geloof niet verbroken door die leerstellige beslissingen, welke de Kerk, in den loop der tijden, heeft afgekondigd? Wij antwoorden: Geen enkel nieuw dogma kan worden afgekondigd, dat aan de Apostelen onbekend, en van den beginne af in de Christelijke Openbaring niet vervat was (Joan. XIV. 26; XV. 15; XVI. 13.); want aan de Apostelen is de geheele schat van het woord Gods toevertrouwd, naar de belofte van onzen Heiland: »Wanneer Hij zal gekomen zijn, de Geest der waarheid, zal Hij u alle waarheid leeren.« (1) Derhalve onderwijst de Kerk de geloofswaarheden, zooals die zijn ontvloeid aan de lippen van Jesus Christus, en zooals de H. Geest die van den beginne af aan de Apostelen geleerd heeft; — die waarheden zijn niet vatbaar voor wijziging, zij behouden immer en altoos hare kracht.

Zoo heeft men telkens, wanneer beslist werd, dat eenig dogma tot het katholieke geloof behoort, door die beslissing willen aantoonen, dat de bewuste leerstelling was geopenbaard aan de Apostelen, en

(1) Joan. XVI. 13.

dat zij, of door middel der H. Schrift, of door middel der Overlevering, van hen tot ons was gekomen. De acten van alle Concilies en de geschiedenis van elk dogma toonen duidelijk aan, dat men nimmer voorgaf *eene nieuwe openbaring* te hebben ontvangen, maar in stede daarvan slechts één doel beoogde: te bewijzen, dat het dogma, van den beginne af, in de H. Schrift of in de Apostolische Overlevering was besloten.

Eene geopenbaarde waarheid heeft dikwijls eene ver strekkende beteekenis: zij valt de dwaling aan en vervolgt haar onder de tallooze, veranderlijke gedaanten, waaronder deze zich vertoont. Het is derhalve geenszins van noode, dat zij, die de openbaring ontvangen, hare geheele draagwijdte begrijpen. De waarheid verandert nimmer; *in zich* blijft zij eeuwig dezelfde; zij was gisteren, zij is heden, zij zal morgen zijn. Maar onze betrekking tot haar kan veranderen, want hetgeen ons heden is verborgen, kan ons morgen duidelijk worden. »Het gebeurt dikwijls,« verklaart de H. Augustinus, »dat wanneer men gedwongen is, de leer der katholieke Kerk tegen de listige aanvallen der ketters te verdedigen, men die leer met grootere zorg bestudeert, een klaarder begrip van dezelve erlangt, en haar met duidelijker bewoordingen omschrijft. Zoo worden de geschillen, door de ketters opgeworpen, oorzaak dat men zich eene meer volledige kennis van het punt van geschil eigen maakt.« (1)

Lichten wij onze gedachten nader toe. Onder de geopenbaarde waarheden, die de Apostelen predikten, waren er sommige, die een geheelen schat van open-

(1) *De Civit. Dei*, lib. XVI. C. II. no. 1.

baringen in zich besloten hielden, zonder dat deze uitdrukkelijk werden uitgesproken; zoo, bijv., ligt in de leer, dat de genade noodzakelijk is voor elk bovennatuurlijk werk, *stilzwijgend* besloten, dat men, zonder den bijstand der genade, geen enkel ter zaligheid voerend werk kan *beginnen*. Dit ontkenden de *Semi-Pelagianen*, en hunne dwaling werd door eene *uitdrukkelijke* beslissing veroordeeld. Ook in betrekking tot andere geloofspunten werd, wanneer geschillen of nieuwe dwalingen daartoe aanleiding gaven, met duidelijk omschreven termen, datgene verklaard, wat voorheen niet in die uitdrukkelijke bewoordingen werd aangenomen. In de leer van Petrus' Primaat, als zichtbaren grondslag der Kerk, zijn *kiemswijze* verschillende rechten en plichten vervat, die aan dit middelpunt der eenheid toekomen. In de openbaring der verheven waardigheid en zuiverheid van de Allerheiligste Maagd is besloten, dat zij te allen tijde is vrij geweest van de erfzonde, enz. enz.

Zoo konden aanvankelijk verschillende waarheden *minder klaar, niet voor een ieder tastbaar*, worden voorgesteld, aangezien noch ketterij, noch eene tegenovergestelde leer, eene meer uitdrukkelijke verklaring, een beslist optreden van het leerstellig gezag, van noode maakten. Doch eene *stilzwijgend, minder duidelijk en met minder nadruk* voorgehouden leer kan worden voorbijgezien, vergeten, slecht begrepen, betwijfeld. 't Is derhalve mogelijk, dat eenige artikelen, die thans in de Kerk algemeen geloofd worden, voorheen twijfel hebben opgewekt en geschil veroorzaakt, zelfs in den boezem der Kerk. »Zij die dwalen in het geloof, doen des te duidelijker de rechtzinnigheid der geloovigen uitkomen. Want vele dingen liggen *verborgen in de Schriften*, en wanneer

ketters werden afgesneden, geschiedde dit, omdat zij de Kerk Gods door drogredenen in beroering brachten; dan werden de verborgen dingen *aan het licht gebracht*, en werd de wil Gods kenbaar gemaakt.« (1)

Die soort van *vooruitgang in het geloof* kan en moet men aannemen, zonder tot de gevolgtrekking te kunnen geraken: »de waarheid heeft meerdere veranderingen ondergaan.« »Maar,« zoo luidt de opmerking van *Albertus Magnus*, »het ware juist, te spreken van den vooruitgang des geloovigen in den geloove, dan van den vooruitgang des geloofs in den geloovige.«

Om aan te toonen, dat men die soort van vooruitgang redelijkerwijze kan aannemen, is het voldoende te bewijzen: ten eerste, dat verschillende waarheden, door God geopenbaard, in de leer der Apostelen *stilzwijgend zijn vervat, dat zij minder scherp zijn uitgedrukt, met minder nadruk weergegeven*. Dit punt nu kan slechts worden geloochend door dezulken, die de H. Schrift den eenigen geloofsregel noemen, en beweren, dat zij in alle deelen duidelijk, en, woord voor woord, voor een ieder verstaanbaar is. In den loop van dit werk zullen wij over dit punt nader uitweiden. Ten tweede dient bewezen, dat de Kerk in den loop der tijden, wanneer de gelegenheid zich daarvoor aanbiedt, den zin des Bijbels kan *uitleggen, ontvouwen, vaststellen*. Dit punt staat eveneens geheel buiten kijf; wij zien het niet enkel uit de H. Schrift en de Kerkvaders, maar ook uit de handelwijze der Protestanten zelven, die zich vaak beroemen op hun ijver en hunne volharding in het »onderzoeken der Schriften,« in het vorschen

(1) H. Augustin. in Ps, 54. 22.

naar hunne beteekenis, — vooral in onze dagen, nu over de H. Boeken zoovele commentaren het licht hebben gezien. Welk doel wordt hiermede beoogd? Geen ander dan om voor het menschelijk verstand een klaarder licht te doen schijnen, om beter hetgeen geopenbaard is te begrijpen. Aldus komen wij tot de gevolgtrekking, dat men, redelijkerwijze, de mogelijkheid, om allengs tot eene volmaaktere kennis van den waren zin der openbaring te geraken, niet aan twijfel kan onderhevig achten; de eenige twistvraag kan hier zijn, of de Kerk, al dan niet, bevoegd is, dien zin te verklaren en vast te stellen.

Zoo komen wij weer van-zelf tot het éénig ware punt van geschil, dat niet-Katholieken en Katholieken verdeelt: HET GEZAG DER KERK, waarover wij later breedvoerig zullen handelen. Wij meenen dit hoofdstuk niet beter te kunnen besluiten, dan met de woorden van den H. Vincentius van Lerinum (5de Eeuw): »Laten wij zorg dragen, dat, in geloofszaken, het met onze ziel gesteld is, gelijk wij, in de natuurlijke orde, onze lichamen waarnemen; zij doorloopen met den tijd vele wisselingen van groei, ontwikkeling en lengte van jaren, en blijven toch steeds, onveranderd, ons onvervreemdbaar persoonlijk eigendom, van de geboorte af.... Het volgt uit de natuur der dingen, met een volmaakt verband van oorzaak en gevolg, dat, wanneer wij den oogst binnenhalen van geopenbaarde waarheden, zooals die opwies uit de zaden der leering, in den lente van het Godsrijk uitgestrooid, wij geen wezenlijk verschil vinden tusschen het zaad, dat toen gezaaid werd, en datgene, wat nu wordt ingezameld. Want al mogen de kiemen des geloofs, met den loop der tijden, in sommige opzichten zijn opgeschoten, al

zien wij hen, bij zorgvuldige besproeiing nog dagelijks zich ontwikkelen, niets, dat tot hun wezen behoort, kan ooit veranderen. De Kerk van Christus is eene trouwe en altijd waakzame wacht over de geopenbaarde waarheden, die aan haar zijn toevertrouwd. Aan dezen heiligen schat verandert zij niets; zij neemt er niets af, zij voegt er niets aan toe.«

HOOFDSTUK III.

HEILIGHEID DER KERK.

Ook de heiligheid is een kenteeken der ware Kerk, want in het *Credo* getuigen wij: »Ik geloof in de *heilige* katholieke Kerk.«

Elke Vereeniging heeft een bijzonder doel. Deze is opgericht om handelsbetrekkingen tusschen hare leden te onderhouden; gene werd georganiseerd om voor hunne tijdelijke belangen te waken; een derde beoogt navorschingen op 't gebied der letteren. De katholieke Kerk is eene Vereeniging, door onzen Heer Jesus Christus gesticht tot heiligmaking harer leden. Hierom vooral noemt de H. Petrus de Christenen van zijnen tijd: »een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een *heilig* volk, een verkregen volk.« (1)

De voorbeelden, door onzen goddelijken Meester achtergelaten, de verheven lessen der zedenleer, door Hem gepredikt, de Sacramenten, door zijne liefde ingesteld, — alles heeft onze heiligmaking ten doel. Alles richt zich, gelijk een bundel goddelijke stralen, op één punt: onze ziel, om haar te

(1) 1 Pet. II. 9.

verlichten, om haar met het heilig vuur der godsvrucht te doorgloeien.

Wanneer de Kerk ons spreekt over de volmaakt-heden van Christus, over zijne rechtvaardigheid, zijne barmhartigheid, zijne heiligheid en getrouwheid, wil zij niet alleen zijne goddelijke volmaaktheden prijzen, maar wekt zij ook hare ledematen op, naar die volmaaktheden te streven, en even als de goddelijke Meester rechtvaardig en goed, heilig en getrouw te zijn. Beschouw het verheven voorbeeld, dat zich aan uw oog vertoont. Het is geen mensch, geen engel, geen aartsengel, maar Christus Jesus, de Zoon van God, »zijnde het afschijnsel van Zijne heerlijkheid en het evenbeeld van Zijne zelfstandigheid.« (1) De Kerk plaatst zijne beeltenis op onze altaren, en spoort ons aan, »toe te zien en na te volgen het voorbeeld, ons getoond op den berg.« (2) En van dáár schijnt Jesus ons toe te roepen: »Weest heilig, want Ik, de Heer uw God, ben heilig.« (3) »Weest volmaakt, gelijk ook uw hemelsche Vader volmaakt is.« (4) »Weest navolgers van God, als geliefde kinderen.« (5)

Wij zijn tot een heilig leven geroepen, niet alleen omdat Jesus Christus heilig is, maar ook omdat wij de eer genieten, zijn zoeten, eerbiedwaardigen naam te dragen. Men noemt ons: »*Christenen*.« Dien naam zouden wij niet ruilen voor de hooge aardsche titels van koning of keizer. Wij zijn trotsch, en te recht, op den titel van *Christen*; maar tevens denken wij

(1) Hebr. I. 3.

(2) Exod. XXV. 40.

(3) Lev. XIX. 2.

(4) Matth. V. 48.

(5) Eph. V. 1.

aan de verplichtingen, daarmee overeenstemmend, welke het dragen van dien titel oplegt. Het is voorwaar geen ijdele naam: hij is vervuld met de heerlijkste beteekenissen; want een *Christen*, — de naam geeft zulks duidelijk te kennen, — is een dienaar, een leerling van den Christus, een leerling, die treedt in de voetstappen zijns Meesters, die met liefde het juk zijner geboden draagt, die in zijn leven de geaardheid en de deugden van zijn goddelijk voorbeeld weerspiegelt. In één woord: de Christen is een andere Christus. Derhalve zou het strijdig zijn met den verheven titel, welken hij draagt, zoo een Christen slechts den *naam* met zijn Meester gemeen had. De leerling moet zich vormen naar zijn meester, de soldaat naar zijn aanvoerder, de ledematen naar het hoofd.

De Kerk roept voortdurend hare kinderen tot heiligheid, door hun de menschwording, het leven en den dood des Zaligmakers voor oogen te stellen. Wat is beter geschikt, om ons tot een heilig leven aan te sporen, dan het schouwspel van Jesus, geboren in een stal, verborgen voor het oog der wereld te Nazareth, stervende aan het Kruis, opdat zijn dierbaar bloed ons heilige! Zendt Hij Apostelen uit, om over de geheele wereld het Evangelie te prediken; worden in zijn naam, in alle landen, tempels opgericht; worden Missionarissen uitgezonden tot aan het uiteinde der aarde; — alles heeft onze heiligmaking ten doel. »God,« zegt de H. Paulus, »heeft gegeven, sommigen, Apostelen, en sommigen, Profeten, en sommigen, Evangelisten, en sommigen, herders en leeraren ter volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwning van het lichaam van Christus: zoodat wij allen komen tot

de éénheid des geloofs, en der kennis van den Zoon Gods, tot eenen volwassen man, tot de mate des ouderdoms van de volheid van Christus.« (1)

De zedenwet, die de Kerk haren ledematen predikt, is de hoogste en heiligste standaard van volmaaktheid, die ooit te midden van eenig volk geplant werd; geene wekt, gelijk zij, in 's menschen hart, verlangen naar deugd en heiligheid.

Dezelfde goddelijke geboden, aan Moses, op Sinaï, voor het Joodsche volk medegedeeld; dezelfde heilzame waarschuwingen, die, van profetische lippen vloeiend, door geheel Judea weerklonken; dezelfde verheven en troostrijke zedenlessen, door Jesus op den Berg gegeven — dit alles is de leer, die de Kerk iederen dag van het jaar verkondigt. De katholieke prediker is niet gewoon, zijn gehoor te vermaken door eene reeks van speculatieve gemeenplaatsen, noch door toespraken, waarin de politiek van den dag op den voorgrond treedt, of door behandeling van eenig ander onderwerp van voorbijgaand belang: hij predikt alleen »Jesus Christus, en Dien gekruisigd.« (2)

Dit wetboek der goddelijke geboden scherpt de Kerk haren kinderen in, met denzelfden ijver als Moses, toen hij, wijzend op de Tien Geboden, tot de Israëlieten sprak: »En deze woorden, welke ik u heden gelast, zullen in uw hart zijn; en gij zult die aan uwe kinderen voorhouden en gij zult ze overwegen, als gij in uw huis zijt gezeten en op den weg wandelt, als gij slaapt en als gij opstaat.« (3)

De eerste les, die wij den kinderen in den katechis-

(1) Ephes. IV. 11–13.

(2) I Cor. II. 2.

(3) Deut. VI. 6, 7.

mus inprenten, luidt, dat zij God moeten kennen, beminnen en dienen en langs dezen weg tot heiligheid geraken. Want indien zij God kennen, beminnen en dienen worden zij zeker heilig. Wij pogen het jeugdige bevattingsvermogen in te prenten, dat zij, al waren hun de rijkdommen van den Rijken Vrek, en de glorie en het genot van Salomon toebedeeld, zoo zij niet naar heiligheid streven, hunne roeping missen, en »ellendig zijn, en jammerlijk, en arm, en blind en naakt.« (1) »Want wat toch baat het den mensch, indien hij de gansche wereld winne, maar zijner ziele verlies lijdt?« (2) Van den anderen kant leeren wij den kleinen, dat zij, indien zij hun leven inrichten naar de beginselen van het Evangelie, in 's Heeren oog gelukkig zullen zijn, al waren zij arm als Lazarus, en ellendig als Job, in de dagen zijner beproeving.

De Kerk wekt hare kinderen op tot een heilig leven, door hun de gestrengheid te schilderen der oordeelen van een God, »die èn het verborgene der duisternis aan het licht zal brengen, èn de raadslagen der harten openbaar zal maken«; (3) door hun te wijzen op de Hel met haar eindeloos lijden, op den Hemel met zijn eeuwige vreugde.

Niet slechts worden de Katholieken des Zondags in de kerk onderwezen: men spoort hen ook aan, te huis Gods woord en vrome boeken te lezen. De Heiligen, wier leven daarin wordt gemaald, zijn voor hen schitterende leidstarren op de woelige zee des levens, om hen naar het strand der eeuwigheid

(1) Apoc. III. 17

(2) Matth. XVI. 26.

(3) I Cor. IV. 5.

voor te lichten; terwijl de geschiedenis van degenen, die in ongenade vielen, voor hen een vuurtoren is, die waarschuwt voor de klippen, waarop Salomon en Judas schipbreuk leden.

Onze stichtelijke lectuur beantwoordt ruimschoots aan elke behoefte der menschelijke ziel; zij is een krachtig hulpmiddel ter heiliging. Kan men, zonder geestelijk voordeel, werken lezen als »*de Navolging van Christus*,« door Thomas à Kempis; »*De Christelijke Volmaaktheid*,« van Rodriguez; »*De Geestelijke Strijd*,« van Scupoli; de werken van den H. Franciscus van Sales, en het heir onzer ascetische schrijvers? Vruchteloos zoekt gij, buiten de katholieke Kerk, schrijvers, die men, onder het opzicht van ware vroomheid en zalving, met hen op gelijke lijn kan plaatsen.

De Kerk houdt ons niet alleen de meest dringende beweegredenen voor, zij biedt ons ook de krachtigste hulpmiddelen tot heiliging onzer zielen. Zij verschaft ons de middelen in het gebed en de Sacramenten. Zij spoort ons aan, dikwijls met God te verkeereren door gebed en overweging; die verplichting beschouwen wij als zóó streng, dat wij, en te recht, ons aan ernstig plichtsverzuim schuldig zouden gevoelen, indien wij geruimen tijd het morgen- en avondgebed hadden verzuimd.

De mildst vloeiende bron van genade vinden wij in de zeven Sacramenten onzer Kerk. Onze ziel heeft, ter doopvont, gebaad in het kostbare Bloed Onzes Heeren Jesus Christus, en zich als *een nieuw schepsel* opgericht. Toen, en op hetzelfde oogenblik, zijn wij één geworden met Jesus Christus: wij werden »gebeente van zijne beenderen, en vleesch van zijn vleesch;« »want,« zegt de Apostel, »zooveel gij in Christus zijt gedoopt, hebt gij Christus aan-

gedaan.« (1) En daar de H. Geest immer vereenigd blijft met Christus, worden onze lichamen tempels van den H. Geest, en onze zielen Zijn tabernakel. »Christus heeft de Kerk lief gehad en heeft Zich zelve overgeleverd voor haar, opdat Hij haar heilig zoude maken, haar gezuiverd hebbende met het bad des waters in het woord des levens, opdat Hij zelf aan zich zelve volheerlijk de Kerk zoude voorstellen, niet hebbende smet, of rimpel, of iets dergelijks, maar opdat zij heilig zij en vlekkeloos.« (2)

In het H. Vormsel ontvangen wij nieuwe genaden en nieuwe kracht, om tegen de bekoringen des levens te strijden.

In de Eucharistie worden wij gevoed met het levende Brood, dat uit den Hemel is nedergedaald.

In het Sacrament der Biecht worden wij gezuiverd van die vlekken, waarmede wij, na het Doopsel, het witte kleed der onschuld besmet hebben.

Zijn wij tot de heilige altaarbediening of tot den huwelijken staat geroepen, dan vinden wij, in de Sacramenten van Priesterschap en Huwelijk, in overvloed de genaden, die door de bijzondere plichten van den staat, dien wij ons verkozen, vereischt worden.

Naakt de ure van onzen dood, dan sterkt ons het H. Oliesel, waardoor wij getroost en gereinigd worden bij den overgang tot een beter leven.

In één woord: als eene teeder bezorgde moeder vergezelt ons de Kerk van de wieg tot het graf, en reikt ons bij elke schrede de artsenij des levens en der onsterfelijkheid.

(1) Gal. III. 27.

(2) Eph. V. 25-27.

Wijl de Kerk niet moede wordt, hare kinderen tot eene volmaakte zuiverheid van leven aan te sporen, en hun de krachtigste middelen biedt, om dien vurigen wensch van haar moederhart in vervulling te doen gaan, mag zij ook, vreugdevol, de meest overvloedige vruchten van heiligheid inoogsten. In elk tijdperk, in alle landen is zij de vruchtbare moeder van Heiligen. In onzen kerkelijken Kalender vindt men niet slechts de namen der twaalf Apostelen; hij wordt gesierd met de lijst der heldhaftige martelaren, die »gesteenigd, en door midden gezaagd, en den dood des zwaards zijn gestorven« (1); ontelbare belijders en kluizenaars, die alles hebben verlaten om Christus te volgen; vlekkelooze maagden, die, begeerig naar het Koninkrijk der Hemelen, hare kuischheid ongerept bewaarden. Ons Martelaarsboek wijdt iederen dag des jaars aan de nagedachtenis van een groot aantal heiligen.

En ook in onze dagen vormt de Kerk, over alle deelen der wereld, in ieder tijdperk des levens, heiligen, der eerste eeuwen van het Christendom waardig.

Zoekt gij *Apostelen*, — denk eenige jaren terug — gij vindt deze in de Bisschoppen van Duitschland, die, in kerker en ballingschap, zich moedig in God toonden gelijk Petrus en Paulus.

Telken jare vernemen wij, dat in China, en andere afgodische landen, katholieke Missionarissen, als *Martelaars*, hun bloed voor de uitbreiding van 's Heeren rijk hebben gestort.

Onder de *Belijders* der Kerk telt men de vrome priesters, die hun geboortegrond en hunne dierbaren

(1) Hebr. XI. 37.

vaarwel zeggende, heentrekken naar verre landen om er de boodschap des heils te gaan prediken. Hunne geheele have, hunne gansche uitrusting bestaat dikwijls alleen uit een armoedig kleed en eenige stichtelijke boeken.

Wie kent niet de God-gewijde *Maagden*, die Zusters van verschillende Orden en Congregatiën, die, in de groote steden, dagelijks zondaressen uit den modderpoel van het kwaad opbeuren, en haar het zoete juk van Christus' liefde en eere doen torschen? Wie kent ze niet, die heilige vrouwen,

» . . . kuische dochtren, wandlend door het leven

Als waar haar kleed een stille kloostercel«, (1) die de verschopte kinderen der zonde aan den dood naar ziel en lichaam ontrukken, meer dan moeders voor hen worden, en hen vormen tot Christenen, tot bruikbare leden der maatschappij?

Ook onder de leeken kunnen wij op een tallooze schaar van heiligen wijzen. Wij durven verklaren dat, in bijna elke parochie der katholieke wereld mannen en vrouwen worden aangetroffen, wier namen met eere mogen genoemd worden na die van Anna, en Aquila, en Priscilla uit het nieuwe Testament. Zij trekken de bewondering van het volk niet tot zich, want ware vroomheid zoekt geen vertooning, maar leidt »een leven verborgen met Christus in God.« (2)

Meen echter niet, dat wij, door de heiligheid der Kerk te verdedigen, trachten te bewijzen, dat alle Katholieken heilig zijn. Wij erkennen, met rouw in het hart, dat ook onder hen, die den naam van Katholiek dragen, vaak zedelijke bedorvenheid wordt

(1) Dr. Schaepman. Gedicht op den H. Vincentius à Paulo.

(2) Colos. III. 3.

aangetroffen. Vermetel en dwaas ware het, te loochenen, dat velen hunner, verre van hun leven naar de leer hunner Kerk in te richten, door hun gedrag smartelijke ergernis geven. »Het is wel noodig, dat de ergernissen komen, maar toch wee dien mensch, door wien de ergernis komt.« (1) Eveneens geven wij toe, dat de zonde van Katholieken in Gods oog veel snooder is, dan die hunner afgescheiden broeders, aangezien de Katholieken, als zij zondigen, meer genaden misbruiken. Maar men behoort wel te begrijpen, dat noch God, noch zijne Kerk, 's menschen geweten geweld aandoet. God spreekt door den mond zijner Profeten: »Zie, Ik stel voor uwe oogen den weg des levens en den weg des doods.« (2) Aan ons de keuze.

Het is gemakkelijk te verklaren, waarom een zoo groot aantal leden, die zich misdragen, zich hechten aan het kleed der Kerk, hunne geestelijke moeder, en waarom deze hen nooit van zich stoot of hen verloochent. De Kerk is bezielde met den geest van haren stichter, Jesus Christus. Hij is, naar de Apostel getuigt, »in deze wereld gekomen om zondaren zalig te maken;« (3) Hij is »niet gekomen rechtvaardigen te roepen, maar zondaren tot boetvaardigheid.« (4) Hij was de vriend van tollenaars en zondaars, ten einde van hen vrienden zijns Vaders te maken; en zij hingen Hem aan, daar zij wisten, dat Hij deernis met hen gevoelde.

De Kerk nu, tredend in de voetstappen van haren goddelijken Bruidegom, stoot nooit den zondaar van

(1) Matth. XVIII. 7.

(2) Jerem. XXI. 8.

(3) I Tim. I. 15.

(4) Luc. V. 32.

zich, hoe zwaar of algemeen bekend zijne misslagen ook zijn. Geenzins keurt zij zijne zonden goed, maar zij verlangt vurig, hem uit den modderpoel van het kwaad op te beuren. Niet één harer kinderen laat zij der wanhoop ter prooi; kan zij hun leven niet ten eenen male ten goede hervormen, dan tracht zij ten minste den gloed hunner hartstochten te temperen.

Vol eerbied voor de woorden van onzen Meester: »den armen wordt het Evangelie verkondigd,« (1) gevoelt de Kerk hartelijke deernis met de slachtoffers der armoede, die aan bijzondere gevaren en zwakheden blootstaan. Daarom ook hechten zich de armen aan de Kerk, gelijk zij zich hechtten aan den goddelijken Meester gedurende zijn sterfelijk leven, en zij vinden heul en troost aan het hart hunner ware Moeder, de katholieke Kerk, die, naar het voorbeeld van haren goddelijken Bruidegom, de bedroefden opeischt als haar liefste erfdeel.

De parabelen, onder welke onze Heer Jesus Christus zijne Kerk in beeld bracht, getuigen helder en onweerlegbaar, dat goeden en kwaden in de Kerk zullen vereenigd blijven, zoolang hare zending hier beneden voortduurt. Het koninkrijk Gods is gelijk een akker, waarop het onkruid, te gelijk met het goede zaad, kan opwassen tot den oogst; (2) het is gelijk een net, dat goede en kwade visschen bevat, totdat het uur van uitzoeken aanbreekt. (3) De Kerk is dat groote huis, waarin niet alleen gouden en zilveren vaten zijn, maar ook houten en aarden. (4)

De leer der Kerkvaders is slechts een weerklank

(1) Matth. XI. 5.

(2) Matth. XIII. 24-37.

(3) Matth. XIII. 47.

(4) II Tim. II. 20.

der H. Schrifturen. Bij den H. Hieronymus lezen wij: »De ark van Noë was een zinnebeeld der Kerk. Evenals in die ark verschillende soorten van dieren waren, vindt men in de Kerk menschen van elk ras en elk karakter. Bevond zich in de ark de luipaard en de hinde, de wolf en het lam, in de Kerk vindt men èn zondaars èn rechtvaardigen — gouden en zilveren vaten, staande tusschen andere, die uit hout of klei zijn vervaardigd.« (1)

De H. Gregorius de Groote schrijft: »Daar zich in de Kerk goeden en boozen bevinden, verdoemden en uitverkorenen, vergelijkt men haar te recht bij de wijze en dwaze maagden.« (2)

Hoor wat de H. Augustinus zegt: »Denk aan den dorschvloer, waarop het stroo en de tarwe ligt uitgespreid; aan de netten, gevuld met goede en met slechte visschen; aan de ark van Noë, waarin zich reine en onreine dieren bevonden; — en gij zult inzien, dat de Kerk, van deze stonde af tot aan den dag des oordeels, niet alleen de *schapen en runders*, d. w. z. de vrome leeken en heilige priesters, herbergt, maar ook *de dieren des velds*..... De dieren des velds zijn de menschen, die in zich de lusten des vleesches bot vieren; *het veld is de breede weg, die ten verderve leidt*.« (3)

De ergernissen, nu en dan door de ledematen der Kerk gegeven, verkorten haar recht niet op den eere-naam van »de Heilige«. De vlekken op de zon verdooven den luister van het zonlicht niet. Zoo ook verduisteren de zedelijke vlekken de heerlijkheid niet van haar, »die voortgaat als de opkomende

(1) Dial. contra Lucif.

(2) Hom. 12. in Evang.

(3) In Ps. VIII. n. 13.

dageraad, schoon als de maan, uitgelezen als de zon.« (1) De klaprozen, die midden tusschen de tarwe groeien, nemen de schoonheid niet weg van het rijpende koren. De heiligheid van Jesus werd niet bezoedeld door Judas' aanwezigheid in den kring der Apostelen; zoo doet ook het zedenbederf van sommige ledematen de heiligheid der Kerk niet tanen. De H. Paulus noemt de Kerk van Corinthe eene vergadering van heiligen, (2) hoewel hij het wangedrag van sommigen met diepe droefheid moest berispen. (3)

Wij mogen niet ontkennen, dat in de zestiende eeuw het zedenbederf tot zulke dreigende afmetingen was aangewassen, dat de behoefte eener ingrijpende hervorming zich algemeen deed gevoelen, en dat verslapping van tucht zelfs tot het heiligdom was binnengedrongen.

Doch hoe moest deze hervorming tot stand komen? Moesten hier krachten van buiten af worden te hulp geroepen, of waren die nog genoegzaam in eigen boezem aanwezig? Wij antwoorden: de eenige weg om deze hervorming ten uitvoer te brengen, was de strijd tegen de zonde in de Kerk zelve, en gestreden met de wapenen die door hare eigene hand gezegend waren. Persoonlijke deugd, gebed, prediking, de Sacramenten zijn te allen tijde de beproefde wapenen van een Apostel geweest, en ieder ware hervormer vond deze wapenen in de Kerk gereed liggen.

De Kerk bezit, te allen tijde, niet alleen het beginsel van onsterfelijke levenskracht, maar ook alles wat tot hervorming en heiliging noodig is. Met bovengenoemde wapenen keerde zij het zedenbederf

(1) Hooglied VI. 9.

(2) I Cor. I.

(3) I Cor. V.

in de eerste eeuwen, dezelfde wapenen greep zij op, met een zuiver goeden wil, en bracht er eene zedelijke hervorming mede tot stand in de zestiende eeuw. Zij was de eenige, die toen den toestand der maatschappij zuiverde.

Wat was het Concilie van Trente anders dan eene vergadering van hervormers? Bijna al hare decreten doelen op afschaffing van misbruiken, onder de geestelijken, zoowel als onder de leeken, en de heilzame vruchten harer wetsbepalingen oogsten wij nog in onze dagen.

De H. Carolus Borromeus, de neef van een regeerenden Paus, was de grootste hervormer van zijn tijd. Zijn eenig streven was de verheffing van het zedelijk bewustzijn bij geestelijken en leeken. Bartholomeus, de Aartbisschop van Braga, in Portugal, predikte zonder ophouden den kruistocht tegen de ongerechtigheid in de hoogere en lagere standen. De H. Ignatius van Loyola en de H. Alphonsus met hunne volgelingen waren bewonderenswaardige en gezegende hervormers voor geheel Europa. De H. Philippus Neri werd de nieuwe Apostel van Rome genoemd, omdat hij een einde maakte aan de teugellooze ongebondenheid, welke in deze stad heerschte. Al deze katholieke hervormers predikten zoowel door voorbeeld als door woorden.

Met deze ware en heilige Apostelen kan men Luther en Calvijn, Zwingli en Hendrik VIII niet vergelijken, noch wat hun zedelijk karakter betreft, noch wat aangaat de vruchten van hun arbeid. Het leven hunner ijverigste volgelingen werd maar al te vaak gebrandmerkt door wreedheid, roof en losbandigheid; en als gevolg van hun drijven teekent de geschiedenis burgeroorlogen aan en moord, ver-

bitterde godsdiensttwisten en de verscheuring van het Christenrijk in honderden sekten.

In stede van samen te werken met het wettig gezag om den brand te blusschen, door de menschelijke hartstochten in de Stad Gods ontstoken, vluchtten deze trouwelooze burgers uit de vesting, die zij beloofd hadden te zullen verdedigen; zij liepen over naar den vijand, en keerden daarna terug om de vlammen aan te wakkeren, en de be-roering te vermeerderen. Zij wierpen de altaren omver, waarop zij vroeger als geconsacreerde priesters het heilig offer opdroegen; (1) zij hechtten hun zegel aan opstand en omwenteling, door de grondslagen van het gezag te ondermijnen.

Welk eene heerlijke gelegenheid lieten zij voorbijgaan, om voor zich zelve onsterfelijken roem te vergaderen bij God en bij de menschen! Indien zij, in plaats van de vaan des opstands te planten, strijd gevoerd hadden tegen hun eigene hartstochten, en met de katholieke hervormers gevochten hadden tegen zonde en ongeloof, dan zouden zij nu als trouwe soldaten van het Kruis staan opgeteekend. Zij zouden met eere begroet zijn door den Paus, de Bisschoppen, de priesters en alle dienaren des Heeren. Zij zouden gevierd worden op onze altaren, en hunne beeltenis zou verrijzen in onze kerken, naast die van Carolus en Ignatius van Loyola; en, in stede van een verdeeld leger van Christenen, zouden wij thans eene vereenigde Christenheid aanschouwen, onweerstaanbaar zich uitbreidend van volk tot volk, en alle koninkrijken brengend tot de kennis van Jesus Christus.

(1) Luther en Zwingli waren priester gewijd, Calvijn studeerde voor priester, maar ontving de H. Wijdingen niet.

HOOFDSTUK IV.

KATHOLICITEIT DER KERK.

Dat de Katholiciteit eene der kenmerkende eigenschappen van de Kerk is, blijkt uit de woorden der Apostolische Geloofsbelijdenis: »Ik geloof in de heilige *Katholieke* Kerk.« Het woord *Katholiek*, of *algemeen verspreid*, beteekent, dat de ware Kerk niet, gelijk menschelijke rijken, beperkt is in hare grenzen, noch, gelijk de Joodsche Kerk, zich bepaalt tot één volk, maar dat zij verspreid is over alle landen der wereld, en hare kinderen telt onder alle stammen, en volken, en talen der aarde.

Dit glorievol kenteeken der Kerk werd voorspeld door den Palmist, toen hij zong: »Tot den Heer zullen zich bekeeren alle grenzen des aardrijks, en aanbidden zullen voor zijn aanschijn alle geslachten der heidenen. Want aan den Heer behoort het koningschap, en Hij, Hij is het, die de volkeren beheerscht.« (1) De profeet Malachias zag in de verre toekomst deze alom verspreide Kerk, toen hij schreef: »Van den opgang der zon tot aan den ondergang is mijn naam groot onder de volkeren,

(1) Ps. XXI. 28.

en op alle plaats wordt geofferd en opgedragen aan mijnen naam eene reine offerande; want groot is mijn naam onder de volkeren, zegt de Heer der heerscharen.« (1)

Toen onze Zaligmaker zijne Apostelen uitzond, wees Hij hun de geheele wereld aan als arbeidsveld, en het geheele menschelijke geslacht, zonder onderscheid van taal of kleur of nationaliteit, als toeoorders hunner prediking. Dit blijkt duidelijk uit de volgende woorden: »Gaaf derhalve en leert *alle volken*.« (2) »Gaaf heen *in de geheele wereld*, en verkondigt het Evangelie aan alle schepselen.« (3) »Gij zult Mij getuigen zijn in Jerusaleem en in geheel Judæa en Samarië en *tot aan het uiteinde der aarde*.« (4)

En aldus geschiedde. De Apostelen verspreidden zich over de geheele wereld, predikend het Evangelie van Christus. »Over de gansche aarde is hun geluid uitgegaan, en tot de eindpalen der aarde hunne woorden.« (5)

De H. Martelaar Justinus kon omstreeks eene eeuw na Christus zeggen, dat er geen menschenras bestond, geen barbaren of Grieken, of welk volk dan ook, onder wie de naam van Jesus Christus niet werd aangeroepen. En de H. Irenaeus, die op het einde der tweede eeuw schreef, verhaalt ons, dat de godsdienst, die zich zoo wondervol over de geheele wereld uitbreidde, geen onvaste, steeds veranderende vorm van Christendom was, maar dat »geloof, en leer, en overlevering, gepredikt over den ganschen

(1) Malach. I. 11.

(2) Matth. XXVIII. 19.

(3) Marc. XVI. 15.

(4) Hand. I. 8.

(5) Rom. X. 18.

aardbol, zoo gelijkluidend is, als bestond de Kerk slechts uit één huisgezin, één van hart, één van ziel, en als hadde zij slechts éenen mond. Want hoewel de talen der wereld verschillen, hare leer is dezelfde. De gemeenten verschillen niet van elkander, of zij gesticht worden in de Germaansche en Keltische landen, in het Oosten, in Egypte, in Lybië, of in de middelpunten van beschaving; maar gelijk de zon hetzelfde licht over de geheele wereld uitzendt, zoo schijnt het licht des geloofs overal met dezelfde stralen, alle menschen verlichtend die opgaan naar de kennis der waarheid.« (1) »Wij zijn slechts van gisteren,« zegt Tertullianus, »en reeds hebben wij uwe steden, en vestingen, en eilanden ingenomen, uwe raadhuizen en legerplaatsen, . . . het paleis, den senaat, het forum: de tempels alleen hebben wij u gelaten.« (2)

Deze Katholiciteit, of algemeenheid, vindt men bij geen enkele gemeenschap, die zich van de Roomsche-Katholieke Kerk heeft afgescheiden.

De Schismatieke Kerken van het Oosten kunnen op dezen titel geene aanspraak maken, daar zij zich tot het Russische en Turksche rijk bepalen, en niet meer dan zestig millioen zielen tellen.

De Protestantsche Kerken, al bedoelt men daarmede ook allen, die zich in het algemeen *Protestant* noemen, (want de afzonderlijke kerkgenootschappen hebben geen noemenswaardig zielental,) kunnen evenmin eenige aanspraak op dien titel doen gelden. Al bedraagt, volgens de nieuwste opgaven, hun aantal over de honderd millioen, zoo kan men toch dien gods-

(1) Adv. Haer. I. 1.

(2) Apologet. C. 37.

dienst niet *katholiek*, of *algemeen verspreid* noemen, omdat de lidmaten volstrekt niet *hetzelfde* geloof aanhangen, en *dezelfde* leer belijden. Wjl onder hen de een verwerpt, wat de ander als geloofspunt aanneemt, kunnen zij onmogelijk één en hetzelfde zedelijk lichaam, ééne en dezelfde godsdienstige maatschappij, ééne en dezelfde Kerk vormen. (1) Alle Protestantsche genootschappen zijn door de grenzen van bepaalde landen ingesloten. Daarenboven wijzen zij den naam van *Katholiek* af, en protesteeren er tegen, hoewel zij in de Apostolische Geloofsbelijdenis de woorden behouden: »Ik geloof in de heilige *Katholieke Kerk*.«

Dat de Roomsche-Katholieke Kerk alleen den naam van *Katholiek* verdient is zoo duidelijk, dat het belachelijk zou schijnen dit te willen loochenen. Onze Kerk alleen draagt officieel deze benaming. Wij zijn in bezit, en dit is negen tiende van het recht. Wij alleen hebben dien roemvollen titel gedragen in kommervolle tijden, toen het aannemen van dien eerbiedwaardigen naam ons blootstelde aan verguizing, en vervolging, en doodsgevaar; en nu, na zoo vele eeuwen, nog willen trachten er ons van te berooven, is even vruchteloos als de poging der Fransche Revolutie om alle sporen van vroegere beschaving uit te roeien, door nieuwe namen te geven aan de dagen en maanden des jaars.

Hartstocht, vooroordeel en onwellevendheid mogen ons den bijnaam van *Papisten* en *Ultramontanen* geven, de kalme, onbevooroordeelde tegenstander, van welke belijdenis dan ook, kent ons, over de geheele wereld, alleen bij den naam van *Katholiek*.

Zoo groot is de bekoorlijkheid van dezen naam,

(1) Waar is de Kerk van Christus? door M. v. d. Hagen, blz. 85.

dat van den beginne af de dwaalleeraars beproefden ons dien te ontnemen, en daarmede hunne eigene sekte te sieren. Men deed het in de 4de en 5de eeuw, gelijk de H. Augustinus ons verhaalt, men doet het nog in onze dagen. Maar alle kerkgenootschappen dragen den naam van hun stichter: naast de Donatisten, de Arianen, de Nestorianen van vroegere eeuwen, staan de Lutheranen en Calvinisten en Mennonieten van latere tijden. Wanneer zij eenig recht hebben op den naam van katholiek, waarom dien dan niet openlijk geschreven op de titelbladen van hun Bijbels en gebedenboeken? Zou een vreemdeling aan iemand vragen, hem den weg te wijzen naar de katholieke kerk, hij kan zeker zijn, naar onze kerk gebracht te worden.

»Wij moeten vasthouden aan die Kerk, welke de *Katholieke* is, en de *Katholieke* genoemd wordt, niet alleen door hare eigene kinderen, maar ook door hare tegenstanders. Want ook zij, die zich van die Kerk hebben losgerukt, noemen haar, wanneer zij met anderen spreken, de *Katholieke* Kerk. Zij zouden zelfs niet eens verstaan worden, als zij haar niet met den naam aanduiden, waarmede zij genoemd wordt door de geheele wereld.« (1)

Niet alleen dragen wij dien naam, wij bezitten ook de werkelijkheid. Een enkel voorbeeld zij voldoende, om een helder licht te werpen over de wijduitgestrekte heerschappij der katholieke Kerk en hare rechtmatige aanspraken op den naam van *Katholiek*. De Algemeene Kerkvergadering van het Vaticaan werd in 1869 geopend onder voorzitterschap van Z. H. Paus Pius IX. Van de meer dan

(1) H. Augustinus, de ver. Relig. C. 7, no. 12.

duizend Bisschoppen, die thans de hiërarchie der katholieke Kerk uitmaken, waren er acht honderd bij de opening tegenwoordig, terwijl de overigen om wettige redenen verhinderd waren. Alle deelen der bewoonde aarde waren op het Concilie vertegenwoordigd.

De Bisschoppen stroomden te zamen van Groot-Brittannië, Ierland, Frankrijk, Duitschland, Zwitserland, en van alle landen en vorstendommen van Europa. Zij kwamen uit Canada, de Vereenigde Staten, Mexico en Zuid-Amerika, en van de eilanden van den Atlantischen Oceaan en de Stille Zuidzee. Zij spoedden zich voort uit de verschillende landstreken van Afrika en Australië. Zij gingen op van de oevers van den Tiger en den Euphraat, de bakermat van het menschelijk geslacht; en van de oevers van den Jordaan, de bakermat van het Christendom. Zij reisden naar Rome van Mossul, gebouwd in de nabijheid van het oude Ninive, en van Bagdad, gesticht op de ruïnen van Babylon; zij trokken op van Damascus en den berg Libanon, en uit het Heilig Land, gezegend door de voetstappen van onzen dierbaren Verlosser.

Elke regeeringsvorm, van de Republiek tot de meest onbeperkte Monarchie, vond onder deze Bisschoppen zijne vertegenwoordigers. (1) Hun gelaat was geteekend met bijna elke schakeering en kleur der verschillende menschenrassen. Zij spraken alle beschaafde talen der wereld. Te zamen neerknielend

(1) Mogen wij uit dit feit niet met recht besluiten, dat de katholieke Kerk onder elken regeeringsvorm kan bestaan? En is dit niet eene welsprekende weerlegging van de telkens herhaalde beschuldiging, dat eene Republiek geen geschikte bodem is voor hare ontwikkeling?

in de groote Vergaderzaal, konden deze Prelaten naar waarheid uitroepen, wat in het boek der Openbaring geschreven staat: »Gij hebt ons Gode gekocht met uw bloed uit alle geslacht, en taal, en volk en natie.« (1)

Wat de katholieke Kerk in de Oude Wereld verloren heeft bij den godsdienststrijd der zestiende eeuw, heeft zij meer dan teruggewonnen door de ontelbare scharen, die naar haar toestroomden in Oost- en West-Indië, in Noord- en Zuid-Amerika.

Nooit, zoolang zij bestaan heeft, was het aantal harer kinderen zoo groot als in dezen tijd, nu het opklimt tot twee honderd vijf en twintig millioen, of het dubbele getal van hen, die, buiten hare gemeenschap, den naam van Christenen dragen.

In haar alleen is letterlijk de heerlijke voorspelling van Malachias vervuld; want onder elke hemelstreek, en bij alle volkeren onder de zon zijn duizenden katholieke altaren opgericht, waarop dagelijks de »reine offerande« (2) den Allerhoogste wordt opgedragen.

»Nog niet lang geleden,« zoo verhaalt kardinaal Gibbons, »kwam er eene groote menigte landverhuizers uit Europa te Richmond (3) aan. Zij waren onbekend met ons land, met onze gebruiken, met onze taal. Elk voorwerp dat hun oogen trof, herinnerde hun met droefheid, dat zij verre waren van hun eigen zonnig Italië. Maar toen zij het kruis zagen op onze Kathedraal, spoedden zij er zich heen met blijde schreden. Ik zag een groep, en hoorde hoe zij uitdrukking gaven aan hun diepe

(1) Openb. V. 9.

(2) Malach. I. 11.

(3) Waar hij toen Bisschop was.

ontroering. Toen zij den heiligen tempel binnen-traden, gevoelden zij, dat zij eene oase in de woestijn hadden gevonden. Zij waren weder te huis. Zij vonden eene bekende plek in een vreemd land. Zij stonden in de kerk hunner vaders, in het huis hunner kinderjaren, en zij schenen te zeggen in hun hart, terwijl een traan langs hun bruine wangen vloeide: »Hoe liefelijk zijn uwe tenten, o Heer der heerscharen. Verlangend en kwijnend ziet mijne ziel uit naar de voorhoven des Heeren. Mijn hart en mijn vleesch springen jubelend op tot den levenden God.« (1) Zij zagen in het rond de beelden staan van de Heiligen, tot wie zij, van jongs af aan, met eerbied hadden opgezien. Zij beschouwden de doop-vont en de biechtstoelen. Zij merkten het altaar op en de communiebank, waaraan zij hun Schepper ontvingen. Zij sloegen den priester gade vóór het altaar in zijn heilig gewaad. Zij zagen eene groote menigte, die aanbeddend neerknielde in het rond, en zij gevoelden in het diepst hunner harten, dat zij stonden te midden van broeders en zusters, met wie zij bezaten »één Heer, één geloof, één doopsel; één God en Vader van allen.« (2)

Overal is een Katholiek tehuis. Geheime genootschappen, van welken aard dan ook, geven slechts een zwak schaduwbeeld van de eensgezindheid, van de echte broederlijke liefde, ontsproten uit geloof, hoop en liefde in de katholieke Kerk.

Alleen de katholieke Kerk verdient den eertitel van *Katholiek*, omdat hare kinderen in grooten getale over alle werelddeelen verspreid zijn, en verreweg de meerderheid uitmaken in de gansche Christenheid.

(1) Ps. LXXXIII. 2, 3.

(2) Ephes. IV. 5, 6.

HOOFDSTUK V.

APOSTOLICITEIT DER KERK.

De ware Kerk moet Apostolisch zijn. Daarom vinden wij in de Geloofsbelijdenis der eerste Algemeene Kerkvergadering van Nicaea, opgesteld in het jaar 325, deze woorden: »Ik geloof in de ééne, heilige, katholieke en *Apostolieke* Kerk.«

Dit kenteeken der Kerk beduidt, dat de ware Kerk altijd dezelfde leer moet verkondigen, welke de Apostelen hebben verkondigd, en dat hare overheden door eene onafgebroken en wettige opvolging, hunne macht aan de Apostelen moeten ontleenen.

Geene Kerk bijgevolg, kan zich rechtens »de ware Kerk« noemen, wanneer hare leer afwijkt van die der Apostelen, of hare overheden hun gezag niet, door eene onafgebroken opvolging, op de Apostelen kunnen terugvoeren; evenmin als onze gezant bij het Duitsche hof eenig gezag in Duitschland kan uitoefenen, tenzij hij wettig door onze regeering gevolmachtigd is en hare lastgeving nakomt.

De Kerk, zegt de H. Paulus, is »opgebouwd op den grondslag der Apostelen,« (1) zoodat de leer,

(1) Ephes. II. 20.

welke zij verkondigt, op de prediking der Apostelen moet berusten. Daarom schrijft de H. Paulus aan de Galaten: »Zoo ook een Engel uit den hemel u een Evangelie verkondigt, buiten hetgeen wij u hebben verkondigd, hij zij verbannen.« (1) Dezelfde Apostel geeft aan Timotheus de volgende vermaning: »Hetgeen gij gehoord hebt van mij onder vele getuigen, dat draag over aan getrouwe menschen, als die bekwaam zullen zijn, ook anderen te leeraren«. (2) Timotheus mag aan zijne leerlingen alleen die leer verkondigen, welke hij van zijn eigen meester geleerd heeft.

De geloofsverkondigers moeten niet alleen hunne leer met die der Apostelen gelijkkluidend maken, zij moeten ook als zoodanig door de Apostelen of hunne wettige opvolgers zijn aangesteld en gevolmachtigd. »Niet zich zelven neemt iemand die eere«, zegt de Apostel, »maar geroepen wordende door God, gelijk Aäron.« (3) Door dezen tekst worden alle predikers en hervormers, die zich zelf tot leeraars opwierpen, veroordeeld; want »hoe zullen zij prediken, tenzij zij gezonden worden?« (4) *Zenden* kan alleen de wettige overheid, alle willekeur blijft hier buitengesloten. Vandaar vinden wij, dat de Apostelen hunne opvolgers aanstelden en machtigden om te prediken, terwijl het aan niemand anders geoorloofd was deze bediening uit te oefenen. Zoo lezen wij dat Paulus en Barnabas »in elke kerk priesters gesteld hadden.« (5) En de Apostel schrijft aan Titus:

(1) Gal. I. 8.

(2) II Tim. II. 2.

(3) Hebr. V. 4.

(4) Rom. X. 15.

(5) Hand. XIV. 22.

»Om deze oorzake heb ik u achtergelaten in Creta, opdat gij . . . in elke stad priesters zoudt aanstellen, gelijk ik ook u verordend heb.« (1) Ja, den H. Paulus-zelfen, hoewel op wonderbare wijze door God geroepen en onderricht, werden de handen opgelegd, (2) opdat niemand uit zijn voorbeeld aanleiding zou nemen, om te prediken zonder Apostolische machtiging.

Om dus de Kerk van Christus te onderscheiden onder zoovele kerkgenootschappen, die allen op dien naam aanspraak maken, moeten wij onderzoeken 1°. welke Kerk de leer der Apostelen geheel en zonder voorbehoud predikt, en 2°. welke leeraars hunne zending, in eene onafgebroken opvolging, op de machtiging der Apostelen kunnen terugleiden.

De katholieke Kerk *alleen* leert de waarheden, die *in alle opzichten* gelijkluidend zijn met de eerste prediking van het Evangelie. De volgende vergelijking met de oorspronkelijke leer toont in eenige voorbeelden de afwijkingen der protestantsche Kerken, en de overeenstemming der katholieke leer.

1. Onze Verlosser gaf aan Petrus de oppermacht over de andere Apostelen: »Ik zal u de sleutelen van het rijk der hemelen geven.« (3) »Versterk uwe broederen.« (4) »Weid mijne lammeren, weid mijne schapen.« (5)

De katholieke Kerk geeft aan Petrus en zijne opvolgers het *primaat* van eer en rechtsmacht.

Alle andere Christelijke belijdenissen loochenen

(1) Tit. I. 5.

(2) Hand. XIII. 2, 3,

(3) Matth. XVI. 18.

(4) Luc. XXII. 32.

(5) Joan. XXI. 15-17.

in practijk de oppermacht van Petrus over de andere Apostelen.

2. De kerk der Apostelen maakte aanspraak op onfeilbaarheid in hare leer; daarom sprak zij met onwankelbaar gezag, en hare woorden werden niet opgenomen als menschelijke meeningen, maar als goddelijke waarheden. »Daarom danken ook wij God onophoudelijk, dat gij, ontvangen hebbende het van ons gepredikte woord Gods, het hebt aangenomen, niet als een woord van menschen, maar, gelijk het waarlijk is, als het woord van God.« (1) »Het heeft den Heiligen Geest en ons behaagd u geen meerderen last op te leggen, dan dit noodwendige.« (2) »Zoo ook een Engel uit den Hemel u een Evangelie verkondigt, buiten hetgeen wij u hebben verkondigd, hij zij verbannen.« (3)

Onder alle Christelijke belijdenissen noemt alleen de katholieke Kerk zich onfeilbaar in hare leer. Hare leeraars gaan, van den kansel, steeds van deze onfeilbaarheid uit, en de geloovigen nemen met onbeperkt vertrouwen de onderrichtingen der Kerk aan, zonder ooit hare waarachtigheid in twijfel te trekken.

Alle protestantsche Kerken verwerpen de onfeilbaarheid in leer. Zij ontkennen, dat zulk eene gave aan eenigen godsdienstleeraar geschonken is. De leeraars vorderen geen gezag voor hunne onderrichting, maar stellen slechts meeningen voor, die naar hunne eigene opvatting de leer van den Bijbel weergeven. En de toehoorders zijn nooit verplicht hen te gelooven, men verwacht integendeel van hen,

(1) 1 Thess. II. 13.

(2) Hand. XV. 28.

(3) Gal. I. 8.

dat zij hunne eigene gevolgtrekkingen uit de H. Schrift maken zullen.

3. Onze Zaligmaker beveelt het vasten en geeft er nadere voorschriften over: »Als gij vast, zalf uw hoofd, en wasch uw aangezicht, opdat het aan de menschen niet blijke, dat gij vast, en uw Vader, die in het verborgene ziet, zal u vergelden.« (1) De Apostelen vastten alvorens hunne priesterlijke bediening uit te oefenen. »Zij deden dienst voor den Heer en vastten.« (2) »En als zij hun in elke kerk priesters gesteld, en met vasten gebeden hadden,...« (3)

De katholieke Kerk schrijft op bepaalde tijden aan hare geloovigen het vasten voor, voornamelijk gedurende de veertig dagen vóór Paschen. Ieder katholieke priester moet vasten, wanneer hij de H. Mis opdraagt, eerst daarna is het hem geoorloofd iets te gebruiken. Wanneer een Bisschop de H. Priesterwijding toedient, vast zoowel hij als de wijdelingen.

De Protestanten zijn door geene wet tot vasten verplicht, hoewel sommigen het uit particuliere godsvrucht doen kunnen. Sommigen drijven zelfs den spot met vasten, als een werk van eigen genoegzaamheid, dat te kort doet aan de verdiensten van Christus.

4. De H. Petrus en de H. Joannes legden den nieuwgedoopten van Samaria de handen op, om hun den H. Geest mede te deelen: »Zij legden hun de handen op, en zij ontvingen den Heiligen Geest.« (4)

Ieder katholieke Bisschop legt, als opvolger der Apostelen, op gelijk wijze den gedoopten de handen

(1) Matth. VI. 17, 18.

(2) Hand. XIII. 2.

(3) Hand. XIV. 22.

(4) Hand. VIII. 17.

op in het Sacrament des Vormsels, waardoor zij den Heiligen Geest ontvangen.

Geen enkel Protestantsch genootschap in ons land legt den geloovigen de handen op, ook erkennen zij het Heilig Vormsel niet als een Sacrament.

5. Onze Verlosser en Zijne Apostelen leerden dat in het H. Sacrament des Altaars het lichaam en bloed van Christus tegenwoordig is. »Neemt en eet: dit is mijn lichaam drinkt hieruit, allen! want dit is mijn bloed.« (1) »De kelk der zegening, dien wij zeggen, is die niet de gemeenschap van het bloed van Christus? en het brood, dat wij breken, is het niet de gemeenschap van het lichaam des Heeren?« (2)

De katholieke Kerk leert, met Christus en zijne Apostelen, dat in het H. Sacrament des Altaars het lichaam en bloed van Jesus Christus werkelijk tegenwoordig is onder de gedaanten van brood en wijn.

De protestantsche Kerken veroordeelen de leer der werkelijke tegenwoordigheid als afgoderij, en zeggen dat wij alleen eene gedachtenis van Christus ontvangen.

6. De Apostelen ontvingen van onzen Verlosser de macht om zonden te vergeven: »Wier zonden gij zult vergeven, dien worden zij vergeven; en wier zonden gij zult houden, dien worden zij gehouden.« (3) »God,« zegt de H. Paulus, »heeft aan ons gegeven de bediening der verzoening.« (4)

De Bisschoppen en priesters der katholieke Kerk

(1) Matth. XXVI. 26—28.

(2) I Cor. X. 16.

(3) Joan. XX. 23.

(4) II Cor. V. 18.

beweren, dat zij, als erfgenamen van de macht der Apostelen, de bediening der verzoening ontvangen hebben, en de zonden kunnen vergeven in den naam van Christus.

De Protestanten beweren integendeel, dat God aan niemand de macht gegeven heeft om zonden te vergeven.

7. Aangaande de zieken geeft de H. Jacobus de volgende onderrichting: »Is er iemand onder u ziek, dat hij de priesters der Kerk bij zich roepe, en deze zullen over hem bidden en hem met olie zalven in den naam des Heeren.« (1)

Eene der meest voorkomende plichten van een katholiek priester is de zalving der zieken in het Sacrament des Oliesels. Wanneer iemand onder ons ziek is, laat hij aanstonds een priester der Kerk roepen, opdat deze hem zalve met olie in den naam des Heeren.

Niettegenstaande het voorschrift des Apostels, vindt men in geen enkele protestantsche Kerk een soortgelijk gebruik.

8. Betreffende het huwelijk zegt onze Verlosser: »Wie zijne vrouw verlaat, en eene andere trouwt, doet overspel tegen haar. En indien eene vrouw haren man verlaat, en met eenen anderen huwt, doet zij overspel.« (2) En de H. Paulus zegt: »Den gehuwden echter gebied niet ik, maar de Heere, dat de vrouw niet van den man scheide, en zoo zij gescheiden is, ongehuwd blijve, . . . en de man verlate de vrouw niet.« (3)

Letterlijk het bevel des Apostels opvolgend, ver-

(1) Jac. V. 14.

(2) Marc. X. 11, 12.

(3) I Cor. VII. 10, 11.

biedt de katholieke Kerk de echtscheiding. Worden man en vrouw gescheiden, dan kan geen van beiden een nieuw huwelijk aangaan zoolang de andere leeft.

De protestantsche Kerken zijn van deze strenge wet des Evangelies zoover afgeweken, dat zij gescheiden personen toestaan een nieuw huwelijk aan te gaan. En echtscheiding wordt tegenwoordig om verschillende redenen toegelaten.

9. Onze Verlosser leerde, niet alleen door woord, maar ook door voorbeeld, dat voor zielen, die naar volmaaktheid streven, eeuwigdurende zuiverheid aan te prijzen is. En de H. Paulus wekt de Corinthiërs, door raad en eigen voorbeeld, tot diezelfde engelachtige deugd op: »Alzoo dan,« zegt hij, »die zijne maagd uithuwelijkt, doet wel; en die niet uithuwelijkt, doet beter.« (1)

Naar het voorbeeld van Christus en zijn Apostel, verplichten de katholieke priesters zich tot een leven van eeuwigdurende zuiverheid. De kloosterlingen van beiderlei geslacht dragen vrijwillig hunne zuiverheid aan God op.

Alle bedienaren van andere godsdiensten, met zeer zeldzame uitzonderingen, treden in het huwelijk. En verre van den raad des Apostels anderen aan te prijzen, geven zij niet onduidelijk te verstaan, dat belofte van eeuwigdurende zuiverheid, hoewel door den H. Paulus aanbevolen, onbestaanbaar is.

Wij laten nu den lezer zelf oordeelen, welke Kerk de leer der Apostelen in hare oorspronkelijke zuiverheid bewaard heeft.

Om aan te toonen dat alleen de katholieke Kerk in rechte linie van de Apostelen afstamt, is het

(1) I Cor. VII. 10, 11.

voldoende, te bewijzen, dat zij alleen haren stamboom, van geslacht tot geslacht, tot op de Apostelen kan aanwijzen, terwijl de oorsprong van alle andere Christelijke genootschappen tot een betrekkelijk jongen datum kan worden teruggebracht.

De Nederlandsch Hervormde Kerk heeft haar ontstaan te danken aan Calvijn. Deze werd geboren in Picardië, in 1509, en stierf in 1564.

De Remonstrantsche Broederschap ontleent haar oorspronkelijke leer aan Arminius van Oudewater (geb. 1568, gest. 1609). Hun naam is afkomstig van de zoogenaamde Remonstratie, een betoog- of verweerschrift, in 1610 aan de Staten van Holland en West-Friesland ingediend door eenige Gereformeerde Predikanten, die reeds vroeger hunne bedenkingen tegen de Confessie en den Catechismus der Vaderlandsche Kerk hadden doen kennen.

De Doopsgezinde Gemeenten, of die der Menisten, hebben tot stamvader den Fries Menno Simonsz (gest. 1559).

De Evangelische Broedergemeenten (Hernhutters) stammen af van de oude Broederkerk in Bohemen en Moravië, voor welke kerk de grondslagen gelegd waren in 1457. Zij is echter, twee eeuwen later, bijna geheel te niet gegaan. Eenige van hare overgebleven leden zochten en vonden eene schuilplaats op de goederen van den Graaf von Zinzendorf in Saksen, bouwden aldaar Herrnhut (hoede en wacht des Heeren), en stichtten in 1727 eene Broedergemeente, welke het begin en middelpunt eener vernieuwde Broederkerk geworden is.

De Christelijke Gereformeerden hebben zich in 1834 van de Nederlandsch Hervormde Kerk afgescheiden. Hendrik de Cock teekende de eerste akte

van afscheiding, den 13den October 1834. In 1886 leidde het verzet van Dr. Kuijper tegen de Synode, welke aan alle ongeloof binnen den schoot der Nederlandsch Gereformeerde Kerk vrij spel liet, tot scheuring en afscheiding van zijne volgelingen, die zich, na een tijd lang de partij der doleantie geheeten te hebben, vereenigden onder den naam van de Nederlandsch Gereformeerde Kerken. Den 17den Juni 1892 hebben zich de Doleerenden verbonden met de Christelijk Gereformeerde Kerk der Afscheidenen van 1834 tot een nieuw kerkgenootschap, onder den naam: de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De leer van Luther (geb. 1483, gest. 1546) wordt gevolgd door de Lutheranen. Zij verdeelen zich in twee kerkgenootschappen, het Evangelisch Luthersche en het Hersteld Evangelisch Luthersche. Dit laatste ontstond uit de scheuring welke in 1791 in de Evangelisch Luthersche gemeenschap te Amsterdam plaats greep. Sinds eenige jaren werden door eene commissie middelen beraamd tot verbroedering der beide genootschappen, maar de 70ste Synodale Vergadering van de Evangelisch Lutherschen heeft in de maand Juni 1887 de onderhandelingen afgebroken.

Het Anglikaansch kerkgenootschap of de Episcopale Kerk heeft haar ontstaan te danken aan Hendrik VIII, koning van Engeland. De onmiddellijke oorzaak, waarom hij de gemeenschap met de katholieke Kerk verbrak, was de weigering van Paus Clemens VII om echtscheiding toe te staan tusschen hem en zijn wettige echtgenote, Catharina van Arragon, welke echtscheiding hij had aangevraagd om tot een tweede huwelijk te kunnen overgaan met Anna Boleyn. Hij scheidde zich zelve en zijn konink-

rijk van de geestelijke suprematie des Pausen, om zijne scheiding van zijne deugdzame gemalin te wettigen.

Het Jansenisme ontleent den naam aan Cornelis Jansenius, geboren te Akkooi 1585, gestorven als Bisschop van Yperen in 1638.

De overige Christelijke kerkgenootschappen, die er bovendien in ons vaderland bestaan, kunnen tot de eene of andere der bovengenoemden worden teruggebracht.

De aanvang van geene dezer belijdenissen dagteekent derhalve vóór de 15de eeuw, zoodat, buiten de katholieke Kerk, geen Genootschap ouder is dan vierhonderd jaren. Dientengevolge komen zij veertien eeuwen te laat, om eenige aanspraak op den naam van *Apostoliek* te kunnen maken.

Maar, zal men zeggen: »hoewel onze geschiedenis als Protestanten eerst van de Hervorming dagteekent, kunnen wij toch ons begin terugleiden tot de Apostelen.« Deze bewering nemen wij niet aan. Want allereerst duidt uw naam zelf een later ontstaan aan, want wie hoorde ooit van Remonstranten en Christelijk Gereformeerden, of welken anderen naam ook, vóór het tijdvak der Hervorming? Ook kunt gij niet zeggen: »wij hebben in alle eeuwen bestaan als een onzichtbare Kerk.« Uwe onzichtbaarheid was inderdaad zoo volkomen, dat tot nog toe niemand heeft kunnen aantoonen, waar gij veertien eeuwen lang verborgen zijt geweest. Maar al hadt gij bestaan, zoo zoudt gij u toch nog niet de Kerk van Christus mogen noemen; want onze Heer heeft voorspeld dat Zijne Kerk steeds zijn zou gelijk eene stad, op den berg gebouwd, zoodat allen haar zien konden, en dat zijne dienaren van hare wachttorens de waarheden der verlossing zouden prediken, om gehoord te worden door allen.

Het is eveneens vruchteloos, te beweren, dat gij door banden des geloofs vereenigd waart met de verschillende Christelijke belijdenissen, die in den loop der eeuwen zich van de katholieke Kerk hebben afgescheiden; want hunne leerstukken stonden lijnrecht tegenover elkaar, en de ware Kerk moet één zijn in geloof. En buitendien, hoe minder verwantschap met velen dier afgescheidenen gij voorwendt, hoe beter voor u, want allen verkondigden dwalingen, met de Christelijke waarheid in strijd, en velen verspreidden grondstellingen, die tegen alle zedelijkheid indruischten.

De katholieke Kerk daarentegen, kan gemakkelijk bewijzen, dat zij recht heeft op den titel van *Apostoliek*, daar zij afstamt van de Apostelen. Elke priester en elke Bisschop kan zijn geslachtslijst tot op de eerste leerlingen van Christus terugleiden, met even weinig moeite als men de ranken van den wijnstok tot op den stam volgen kan.

Alle katholieke priesters van ons vaderland, bijvoorbeeld, werden gewijd door bisschoppen, die in gemeenschap staan met den Stoel van Petrus. Deze Bisschoppen-zelfen ontvingen hunne machtiging van den Bisschop van Rome. De tegenwoordige Bisschop van Rome, Leo XIII, is de opvolger van Pius IX, die Gregorius XVI opvolgde, die de opvolger was van Pius VIII. En zoo gaan wij terug van eeuw tot eeuw, totdat wij komen aan Petrus, den eersten Bisschop van Rome, Hoofd der Apostelen en Plaatsbekleeder van Christus. Gelijk de Evangelist Lucas de geslachtslijst van Christus nawijst tot Adam en tot God, zoo kunnen wij den stamboom van Leo XIII volgen tot Petrus en tot Christus. Geene schakel ontbreekt er aan den keten,

die den nederigsten priester in den lande verbindt met het Hoofd der Apostelen. En hoewel er, bij zeldzame gelegenheid, twee of drie tegelijk hunne hand naar den stoel van Petrus uitstrekten, zoo bewijst dit niets tegen het goddelijk gezag van den wettigen Paus, evenmin als de strijd tusschen twee kroonpretendenten de aanspraken van den wettigen vorst kunnen te niet doen.

Door dit argument bewezen de Kerkvaders der eerste eeuwen de Apostoliciteit der Kerk, en wezen zij de aanmatigingen der ketters af. De H. Irenaeus, Tertullianus, de H. Augustinus gingen er groot op, dat zij in gemeenschap stonden met de Bisschoppen van Rome, wier naamlijst zij opgeven tot Petrus toe, en daagden hunne tegenstanders uit, op gelijke wijze hunne verwantschap met den Apostolischen Stoel aan te toonen. »Laten zij,« zegt in de tweede eeuw Tertullianus, »laten zij den oorsprong hunner Kerk aangeven. Laten zij de naamlijst hunner Bisschoppen overleggen, zoodat blijken moge, dat de eerste van deze werd aangesteld door een Apostel, of een Apostolisch man, die met de Apostelen in gemeenschap stond.« (1)

Indien de Kerkvaders der vijfde eeuw het reeds een machtig bewijs in hun voordeel rekenden, dat zij eene onafgebroken reeks van vijftig Pausen konden aanwijzen die den Bisschopszetel van Rome bekleedden, hoeveel krachtiger wordt dan dit bewijs voor ons, die eene vijfmaal grootere lijst kunnen overleggen. Van ganscher harte richten wij dan ook tot onze afgescheiden broeders dezelfde woorden, die de H. Augustinus aan de Donatisten van zijn tijd schreef: »Komt tot ons, Broeders, indien gij

(1) Lib. de Praescrip. C. 32.

op den wijnstok wilt geënt worden. Wij zijn bedroefd, daar wij u als afgesneden ranken zien neerliggen. Telt de Bisschoppen, die op den stoel van den H. Petrus zetelden, en ziet, hoe zij, zonder onderbreking, elkander opvolgden. Hier is de steenrots, die de poorten der hel nimmer zullen overweldigen.« (1)

(1) Psal. contra part. Donati.

HOOFDSTUK VI.

VOORTDUREND BESTAAN DER KERK.

Een der meest in het oog loopende kenteekenen der Kerk is haar voortdurend bestaan in den loop der eeuwen. Wanneer wij zeggen, dat de Kerk moet blijven bestaan, dan bedoelen wij daarmede niet, dat het Christendom steeds in den een of anderen vorm zal blijven voortleven, maar wij geven daardoor uitdrukkelijk te kennen, dat de Kerk voortdurend moet blijven bestaan in hare *oorspronkelijke volkomendheid*, omkleed met *al* die kenteekenen, welke God haar in den beginne geschonken heeft. Want, indien de Kerk ook slechts ééne harer kenmerkende eigenschappen verloor, hare eenheid bijvoorbeeld of hare heiligheid, dan zou men niet meer van haar voortdurend bestaan kunnen spreken, omdat zij niet meer *dezelfde* instelling zijn zou.

Dat voortdurend bestaan van Christus' Kerk is dikwijls in de H. Schrift voorspeld. De Engel Gabriel verkondigt aan Maria, dat Christus »over het huis van Jacob zal heerschen *in eeuwigheid*, en dat er *Zijns Rijks geen einde zal zijn.*» (1) Onze Ver-

(1) Luc. I. 32, 33.

losser sprak tot Petrus: »Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal Ik mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen.« (1) Onze goddelijke Zaligmaker geeft hier duidelijk te kennen, dat zijne Kerk steeds aangevallen, maar nooit overwonnen zal worden.

In de laatste woorden van Christus, die in het Evangelie van den H. Mattheus staan opgeteekend, wordt deze voorspelling met nog meer nadruk herhaald, en wordt tevens de reden vermeld, waarom de Kerk in haar bestaan nooit veranderen kan: »Gaaf derhalve, en leert alle volken,..... en ziet, Ik ben met u *alle de dagen tot de voleinding der wereld*.« (2) Deze woorden houden drie gewichtige verklaringen in: 1. Christus blijft met zijne Kerk, »zie, Ik ben met u«; 2. Christus blijft voortdurend met zijne Kerk, zonder haar ook maar een enkelen dag te verlaten, »Ik ben met u *alle de dagen*«; 3. Christus blijft voortdurend met zijne Kerk tot aan het einde der wereld, de Kerk zal dus voortdurend blijven bestaan, »Ik ben met u tot de voleinding der wereld.«

Hieruit volgt, dat de ware Kerk van den beginne af moet bestaan hebben; dat het bijzijn van Christus, die de ziel is van haar leven, haar geen enkelen dag ontnomen kan zijn, en dat zij voortduren moet tot aan het einde der tijden.

Van alle Kerkgenootschappen kan alleen de katholieke Kerk van *voortdurend bestaan* spreken, want alle (3) zijn van latere dagteekening, zooals wij in het vorige hoofdstuk zagen.

(1) Matth. XVI. 18.

(2) Matth. XXVIII 19, 20.

(3) Behalve eenige Oostersche sekten, die van de vijfde en de negende eeuw dagteekenen.

De onvergankelijkheid der katholieke Kerk is een wondervol feit, dat de verbazing wekt van een ieder, die nagaat met hoe vele, hoe verschillende en hoe geweldig machtige vijanden zij, van haar eerste optreden af, heeft te strijden gehad; dit alleen reeds drukt haar een goddelijk merkteeken op het voorhoofd.

De Kerk had steeds een tweevoudigen strijd te voeren; niet alleen moest zij zich verdedigen tegen heidendom en ongeloof, ook tegen hare eigene kinderen, die met ketterij en schisma haar leven bedreigden, moest zij optreden.

In een tijdvak van tweehonderd en tachtig jaren, van het Pinksterfeest af tot de overwinning van Constantijn den Groote over Maxentius, had zij tien bloedige vervolgingen te doorstaan, wier wreedheid in de annalen der geschiedenis niet geëvenaard wordt. Alle denkbare martelingen werden aangewend om het Christendom met wortel en tak uit te roeien. »*Christianos ad leones!*« de Christenen voor de leeuwen, was de gewone kreet van het volk.

Men naaide hen in de huid van wilde dieren, en liet de brakken los om hen te verscheuren. Men dompelde hen in pik, stak dat aan en maakte hen zoo tot lantaarns, die de straten van Rome moesten verlichten. En om zulke wreedheden te rechtvaardigen, en alle gevoel van medelijden uit te dooven, betichtte men hen van de afschuwelijkste misdaden.

Drie eeuwen lang moesten de Christenen in het diepste geheim hun God dienen in hunne eigene huizen, of in de Catacomben van Rome, die thans nog getuigen van den onsterfelijken moed der martelaren, en de grootheid van hun lijden.

En toch was het Heidensche Rome, voor welks

standaard de machtigste volken sidderden, niet in staat de Kerk in de geboorte te smoren of hare uitbreiding tegen te gaan. Dra lag het in puin, en in dezelfde stad, waar de keizers hunne edicten tegen de Christenen uitvaardigden, kondigde het Hoofd der katholieke Kerk de wet af voor de geheele Christenheid.

In de vijfde en zesde eeuw trokken de Gothen en Wandalen, de Hunnen, de Longobarden en andere ontzaglijke stammen van Barbaren, gelijk een noorderstorm, naar de schoone landen van het Zuiden. Zij wierpen het Romeinsche Rijk omver, en vaagden bijna elk spoor van oud-Romeinsche beschaving uit. Zij plunderden de steden, sloopten de tempels; verwoesting en wanhoop volgden hunne schreden. Overwinnaars voor een korten tijd, werden zij op hunne beurt overwonnelingen, en bogen hunne schouders onder het zoete juk van het Evangelie. »Zoo werd de opkomst van het Christendom,« zooals een ongeloovig geschiedschrijver zegt, »gekenschetst door een tweevoudige zegepraal, over de geleerde maar ontzenuwde Romeinen zoo wel, als over de gespierde Barbaren van Scythië en Germanje, die het keizerrijk, met diens godendom omverwierpen.« (1)

In de zevende eeuw stond Mohammed op in Arabië, en als een loopend vuur breidde zich de Islam over Azië uit. De volgelingen van den valschen Profeet namen in de vijftiende eeuw Constantinopel in, en dreigden geheel Europa aan hunne macht te onderwerpen. Op de dringende bede des Pausen, sloot

(1) Gibbon. Val en Ondergang van het Romeinsche Keizerrijk. Hoofdst. 37.

Spanje met de Republiek van Venetië een verbond tegen de Turken, en zij versloegen hen in den slag van Lepanto, in 1571. En dat thans het Kruis, in plaats van de Halvemaan, de steden van Europa kroont, hebben wij aan de waakzaamheid van Rome's Pausen te danken.

Een andere veel verschrikkelijker en gevaarlijker vijand dreigde de Kerk te overweldigen in de vierde en vijfde eeuw, namelijk de ketterij van Arius, gevolgd door die van Nestorius en Eutyches.

Deze ketterij breidde zich aanstonds met vervaarlijke snelheid uit over Europa, het Noorden van Afrika en een gedeelte van Azië. In ontzaglijk aantal stroomden haar aanhangers toe, en voor een korten tijd kwam zij, door den steun van eenige Keizers, tot hooge macht. Katholieke Bisschoppen werden van hun zetels verbannen, en door Ariaansche indringers vervangen. Een oogenblik dreigde de Kerk, die voor geen geweld van het Heidendom gebukt had, door het gif van deze ketterij te sneven. Maar na een korten bloeitijd stoof ook deze reusachtige sekte als kaf uiteen, en nieuwe dwalingen deden haar naam vergeten.

In de zestiende eeuw joeg de Reformatie als een wervelwind langs het Noorden van Europa, en dreigde, indien het mogelijk was, het scheepje van Petrus op de klippen te verbrijzelen. Meer dan half Duitschland volgde de nieuwe leer van Luther; Zwingli won Zwitserland, Calvijn Nederland. In Zweden ging het geloof te grond door den afval van koning Gustaaf Wasa. Denemarken sloot zich aan bij het nieuwe geloof, door de kuiperijen van koning Christiaan II. In Noorwegen, Engeland en Schotland werd de katholieke Kerk onderdrukt. Frankrijk, dat

altijd de eerste plaats innam onder de katholieke natiën, had zooveel geleden door den invloed van Calvijn in de zestiende, van Voltaire in de achttiende eeuw, dat het bijna voor de Kerk verloren ging. Alleen Ierland bleef aan het oude geloof getrouw. In één woord, wij kunnen hier de woorden van Dr. A. Pierson uit zijne *Geschiedenis van het Roomsche-Katholicisme* herhalen: »Als algemeene uitkomst van het historisch onderzoek mag men wel zeggen: de Kerk heeft voortdurend in een toestand verkeerd, waarvan menschelijke wijsheid prognosticeeren moest: zoo kan het geen veertien dagen meer duren.«

Overzien wij nu kalm het slagveld, nu het krijgsumoer zwijgt en de kruitdamp is opgetrokken. Onderzoeken wij nu 'den toestand der oude Kerk, nadat de strijd op leven en dood gestreden is. Wij vinden haar thans krachtiger dan ooit te voren. Voor hare verliezen in de oude wereld is zij meer dan schadeloos gesteld door de overwinningen in de nieuwe. Reeds heeft zij een groot gedeelte van den grond teruggewonnen, die haar in de zestiende eeuw ontroofd werd. Het aantal harer kinderen bedraagt thans twee honderd en vijf en twintig millioen. Zij staat vóór ons in volle levenskracht, niet verouderd of afgeleefd, maar in ongerepte schoonheid, kloeker en sterker dan ooit te voren.

De Hervorming van de zestiende eeuw heeft groote gelijkenis met het Arianisme. Beide hadden haar ontstaan te danken aan priesters die het juk des Evangelies niet langer wilden dragen, die begeerig waren naar nieuwigheden of belust op vermaardheid. Beide werden gesteund door de regeerende Machten, en zagen hun aanhangers tot

een ontzaglijk leger aangroeien. Beide joegen voor een poos als een wilde orkaan voort, die zijn tijd moest uitrazen; beide verbrokkelden zich in een menigte van tegenstrijdige leerstelsels. De algeheele ondergang van het Protestantisme zou de gelijkenis voltooien.

De Maistre maakt over het Protestantisme eene zeer juiste bemerking: »De Protestantsche genootschappen behouden steeds dien naam, hoewel hun geloof onophoudelijk verandert. De reden hiervan is, dat hun naam eene bloote ontkenning is, eene loochening namelijk van de leer der katholieke Kerk; hoe minder zij gelooven, en hoe meer zij protesteeren, hoe meer recht zij hebben op den naam van Protestant. Daarom voert hunne geleidelijke ontwikkeling eenmaal ten ondergang.« (1)

Gelijke oorzaken hebben gelijke gevolgen. Het Arianisme en het Protestantisme beide waren een opstand tegen het geestelijk gezag; beide kenmerkten zich door snelle verbreiding en vroegtijdig verval, beide werden spoedig in ontelbare tegenstrijdige belijdenissen verdeeld; zonder onberadenheid mogen wij dan ook voorspellen, dat de ontbinding, die het eerste ten gronde richtte, vroeg of laat zich over het andere zal uitstrekken. Maar de katholieke Kerk blijft; »hare jeugd wordt vernieuwd als die van een adelaar,« (2) want Zij alleen is het werk van God.

Nu zou ik aan de vijanden der katholieke Kerk deze vraag willen stellen: Meent gij inderdaad eene instelling te kunnen omverwerpen, die gedurende

(1) Du Pape. L. 4, c. 5.

(2) Ps. CII. 5.

achttien eeuwen den vereenden aanval van de wereld, van de menschen en van de machten der duisternis met glans heeft weerstand geboden? Welke midelen wilt gij gebruiken om haar te verdelgen?

I. Is het de macht van koningen en keizers, of staatslieden? Maar deze hebben te vergeefs getracht haar te onderdrukken, van de Romeinsche Keizers af tot Bismarck en Crispi toe.

Menigeen helt nog tot de dwaling over, dat de Kerk door de gekroonde Hoofden van Europa in stand is gehouden, en dat zij zonder hun bescherming spoedig te niet zou zijn gegaan. Zoo verre is het er van af, dat de Kerk van aardische tronen steun zou hebben ontvangen, dat integendeel de zoogezegde Katholieke vorsten, die alleen in naam kinderen der Kerk waren, bijna zonder uitzondering hare grootste vijanden geweest zijn. Zij verzetten zich tegen hare heilzame tucht; zij waren onwillig haar juk te dragen, omdat de Kerk alleen, in dagen van verdrukking, de macht had en den moed om voor de rechten van het volk op te komen, en zich opwierp als een bolwerk tegen de knevelarijen der regeerders. Met kalm vertrouwen mogen wij den Psalmist nazeggen: »Waarom razen de heidenen, en zinnen de volken op ijdelheid? Aangerukt zijn de koningen der aarde, en samengerot zijn de vorsten tegen den Heer en tegen Zijnen Gezalfde. Laat ons verbreken hun banden, en weg van ons werpen hun juk! Die in de hemelen woont zal hen belachen, en de Heer zal hen bespotten.« (1)

II. Zou niet een andere godsdienstvorm, door goede organisatie en macht van hulpbronnen, haar kunnen

verdringen en te niet doen? Zulk eene macht is zeker niet gering te schatten, en iedere menschelijke instelling zou er voor bezwijken. Maar indien het kunstig raderwerk van het onzaglijke Romeinsche Rijk hare opkomst niet beletten kon, indien Arianisme, Nestorianisme, Eutychianisme hare ontwikkeling niet kon tegenhouden, hoe zou dan eenige organisatie thans iets op haar vermogen, nu zij tot volle kracht gekomen is. Het is gemakkelijker in stand te houden wat eenmaal bestaat, dan iets nieuws te scheppen.

III. Men zegt wel eens: »Ontneem den Paus zijne tijdelijke macht, en de Kerk is ten ondergang gedoemd, want daarin ligt het geheim harer kracht; ontruk haar de aardsche kroon, en gelijk Samson, toen zijne haren waren afgesneden, zal zij alle zwakheden toonen van gewone stervelingen. Dan zal haar glans verbleeken en dalen onder den horizon, om nooit weer ter kimme op te rijzen.«

De eerste zeven eeuwen van haar bestaan bezat de Kerk geen eigen grondgebied. Hoe zou zij dezen tijd hebben doorgeworsteld, wanneer de tijdelijke macht voor haar voortdurend bestaan noodzakelijk was? En nooit is de zedelijke macht des Pausen over de wereld schitterender uitgekomen dan in de laatste vijf en twintig jaren, nu hij, beroofd van zijne Staten, als een gevangene in het Vaticaan is opgesloten.

IV. Is de Kerk niet opgewassen tegen de nieuwste ontdekkingen en de uitvindingen der negentiende eeuw? Men hoort het somtijds beweren; maar wij sluiten onze oogen niet voor het nieuwe licht, dat uit rustelooze navorsching voor den menschelijken geest opgaat, wij begroeten het als een bode des hemels, en beschouwen het als een middel, door de

Voorzienigheid ons geschonken, tot verdere uitbreiding des geloofs.

Indien wij zoo wèl slaagden, toen wij geen andere schepen hadden dan brooze kano's, geen ander kompas dan onze oogen; toen onze wegen gingen over eeuwige sneeuw, door maagdelijke wouden en ondoorgankelijke woestenijen; toen wij geen anderen gids hadden dan geloof en vertrouwen op God — indien wij zoo wèl slaagden in de nakoming van het bevel, om de blijde boodschap des Evangelies te brengen tot aan het uiteinde der aarde, hoeveel te meer thans, nu stoomwezen en electriciteit tot onzen dienst gereed staan.

Ja, mannen van genie, juichend begroeten wij uwe uitvindingen en wondervolle ontdekkingen, aan 's Heeren dienst zullen wij ze toewijden, en zeggen: »Zegent, bliksems en wolken, den Heer; looft en verheft Hem hoog in eeuwigheid.« (1)

Duidelijk bleek, nog niet lang geleden, het nut der nieuwere uitvindingen voor de Kerk. De Paus riep alle Bisschoppen bijeen. Zonder stoomkracht hadden zij onmogelijk op den bepaalden tijd kunnen samenkomen; nu waren zij allen aanwezig.

V. Maar zal het licht der Kerk niet verbleeken voor het licht, dat er uitgaat van de intellectueele ontwikkeling onzer dagen? Heeft zij niets te vreezen van kunsten en wetenschappen?

Onder hare bescherming alleen is de wetenschap tot hoogen bloei gekomen. Zij stichtte of begiftigde bijna alle groote Universiteiten van Europa. »De stichtingsbrieven van alle Universiteiten gingen van de Pausen uit: slechts door pauselijke machtiging

(1) Dan. III. 73.

traden zij in het volle genot harer rechten, en kwamen zij tot volle levenskracht. . . . Haar geheele organisatie was van kerkelijken geest doordrongen.« (1)

Zonder de kerk waren thans de onwaardeerbare schatten der oude letterkunde voor ons verloren. Zij heeft de taal van Athene en Rome voor ondergang behoed, en daardoor de klassieke schrijvers aan de vergetelheid ontrukkt; en te recht merkt de geschiedschrijver Hallam op, dat wij het alleen aan de rusteloze werkzaamheid der middeleeuwsche monniken te danken hebben, dat onze kennis van Grieken en Romeinen niet even onzeker is, als onze kennis van de Pyramiden van Egypte.

Wat kunstwerken betreft, zijn er alleen in het Museum van het Vaticaan meer schatten, dan in alle Musea van Europa te zamen. Kunstenaars zijn verplicht naar Rome te reizen, om daar hunne modellen te vinden. Onze kerken zijn niet alleen huizen des gebeds, maar ook bewaarplaatsen van heilige kunst.

VI. Zal dan »vrijheid« de Kerk kunnen verdelgen? De Kerk bloeit alleen dáár, waar ware vrijheid gevonden wordt. Zij wordt steeds belemmerd in hare bewegingen, waar dwingelandij haar zwarte schaduw werpt. Nergens is de Kerk zoo vrij als in Amerika, en ook nergens gaat zij zoo vooruit.

Kinderen van de Kerk, vreest niet, wat uwer Moeder ook moge overkomen. Christus is met haar, daarom kan zij nooit vergaan. Toen Caesar de Adriatische zee overstak, zeide hij tot den beangsten stuurman: »Vrees niet, gij hebt Caesar aan boord.« Wat Caesar in trotsche vermetelheid sprak, zegt

(1) J. Janssen, *Gesch. des Deutschen Volkes*. I. 75.

Jesus naar waarheid: Vreest niet, gij hebt Christus aan boord. Zijn wij er niet zeker van, dat de zon morgen zal opgaan, en overmorgen, en zoo tot het einde der wereld? Waarom dat? Omdat God het haar bevolen heeft, toen Hij de hemelen schiep, en omdat zij nog nooit op hare baan is achtergebleven. Heeft Christus niet eveneens beloofd, dat de Kerk te allen tijde het licht der wereld zijn zou? Heeft Hij, tot nu toe, Zijn woord niet gestand gedaan? Heeft zij haren loop niet vervolgd langs blauwen hemel en zwarte lucht?

»In 't verleden ligt het heden,
In het nu wat worden zal.«

Van alle instellingen op aarde is zij de éénige, die nooit verandert. Te midden der algemeene verwoesting verheft deze tempel alleen stout zijn spits ten hemel. Nog geen enkele steen is uit zijn voegen gevallen,

»U vlecht de Tijd den lauwer der victorie,
En buigt voor U den schepter zijner macht!«

De Kerk heeft het begin gezien van alle Europeesche rijken, en het zal niemand verwonderen, wanneer zij aan aller doodsbed staat en bij hun graf het Requiem aanheft. Zij wijdde het ridderzwaard van den eersten Hollandschen Graaf. Zij drukte de keizerskroon op het hoofd van den Grootten Karel, die alle Nederlandsche gewesten onder den Bourgondischen Schepter vereenigde; zij zag dat rijk uiteenspatten, en op diens puinhoopen de Republiek der Vereenigde Nederlanden oprijzen. Zij was meer dan veertien eeuwen oud toen Columbus Amerika ontdekte, en de afkondiging van de Repu-

blik der Vereenigde Staten is voor haar, alsof zij gisteren had plaats gehad.

Zij schouwde kalm toe, toen de Hunnen en Wandalen de Gothen en de Saksen, als een zondvloed over Europa zweepten, en de tronen omver wierpen. Zij zag monarchieën veranderen in republieken, republieken zich oplossen in keizerrijken — *hare* grondwet alleen bleef ongewijzigd. Van haar kunnen wij met recht de woorden van den Psalmist herhalen: »Zij zullen vergaan, maar Gij, Gij blijft, en zij zullen alle verouderen als een gewaad, en als eenen mantel zult Gij hen veranderen, en veranderd zullen zij worden; maar Gij, dezelfde zijt Gij, en uwe jaren vergaan niet. De kinderen uwer knechten zullen gehuisvest zijn en hun zaad zal voor altoos bestaan.« (1)

In de glorievolste dagen van het heidensche Rome zeide de Romein met trots: »Ik ben een burger van Rome.« Dat was zijn adellijke titel. Hij was fier op zijne stad, zoo eerwaardig door ouderdom, zoo gevreesd door de menigte van hare strijders, zoo geëerbiedigd om de wijsheid harer staatslieden. Met hoeveel meer recht mogen wij er roem op dragen, dat wij burgers zijn van het Godsrijk, kinderen van de Kerk, die nu reeds achttien eeuwen bestaat en zal blijven bestaan tot het einde der tijden; die onder alle hemelstreken hare kinderen telt bij millioenen, hare helden en martelaren bij duizenden; die ons opneemt in de rei van Apostelen en heiligen. »Gij zijt dan niet meer vreemdelingen en bewoners, maar gij zijt medeburgers der heiligen, en huisgenooten Gods, opgebouwd op den grondslag

(1) Ps. CI. 27—29.

der Apostelen en profeten, zijnde de uiterste hoeksteen Christus Jesus-zelf.« (1) Hoe ook gescheiden van familie en vrienden, zijn wij nooit gescheiden van haar. Zij is altijd bij ons, om ons te troosten. Zij zegt tot ons, wat haar goddelijke Bruidegom zeide tot zijne Apostelen: »Ziet Ik ben met u alle de dagen, tot de voleinding der wereld.« (2)

(1) Ephes. II. 19. 20.

(2) Matth. XXVIII. 20.

HOOFDSTUK VII.

ONFEILBAAR LEERGEZAG DER KERK.

De Kerk heeft van Christus de opdracht ontvangen, om de wereld in de geloofs- en zedenleer, door Hem geopenbaard, te onderrichten; en in dit onder-richt wordt zij, door den bijzonderen bijstand des Heiligen Geestes, voor dwaling behoed.

Het voorrecht der onfeilbaarheid vloeit van zelf uit de andere eigenschappen der Kerk, die wij reeds besproken hebben. De Kerk is één, heilig, katholiek en apostolisch. Zij moet overal, en te allen tijde dezelfde geloofswaarheden prediken; zij moet de menschen tot heiligheid en waarheid leiden; maar dan moet bij haar ook de mogelijkheid van dwaling zijn buitengesloten, want wat één, heilig en onver-anderlijk is, is ook onfeilbaar waar.

Dat de kerk ten tijde der Apostelen onfeilbaar was, wordt door geen Christen geloochend. Wij trekken de waarheid van de leer der Apostelen nooit in twijfel; (1) deze waren, metterdaad, in de eerste eeuw de eenige dragers van het gezag in de Kerk. De boeken van het Nieuwe Testament wer-

(1) Zie Gal. IV. 14; 1 Thess. II. 13.

den eerst tegen het einde dier eeuw afgesloten. Wij hebben geen enkele reden, om aan de Apostolische leeraars van de negentiende eeuw een voorrecht te ontzeggen, dat hun in de eerste eeuw toekwam, te meer daar de H. Schrift nergens aanduidt, dat de onfeilbare leiding des H. Geestes met den dood der Apostelen zou ophouden. Integendeel, evenals de Apostelen aan hunne opvolgers de macht overdroegen om te prediken, te doopen, te vormen, priesters te wijden, enz., zoo moesten zij hun ook het voorrecht der onfeilbaarheid overdragen, hetwelk hun evenzeer toekwam.

God bemint ons evengoed als de eerste Christenen; Christus stierf zoowel voor ons als voor hen; en wij hebben evenzeer onfeilbare leermeesters noodig als zij.

Nu baat het niet te zeggen: »Wij hebben een onfeilbaren Bijbel in plaats van het onfeilbaar apostolaat der eerste eeuw«; want een onfeilbaar boek helpt mij niet terecht zonder een onfeilbaren uitlegger, zooals de geschiedenis van het Protestantisme maar al te duidelijk aantoonst.

Maar behalve deze waarheden, die de instelling van een onfeilbaar leeraamt doen vermoeden, hebben wij stellige bewijzen in de H. Schrift, dat de Kerk in hare leer niet dwalen kan. Toen onze goddelijke Zaligmaker Petrus tot Hoofd der Apostelen aanstelde, sprak Hij tot hem: »Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal Ik mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen«. (1) Hier doet Christus de plechtige voorspelling, dat nooit dwaling zijne Kerk zal binnendringen; want indien

(1) Matth. XVI. 18.

zij in dwaling vervalt, hebben de poorten der hel haar overweldigd.

De Hervormers der zestiende eeuw beweren, dat de Kerk in dwaling vervallen is, dat de poorten der hel haar hebben overweldigd, dat zij van de zesde tot de zestiende eeuw een poel was van ongerechtigheid. Luther trachte zich in zijn zielsangst te troosten met de gedachte, dat Christus alleen niet kan dwalen, terwijl de Kerk van Christus wel dwalen kan, en ook feitelijk gedwaald heeft. Hier staan de getuigenissen van onzen Verlosser en van de Hervormers lijnrecht tegenover elkander, want Christus zegt juist het tegenovergestelde van hetgeen zij zeggen. Wien moeten wij nu gelooven, Jesus of de Hervormers?

Indien Christus' voorspelling over de onfeilbaarheid zijner Kerk valsch is, dan is Hij geen God, want God kan niet liegen. Dan is Hij zelfs geen profeet, want zijne voorspelling wordt gelogenstraft door de geschiedenis. Neen, dan is Hij een bedrieger, en het gansche Christendom is eene bedriegerij op groote schaal, omdat het een verzinsel is van een valschen profeet.

Maar indien Christus waarheid sprak, toen Hij verklaarde dat de poorten der hel zijne Kerk nooit zullen overweldigen, — en wie zou dit durven loochenen? — dan kon de Kerk ook nooit van de waarheid afwijken; dan is de katholieke Kerk onfeilbaar, want zij alleen maakt aanspraak op dit voorrecht, en zij alleen heeft van den beginne af bestaan. Jesus is, in den vollen zin des woords, de wijze bouwmeester, van wien het Evangelie spreekt, »die zijn huis gebouwd heeft op de steenrots. En de slagregen is nedergevallen, en de stortvloed

zijn gekomen, en de stormen hebben gewaaid, en hebben het huis bestormd, en het is niet gevallen; want het was gebouwd op de steenrots.« (1)

Jesus zond zijne Apostelen uit met de onbeperkte volmacht om het Evangelie te prediken. »Gelijk de Vader Mij gezonden heeft,« zoo sprak Hij, »zende Ik ook u«. (2) »Gaaf derhalve, en leert alle volken, en leert hen onderhouden, al hetgeen Ik u bevolen heb. (3) »Verkondigt het Evangelie aan alle schepselen«. (4) »Gij zult mij getuigen zijn in Jerusalem, en in geheel Judaea en Samarië, en tot het uiteinde der aarde«. (5)

Deze opdracht gold niet alleen voor de Apostelen, maar ook voor hunne opvolgers tot aan het einde der dagen, want persoonlijk konden de Apostelen onmogelijk voor de geheele wereld prediken.

Nu gaf Christus niet slechts aan zijne Apostelen het bevel om het Evangelie te verkondigen, maar Hij gebod tevens aan alle menschen, voor wie zij zouden optreden, naar hen te luisteren en hun te gehoorzamen. »Al wie u niet ontvangt, noch mijne woorden hoort, vertrekt en verlaat zulk een huis of zulk eene stad, en schudt af het stof van uwe voeten. Voorwaar, Ik zeg u: Verdragelijker zal het zijn den lande van Sodoma en Gomorrha in den dag des oordceels, dan aan die stad«. (6) »Indien hij ook de Kerk niet hoort, zij hij u als de heiden en de

(1) Matth. VII. 24, 25.

(2) Joan. XX. 21.

(3) Matth. XXVIII. 19, 20.

(4) Marc. XVI. 15.

(5) Hand. I. 8.

(6) Matth. X. 14, 15.

tollenaar«. (1) »Wie gelooft, en gedoopt wordt, zal zalig worden; maar wie niet zal gelooven, zal verdoemd worden«. (2) »Wie u hoort, hoort Mij; en wie u versmaadt, versmaadt Mij. Maar wie Mij versmaadt, versmaadt Hem, die Mij gezonden heeft«. (3)

Uit deze schriftuurplaatsen zien wij, van den eenen kant, dat de Apostelen en hunne opvolgers het bevel hebben ontvangen om het Evangelie te verkondigen; en, van den anderen kant, dat hunne hoorders verplicht zijn gewillig te luisteren en te gehoorzamen, niet slechts met uitwendige onderwerping, maar ook met inwendige instemming des geestes. Indien alzoo de katholieke Kerk eene dwaling kon prediken, zou God-zelf voor deze dwaling aansprakelijk zijn; en de geloovige zou, met allen eerbied, naar waarheid tot God kunnen zeggen: Gij hebt mij bevolen, o Heer, naar uwe Kerk te luisteren. Indien ik dwaal, wanneer ik haar gehoorzaam, zijt Gij de oorzaak van mijn dwalen.

Maar wij zijn overtuigd, dat de Alwijze Voorzienigheid, die zijne Kerk beval in zijnen naam te spreken, haar op het pad der waarheid aldus zal voorlichten, dat zij nimmer hare kinderen in dwaling zal leiden.

Daar het voorrecht der onfeilbaarheid eene buitengewone gave was, heeft onze Verlosser haar aan de bestuurders zijner Kerk geschonken in bewoordingen, die voor een onpartijdig onderzoek allen twijfel opheffen, en onder omstandigheden, die den plechtigen ernst zijner woorden nog verhoogden. Kort voor zijn dood, troost Jesus zijne leerlingen

(1) Matth. XVIII, 17.

(2) Marc. XVI, 16.

(3) Luc. X, 16.

met deze belofte: »Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u eenen anderen vertrooster geven, *opdat Hij met u blijve in eeuwigheid*«. (1) »Wanneer Hij zal gekomen zijn, de Geest der waarheid, *zal Hij u alle waarheid leeren*«. (2)

De laatste woorden, die de H. Mattheus van onzen Zaligmaker optee kent, leeren hetzelfde: »Mij is alle macht gegeven in den hemel en op aarde. Gaat derhalve en leert alle volken, . . . en leert hen onderhouden, al hetgeen Ik u bevolen heb. En ziet, Ik ben met u alle de dagen tot de voleinding der wereld«. (3)

Christus begint met de betuiging van zijn eigen gezag en goddelijke zending. »Mij is alle macht gegeven,« enz. Die macht draagt Hij over aan zijne Apostelen en hunne opvolgers; »Gaat derhalve en leert alle volken«, enz. Hij beveelt hun niet, met kwistige hand Bijbels rond te deelen, maar te prediken. »En ziet«. Wanneer de Verlosser de aandacht zijner hoorders opwekt door de woorden: *en ziet*, dan geeft Hij altijd, met bijzondere plechtigheid, iets buitengewoons te kennen. Men kan zeker zijn, dat iets van groot gewicht op die woorden volgt. »En ziet, Ik ben met u«. Wij vinden deze uitdrukking: »*Ik ben met u*« dikwijls in de H. Schrift terug. De Almachtige bezigt haar tegen zijn Patriarchen en Profeten, en dan is zij steeds het bewijs eener bijzondere hulp en leiding. (4) Hier beduidt zij hetzelfde. Christus wil zeggen: Ik, die »de weg, de waarheid en het leven« ben, zal u voor dwaling

(1) Joan. XIV. 16.

(2) Joan. XVI. 13.

(3) Matth. XXVIII. 18—20

(4) Exod. III. 12; Jer. XV. 20, enz.

behoeden, en de woorden uwer prediking besturen. Ik zal met u zijn, niet alleen zoolang gij op aarde rondwandelt, niet slechts gedurende eene enkele eeuw, maar alle de dagen, ten allen tijde, zonder eenige onderbreking, tot de voleinding der wereld.

Deze woorden van Jesus Christus stellen twee gewichtige dingen vast: 1°. dat de Kerk nooit dwaalt, 2°. dat Christus altijd met zijne Kerk is, en haar nooit, voor geen enkel oogenblik, verlaat tot de voleinding der wereld.

De Apostel der Heidenen is van hetzelfde gevoelen, als hij aan de Ephesiërs schrijft: »(God) heeft gegeven sommigen, Apostelen, en sommigen, profeten, en sommigen, Evangelisten, en sommigen, herders en leeraars ter volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwning van het lichaam van Christus; totdat wij allen komen tot de éénheid des geloofs, . . . opdat wij niet meer zijn kinderkens, door de golven geslingerd, en rondgevoerd wordende met iederen wind der leering door de bedriegerij der menschen, door sluwheid tot de kunstenarij der misleiding.« (1)

Niettegenstaande deze duidelijke verklaringen van de H. Schrift, blijven sommigen het eene onverantwoordelijke aanmatiging noemen, dat de Kerk aanspraak maakt op onfeilbaarheid. Doch beschouw nu eens, wat er uit de loochening van deze waarheid volgt.

Indien uwe Kerk niet onfeilbaar is, dan is de mogelijkheid van dwaling niet uitgesloten; want tusschen *onfeilbaar zijn* en *kunnen dwalen* bestaat geen middelweg. Indien uwe Kerk en hare bedie-

(1) Ephes. IV. 11–14.

naren dwalen kunnen, en dit geven zij zelf toe, dan kunnen zij u een valsche leer voorhouden, in plaats van de ware. Gij zijt dus in twijfel, of gij de waarheid hoort, of niet. Indien gij twijfelt, gelooft gij niet, want geloof sluit allen twijfel uit, en in dien toestand heeft God in u geen welbehagen, want »zonder geloof is het onmogelijk, welbehagelijk te zijn aan God.« (1) Geloof en onfeilbaarheid gaan hand aan hand. Het een kan niet bestaan zonder het ander. Er kan geen geloof zijn hij den hoorder, indien er geen onfeilbaar leergezag is bij den spreker — een leergezag, steunend op zoodanige onbetwijfelbare wetenschap, dat de mogelijkheid om te dwalen is uitgesloten, en op zulke onloochenbare waarachtigheid, dat zij onbestaanbaar is met den wil om in dwaling te leiden.

Gij neemt onfeilbare zekerheid aan in de natuurkundige wetenschappen; waarom zoudt gij die voor de bovennatuurlijke kennis willen loochenen? De stuurman vertrouwt op de onfeilbaarheid van zijn kompas; hij weet, te midden van stormgeloei en nachtelijke duisternis, dat hij recht aanstuurt op de stad, in welks haven hij moet binnenloopen; is een onfeilbare gids niet even noodzakelijk om u te leiden naar de stad Gods in den hemel?

Het is wel vreemd, dat de katholieke Kerk van alle kanten bestreden wordt, alleen om hare betuiging, dat zij de waarheid spreekt, de geheele waarheid en niets dan de waarheid.

Kinderen van de katholieke Kerk, dankt God, dat Hij u lid heeft doen worden van eene Gemeenschap, waarin gij voor alle dwaling in het geloof

(1) Hebr. XI. 6.

bewaard wordt, en voor alle misleiding in het beoefenen der deugd. Gij kent gelukkig den inwendigen strijd niet, de afmattende twijfelingen, de schrikwekkende onzekerheid, waardoor de ziel bestormd wordt die geen anderen gids heeft dan eigen onderzoek. Gij zwalkt niet, zooals anderen, hulpeloos rond op den oceaan van onzekerheid, »rondgevoerd wordende met iederen wind der leering.« Gij zijt geen »blinden, door blinden geleid.« Gij staat niet in eene woestijn, waar duizenden zijpaden zich kruisen, niet wetend welk in te slaan; maar gij bewandelt den koninklijken weg, waarvan de profeet Isaias spreekt: »Daar zal een baan zijn en een weg en de heilige weg zal hij heeten; geen onreine zal daarop gaan; en deze zal voor u de rechte weg zijn, zoodat onwijken daarop niet verdwalen.« (1) Gij zijt lid van die Kerk, waarin geene Afgescheidenen en Doleerenden gevonden worden, want gij zijt allen door eenzelfde liefdeband verbonden, en gij smaakt dien stillen vrede, die er opwelt uit het bewuste bezit der geheele waarheid. Wel moogt gij uitroepen: »Zie, hoe goed en hoe aangenaam het samenwonen is van broeders.« (2)

Dankt God dat Hij u heeft opgenomen in eene Kerk, die zoo scherpzinnig elk gevaar ontdekt, dat u, onder schijn van godsdienst of naastenliefde, bedreigt, doch in werkelijkheid slechts een uitvloeisel is van dweepzucht, en maar al te dikwijls tegen de goede zeden en de maatschappelijke orde indruischt. Geen Heilsleger of Socialisme vindt steun in de katholieke Kerk; nooit zal zij toelaten dat hare kinderen in deze dwalingen verstrikt raken.

(1) Isaias XXXV. 8.

(2) Ps. CXXXII. 1.

Uit hetgeen in de voorgaande bladzijden gezegd is volgt, dat de katholieke Kerk geen hervorming noodig kan hebben. Ik meen daarmede niet, dat de herders der Kerk persoonlijk onzondig zijn, of niet kunnen zondigen. Voor elken leeraar in de Kerk, van den Paus tot den nederigsten priester, bestaat ieder oogenblik de mogelijkheid, gelijk die voor elken geloovige bestaat, dat hij den staat van genade verliest, en zedelijke hervorming noodig heeft. Wij allen dragen »dezen schat (der onschuld) in aarden vaten.« (1)

Mijne bedoeling is, dat de Kerk niet kan hervormd worden in hare leer. De Kerk is het werk van den menschgeworden God. Gelijk alle werken van God, is ook zij volmaakt. Het is daarom onmogelijk haar te hervormen. Is het niet de hoogste aanmatiging van den mensch, Gods werk te willen verbeteren? Zijn Luther, Calvijn, Zwingli en zoovele anderen niet klaarblijkelijk op een dwaalspoor, wanneer zij op de wetten, die God voor zijne Kerk gemaakt heeft, alsof deze menschelijke instellingen waren, hunne voorstellen tot wijziging komen indienen?

Onze goddelijke Meester heeft altijd zelf zijne Kerk bestuurd. Het is voor den matroos nog tijd genoeg, om het bevel over het schip over te nemen, wanneer de kapitein de brug verlaat.

De waarheden, die Christus aan zijne Kerk geleerd heeft, zijn niet voor wijziging vatbaar; Hij heeft haar de geheele waarheid geschonken, en zij moet de geheele waarheid, zonder eenige verandering prediken. Zij kan slechts datgene te gelooven voorstellen, wat haar in den beginne door God geopenbaard is; zij kan nimmer eene zedenleer voordragen, in

strijd met de levensregelen, welke Christus door woord en voorbeeld heeft afgekondigd.

Indien er ook slechts één voorbeeld van bestond, dat de Kerk eene waarheid van geloofs- of zedenleer had teruggenomen, welke zij vroeger als zoodanig had voorgesteld, dan was dit ééne voorbeeld de doodsteek voor hare onfeilbaarheid. Maar het is een wonderbaar feit, wel der vermelding waardig, dat in de geheele kerkelijke geschiedenis, van de eerste eeuw af tot nu toe, geen enkel voorbeeld kan worden aangehaald, waaruit blijkt, dat een Paus of een Algemeen Concilie een dogma herroepen heeft, dat vroeger als geopenbaarde waarheid was afgekondigd. De geschiedenis van het verleden is genoegzame waarborg, dat zij ook in de toekomst nooit eenige verandering in de leer zal toelaten.

Indien nu de Kerk, zooals wij gezien hebben, van God het leeraamt ontving, indien zij niets anders leert dan de waarheid, is het dan geen plicht voor alle Christenen om naar hare stem te luisteren en hare geboden op te volgen? Zij is het Orgaan van den H. Geest. Zij is de Plaatsbekleedster van Jesus Christus, die tot haar gezegd heeft: »Wie u hoort, hoort Mij; en wie u versmaadt, versmaadt Mij.« (1) Zij is de Leermeesteres der waarheid. Het is den menschelijken geest eigen, de waarheid te aanvaarden, wáár hij die ook vindt. Het getuigt dus niet alleen van minachting, maar ook van eigen onverstand, wanneer men niet naar deze Moeder der waarheid luisteren wil.

Indien een burger verplicht is aan 's lands wetten te gehoorzamen, al zouden die ook niet in alle

(1) Luc. X. 16.

opzichten met de strenge eischen der billijkheid overeenkomen; indien een kind verplicht is, door natuurwet en goddelijk gebod, aan zijne moeder te gehoorzamen, hoewel deze somtijds dwalen kan in haar oordeel; hoeveel te meer zijn wij dan gehoorzaamheid verschuldigd aan onze Moeder, de katholieke Kerk, wier raadgevingen steeds billijk, wier bevelen heilig zijn!

»Twintig jaren lang«, schreef onlangs een bekeerde predikant der Protestantsche kerk, »streed ik tegen de Kerk met alle kracht, die in mij was. Maar toen ik eenmaal Katholiek was geworden, namen alle twijfelingen een einde, en hield alle onzekerheid op. Als een klein kind wierp ik mij in de armen mijner Moeder«. Door het doopsel worden wij kinderen van de Kerk, onverschillig wie het water der wedergeboorte over ons uitstort. Indien zij dan onze Moeder is, waar is dan onze liefde en gehoorzaamheid? Wanneer een kind voedsel zoekt aan de moederborst, dan vraagt het niet waaruit het voedsel bestaat. Wanneer het onderricht ontvangt van moeders lippen, dan twijfelt het geen oogenblik, maar gelooft instinctmatig. Wanneer de moeder hare hand uitstrekt, volgt het zonder aarzelen. Diezelfde eenvoud, diezelfde lichtgeloovigheid, zou ik haast zeggen, van een kind, moeten wij Christenen voor onze geestelijke Moeder hebben, geleid door het instinct des geloofs. »Tenzij gij wordt als de kinderen,« zegt onze Verlosser, »zult gij niet ingaan in het rijk der hemelen« (1) »Als pasgeboren kinderen, begeerig naar de redelijke, onvervalschte melk: opdat gij door dezelve moogt opwassen ter zaligheid.« (2). In haar voedsel is geen vergift; in hare leer is geen bedrog.

(1) Matth. XVIII. 4.

(2) I Petr. II. 2.

HOOFDSTUK VIII.

DE KERK EN DE BIJBEL.

Aan de Kerk alleen, zooals wij in het voorgaande hoofdstuk zagen, is door God de prediking van het Evangelie opgedragen.

De H. Schrift nu is de groote schatkamer van Gods woord. Daarom is de Kerk door God aange-
steld om den Bijbel te bewaren en uit te leggen;
want hare aanstelling als onfeilbare gids ware over-
bodig, indien iedereen zelf den Bijbel kon verklaren.

Dat het nooit in Gods bedoeling gelegen heeft
den Bijbel als eenige geloofsbron aan te wijzen,
afgezien van het levend gezag der Kerk, zal het
onderwerp van dit hoofdstuk uitmaken.

Geen volk had grooter eerbied voor den Bijbel
dan het Joodsche volk. De H. Schrift was
hun trots en hunne glorie. Zij was hun feest-
zang in dagen van vrede; zij was hun klaaglied
in de jaren van verdrukking en ballingschap. Toch
kwam het nooit in hunne gedachte op, een geschil
in zake van godsdienst door eigenmachtige verkla-
ring van Gods Woord te beslechten.

Wanneer er onder het volk verschil van meening
ontstond over een godsdienstig onderwerp, dan was

de beslissing aan den Hoogepriester en aan den Raad van twee en zeventig burgerlijke en kerkelijke rechters, het Sanhedrin genaamd. De uitspraak van den Hoogepriester en zijn Raad moest worden opgevolgd op straffe des doods. »Indien gij bemerkt, dat de rechtspraak bij u . . . moeielijk en twijfelachtig is,« zegt het boek Deuteronomium, » . . . zoo zult gij komen tot de priesters van Levi's geslacht en tot den rechter, . . . en zij zullen u de ware rechtspraak bekend maken . . . En gij zult hunne uitspraak opvolgen en niet ter rechter- noch ter linkerzijde afwijken. Wie zich echter verhoovaardigt en aan het bevel des priesters . . . niet wil gehoorzamen die man zal sterven en gij zult het kwaad uit Israël wegdoen.« (1)

Uit deze duidelijke woorden ziet men, dat God de Joden, tot beslechting hunner geschillen, niet verwijst naar den letter der wet, maar naar het levend gezag der Kerkelijke rechtbank, die Hij opzettelijk voor dit doel heeft aangesteld.

De priesters moesten daarom de H. Schrift door en door kennen, want zij moesten de wet Gods bewaren, en aan het volk uitleggen. »De lippen des priesters zullen de wetenschap bewaren, en de wet zal men vragen uit zijnen mond, omdat hij een engel van den Heer der heerscharen is.« (2)

En inderdaad, de priesters uitgezonderd, waren zeer weinige Joden in het bezit der Heilige Boeken. Een volledig afschrift was zeldzaam en zeer kostbaar. En wat bepaalde God nu, om de H. Schrift voor al het volk toegankelijk te maken? Gaf Hij bevel

(1) Deut. XVII. 8—12.

(2) Malach. II. 7.

haar in vele afschriften te vermenigvuldigen? Neen; maar Hij gebod, dat de priesters en de Levieten over de verschillende stammen zouden verdeeld worden, opdat zij steeds bij de hand konden zijn om het volk in de kennis der wet te onderrichten. Den Joden was het zelfs verboden, sommige gedeelten der H. Schrift te lezen, voordat zij dertig jaren oud waren.

Heeft Christus nu in dezen toestand verandering gebracht, toen Hij op de wereld kwam? Zegt Hij aan de Joden, dat zij hun eigen gids zijn moeten in de studie der Schriften? In geen en deele; maar Hij beveelt hun, dat zij aan hunne leeraars moeten gehoorzamen, hoe slecht deze ook, in hun privaat leven, aan de voorschriften der wet mogen beantwoorden. »Toen sprak Jesus tot de scharen en tot zijne discipelen, zeggende: Op den Stoel van Moses zitten de schriftgeleerden en de phariseën. Daarom onderhoudt en doet, al hetgeen zij u zeggen.« (1)

Gewoonlijk wordt tegen deze beschouwing de uitspraak van Christus ingebracht, zooals die in de Protestantsche vertaling van den Bijbel voorkomt: »Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn 't, die van Mij getuigen.« (2) Doch deze woorden bewijzen niets voor de tegenovergestelde bewering. Want vooreerst, de meeste uitleggers verklaren deze woorden niet in de Gebiedende, maar in de Aantoonende Wijze, zooals ook onze katholieke vertaling heeft: »Gij onderzoekt de Schriften.« (3) In allen gevalle spreekt onze goddelijke Verlosser hier slechts van het Oude Tes-

(1) Matth. XXIII. 1—3.

(2) Joan. V. 39.

(3) Ook de nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament van Dr. H. Oort geeft: »Gij onderzoekt de Schriften».

tament, want het Nieuwe Testament was toen nog niet geschreven. Hij richt zich niet tot de menigte, maar tot de Phariseën, tot de leeraars der wet, en verwijt hun, dat zij zijne Godheid niet aannemen. »Gij hebt de Schriften vóór u liggen,« wil Hij zeggen; »waarom erkent gij Mij dan niet als den Messias, terwijl deze getuigenis geven dat Ik de zoon Gods ben?« Hij verwijst hen naar de Schriften, alleenlijk ten bewijze zijner Godheid, niet om te beweren, dat alle kennis der geopenbaarde waarheid hierin gevonden wordt.

Daarbij is de H. Schrift niet het eenige bewijs voor zijne Godheid. Want Christus bewijst deze

1°. Uit de getuigenis van Joannes den Dooper (v. 33). »Ziet het Lam Gods! ziet, die wegneemt de zonde der wereld,« had deze gezegd. Joan. 1. 29.

2°. Uit de wonderen die Hij verricht had. (v. 36).

3°. Uit de getuigenis van den Vader (v. 37), die gezegd had: »Deze is mijn welbeminde Zoon, in wien Ik mijn welbehagen heb, hoort Hem.« Matth. III, 16; Luc. IX. 35.

4°. Uit de boeken van het Oude Testament; als wilde Hij zeggen: »Indien gij deze drie bewijzen niet wilt aannemen, hoe overtuigend zij ook zijn, zoo kunt gij toch de getuigenis der Schriften niet verwerpen, waarop gij zoo roemt.«

Eindelijk, onze Zaligmaker geeft hier zelf eene verklaring van de H. Schrift; wel een bewijs dus, dat niet de eerste de beste lezer haar naar eigen goeddunken kan uitleggen. Het is daarom eene volstrekte misduiding der woorden, om deze tot bewijs voor het vrije onderzoek te willen aanhalen.

Toen Christus nu de Oude Wet ophief en zijne Kerk instelde, lag het toen in zijne bedoeling om zijn

Evangelie bekend te maken door bijbelverspreiding, of door het levend woord van zijne Apostelen? Dit is de hoofdquaestie. Ik antwoord met allen nadruk, dat Hij door prediking alleen alle volken wilde bekeerd hebben, en dat door prediking alleen de volken bekeerd zijn. Nooit werd een land door Bijbelgenootschappen tot Christus gebracht.

Jesus-zelf schreef geen woord van den Bijbel. Hij gaf aan zijne Apostelen nooit bevel om te schrijven (1) of de Heilige Boeken, die toen bestonden, te verspreiden. Toen Hij zijne Apostelen uitzond, sprak Hij: »Gaat derhalve en *leert* alle volken.« (2) »*Verkondigt* het Evangelie aan alle schepselen.« (3) »Wie u hoort hoort Mij.« (4) En de Apostelen gehoorzaamden stipt aan dit bevel.

Van de twaalf apostelen, en de twee en zeventig leerlingen hebben er slechts acht eenige hunner geschriften achtergelaten. De Evangelien en de Brieven waren aan personen of particuliere kerken gericht. Zij werden geschreven naar aanleiding van bijzondere omstandigheden, zooals thans nog de Mandementen der Bisschoppen, om misbruiken tegen te gaan, die mochten opkomen, of om eene bepaalde gedragslijn aan de geloovigen voor te schrijven. Wij vinden nergens opgeteekend, dat de Apostelen het een of ander Boek der H. Schrift verspreidden, maar »zij gingen uit en *predikten* overal, de Heere medewerkende, en het Woord bevestigende door de teekenen, die er op volgden.« (5)

(1) Uitgezonderd aan den H. Joannes wien hij beval de Openbaringen op te teekenen. Openb. I. 11, 19.

(2) Math. XXVIII. 19.

(3) Marc. XVI. 15.

(4) Luc. X. 16.

(5) Marc. XVI. 20.

Zoo zien wij dat, èn in het Oude èn in het Nieuwe Testament, de geloovigen door een levend leeraamt geleid werden, en niet door uitleg der Schriften op eigen gezag.

Vóór de Hervorming was het dan ook iets ongehoords, dat ooit een volk, hetzij op burgerlijk of op godsdienstig gebied, door de doode letter eener wet bestuurd kon worden. Wie heeft, bijvoorbeeld, in onze burgerlijke rechtsvorderingen te beslissen? Zeker niet de eerste de beste, die zich een wetboek heeft aangeschaft, maar alleen de bevoegde rechters, die door den Staat zijn aangesteld.

Wat nu ons Wetboek is voor de bewoners van Nederland, dat is de H. Schrift voor de Christenen. Het Woord Gods heeft, evengoed als de burgerlijke wet, een verklaarder noodig, bij wiens uitleg wij ons moeten neerleggen.

Wij hooren zoo dikwijls de machtspreuk: »De Bijbel, de Bijbel alleen is genoeg om ons te leeren wat wij te gelooven hebben.« Maar waarom verkwist gij dan uw geld aan kerkgebouwen en bijzonder onderwijs? Waartoe dienen uwe preeken en catechisatiën, wanneer in elk huisgezin de Bijbel klaarligt als eenige gids voor het volk? Wat gij in theorie zoo heftig opzet, spreekt gij in praktijk tegen. Zeg niet dat de Bijbel alleen genoeg is, of, zoo gij dat werkelijk gelooft, houdt dan op met uw onderricht. Plaats u dan niet tusschen het volk en den Bijbel.

Ik wil mij nu bedaard tot een niet-Katholiek richten, en hem trachten aan te toonen, dat hij onmogelijk met volkomen zekerheid den Bijbel als eenige kenbron van zijn geloof kan aannemen.

Gesteld, een exemplaar der Heilige Schriften wordt u door uw catechiseermeester overhandigd met de

woorden: »Neem dit boek; gij zult er alles in vinden wat voor uwe zaligheid noodig is.« Hier stuit gij al aanstonds op een zeer ernstige moeilijkheid. Welke zekerheid hebt gij dat het boek, hetwelk hij u overhandigt, het Woord Gods bevat, zooals het op ingeving van den H. Geest is neergeschreven? want niet alle stukken van den Bijbel dragen het innerlijke kenmerk der goddelijke ingeving. Het zou, bijvoorbeeld, iets meer kunnen bevatten dan Gods woord, of mogelijk niet de geheele openbaring inhouden. Wij moeten ons niet voorstellen, dat de Bijbel altijd een afgesloten geheel vormde, gebonden in een netten band, zooals dat nu is. Eeuwen lang bestond hij slechts uit fragmenten, die over de verschillende gemeenten van de Kerk verstrooid lagen. Midde-lerwijl waren vele apocriefe boeken, onder den naam van H. Schrift, onder de geloovigen verspreid. Zoo bestond er een Evangelie van den H. Petrus; een Evangelie van den H. Jacobus en van den H. Mathias.

Op het derde Concilie van Carthago, in het jaar 397, scheidde de katholieke Kerk, in de bewustheid van haar goddelijk leergezag, het kaf van het koren, en verklaarde welke Boeken Canoniek, welke Apocrief waren. Ten huidigen dage zijn de overige Christelijke belijdenissen het nog niet onder elkander eens, welke boeken zij als echt moeten aannemen. Sommigen erkennen de Evangeliën van den H. Marcus en den H. Lucas niet als authentiek, omdat deze Evangelisten geen Apostelen waren. Luther noemde den Brief van den H. Jacobus een strooien brief.

Maar zelfs indien gij zekerheid hebt, dat de Bijbel het Woord Gods bevat, en niets anders dan het Woord Gods, hoe kunt gij dan weten dat de vertaling getrouw is. De Boeken der H. Schrift zijn

oorspronkelijk in het Hebreeuwsch en het Grieksch geschreven, en gij hebt slechts eene vertaling. Voor- dat gij zekerheid kunt hebben dat uwe vertaling getrouw is, moet gij Hebreeuwsch en Grieksch gaan studeeren, en dan de vertaling vergelijken met het oorspronkelijke. Hoe weinigen zijn tot zulk eene reusachtige onderneming in staat.

Inderdaad, zoo gij den Bijbel als het Woord Gods aanvaardt, dan moet gij dit aannemen op gezag van de katholieke Kerk, die vijftien eeuwen lang de eenige bewaarster der H. Schriften geweest is.

Wanneer gij u voldoende zekerheid verschaft hebt van de getrouwheid der vertaling, dan kan de Bijbel toch uw eenige geloofsregel niet zijn, uw eenige gids naar den hemel, zonder een gezaghebbenden levenden verklaarder.

Een betrouwbare gids, zooals onze Verlosser er ons een wilde geven, moet drie eigenschappen hebben. Hij moet onder ieders bereik zijn; hij moet duidelijk verstaanbaar zijn; hij moet in staat zijn de vragen over geloof en zeden voldoende te beantwoorden.

10. Een betrouwbare gids op den weg naar den hemel moet onder het bereik zijn van een ieder die de waarheid zoekt; want God »wil dat alle menschen zalig worden, en tot erkenning der waarheid komen«; (1) daarom moeten ook de middelen om tot de waarheid te komen voor allen bereikbaar zijn. Nu is het duidelijk, dat niet iedereen, in alle tijdperken, in het bezit kon komen van den Bijbel.

De eerste Christenen konden dat niet, omdat eerst langen tijd na de vestiging van het Christendom de laatste Boeken van den Bijbel geschreven zijn.

(1) I Tim. II. 4.

De Kerk werd gesticht in het jaar 33. Het Evangelie van den H. Mattheus, het eerste Boek van het Nieuwe Testament, verscheen eerst acht jaren later. De Kerk bestond reeds twintig jaar, toen de H. Lucas zijn Evangelie schreef. Het Evangelie van den H. Joannes werd eerst tegen het einde van de eerste eeuw afgesloten. Jaren lang bleef de kennis der Evangeliën en der Brieven beperkt tot de gemeenten aan wie zij waren afgezonden. Eerst tegen het einde van de vierde eeuw stelde de Kerk den Canon der H. Boeken vast, en verklaarde, dat de Bijbel, zooals wij dien nu bezitten, het onvervalschte Woord Gods bevatte. En dit was het gouden tijdperk van het Christendom. De volmaaktste Christenen leefden, stierven, en gingen naar den hemel, voordat de voornaamste gedeelten der H. Schrift geschreven waren. Wat zou er van hun geworden zijn, indien alleen de Bijbel hun gids had moeten zijn?

De boekdrukkunst werd uitgevonden in de vijftiende eeuw. *Van de vierde tot de vijftiende eeuw* was het volstrekt onmogelijk iedereen van een exemplaar der H. Schrift te voorzien. Gedurende al dien tijd moesten de Bijbels met de pen worden overgeschreven. Er bestonden er slechts eenige duizenden, en deze waren in handen van priesters en geleerden. »Naar Protestantsche opvatting, zou de boekdrukkunst voor de Apostelen veel noodzakelijker geweest zijn dan de gave der talen. Het was gelukkig voor Luther, dat hij eerst een halve eeuw na de uitvinding dezer kunst ter wereld kwam. Eene eeuw vroeger, zou zijn denkbeeld, om twee honderd en vijftig millioen menschen te dwingen den Bijbel te lezen, met een schaterlach begroet zijn, en ongetwijfeld zijne overplaatsing van den kathedraal van Wit-

tenberg naar een krankzinnigengesticht ten gevolge hebben gehad.« (1)

En zelfs *in onze dagen*, met al die stoomdrukkerijen, met al die Bijbelgenootschappen, die over alle landen verspreid zijn, en met ontzaglijke kosten worden staande gehouden, eischt het nog de grootste krachtsinspanning om elk zendingsgebied genoegzaam van Bijbels te voorzien, in de taal der verschillende volken en stammen overgezet.

Maar indien ook iedereen, ten allen tijde, in het bezit van een Bijbel had kunnen komen, hoeveel millioenen waren er dan nog in elk land en in elke eeuw, onze verlichte negentiende eeuw niet uitgezonderd, voor wie de Bijbel een gesloten Boek bleef, om de eenvoudige reden, dat zij het Woord Gods niet konden lezen! De leer dus, dat ieder voor zich op eigen gezag de H. Schrift moet uitleggen, maakt de zaligheid van vele menschen niet alleen moeilijk, maar onmogelijk.

20. Een betrouwbare gids op den weg naar den hemel moet voor iedereen duidelijk verstaanbaar zijn, zoodat allen de ware beteekenis van zijne onderrichtingen kunnen begrijpen. Is de H. Schrift voor iedereen verstaanbaar? Verre van dat; zij is, niet alleen voor ongeletterden, maar ook voor geleerden, vol duistere en moeilijke plaatsen. De H. Petrus zegt zelf, dat in de Brieven van den H. Paulus »sommige dingen voorkomen, die moeilijk te verstaan zijn, en dientengevolge, zooals de overige Schriften, door ongeleerde en lichtzinnige menschen verkeerd uitgelegd worden, tot hun eigen verderf.« (2) En daarom leert hij op eene andere plaats, «dat geene

(1) Martinet, De godsdienst in de Maatschappij. D. II. hoofdst. 10.

(2) II Pet. III. 16.

profetie der Schrift door eigen uitlegging geschiedt. «(1)

Wij lezen in de Handelingen der Apostelen, dat een man uit Ethiopië, op zijn wagen naar huis terugkeerende, den profeet Isaias las. Op de vraag van den H. Philippus, of hij de beteekenis der profetie verstond, antwoordde hij: »Hoe toch zou ik kunnen, zoo mij niet iemand onderricht?» (2) daardoor te kennen gevende, dat hij niet op eigen gezag de H. Schrift kon uitleggen.

De Kerkvaders zijn eenstemmig in hunne uitspraak, dat de Bijbel vol ingewikkelde moeilijkheden is, hoewel velen onder hen hun geheele leven aan bijbelstudie besteedden. En toch vinden wij in onze dagen nog waanwijzen, die met een vleugje van bijbelkennis, niet de minste duisterheid in het Woord Gods kunnen ontdekken, en het van Genesis tot Openbaring willen uitleggen, zonder op eene moeilijkheid te stuiten.

Toont de geschiedenis der Reformatie niet duidelijk aan, hoe uiterst dwaas het is, de H. Schrift op eigen gezag te willen uitleggen? Zoodra de Hervormers de uitspraak der Kerk verwierpen, en er hunne eigene zienswijze, als hoogste gezag, voor in de plaats stelden, konden zij het nauwelijks over een enkelen tekst van eenig belang eens worden. De Bijbel werd in hunne handen een waar Babel. De zonen van Noë wilden in hun hoogmoed den hemel bestormen, toen zij den toren van Babel bouwden; en hun opzet eindigde in algemeene verwarring der talen. De kinderen der Hervorming meenden de menschen in den hemel te brengen door bijbeluitleg op eigen gezag; en hun poging verliep in

(1) II Pet. I. 20.

(2) Hand. VIII. 31.

algemeene verwarring der godsdiensten. Laat ik slechts één voorbeeld aanhalen uit duizenden. De woorden van het Evangelie: »Dit is mijn lichaam,« werden, vóór de Reformatie, slechts in één zin opgevat. De uitleggers van de zestiende eeuw vonden voor deze vier eenvoudige woorden niet minder dan tachtig beteekenissen; en sinds hun tijd is dat getal tot over de honderd aangegroeid.

Niemand zal ontkennen, dat er in onze dagen, vooral in Engeland en Amerika, eene groote menigte sekten bestaan, die nog met den dag aangroeien. Niemand zal ontkennen dat die vermenigvuldiging van belijdenissen een dieptreurige ergernis is en een groote struikelblok voor de bekeering der Heidenen. Niemand kan ontkennen, dat die verdeeldheid onder de Christenen op rekening komt van het vrije onderzoek en de eigendunkelijke uitlegging der H. Schrift. Hoe dikwijls gebeurt het daar niet, dat de een of andere dweepzieke mensch, zich verbeeldt, dat hij van den hemel de opdracht heeft ontvangen om een nieuwen godsdienst te stichten, en hij zijn naam aan de vergetelheid moet ontrekken door hem met gepaste nederigheid af te staan aan de sekte, die uit zijn hand is voortgekomen. En al die voorvechters van een nieuwe leer beroepen zich voor hun steeds veranderende meeningen op den onveranderlijken Bijbel.

De een bewijst uit den Bijbel dat er slechts één Persoon in God is; de ander bewijst uit dezelfde bron dat de Drievuldigheid der goddelijke Personen eene der duidelijkste waarheden der Openbaring is. Met de H. Schrift in de hand zal de een pogen u tot loochening van Christus' Godheid te brengen. De ander zal zich op diezelfde Schrift beroepen om

u te toonen, dat de Godheid van Christus de grondslag is van geheel de Openbaring. Sommigen houden, op gezag der Schriften, den kinderdoop niet voor noodzakelijk; anderen daarentegen wel. Sommigen leeren, met den Bijbel in de hand, dat er geene Sacramenten bestaan; anderen zeggen dat er maar twee zijn. Sommigen houden vol dat er in Gods Woord van geene eeuwige straf sprake is; anderen daarentegen beweren dat deze wel degelijk door Gods Woord geleerd wordt. Voor welke onzinnigheden wordt de H. Schrift niet aansprakelijk gesteld! Soms tijds verschijnt er een prediker, die uit de Openbaring van den H. Joannes met volkomen zekerheid den dag en het uur bepaalt waarop de wereld vergaan zal. Komt de profetie niet uit, dan stelt hij heel kalm den laatsten dag uit tot een betere gelegenheid.

Nog niet lang geleden, dienden de Mormonen bij de Amerikaansche regeering eene petitie in, waarin zij de wettelijke erkenning der veelwijverij eischten; en zij beweerden, dat hun geliefkoosd systeem door den Bijbel geleerd werd.

En dat alles is het noodzakelijk gevolg van bijbeluitleg op eigen gezag! Zou het niet hoogst gevaarlijk zijn een lange reis te maken op een schip, waar officieren en manschappen het niet eens kunnen worden, hoe zij de richting van het kompas moeten uitleggen, en naar welk land zij koers zullen zetten? Hoeveel gevaarlijker is het dan uw vertrouwen te stellen in twistende stuurlii, op uwe reis naar den hemel? Alleen een onfeilbaar gezag kan u bevredigen, zoodra er spraak is van de eeuwigheid. Over deze levenskwestie mag geen verschil van gevoelen bestaan onder degenen, die u in veilige haven moeten brengen. Hier komen geene gissingen en veronder-

stellingen te pas. Maar altijd moet een man bij het roer staan, die, hoe de stormen ook bulderen, moed neerdruppelt in het bange hart, met de kalme verzekering, dat *alles wel aan boord* is.

30. Een betrouwbare gids op den weg naar den hemel moet alle waarheden leeren, wier kennis ter zaligheid noodzakelijk is. De H. Schrift nu bevat niet alle waarheden, die een Christen moet gelooven, noch alle plichten, die hij te vervullen heeft. Om slechts één voorbeeld aan te halen, is niet ieder Christen verplicht den Zondag te heiligen, en zich op dien dag van slafelijken arbeid te onthouden? Beschouwen wij de naleving dezer wet niet als eene onzer allereerste verplichtingen? En toch moogt gij den Bijbel doorlezen van het begin tot het einde, en nergens zult gij een woord over Zondagsheiliging aantreffen. De H. Schrift beveelt de heiliging van den Zaterdag, een dag dien wij nooit heiligen.

De katholieke Kerk leert zeer juist, dat de Zaligmaker en zijne Apostelen ons eenige verplichtingen hebben opgelegd, die niet in de H. Schrift staan opgeteekend. (1) De meeste Christenen, bijvoorbeeld, bidden tot den heiligen Geest, een oefening die nergens in den Bijbel gevonden wordt.

Wij komen daarom tot de slotsom, dat de H. Schrift *alleen* geen voldoende geloofsregel zijn kan, omdat zij niet, te allen tijde, onder het bereik is van iedereen; omdat zij uit zich zelve niet overal duidelijk en verstaanbaar is, zelfs in vraagstukken van het hoogste gewicht, en omdat zij niet alles bevat wat wij moeten gelooven en doen om zalig te worden.

(1) Vergelijk Joan. XXI. 25; II Thess. II. 14.

Laat nu echter niemand mijner lezers uit deze beschouwing gaan afleiden, dat de katholieke Kerk tegen het lezen der H. Schrift is, of vijandig tegenover den Bijbel staat. De katholieke Kerk vijandig tegenover den Bijbel! Mijn hemel, wat monsterachtige ondank, wat vuige laster ligt er in die bewering! Vijftien eeuwen lang was de Kerk de eenige bewaarster van den Bijbel; indien zij werkelijk voor dat heilige Boek bevreesd was, wie had haar, in al dien tijd, kunnen beletten het te verscheuren en in den wind te strooien? Zij kon het in zee geworpen hebben, zoo als eene onnatuurlijke moeder haar kind wegwerpt, en wie zou er iets van gemerkt hebben?

Wat is er geworden van die millioenen boeken, zoo vermaard in vervlogen eeuwen? Bijna alle zijn verloren gegaan. Maar te midden van de puinhoopen der oude literatuur staat de Bijbel alleen als een ontzaglijk monument, gelijk de Pyramiden van Egypte zich verheffen te midden der algemeene verwoesting. Dit eerbiedwaardig Boek heeft de oorlogen, de omwentelingen, de invallen der Barbaren overleefd. En wie heeft het voor vernietiging bewaard? De katholieke Kerk. Zonder hare moederlijke zorg zou thans het Nieuwe Testament waarschijnlijk evenmin bekend zijn als »het *Boek der kronieken van Israël's koningen.*» (1)

Wij kunnen ons nauwelijks voorstellen, wij, die in de eeuw der stoomdrukkunst leven, welken arbeid het der Kerk gekost heeft om de H. Schrift te bewaren en te vermenigvuldigen. Geleerde kloosterlingen, wier stille grafrust nu gestoord wordt door gedachtelooze spotters, waren dag aan dag met

(1) III Kon. XIV, 19.

overschrijven bezig. Wanneer de eene monnik stierf op zijn post, nam een ander zijne plaats in, als een trouwe schildwacht wakend bij den schat van Gods Woord.

Laat ik u eenige feiten aanhalen die duidelijk toonen, hoeveel moeite de Kerk zich heeft gegeven om den Bijbel onder het volk te brengen.

De Canon van de H. Schrift, zooals wij reeds zagen, werd in de vierde eeuw vastgesteld. In diezelfde eeuw gaf Paus Damasus bevel om alle heilige Boeken opnieuw te vertalen in het Latijn, dat toen de levende taal was, niet slechts van Rome en Italië, maar van geheel de beschaafde wereld.

Indien de Pausen bevreesd waren dat de Bijbel bekend zou worden, was dit zeker eene zeer vreemdsoortige handelwijze om hunne vrees te kennen te geven.

De taak werd opgedragen aan den H. Hieronymus, destijds den grootsten kenner van het Hebreeuwsch. Deze nieuwe vertaling werd in alle christelijke landen verspreid, en daarom de *Vulgata*, of volksuitgave genoemd.

In de zesde en zevende eeuw begonnen de moderne talen van Europa op te komen, als zoovele spruiten van den gemeenschappelijken Latijnschen stam. De H. Schrift vond ook in deze talen spoedig haren weg. Reeds voordat de Canon der H. Schrift werd vastgesteld, vervaardigde de Mezogothische Bisschop Ulfilas (geb. 311, gest. 381) eene bijbelvertaling, waarvan eenige stukken ons bewaard zijn; zij is het oudste gedenkstuk onzer moedertaal. Het merkwaardigste handschrift, bekend onder den naam van *Codex argenteus*, bevindt zich in de boekerij van Upsala, in Zweden. (1)

(1) Evers, Geschiedenis der Ned. Letteren, bl. 5.

Beda, die in de achtste eeuw in Engeland leefde, en wiens naam daar nog steeds met den diepsten eerbied genoemd wordt, vertaalde de H. Schrift in het Saksisch, de toenmalige volkstaal van Engeland. Hij stierf terwijl hij de laatste verzen van het Evangelie van den H. Joannes dicteerde. Zijne werken verzocht de H. Bonifacius aan den abt Cuthberth en den Aartsbisschop Egbert van York, »opdat ook voor hem eene enkele vonk mocht schijnen van den geestelijken kandelaar, die in zijn vaderland ontstoken was.« (1)

Om de al te wereldsche gezangen en verhalen, die onder het volk in omloop waren, te verdringen, vervaardigde de Benedictijner monnik Otfried (gest. 875) de bekende *Evangelien-harmonie*, eveneens een der eerste gedenkstukken onzer moedertaal, en dat in een tijd, toen »de Barbaarsche Dietsche taal nog onbeschaafd was en ongeregeld, en niet gewend zich op den regelmatigen toom der grammaticale wetenschap te laten menneren,« zooals hij in de Latijnsche opdracht van zijn werk aan den Aartsbisschop Liutbert schreef. (2)

Toen Keizerin Gisela in 1027 een bezoek bracht aan het beroemde klooster van St. Gallen, wisten de monniken haar geen kostbaarder geschenk te geven dan een afschrift der *Psalmvertaling* van hun medebroeder Notker.

Aan de lezing der H. Schrift heeft Utrechts Kerk een harer voortreffelijkste bestuurders te danken. De Protestantsche geschiedschrijver W. Moll verhaalt de roeping van den H. Gregorius als volgt: »Toen

(1) Bonif. Epist. 37. 38.

(2) Everts, t. a. p. bl. 11.

Bonifacius in het jaar 722 van Utrecht naar Thuringen reisde, genoot hij in het klooster Pfalzel aan de Moezel bij Trier eenigen tijd gastvrijheid. Als »de heilige reiziger« op zekeren morgen de mis had gelezen, wat hij bijna dagelijks deed, zat hij met Addula, de stichteres en abdis des kloosters, aan den disch om te spijzen. Volgens de zeden der kloosterlingen moest gedurende den maaltijd eenige stichtelijke lectuur voorgedragen worden, en een jongeling, die nog tot den leekenstand behoorde, ofschoon hem eene eenigermate geletterde opvoeding was te beurt gevallen, vervulde het ambt van lector, en las een gedeelte der H. Schrift. Bonifacius luisterde met welgevallen toe en prees den lezende om zijne eerbiedige voordracht, zeggende: »gij leest goed, zoo gij ook verstaat wat gij leest.« Toen het echter bleek, dat aan dit laatste ontbrak, nam de apostel het woord, en wat hij tot verklaring der bijbelplaats bijbracht, was zóó indrukwekkend voor het gemoed van zijn jeugdigen toehoorder, dat deze te dier ure het onwankelbare voornemen opvatte om zijn toekomst aan die van den zendeling te verbinden en hem te volgen, waar hij zou voorgaan. Zóó won Bonifacius een zijner voortreffelijkste discipelen, en het godsrijk een edele onder zijne burgers!« (1)

In de negende en tiende eeuw reeds, maakte de Bijbel, niet alleen in den oorspronkelijken Hebreeuwschen en Griekschen tekst, maar ook in Dietsche vertaling, de kern der boekerijen uit; (2) en merkwaardig is het getuigenis, dat dezelfde geschiedschrijver aflegt over het bijbellezen ten tijde van

(1) W. Moll, Kerkgeschiedenis van Nederland voor de Hervorming. I. bl. 157.

(2) t. a. p. I. blz. 365; II. blz. 329.

Geert Groote (gest. 1384). »Alles wat ons van de lectuur der beschaafde vromen van dit gansche tijdvak (van de 11e—16e eeuw) bekend is, leert ons, dat hetgeen door meester Geert het meest gelezen placht te worden, evenzeer vóór als tijdens en na hem in veler handen placht te zijn. Men doorbladere slechts de schriften onzer auteurs van de twaalfde tot de zestiende eeuw, die van Emo en Menco van Wittewierum, Gerard van Vliederhoven, Gerard Zerbolt, Gerlach Peters, Thomas à Kempis, Dionysius de karthuizer, Hendrik van Coesfeld, Hendrik van Herp en tal van anderen, . . . en men zal bevinden, dat de *bijbelboeken*, de tractaten en commentaren der kerkvaders, . . . in één woord alles wat Geert in zijne leefregelen zich zelve ter lezing voorstelde, door al die mannen met gelijken ijver placht gebruikt te worden. Ja, wij moeten nog meer zeggen: een groot en verreweg het beste deel van den boekenschat, dien de leeraar van Deventer tot zijne hoogere vorming zich uitgelezen had, was reeds toen of werd te zijnen tijde en straks daarna in de landtaal overgebracht, om in kloosters en vergaderingen en hier en daar in huisgezinnen, wier leden niet van de eerste beginselen van beschaving en godsvrucht verstoken waren, ook door zulken genoten te worden, die, als eenvoudige leeken, van de taalkennis en de schoolsche geleerdheid der klerken niets bezaten. De bijbel, dien Geert Groote boven alle andere schriften liefhad, is in ons vaderland nimmer een vergeten boek geweest.« (1)

Wanneer de Kerk aan de geloovigen verbood, in de moedertaal andere bijbelvertalingen te lezen, dan die

(1) t. a. p. II, II. blz. 326.

welke goedgekeurd waren door den Paus, of voorzien van ophelderende aantekeningen, aan de Heilige Vaders of andere geleerde katholieke schrijvers ontleend, zoo ontstond dit verbod door het misbruik dat de ketters van de H. Schrift maakten, die niet alleen, gelijk Wiclif en zijne volgelingen, eene nieuwe vertaling uitgaven, waarin zij hunne dwaalleer in een helder daglicht stelden, maar ook den tekst trachtten te verwringen in den zin, die geheel en al in strijd was met de kerkelijke overlevering.

Als bewaarster der goddelijke openbaring heeft de Kerk niet alleen het recht, maar ook de verplichting om te waken dat de geloovigen niet door eene vervalschte uitgave van Gods Woord op het dwaalspoor worden gebracht.

De boekdrukkunst werd uitgevonden in de vijftiende eeuw, en bijna vijftig jaren later kwam de Hervorming. Soms hoort men met veel ophef beweren, en velen gelooven nog aan dat sprookje, dat de eerste druk van den Bijbel de uitgave van Luthers vertaling was. Waarheid is, dat de Bijbel, voordat Luther een pen op het papier zette, in meer dan honderd uitgaven verspreid was. (1) Toen Nicolaas van Winghe in 1548 zijne Hollandsche vertaling der H. Schrift uitgaf, vermeldde hij in zijne voorrede, dat hij bij zijn arbeid de bijbeluitgave gebruikte die in 1478 in Holland was uitgekomen. Voor ons land alleen bestonden zeven uitgaven van vertalingen, waarvan er twee in Keulen verschenen (1478), de overigen in Delft (1477-1480), Gouda (1479) Lubeck (1495), Leuven (1518) en Halberstad (1522). Het eerste gedeelte

(1) J. Janssen. *Gesch. des Deutschen Volkes*. I. bl. 19.

van Luthers vertaling, het Nieuwe Testament, verscheen in 1522.

Wanneer gij nu een katholieken hollandschen Bijbel ter hand neemt, dan vindt gij vóórín de goedkeuring van ons Doorluchtig Episcopaat, veelal ook een breve van den Paus, waarin de eerbiedige lezing der H. Schrift den geloovigen wordt aanbevolen. Door deze goedkeuring hebben wij de zekerheid dat in de woorden geene vervalsching is ingeslopen, en dat de aangeduide zin in overeenstemming is met de leer van alle eeuwen.

Deze feiten zijn, dunkt mij, voldoende om voor iedereen duidelijk te maken, dat de Kerk, wel verre van tegen de lezing der H. Schrift gekant te zijn, integendeel alles in het werk stelt om deze te bevorderen.

Nadat Paus Leo XIII zijne Encycliciek »*Providentissimus Deus*,« over de studie der H. Schrift heeft uitgegeven, zal er zeker niemand gevonden worden, die niet instemt met hetgeen een Engelsche Protestant in de *Catholic Times* schreef: »Protestanten van allerlei richting verlagen den Bijbel, en doen hun best alle geloof er aan onder het volk uit te roeien; maar de Paus van Rome, optredend voor de geheele wereld, stort weer hoop in de harten door zijne ondubbelzinnige woorden.«

Wie soms mocht meenen dat dit, wat ons land betreft, wat al te kras is uitgedrukt, leze het verslag der gewone Jaarvergadering van moderne theologen, den 15den April 1896 gehouden. De vraag was gesteld: »Kan en moet ons de Bijbel als stichtelijk huis- en volksboek behouden blijven?« De referent beantwoordde, onder applaus der vergadering, deze vraag ontkennend; hij zou een boek willen doen

uitgeven waarin alleen dat voorkomt, wat de modernen stichtelijk achten, en waaruit alles weggelaten is, wat men in den Bijbel afkeurt; een boek in den geest van Friedrich Langhals' »*Bijbel der menschheid*,« samengesteld uit allerlei stichtelijke boeken.

Ter eere der vergadering dient gezegd dat drie leden tegen deze zienswijze opkwamen, hoewel de argumenten, die zij aanhaalden, een treurig licht werpen op hunne overtuiging. De eerste spreker keurt in den referent af, dat hij geen onderscheid maakt tusschen het Oude en het Nieuwe Testament. »Het eerste is een boek voor de Joden en dat kan nooit een stichtelijk boek zijn voor Christenen, maar het Nieuwe Testament, dat reeds achttien eeuwen het Christendom heeft gevoed, af te schaffen, dat is hem te kras.« De tweede spreker is bevreesd voor het verlies zijner maatschappelijke positie: »De hooge positie, die de dominees innemen, danken zij niet daaraan, dat zij zoo knappe koppen zijn,« (ik schrijf eenvoudig het verslag over van *de Telegraaf*) »maar enkel en alleen doordat zij in relatie staan met den Bijbel.« De derde spreker, nog wel een hoogleeraar, verdedigt den Bijbel als litterair kunstwerk. Indien men uit dien nieuwen Bijbel alles weglaat, wat niet meer strookt met de uitkomsten der moderne wetenschap, »dan zal men de schoonste stukken uit den Bijbel weglaten.«

Het was den referent aangenaam, geconstateerd te zien dat hij niet alleenstaat, wanneer hij verklaart »niet meer van den Bijbel gediend te zijn,« en hij mocht vrijelijk zijne repliek besluiten met de woorden: »Wanneer tegen eene zaak als deze, in eene vergadering als deze, geen krachtiger argumenten worden gebruikt, dan geschied is, dan staat zulk eene zaak sterk.«

Het zij mij nu vergund van mijne eigene ondervinding te gewagen in mijne langdurige studie. Ik haal mij zelve als voorbeeld aan, niet omdat ik eene uitzondering ben, maar integendeel om u aan te toonen welke de verhouding der studenten tegenover de H. Schrift is op onze katholieke Seminariën.

Op de lagere klassen werd ons elken dag uit den Bijbel voorgelezen. Toen wij naar de hoogere vakken van Philosophie en Theologie overgingen, behoorde de studie der H. Schrift tot onze voornaamste bezigheden. Wij lazen daarbij elken dag eenige hoofdstukken, niet staande of zittende, maar op onze knieën, en eerbiedig kusten wij het heilige Boek. Elken dag werd ons onder den maaltijd, in geregelde opvolging, de H. Schrift voorgelezen, en bij al onze studiën hadden wij den Bijbel naast ons liggen.

Vele studenten waren er zoo in thuis, dat zij u aanstonds konden zeggen uit welk Boek eene aanhaling genomen was, wanneer zij slechts een paar woorden hoorden. Het eenige, waartegen wij gewaarschuwd werden, was, den Bijbel te lezen zonder eerbied en vreeze.

Na de H. Wijding is elke priester in geweten verplicht zich een uur lang met de lezing van Gods Woord bezig te houden. Ik heb nooit gehoord dat bedienaren van andere godsdiensten tot zoo iets verplicht zijn.

Wat voor de priesters goed is, moet ook goed zijn voor de leeken. Wees er van overtuigd dat men u nooit verbieden zal den Bijbel te lezen, wanneer gij Katholiek wordt. Onze ernstige wensch is, dat elk woord des Evangelies, niet alleen in uw geheugen, maar vooral in uw hart moge zijn ingeprent.

HOOFDSTUK IX.

HET PRIMAAT VAN PETRUS.

De katholieke Kerk leert, dat onze goddelijke Zaligmaker aan den H. Petrus de eereplaats en de oppermacht in het bestuur zijner Kerk heeft gegeven, en dat deze geestelijke macht is overgegaan op de Pausen, of Bisschoppen van Rome, die de opvolgers zijn van den H. Petrus. Daarom moeten alle Christenen, zoowel geestelijken als leeken, willen zij ware leerlingen van Christus zijn, in gemeenschap staan met den Pauselijken Stoel, waar Petrus regeert in den persoon van zijn opvolger.

Voordat ik tot het bewijs dezer stelling overga, vestig ik uwe aandacht op het feit, dat in de Oude Wet de Hoogepriester, die door den Almachtigen God was aangesteld, een soortgelijk ambt bekleedde als de Paus in de Nieuwe Wet. De Joodsche Kerk had priesters en levieten voor de bediening van het altaar, en een hoog gerechtshof voor kerkelijke geschillen, met den Hoogepriester aan het hoofd.

Alle zaken, den godsdienst rakende, werden vóór deze rechtbank gebracht; en, in laatste instantie, vóór den Hoogepriester, wiens beslissing op doodstraf moest worden nagekomen! »Indien gij bemerkt,

dat de rechtspraak bij u tusschen bloed en bloed, tusschen geding en geding, tusschen melaatschheid en melaatschheid, moeielijk en twijfelachtig is, . . . zoo zult gij komen tot de priesters van Levi's geslacht en tot den rechter, . . . en zij zullen u de ware rechtspraak bekend maken. En gij zult alles doen wat zij zullen zeggen, die in overheid gesteld zijn ter plaatse, welke de Heer zal uitkiezen, en wat zij u zullen leeren volgens zijne Wet; en gij zult hunne uitspraak opvolgen, en niet afwijken ter rechter- noch ter linkerzijde. Wie zich echter verhoogvaardigt en aan het bevel des priesters, die te dien tijde voor den Heer, uwen God, dienst doet, . . . niet wil gehoorzamen, die man zal sterven, en gij zult het kwaad uit Israël wegdoen.» (1)

Uit deze woorden blijkt duidelijk dat de Hoogepriester, onder de Joodsche Wet, de hoogste rechtsmacht had in kerkelijke zaken. Op deze wijze werd éénheid in geloof en eeredienst bij het uitverkoren volk bewaard.

De Joodsche Synagoge nu, zooals de H. Paulus leert, was een voorafbeelding van Christus' Kerk; »dit alles in hun wedervaren in voorbeelding.« (2) Wij moeten derhalve in de Kerk van Christus een geestelijken rechter vinden, in wien, evenals in den Hoogepriester onder de Oude Wet, de opperste rechtsmacht belichaamd is. Want indien, onder de Mozaïsche Wet, een Hoogepriester noodzakelijk was, om den eeredienst zuiver en onveranderd te bewaren, zoo is zulk een waardigheidsbekleeder thans even noodzakelijk voor de eenheid des geloofs.

(1) Deut. XV. II. 8-12.

(2) I Cor: X. 11.

In elke welgeordende maatschappij staat iemand aan het hoofd. De President is het hoofd der Vereenigde Staten, Koningin Victoria regeert over Engeland, de Sultan over het Turksche Rijk. Zoo deze landen geen wettige bestuurders hadden, zouden anarchie en burgeroorlog spoedig de overhand hebben, zooals in Frankrijk plaats had na den val van Napoleon III.

Zelfs in elk geregeld huishouden eischt de huiselijke vrede, dat er een aan het hoofd staat.

De Kerk van Christus nu is eene zichtbare maatschappij, dat wil zeggen, eene maatschappij, bestaande uit menschen. Wél streeft zij naar een geestelijk doel; maar daar zij met menschen te doen heeft, moet zij evengoed een bestuur hebben als elke welgeordende maatschappij, en onze goddelijke Zaligmaker moet dit bestuur, ten minste in zijne wezenlijke bestanddeelen, zelf voor zijne Kerk hebben aangegeven. Of staat zijne wijsheid soms bij die van menschelijke wetgevers achter? Of moeten wij veronderstellen, dat de Menschgeworden wijsheid, alleen onder alle wetgevers, zijn Koninkrijk zonder wettig Opperhoofd zou hebben gelaten?

Maar misschien zal iemand zeggen: »Wij ontkennen niet dat de Kerk een Opperhoofd heeft. God zelf bestuurt haar.« Dat is de quaestie ontwijken. Bestuurt God niet alle regeeringen? »Door Mij,« zegt Hij, »regeeren de koningen, en verordenen de wetgevers hetgeen recht is« (1) Hij is de erkende Opperheer van Nederland, en van elk Christelijk huisgezin in het land; niettemin hebben wij toch altijd een zichtbaren bestuurder gehad, die de plaats van God bekleedde.

(1) Spreuk. VIII. 15.

Op gelijke wijze moet de Kerk, behalve een onzichtbaar Hoofd in den hemel een zichtbaar Hoofd op aarde hebben. Het lichaam en de ledematen der Kerk zijn zichtbaar; waarom het Hoofd niet eveneens? De Kerk zonder Opperhoofd staat gelijk met een leger zonder veldheer, eene vloot zonder admiraal, eene kudde zonder herder, een menschelijk lichaam zonder hoofd.

De Christelijke belijdenissen die zich van de katholieke Kerk hebben afgescheiden, ontkennen dat aan Petrus eenige macht over de andere Apostelen gegeven is, en loochenen daarom het oppergezag van den Paus.

Deze loochening van een door God aangesteld, zichtbaar Hoofd is voor de Protestanten eene bron van eindelooze oneenigheid en verwarring. Als een onverbreekbare slagboom sluit zij alle hoop op vereeniging af; er is geen aanknoopingspunt meer, het gemeenschappelijk terrein is ondergraven.

Daarentegen bestaat het geheele geheim der wonderbare éénheid in de katholieke Kerk, in haar vasthouden aan een oppersten rechter in geloofsgeschillen. Dit is de sluitsteen in den boog, die den onvergankelijken tempel des geloofs voor instorten beveiligt.

Uit het feit dan, dat in de Joodsche Kerk een Hoogepriester was aangesteld; uit het feit, dat geene regeering, geene vereeniging, geen huisgezin zonder hoofd bestaan kan; uit het feit vooral, dat een zichtbaar hoofd noodzakelijk is voor de éénheid der Kerk, daar de loochening van een Hoofd tot scheuring en verwarring leidt, zijn wij genoodzaakt om te besluiten, ook al zouden wij geene andere bewijzen hebben, dat het bij de instelling der Kerk, in de bedoeling van den goddelijken Wetgever heeft ge-

legen, over haar een oppergezag aan te stellen, aan wien de hoogste rechterlijke macht is toebedeeld.

Maar hebben wij ook stellige bewijzen, dat Christus over zijne Kerk een Opperhoofd heeft aangesteld? Ik mag gerust zeggen, dat voor iedereen, die met onbevooroordeeld gemoed de H. Schrift leest, overvloedige bewijzen voorhanden zijn. Naar mijne meening bevat het Nieuwe Testament geene leer, zoo duidelijk uitgesproken, als de leer dat Christus aan Petrus het oppergezag over de geheele Kerk heeft opgedragen. In dit Hoofdstuk zal ik spreken over de *belofte*, de *instelling* en de *uitoefening* van het Primaat van Petrus, zooals dit in het Nieuwe Testament beschreven staat. Het volgende Hoofdstuk zal handelen over het voortbestaan van het Primaat in de Pausen.

De belofte van het Primaat. Onze Verlosser vroeg, bij zekere gelegenheid, aan zijn leerlingen: »Wie zeggen de menschen, dat de Zoon des menschen is? En zij zeiden: Eenigen zeggen, Johannes de Dooper; anderen, Elias; en weder anderen, Jeremias, of één van de profeten. Jesus zeide tot hen: Maar gij, wie zegt gij, dat Ik ben?» Petrus als naar gewoonte, neemt het woord op, en spreekt uit aller naam. »En Simon Petrus antwoordde, en zeide: Gij zijt de Christus, de Zoon van den levenden God. En Jesus antwoordde, en sprak tot hem: zalig zijt gij, Simon, zoon van Jonas! want vleesch en bloed heeft u dit niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is. En Ik zeg u: Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen. En Ik zal u de sleutelen van het rijk der hemelen geven. En al wat gij op de aarde zult binden, zal ook in den hemel gebonden zijn; en al wat gij op

de aarde zult ontbinden, zal ook in den hemel ontbonden zijn.» (1) Petrus belijdt hier de godheid van Christus, en tot belooning dezer belijdenis ontvangt hij de belofte van het Primaat.

Met de woorden »gij zijt Petrus« zinspeelt onze goddelijke Zaligmaker klaarblijkelijk op den nieuwen naam, dien Hij aan Petrus had gegeven, toen Hij hem onder het getal zijner leerlingen opnam (Joan. I. 42); thans eerst openbaart Hij de reden dezer naamsverandering, welke geene andere was, dan de bedekte aankondiging dat hij tot de waardigheid van Opperhoofd der Kerk zou verheven worden. Op gelijke wijze veranderde God, onder de Oude Wet, den naam van Abram in Abraham, toen Hij hem uitkoos om de vader te worden van een machtig volk.

Het woord *Petrus* beteekent in het Syro-Chaldeeuwsch, welke taal onze Verlosser sprak, *steenrots*. In die taal luidde dus de zin: »*Gij zijt een steenrots, en op deze steenrots zal ik Mijne Kerk bouwen.*« Tegenwoordig hebben alle Protestantsche uitleggers van naam de dwaze veronderstelling opgegeven, als zoude het woord *steenrots* op iemand anders dan op Petrus slaan; zonder de taalkennis en het gezond verstand van Christus te loochenen, laten de woorden dan ook geene andere beteekenis toe.

Jesus stichtte slechts ééne Kerk, en die Kerk bouwde Hij op Petrus. Iedere Kerk dus, die Petrus niet als haar grondsteen beschouwt, is niet de Kerk van Christus, en kan daarom niet standhouden, want zij is niet het werk van God. Dit is duidelijk.

(1) Matth. XVI. 13—19.

Gave God dat allen het mochten inzien, en zonder vooroordeel overwegen.

Christus vervolgt: »En Ik zal u de sleutels van het rijk der hemelen geven«, enz. In vroegere tijden, en in het bijzonder bij het Joodsche volk, waren sleutels het zinnebeeld der oppermacht. Wanneer men zeide dat iemand de sleutels eener stad had ontvangen, dan beduidde dit, dat hij tot bestuurder der stad was aangesteld. In het Boek der Openbaring zegt onze Verlosser dat Hij »de sleutels van dood en van hel« (1) heeft, wat zeggen wil, dat Hem over dood en hel macht is gegeven.

Wekt zelfs in onze dagen het overhandigen van sleutels nog niet de voorstelling van eene zekere macht op? Wanneer de eigenaar van een huis, als hij des zomers voor een paar maanden naar buiten trekt, tot zijn vriend zegt: »Daar hebt ge de sleutels van mijn huis,« ligt dan in die woorden niet opgesloten, zonder dat er eene nadere verklaring behoeft bijgevoegd te worden, »ik draag u het toezicht op over mijn huis. Gij kunt er toegang verleenen of weigeren aan wien gij verkiest«? Laten wij nu deze uitlegging op de woorden van Christus toepassen. Als Hij tot Petrus zegt: »Ik zal u de sleutels geven,« enz., dan bedoelt Hij daar ontegenzeggelijk mede: »Ik zal u het oppergezag geven over mijne Kerk, de heilige Stad des geloofs, mijn aardsch Jerusalem. Gij en uwe opvolgers zult mijn zichtbare plaats-bekleeders zijn tot het einde der dagen.« En merk wel op, dat deze plechtige woorden slechts tot Petrus gericht werden, en tot geen anderen Apostel.

Instelling aan het Primaat. De belofte van Christus

(1) Openb. I. 18.

om Petrus tot Opperhoofd van zijne Kerk aan te stellen, werd vervuld in de volgende bewoordingen: »Jesus sprak tot Simon Petrus: Simon, zoon van Joannes, bemint gij Mij, meer dan zij? Hij zegt Hem: Ja Heer, Gij weet, dat ik U liefheb. Hij zegt hem: Weid mijne lammeren. Hij zegt hem weer een tweede maal: Simon, zoon van Joannes, bemint gij Mij? Hij zegt Hem: Ja, Heer, Gij weet dat ik U liefheb. Hij zegt hem: Hoed mijne schaapjes. Hij zegt hem de derde maal: Simon, zoon van Joannes, hebt gij Mij lief? Het deed Petrus leed, dat Hij hem de derde maal zeide: Hebt gij Mij lief? en hij zeide Hem: Heer, Gij weet alles: Gij weet dat ik U liefheb. Hij zegt hem: Weid mijne schapen.« (1)

Deze woorden richtte onze Zaligmaker, na zijne Verrijzenis, tot Petrus. Hem werd de gansche kudde van Christus toevertrouwd, zonder eenige uitsluiting. Petrus heeft volle rechtsmacht, niet alleen over de lammeren, — het zwakkere gedeelte der kudde, de geloovigen, — maar ook over de schapen, d. i. over de overheden, de herders zelven, die tegenover hunne onderhoorigen in dezelfde verhouding staan als de schapen tegenover de lammeren, daar zij de geestelijke lammeren der kudde in Christus voortbrengen en voeden. Aan de overige herders is slechts een bepaald gedeelte der schapen toevertrouwd; aan Petrus de geheele kudde; want nooit sprak Christus tot eenigen Apostel of Bisschop, wat Hij tot Petrus zeide: Weid mijne gansche kudde.

Welwillende lezer, belijdt gij niet, dat gij tot de kudde van Christus behoort? Gij antwoordt beves-

(1) Joan. XXI. 15-17.

tigend. Ontvangt gij dan uw geestelijk voedsel van Petrus en diens opvolger? Hoort gij naar de stem van Petrus? Of zijt gij verdwaald geraakt onder de kudde van vreemdelingen, die de stem van Petrus verachten? Overweeg deze vraag wél; zij is van het hoogste gewicht. Want indien Petrus aange-steld is om de lammeren van Christus' kudde te weiden, dan moeten de lammeren ook naar de stem van Petrus luisteren.

Uitoefening van het Primaat. In de Handelingen der Apostelen, die bijna de eenige bron zijn om de geschiedenis der Apostelen na de verrijzenis uit de H. Schrift te leeren kennen, verschijnt Petrus vóór ons als Saul onder de stammen, »grooter dan al het volk van den schouder af en daarboven«, (1) door het overwegend aandeel dat hij neemt in allerlei bediening.

De twaalf eerste Hoofdstukken van de Handelingen verhalen de geschiedenis van Petrus en eenige andere Apostelen, de overige zijn voornamelijk gewijd aan den Apostel der Heidenen en dien rusteloozen arbeid. In dit geschiedboek, evenals in de Evangelieën, wordt immer aan Petrus den voorrang gegeven.

De naam van Petrus komt op de lijst der Apostelen altijd het eerst voor, Judas Iscarioth wordt steeds het laatst genoemd. (2) De H. Mattheus noemt Petrus zelfs *den eersten Apostel*. Toch was Petrus noch in leeftijd, noch in roeping de eerste, want zijn oudere broeder Andreas werd vóór hem tot Apostel verkozen. De beteekenis van deze uitdruk-

(1) I Kon. X. 23.

(2) Matth. X. 2; Marc. III. 16; Luc. VI. 14; Hand. I. 14.

king kan dan geene andere zijn, dan dat Petrus niet alleen de eereplaats innam, maar ook de eerste was in gezag.

Petrus is de eerste Apostel, die een wonder ver-richt. (1) Hij spreekt het eerst de Joden toe in Jerusalem, terwijl zijne medebroeders eerbiedig om hem geschaard staan; en bij deze gelegenheid bekeert hij drie duizend zielen. (2)

Petrus brengt de eerste bekeerlingen uit het heidendom tot de Kerk, als hij Cornelius en zijne vrienden doopt. (3)

Wanneer er een opvolger voor Judas moet gekozen worden, *spreekt Petrus alleen*. Hij betoogt voor de Apostelen en de leerlingen het plichtmatige dezer keuze, en zij stemmen zwijgend in met de voorstellen van hun leider. (4)

Op de vergadering der Apostelen in Jerusalem wordt het gevoel van Petrus het eerst vermeld. Voordat hij begon te spreken was er »geen kleine tegenstand,« maar zoodra hij ophield »zweeg de gansche menigte stil«. (5) Zonder een enkel woord van tegenspraak vallen de H. Jacobus en de overige Apostelen Petrus bij.

De H. Jacobus wordt door Herodes gevangengezet en kort daarna onthoofd. Hij was een der drie Apostelen, die het meest door Jesus begunstigd werden. Hij was een neef van zijn goddelijken Meester, en een broeder van den H. Joannes; hij was bij de

(1) Hand. III.

(2) Hand. II.

(3) Hand. X.

(4) Hand. I.

(5) Hand. XV.

geloovigen zeer bemind. Toch wordt geene buitengewone moeite gedaan om hem te bevrijden.

Petrus wordt omtrent denzelfden tijd gevangengenomen. Groote ontsteltenis heerscht aanstonds over de geheele Kerk. In Jerusalem en allerwegen in den lande stijgen gebeden voor zijne bevrijding ten hemel op. Het leger des Heeren kan in Jacobus een zijner aanvoerders verliezen; den opperbevelhebber kan het nu nog niet missen. De vijanden der Kerk hoopten dat de gansche kudde zou verstrooid worden, wanneer de herder geslagen was. Daarom verdubbelden zij hunne woede tegen den Vorst der Apostelen, gelijk zij thans hunne schichten richten op zijn opvolger, den Paus. Pleit deze gebeurtenis niet op welsprekende wijze voor het overwegend gezag van Petrus? Inderdaad, Petrus' optreden wordt op elke bladzijde met zulke scherpe trekken geteekend, dat de instelling van een Primaat niet alleen aannemelijk is, maar dat deze waarheid zich onweerstaanbaar aan het verstand van iederen onpartijdigen lezer opdringt.

Welke zijn nu de voornaamste tegenwerpingen, die tegen het primaat van Petrus worden ingebracht? Zij komen hoofdzakelijk, ik mag wel zeggen uitsluitend, op de volgende neer: 1° dat onze Zaligmaker Petrus bestraftte; 2° dat de H. Paulus zijn gedrag, niet omtrent een geloofspunt, maar omtrent eene zaak van kerkelijke tucht, afkeurt. De Apostel der Heidenen laakt den H. Petrus, omdat deze zich, uit vreeze van ergernis te geven aan de nieuwbekeerde Joden, aan den omgang met de geloovigen uit de heidenen onttrok. 3° Dat het Primaat van Petrus in strijd is met de Opperheerschappij van Christus.

Om u de waarheid te zeggen, begrijp ik niet, hoe men deze bedenkingen tegen het Primaat van Petrus

kan aanvoeren. Was Jesus niet de Heer van Petrus? En kan een Heer zijn dienaar niet bestraffen, zonder al diens rechten te loochenen?

Waarom kon de H. Paulus het gedrag van Petrus niet afkeuren, zonder zijn oppergezag in twijfel te trekken? Het is in de Kerk volstrekt niets ongewoons dat geestelijken van minderen rang hunne overheden vermanen. De H. Bernardus, hoewel slechts een kloosterling, schreef een werk, waarin hij met Apostolische vrijmoedigheid raad geeft aan Paus Eugenius III, en hem waarschuwt voor de gevaren, waaraan hem zijne hooge waardigheid blootstelt. Toch had nooit iemand grooter eerbied voor den opvolger van Petrus dan Bernardus had voor dezen grooten Paus. Zou een Indisch officier geene aanmerkingen kunnen maken op het beleid van den Gouverneur-generaal, — denk bijv. aan onzen Atjehoorlog, — zonder diens gezag te loochenen?

Wat men als eene bedenking *tegen* het Primaat van Petrus wil doen voorkomen, is integendeel een schitterend bewijs *er voor*. De H. Paulus beschouwt het als een meldenswaardig feit, dat hij *Petrus wederstond in het aangezicht*. Zoudt gij meenen dat het meldenswaardig was, indien Jacobus, of Joannes, of Barnabas door Paulus berispt waren? Volstrekt niet. Wanneer de eene broeder den anderen bestraft, dan geeft men daar niet bijzonder acht op. Maar wanneer een zoon zijnen vader, of een priester zijnen Bisschop in het aangezicht bestraft, dan begrijpen wij dat dit meldenswaard is. Indien, daarom, de H. Paulus er toe overgaat om ons te verhalen, hoe hij verzet aantekende tegen het gedrag van Petrus, dan vermeldt hij dit als een bijzonder bewijs van Apostolische vrijmoedigheid, en laat hij in onzen

geest den indruk achter, dat Petrus zijne overheid was.

In denzelfden Brief aan de Galaters, geeft de H. Paulus niet onduidelijk te kennen dat hij den H. Petrus als zijn meerderen in rang erkent. »Ik ging op,« zegt hij, »naar Jerusalem om Petrus te zien, en ben bij hem gebleven veertien dagen.« (1) De H. H. Chrysostomus, Hieronymus en Ambrosius teekenen hierbij aan, dat dit niet als een gewoon beleeftheidsbezoek moet worden opgenomen, maar dat de H. Paulus deze reis maakte om zijn eerbied en hulde aan het hoofd der Apostelen te bewijzen.

Anderen beweren, ondanks de tegenovergestelde verklaring van onzen Verlosser, dat wij ontrouw worden aan Christus, wanneer wij trouw betuigen aan Petrus, en dat wij Christus ter zijde stellen, wanneer wij Petrus erkennen als de steenrots waarop de Kerk gebouwd is. Dit is zoo ver van de waarheid, dat wij integendeel belijden dat Jesus Christus »de hoeksteen« is, zoowel als de bouwmeester van het gebouw.

Het echte bewijs van trouw aan Jesus is niet alleen dat wij Hem zelve eeren, maar ook dat wij eer bewijzen aan zijne plaatsbekleeders, die Hij heeft aangesteld. Of zoudt gij meenen, dat mijn eerbied voor een Commissaris der Koningin een blijk van oneerbiedigheid is tegen de Koningin zelve. Mij dunkt dat men al zeer weinig geloof zou hechten aan de betuiging van iemand, die zeggen zou: »De Koningin wil ik wel eeren, maar aan de bevelen van haren Commissaris stoor ik mij niet.«

De H. Petrus wordt de eerste Bisschop van Rome genoemd, omdat hij zijn zetel van Antiochië naar

(1) Gal. I. 18.

Rome verplaatste, en aldaar met den H. Paulus gemarteld werd.

Het moet ons niet verwonderen, dat degenen, die de Godheid van Christus verwerpen, ja zelfs het bestaan van God loochenen, ook Petrus' verblijf en marteldood te Rome in twijfel trekken.

De reden waarom men tegen deze uitdrukkelijke getuigenis der geschiedenis opkomt, is dat de Handelingen der Apostelen van Petrus' arbeid en marteldood te Rome geen melding maken. Om dezelfde reden zouden wij kunnen loochenen, dat de H. Paulus te Rome onthoofd werd, dat de H. Joannes te Ephesus stierf, en dat de H. Andreas gekruisigd werd. De H. Schrift zwijgt over deze gebeurtenissen, en toch worden zij door niemand ontkend.

De getuigenissen van Petrus zelve, in zijn eersten Brief, en van zijne onmiddellijke opvolgers, zoowel als van de voornaamste protestantsche geleerden, verklaren eenstemmig, dat Petrus zijn zetel te Rome gevestigd heeft.

Onder »Babylon« wordt door alle uitleggers, katholieke en protestantsche, Rome verstaan; men neemt dan Babylon op als zinnebeeld van het zedenbederf, dat toen in het heidensche Rome heerschte.

Clemens, de vierde Bisschop van Rome, wiens naam met eere vermeld wordt door den H. Paulus; de H. Ignatius, Bisschop van Antiochië, die in 105 stierf; Irenaeus, Origenes, de H. Hieronymus, de groote geschiedschrijver Eusebius, en andere voortreffelijke schrijvers getuigen Petrus' verblijf te Rome; en geen enkele onder de ouderen weersprak hun getuigenis.

Calvijn, zeker een onverdacht getuige, Hugo de Groot, Neander en andere voorname protestantsche

geleerden aarzelen geen oogenblik, om de eenparige leer der katholieke overlevering te beamen.

Inderdaad, wanneer men Petrus' verblijf en marteldood te Rome in twijfel mag trekken, dan valt alle geschiedkundige waarheid.

HOOFDSTUK X.

HET PRIMAAT VAN DEN PAUS.

Toen Petrus stierf, ging de Kerk niet ten gronde; zij moest blijven bestaan tot het einde der tijden. Hieruit volgt, dat de voorrechten, die aan Petrus, krachtens zijn ambt, geschonken waren, geen einde mochten nemen met zijn dood, maar van geslacht tot geslacht op zijne opvolgers moesten overgaan. De Kerk heeft thans evenzeer een Opperherder noodig als in de dagen der Apostelen. Meer noodig zelfs; want daar zij verder uitgebreid is dan in dien tijd, en door zwakkere menschen bestuurd wordt, gevoelt zij nog meer behoefte aan een oppergezag ter bewaring harer éénheid.

Alle voorrechten derhalve, die Petrus krachtens zijn ambt van Opperherder der Kerk verkregen had, gaan op de bisschoppen van Rome, als opvolgers van het Hoofd der Apostelen, over; juist op dezelfde wijze als de constitutioneele macht, aan koning Willem I gegeven, op onze Koningin is overgegaan.

Wel was aan Petrus, buiten deze voorrechten, die hem ambtshalve toekwamen, ook nog de macht om wonderen te verrichten, en de gave der inspiratie

geschonken. Maar deze tweevoudige gave komt den Paus niet toe, daar zij aan Petrus persoonlijk behoorde, en voor het bestuur der Kerk niet noodzakelijk gevorderd werd. God handelt met zijne Kerk, gelijk wij met een teere plant doen in den tuin. Als wij haar pas geplant hebben, besproeien wij haar zorgvuldig, en houden den grond om de wortels los. Heeft ze eenmaal flink wortel geschoten, dan laten wij de natuur verder zorgen. Op dezelfde wijze stond Christus in den beginne zijne Kerk op wonderbare wijze bij, maar toen zij eenmaal hare plaats in de wereld had ingenomen, liet Hij haar over aan de algemeene wetten van zijne Voorzienigheid.

Uit hetgeen ik daar juist zeide, kunt gij gemakkelijk afleiden, dat de bewijzen voor het Primaat van Petrus gelijke waarde hebben, om het Primaat der Pausen aan te toonen.

Maar daar het hier een vraagstuk van aanbelang geldt, zal ik u, aan de hand der geschiedenis, trachten duidelijk te maken, dat de Pausen altijd, van de dagen der Apostelen af, de hoogste rechtsmacht hebben uitgeoefend, niet alleen in de Westersche Kerk tot de Hervorming, maar ook in de Oostersche Kerk tot het groote Schisma in de negende eeuw.

I. Nemen we eerst de geschiedenis van het *hooger beroep*. Men beroept zich niet van een hooger en rechter op een lageren, noch van den eenen rechter op den anderen, wanneer beiden gelijke rechtsmacht bezitten. Men komt niet in appèl van 's-Gravenhage naar Rotterdam, maar van Rotterdam naar 's-Gravenhage. Wanneer wij nu zien, dat de Oostersche Kerken, van den beginne af, in hooger beroep komen bij den Paus; wanneer wij zien, dat de Paus in

laatsten aanleg uitspraak doet, dan moeten wij daaruit afleiden, dat het oppergezag van den Paus over alle Kerken onbetwist vaststaat.

Laat ik u een paar voorbeelden aanhalen:

Beginnen we met den H. Paus Clemens, den derden opvolger van Petrus, wiens naam de H. Paulus met eere noemt in een van zijne Brieven. Toen in de Kerk van Corinthe oneenigheden ontstaan waren, die tot groote ergernis aanleiding gaven, werd de zaak aan Paus Clemens voorgelegd. Aanstonds neemt hij als Opperherder eene beslissing en geeft daarvan aan de Corinthiërs kennis in een brief, dien hij hen tot vermaning en bestraffing verzendt. En zoo groot was de eerbied der Corinthiërs voor dit schrijven, dat het nog eene eeuw lang in hunne kerken werd voorgelezen. Waarom beriepen zij zich op Rome in het verre Westen, en niet op Ephesus in hunne nabijheid, waar de Apostel Joannes nog leefde? Immers omdat de rechtsmacht van Ephesus' kerk eene plaatselijke was, terwijl die van Rome zich uitstreckte over de geheele wereld.

Omtrent het jaar 190 werd de vraag over de viering van het Paaschfeest, die in het Oosten de gemoederen in beweging bracht, aan Paus Victor voorgelegd. De Oostersche Kerken vierden het Paaschfeest gemeenlijk op denzelfden tijd als de Joden; terwijl in de Westersche Kerk, evenals thans nog, de eerste Zondag na de vollemaan der lentenachtevening voor de viering was aangewezen. De H. Victor spoort de Oostersche Kerken aan, ter wille der eenheid het gebruik van het Westen over te nemen, en zijn raad werd door allen gevolgd.

Dionysius, die in het midden der derde eeuw Bisschop van Rome was, vernam dat de Patriarch

van Alexandrië in sommige geloofspunten dwaalde; hij roept hem ter verantwoording, en deze, gehoorzaam aan zijne overheid, legt aanstonds getuigenis af van zijne rechtgeloovigheid.

De H. Athanasius, de groote Patriarch van Alexandrië, beroept zich in de vierde eeuw van eene onrechtvaardige beslissing, door de Bisschoppen van het Oosten tegen hem genomen, op Paus Julius I; en de Paus vernietigt het vonnis der Oostersche kerkvergadering.

In dezelfde eeuw zoekt de H. Basilius, Aartsbisschop van Caesarea, in zijne moeilijkheden troost bij Paus Damasus.

In de vijfde eeuw beroept zich de H. Joannes Chrysostomus, Patriarch van Constantinopel, op Paus Innocentius I, om herstelling te verkrijgen van het onrecht, dat hem door eenige Oostersche Bisschoppen en door Keizerin Eudoxia was aangedaan.

De H. Cyrillus beroept zich in zijn strijd met Nestorius op Paus Celestinus; Nestorius doet hetzelfde, maar de Paus kiest partij voor Cyrillus.

Theodoretus, de beroemde geschiedschrijver en Bisschop van Cyrrhus, werd in 449 door de onrechtmatige kerkvergadering van Ephesus veroordeeld. Hij beroept zich op Paus Leo, in de volgende aandoenlijke bewoordingen: »Van uwen Apostolischen zetel verwacht ik de beslissing; en, terwijl ik uwe gerechte uitspraak te gemoet zie, smeeke ik Uwe Heiligheid mij bij te staan, en mij te bevelen bij u te komen, opdat ik u mijne leer voorlegge, zooals ik die naar het woord der Apostelen predik. . . . Ik smeeke u, wijs mijn aanzoek niet af, en breng mijne grijze haren niet met jammer ten grave. . . . Maar boven alles, zeg mij, ik bezweer het u, of ik

bij mijne afzetting moet berusten, of niet. Want uwe uitspraak wacht ik af. Wilt gij, dat ik berusten zal bij hetgeen tegen mij besloten is, dan zal ik berusten en niemand meer lastig vallen. Mij rest dan slechts het rechtvaardig oordeel van onzen God en Verlosser af te wachten. Aardsche eer en glorie is mijn drijfveer niet, de Almachtige God is mijn getuige, maar alleen de ergernis die gegeven wordt; want vele eenvoudige menschen, vooral zij, die ik uit verschillende ketterijen ten leven heb opgewekt, wanneer zij zien naar den hoogen zetel die mij veroordeeld heeft, verdenken mij dat ik misschien werkelijk een ketter ben, daar zij niet in staat zijn zelf de rechtzinnigheid der leer te beoordeelen.» (1)

Joannes van Constantinopel gaat van eene beslissing van den Patriarch dier stad in hooger beroep bij Paus Gregorius I, die het vonnis van den Patriarch vernietigt.

In 859 schreef Photius een bief aan Paus Nicolaas I, met verzoek zijne benoeming tot Patriarch van Constantinopel te willen bevestigen. Daar de Paus zich in geweten verplicht achtte dit verzoek te weigeren, brak Photius de gemeenschap met de katholieke Kerk af, en werd hij de vader van het Grieksche Schisma.

Dit zijn eenige voorbeelden zooals de kerkelijke geschiedenis er honderden aangeeft. In elk tijdvak zien wij heilige en geleerde Prelaten, die in de Oostersche Kerk de hoogste waardigheid bekleeden, en daarom buiten plaatselijke invloeden van Rome staan, in hooger beroep gaan van de beslissingen hunner eigene Bisschoppen en Kerkvergaderingen,

(1) Epist. 113.

naar de uitspraak van den Pauselijken Stoel. Wanneer dit niet de hoogste rechtsmacht aanduidt, dan weet ik niet wat men opperzag noemen moet.

2. Alle Christelijke Kerkgenootschappen nemen de rechtzinnigheid aan van de Kerkvaders der vijf eerste eeuwen. Nooit heeft iemand het geloof in twijfel getrokken van Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Augustinus, Hieronymus of Leo. Zij waren de erkende bewakers der zuivere leer, de levende vertegenwoordigers van »het geloof dat eenmaal den heiligen gegeven is.« In hun tijd waren zij voor de Kerk wat Petrus, Paulus en Jacobus in de eerste eeuw waren. Naar hen richten wij onwillekeurig het oog, wanneer wij het geloof van die dagen willen kennen, want tot wie zullen wij ons wenden, om de woorden des eeuwigen levens te vernemen, tenzij tot hen?

De Kerkvaders nu, erkennen eenstemmig den Bisschop van Rome als het zichtbaar Opperhoofd der Kerk. De beperkte ruimte van dit boekje laat niet toe al hunne uitspraken aan te halen; het zij voldoende, slechts op één feit te wijzen. Allen geven voor de instelling van het Primaat dezelfde reden aan: de eenheid namelijk van geloof en gemeenschap, die in de Kerk van Christus bestaan moet. Petrus zelf *leeft, spreekt en leert* in zijne opvolgers, zeggen zij. Hij is in zijne opvolgers de steenrots, die der Kerk tot vasten grondslag dient door alle eeuwen; hij is de sleuteldrager, die de wacht houdt aan de poorten des hemels tot het einde der dagen; hij is de herder, die de schapen van Christus weidt, totdat de voorspelling in vervulling gaat: »En het zal worden: ééne kudde, één herder.« (1)

(1) Joan. X. 16.

3. Een ander sprekend bewijs voor het Primaat der Pausen leveren de Algemeene Kerkvergaderingen. Eene Algemeene Kerkvergadering, of Concilie, is eene vergadering van Bisschoppen, die de geheele Kerk vertegenwoordigen. Een Concilie is in zekeren zin voor de Kerk, wat de Eerste en Tweede Kamer voor Nederland is.

Tot nu toe, zijn er, het Vaticaansch Concilie ingesloten, negentien Algemeene Kerkvergaderingen gehouden. De elf laatste vergaderden in het Westen, de acht eerste in het Oosten. De Westersche Concilies kunnen wij ter zijde laten, daar door niemand ontkend wordt, dat deze onder het opperzag van den Paus stonden.

Ik spreek dus alleen over den overwegenden invloed, dien de H. Stoel over de acht Kerkvergaderingen van het Oosten uitoefende.

Het eerste Algemeen Concilie werd gehouden te Nicaea, in 325; het tweede te Constantinopel, in 381; het derde te Ephesus, in 431; het vierde te Chalcedon, in 451; het vijfde te Constantinopel, in 553; het zesde in dezelfde stad, in 630; het zevende te Nicaea, in 787; en het achtste weer te Constantinopel, in 869.

De Bisschoppen van Rome riepen deze vergaderingen bijeen, of gaven ten minste hunne toestemming om samen te komen; in hunne plaats zaten hun legaten bij al die vergaderingen vóór, behalve bij het eerste en tweede Concilie van Constantinopel, en zij bekrachtigden alle acht door hun gezag. Voordat de besluiten van een Concilie kracht van wet hebben, moeten zij eerst door den Paus ondertekend worden, zooals volgens onze Grondwet de wetten eerst dan kunnen worden afgekondigd, nadat daar-

voor, door onderteekening, de koninklijke bekrachtiging is verkregen.

Is dit geen duidelijk bewijs voor het Primaat? Den Paus laat men de Concilies samenroepen, leiden, bekrachtigen, niet bij wijze van beleefdheid, maar omdat hij daartoe het recht heeft. Een waardegheidsbekleeder, die eene vergadering uitschrijft, die bij de beraadslagingen voorzit, wiens handteekening gevorderd wordt om de besluiten te bekrachtigen, heeft zeker hoogere macht dan de overige leden.

4. Nog één feit uit de geschiedenis wil ik aanhalen tot bewijs van 's Pausen oppergezag over de geheele Kerk. *Elk volk, dat sinds de dagen der Apostelen van het Heidendom tot het Christendom bekeerd is, heeft het licht des geloofs ontvangen van zendelingen, die bepaaldelijk door den Pauselijken Stoel waren uitgezonden, of hunne opdracht hadden ontvangen van Bisschoppen, die met den Stoel van Rome in gemeenschap stonden.* Op dezen regel is geene uitzondering. Gaan wij land voor land na:

De H. Patricius is de Apostel van Ierland. Wie machtigde hem? Paus Celestinus, in de vijfde eeuw.

De H. Palladius is de Apostel van Schotland. Wie zond hem? Dezelfde Paus Celestinus.

De Angelsaksen werden bekeerd door den H. Augustinus, een Benediktijner monnik, gelijk alle geschiedschrijvers, katholieke en niet-katholieke, getuigen. Wie gaf aan Augustinus de macht om te prediken? Paus Gregorius I, op het einde der zesde eeuw.

Tegen het einde van de vijfde eeuw werd het Christendom in Frankrijk ingevoerd door den H. Remigius. Hij stond in gemeenschap met den Stoel van Petrus,

Vlaanderen ontving in de zevende eeuw het Evangelie van den H. Eligius, die het oppergezag van den regeerenden Paus erkende.

In ons land werd het geloof verkondigd door den H. Willibrordus, die den 22 November 695 door Paus Sergius gewijd, en als Bisschop van Utrecht en Aartsbisschop der Friesen naar Nederland gezonden werd.

Duitschland en Beieren vereeren den H. Bonifacius als hun Apostel. Hij werd gevolmachtigd door Paus Gregorius II, die hem in het begin der achtste eeuw tot Bisschop wijdde.

In de negende eeuw, verkondigden twee heilige broeders, Cyrillus en Methodius, het Evangelie in Rusland, Slavonië, Moravië en andere landen van Noordelijk Europa. Zij erkenden het oppergezag van Paus Nicolaas I en diens opvolgers, Adrianus II en Joannes VIII.

In de elfde eeuw werd Noorwegen bekeerd door missionarissen, die de Noordsche Koning, de H. Olaf, uit Engeland ontboden had.

In denzelfden tijd valt de bekeering van Zweden door de Britsche Apostelen Ulfrid en Eskill. Beide landen betaalden aanstonds geregeld den St. Pieterspenning, — eene kleine jaarlijksche bijdrage voor den H. Stoel, — wel een bewijs dat zij met den Paus van Rome in gemeenschap stonden.

Alle andere volken van Europa werden eveneens vóór de Hervorming bekeerd, en ontvingen het licht des geloofs van Roomsche-Katholieke missionarissen, want Europa kende toen slechts één Hoofd van het Christendom.

Wenden wij onze blikken van Europa naar Azië en Amerika, dan is het even ontwijfelbaar, dat de

H. Franciscus Xaverius en de overige geloofsverkondigers, die in de zestiende eeuw het koninkrijk van Jesus Christus in Indië en Japan vestigden, in gemeenschap stonden met den H. Stoel; en dat de Apostelen, die in de zestiende en zeventiende eeuw de inboorlingen van Zuid-Amerika en Mexico bekeerden, hunne opdracht ontvingen van den Stoel van Petrus.

Bewijzen deze feiten niet duidelijk het oppergezag van den Paus? De Apostelen van Europa en de overige werelddeelen ontvingen hunne macht van Rome. Is niet de macht van hem, die een gezant zendt, grooter dan van hem, die gezonden wordt?

Wij zien dus, dat de naam des Pausen onuitwischbaar geschreven staat op elke bladzijde der kerkelijke geschiedenis. Immer rijst de Paus voor onze oogen als de Opperbevelhebber van het groote leger der Kerk. Worden de Bisschoppen van het Oosten door Patriarchen of wereldlijke Vorsten in hunne rechten verkort? naar Rome zien zij op om herstelling, als naar de ster der hope. Ondervraagt men de Vaders en Leeraars uit de eerste eeuwen der Kerk? eenstemmig betuigen zij eerbiedige hulde aan den Bisschop van Rome, als hun geestelijk Opperhoofd. Moet eene Algemeene Kerkvergadering in het Oosten of het Westen worden bijeengeroepen? de Paus is de aangewezen leider. Zullen nieuwe volkeren tot het ware geloof bekeerd worden? de Heilige Vader omkleedt de missionarissen met goddelijke macht, en geeft hun zijn zegen mede op hun arbeid. Duiken nieuwe dwalingen op in eenig deel der wereld? naar Rome richten zich aller oogen, en het anathema, dáár uitgesproken, weerklinkt tot de uiterste grenzen der aarde.

Evengoed zoudt gij licht en lucht kunnen buiten-

sluiten, wanneer gij wandelt in het vrije veld, als den Paus van den eerezetel der Kerk, waarop hij van rechtswege troont. De geschiedenis van Nederland, met weglating van het huis van Oranje, zou veel beter te verstaan zijn, dan eene geschiedenis der Kerk waarin geen woord gesproken wordt over den Stedehouder van Jesus Christus. Hoe had die macht zoolang kunnen duren, vraag ik, wanneer de Paus zich die slechts had aangematigd?

Maar zult gij misschien zeggen: »Het oppergezag is den Paus in vele eeuwen betwist.« Zoo is ook de macht van God betwijfeld; ja, zijn bestaan zelfs is geloochend; want »de dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God.« (1) Maakt deze loochening een einde aan Gods bestaan en heerschappij? Werd de ouderlijke macht niet bestreden van den beginne af? Maar door wie? Door weerspannige kinderen. Was David niet langer koning, omdat Absalom dat zeide?

Zoo is het ook met de Pausen. Tegen hunne vaderlijke macht hebben alleen weerspannige zonen zich verzet, die het juk des Evangelies niet langer wilden dragen. Photius, de ontwerper van het Grieksche schisma, was een gehoorzame zoon van den Paus, totdat Nicolaas weigerde hem in de waardigheid te bevestigen, die hij zich had aangematigd. Hendrik VIII was een moedig verdediger van 's Pausen oppergezag, totdat Clemens VII weigerde zijn echtbreuk te wettigen. Luther betuigde de nederigste onderwerping aan den Paus, totdat Leo X hem veroordeelde.

Waarde lezer, gij kunt geen trouw onderdaan van

(1) Ps. LII.

Nederland zijn, als gij de constitutioneele macht der Koningin niet wilt erkennen. Gij hebt gezien, dat de Bisschop van Rome niet door menschen, maar door Jesus Christus, tot Hoofd der Kerk is aangesteld. Gij kunt daarom geen trouw onderdaan der Kerk zijn, zoolang gij u verzet tegen het wettig gezag, dat God zelf verordend heeft. »Wie met Mij niet is, die is tegen Mij,« zegt Christus, »en wie met Mij niet vergadert, verstroot.« (1) Hoe kunt gij met Christus zijn, als gij tegen zijn Plaatsbekleeder zijt?

Het groote euvel van onzen tijd is de onzalige verdeeldheid onder hen, die zich Christenen noemen, en uit duizenden harten welt een droeve kreet om eenheid des geloofs en eenheid der Kerken.

Maar eenheid willen brengen in geloof, buiten den Paus van Rome om, is eene hopelooze gedachte. Raadpleeg de geschiedenis der laatste jaren. Hoe hebben de Oud-Katholieken op hunne Congressen, sinds 1871, niet getracht samen te werken met Protestanten, met Russen en Schismatieke Grieken.

Hun toeleg mislukte, omdat er geen standpunt te vinden was, waarop zij gezamenlijk hun voet konden plaatsen. Geene stem was er in de vergadering, die met wettig gezag zeggen kon: »Aldus spreekt de Heer.«

Van ganscher harte blijf ik meebidden om die eenheid des geloofs van God af te smeeken, en gaarne zou ik voor haar mijn leven willen geven. Maar ik zeg u, Jesus Christus heeft zelf het eenige middel aangegeven, waardoor die eenheid kan verkregen worden, namelijk: de erkenning van Petrus

(1) Matth. XII. 30.

en zijne opvolgers als Hoofd der Kerk. Bouw op dezen grondslag, en geen toren van Babel zal er verrijzen, en niet op zand zult gij bouwen. Indien alle Christelijke Kerken met het middelpunt der eenheid samengingen, dan zouden de verstrooide scharen der Christenheid een ontzaglijk leger vormen, waartegen ongeloof en ketterij niet lang stand konden houden. Dan mochten allen naar waarheid uitroepen: »Hoe schoon zijn uwe woningen, o Jacob! uwe tenten, o Israël!» (1)

Laten wij bidden, dat spoedig de dag moge aanbreken, dat alle godsdiensttwist ophoudt, en alle Christenen schouder aan schouder voortschrijden, onder het bevel van één Opperhoofd, om het kruis te planten op alle plaatsen der aarde, en nieuwe koninkrijken te winnen voor Jesus Christus.

(1) Num. XXIV. 5.

HOOFDSTUK XI.

ONFEILBAARHEID VAN DEN PAUS.

Daar de leer over de pauselijke onfeilbaarheid door velen onzer afgescheiden broeders verkeerd begrepen wordt, om de onhebbelijke voorstelling die er soms aan gegeven wordt, zoo zal ik eerst aantoonen, wat Onfeilbaarheid niet beteekent, en daarna uiteenzetten, waarin ze werkelijk bestaat.

10. Dat de Paus onfeilbaar is wil niet zeggen, dat hem openbaringen gedaan worden, en hem de woorden door den H. Geest worden ingegeven. De Apostelen ontvingen deze gave, en daarom nemen wij hunne geschriften aan als het geopenbaarde Woord Gods.

Geen Katholiek leert, dat de woorden van den Paus door den H. Geest worden ingegeven, of dat hij openbaringen ontvangt in de eigenlijke beteekenis van het woord.

»De H. Geest werd immers aan de opvolgers van Petrus niet beloofd, opdat zij eene nieuwe leer konden verkondigen, die Hij hun leeren zou, maar opdat

zij, onder Zijn bijstand, de openbaring, door de Apostelen overgeleverd, dat is, den schat des geloofs, ongeschonden bewaren en zonder dwaling zouden uitleggen.« (1)

20. Onfeilbaarheid beteekent niet dat de Paus onzondig is, of op eene bijzondere wijze voor zonde wordt gevrijwaard. Wel hebben de Pausen inderdaad, op enkele uitzonderingen na, een hoogst deugdzaam leven geleid. Velen van hen stierven als martelaar. Negen en zeventig van de tweehonderd en zestig, die op den Stoel van Petrus zaten, worden op onze altaren vereerd, en als heiligen aangeroepen.

De meest verbitterde vijanden der Kerk kunnen, op het punt van zedelijkheid, slechts tegen vijf of zes Pausen eenige beschuldiging inbrengen. Al zouden die beschuldigingen waar zijn, dan hadden wij op de vijftig deugdzame Pausen nog maar één slechten Paus, terwijl er één Judas Iskarioth was onder de twaalf Apostelen.

Had zelfs de groote meerderheid der Pausen een slecht leven geleid, dan zou deze omstandigheid nog niets afdoen aan de geldigheid hunner rechten, daar hun deze niet geschonken zijn, om het zorgelijk levenspad onberispelijk aftewandelen, maar om hun geest voor dwaling te behoeden, wanneer zij optreden als leeraars der waarheid; zoo was er een Balaâm onder de Profeten, en een Caïphas onder de Hoogepriesters der Oude Wet.

Onze tegenwoordige Paus is een man van buitengewone heiligheid. Reeds bijna twintig jaren staat hij aan het hoofd der Kerk, »een schouwspel voor de wereld, beide voor Engelen en voor menschen,«

(1) Conc. Vatican. Const. *Pastor Aeternus*, c. 4.

en niemand kan een vlek op zijn leven aanwijzen.

En toch biecht Leo XIII, evenals zijne voorgangers, elke week zijne zonden. Iederen morgen zegt hij, bij het begin der H. Mis, aan den voet van het altaar: »Ik belijd voor den almachtigen God, en voor alle Heiligen, dat ik grootelijks gezondigd heb door gedachten, woorden en werken.« En bij de Offerande der Mis zegt hij: »Heilige Vader, almachtige, eeuwige God, aanvaard deze onbevleete offerande, die ik, uw onwaardige dienaar U aanbied voor mijne ontelbare zonden, overtredingen en verzuimingen.«

Met deze feiten voor oogen, weet ik niet of het aan onkunde of kwaadwilligheid moet worden toegeschreven, wanneer men van andersdenkenden hoort, dat Onfeilbaarheid onzondigheid beteekent. Ik zie niet in, hoe zij hunne zaak door verdraaiing der waarheid kunnen bevoordeelen.

30. Merk wel op, dat deze goddelijke bijstand den Paus niet toekomt, wanneer hij optreedt als privaatsleeraar, doch alleen, als hij krachtens zijn ambt als Hoofd der Kerk, een oordeel uitspreekt over geloof en zeden. Indien, bij voorbeeld, de Paus, evenals Benedictus XIV, een verhandeling zou schrijven over Kerkrecht, dan stond het aan de geleerde wereld om daarover te oordeelen.

40. Eindelijk, daar de Onfeilbaarheid van den Paus zich bepaalt tot de waarheden van geloof en zeden, zoo strekt zij zich niet uit tot de natuurkundige wetenschappen, zooals sterrenkunde en aardkunde, tenzij in geval eene dwaling als uitkomst van wetenschappelijk onderzoek wordt rondgevent, en als bewijs tegen een geloofswaarheid gebruikt wordt. Zij laat zich niet in met den aard en de

beweging der planeten. Ook bemoeit zij zich niet met zuiver staatkundige vraagstukken, bij voorbeeld, welken regeeringsvorm een land moet aannemen, of op welke kandidaten wij onze stem moeten uitbrengen.

De pauselijke Onfeilbaarheid, bijgevolg, beweegt zich niet op burgerlijk terrein. Geestelijke zaken zijn aan de rechtsmacht der Pausen onderworpen, terwijl de wereldlijke macht voor de tijdelijke belangen der onderdanen zorgen moet.

Wat is dan de ware leer over de Onfeilbaarheid? Zij is deze, dat de Paus, als opvolger van den H. Petrus, den Vorst der Apostelen, krachtens de belofte van Jesus Christus, gevrijwaard wordt voor dwaling in zijne uitspraak, wanneer hij een leerstuk over geloof en zeden voor de geheele Kerk afkondigt.

De Paus is dus niet de ontwerper der goddelijke wet; hij kondigt haar alleenlijk af. Hij is niet de schenker eener openbaring, maar slechts de uitlegger. De geheele schat der goddelijke openbaring lag voorhanden toen de Apostelen uitgingen, om alle volken in hetgeen Christus geboden had te onderwijzen. Geen punt of tittel mag de Heilige Vader aan de Schriften veranderen, evenmin als gij of ik; evengoed als wij, is hij aan de wet van God onderworpen.

In één woord, de Paus is voor de Kerk, maar in een veel hooger zin, wat de Hooge Raad is voor Nederland. Wij hebben een Grondwet, waardoor onze rechten en vrijheden worden gewaarborgd; wij hebben eene verzameling van Wetten die onze belangen regelen. Wanneer in een bepaald geval de uitleg eener wet onzeker is, dan wordt de zaak

voor den rechter gebracht, en men laat haar alle instantiën doorloopen, totdat zij bij den Hoogen Raad vóórkomt. Is een wetsartikel verkeerd uitgelegd, dan beslist de Hooge Raad in cassatie, en die einduitspraak staat dan vast, en is practisch onfeilbaar.

Indien wij zulk een gerechtshof niet hadden, dan was de wet spoedig een doode letter; iedereen zou de wet in zijn eigen voordeel uitleggen, en »landgeschil en strijd« was het onvermijdelijke gevolg.

Het geopenbaarde Woord Gods is de Grondwet der Kerk, waarin onze rechten en plichten beschreven staan. De Paus is van ambtswege de bewaker der geestelijke wet, gelijk de Hooge Raad dit is van de wereldlijke.

Wanneer in de Kerk verschil van gevoelen ontstaat over den zin der H. Schrift, dan wordt dit geschil voor den Paus gebracht, om van hem de einduitspraak te vernemen. Voor hij eene beslissing neemt vergadert hij zijn bijzonderen raad, de Kardinalen der Kerk; of hij roept de Bisschoppen te zamen, die van ambtswege de rechters zijn in geloofszaken; of hij maakt gebruik van andere middelen van onderzoek, die de H. Geest hem mocht ingeven. Na rijpelijk beraad en vurige gebeden neemt hij daarna eene beslissing, en deze einduitspraak is onherroepelijk en onfeilbaar.

Indien de Kerk dit opperste gerechtshof van God niet had ontvangen, en daaraan hare kracht ontleende, dan zou zij spoedig, gelijk de groote schare buiten haar, in duizenden sekten verbrokkelen, en wilde regeereloosheid hare levenskrachten sloopen. Maar door deze onfeilbare rechtbank staat, over de geheele wereld, hare wondervolle eenheid onwrikbaar vast. Het leerstuk der Onfeilbaarheid is de pilaar, waarop

de gansche tempel van het katholiek geloof steunt; en moge het door onkundigen bestreden worden, de onbevooroordeelde onderzoeker voelt zijne bewondering stijgen, naarmate hij dieper in het wezen der zaak doordringt.

Laten wij nu in het kort de gronden zelven voor deze leer uiteenzetten.

De volgende woorden van het Evangelie werden uitsluitend tot Petrus gesproken: »Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen.« (1) »Ik, de Opperbouwmeester,« zegt Christus, »Ik wil eene Kerk bouwen, die stand zal houden tot aan het einde der tijden. Ik wil den grondslag dezer Kerk zoo diep leggen en zoo hecht op de rots der waarheid, dat de winden en stormen der dwaling haar nooit zullen omverwerpen. Gij, Petrus, zult de grondslag zijn van deze Kerk. Nooit zal zij wankelen, omdat gij nooit geschokt zult worden; en gij zult nooit geschokt worden, omdat gij zult rusten op Mij, de rots der waarheid.« De Kerk, waarvan Petrus de grondslag is, wordt hier onwankelbaar genoemd, dat is onvatbaar voor dwaling. Hoe kunt gij u een onwankelbaar gebouw voorstellen op een wankelenden grondslag? want het gebouw houdt niet den grondslag te zamen, maar de grondslag draagt het gebouw.

»En Ik zal u de sleutelen van het rijk der hemelen geven.« (2) Gij zult de sleutelen der waarheid dragen, om daarmede voor de geloovigen de schatten der hemelsche wijsheid te ontsluiten. »En al wat gij op aarde zult binden, zal ook in den hemel gebonden

(1) Matth. XVI. 18.

(2) t. a. p. 19.

zijn.« (1) Het vonnis dat gij op aarde zult uitspreken, zal Ik bevestigen in den hemel. De God van waarheid kan onmogelijk een onware uitspraak bekrachtigen.

»Zie, Satan heeft ulieden begeerd, als tarwe, te ziften. Maar Ik heb voor u (Petrus) gebeden, opdat uw geloof niet bezwijke: Gij dan, wanneer gij eens bekeerd zijt, versterk uwe broederen.« (2)

Merk wel op dat Christus hier alleen voor Petrus bidt. En waarom voor Petrus alleen? Omdat zijne schouders den last der Kerk moesten dragen. Onze Zaligmaker bidt om twee dingen: 1. dat het geloof van Petrus niet moge bezwijken; 2. dat Petrus zijne broederen moge versterken in het geloof, »opdat,« zooals de H. Leo zegt, »de kracht die aan Petrus geschonken werd, zich ook aan de Apostelen zou mededeelen.«

Wij weten, dat het gebed van Jesus altijd verhoord wordt. Daarom zal het geloof van Petrus altijd onwankelbaar vaststaan. Hij was bestemd om het orakel te zijn, waaraan allen raad kunnen vragen. Daarom rijst Petrus immer voor onze oogen als de voornaamste onder de Apostelen; in alle omstandigheden is hij steeds de eerste die spreekt, de eerste die handelend optreedt. Hij moest de leidstar zijn, die de geloovigen leidt op het pad der waarheid. Hij moest in de Kerkelijke rangorde zijn, wat de zon is in het planetenstelsel — het middelpunt waar alles om draait. Is het geen heerlijk schouwspel,

(1) t. a. p. 19.

(2) Luc. XXII. 31, 32. Tot meerdere duidelijkheid volgt hier de Fransche vertaling van den tekst: „Voici Satan a demandé instamment à vous cribler comme le froment; mais j'ai prié pour toi, que ta foi ne défaille; toi, donc, quand tu seras un jour converti confirme tes frères.“

zoo geheel overeenstemmend met onze voorstelling van Gods Voorzienigheid, als wij in het sterrenheer boven ons, eene afschaduwing zien van Zijne Kerk? Dáár wentelt elke planeet, volgens vaste wetten, op de baan, die haar door het groote licht wordt aangewezen. Zoo volgen de ledematen der Kerk alledenzelfden weg, waar de wet des Heeren de duisternissen verdrijft, en worden zij geleid door dezelfde stem, en deze stem ontvangt hare bevelen van God alleen.

»Weid mijne lammeren! weid mijne schapen!« (1) Christus stelt Petrus tot Opperherder over zijne kudde aan, tot herder der schapen en der lammeren, d. w. z. van de Bisschoppen en Priesters zoowel als van het volk. De Bisschoppen zijn herders, ten opzichte der kudde, die hun is toevertrouwd; maar zij zijn schapen, ten opzichte van den Paus, die de herder der herders is. Als Opperherder moet de Paus zijne kudde voeden, niet met het gif der dwaling, maar met het heilzame voedsel der ware leer; want hij, die schadelijk voedsel aan zijne schapen geeft, is geen herder, maar een huurling.

Van de algemeene Kerkvergaderingen wil ik er slechts drie aanhalen, daar, uit de Verslagen van deze, genoegzaam het onfeilbaar karakter van den pauselijken Stoel en van de Bisschoppen van Rome op den voorgrond treedt. Ik vestig daarbij uwe aandacht op drie feiten: 1°. dat geen van deze Concilies te Rome gehouden werd; 2°. dat ééne Vergadering bijeenkwam in het Oosten, nl. te Constantinopel; en 3°. dat, in alle drie, de Bisschoppen van de Oostersche en Westersche Kerk samenkwamen

(1) Joan. XXI. 16, 17.

met het doel om eene hereeniging tot stand te brengen.

De achtste Algemeene Kerkvergadering, gehouden te Constantinopel in het jaar 869, bevat de volgende plechtige geloofsbelijdenis: »De leer des geloofs zuiver bewaren en niet afwijken van der vaderen erfleer, is de eerste voorwaarde ter zaligheid, want wij mogen de woorden van Christus niet voorbijgaan, die zegt: Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal Ik mijne Kerk bouwen. De geschiedenis staft wat deze woorden zeggen, want door den Apostolischen Stoel is immer ongeschonden de godsdienst bewaard, en de heilige leer gepredikt. Daar wij van dit geloof en deze leer niet wenschen gescheiden te worden, zoo hopen wij te verblijven in de ééne gemeenschap, door den Apostolischen Stoel gepredikt, want bij dezen Stoel is de volle en ware vastheid van den Christenlijken godsdienst.«

Deze Kerkvergadering verklaart met duidelijke woorden, dat *de leer van Christus altijd ongeschonden bewaard en gepredikt is door den Stoel van Rome*. Maar hoe kon dit gezegd worden, indien de Stoel van Rome ooit in dwaling was vervallen? en hoe kon deze Stoel voor dwaling gevrijwaard zijn, indien de Pausen, die er op zetelen, ooit gedwaald hadden in het geloof?

In de tweede Algemeene Kerkvergadering van Lyon, in 1274, leggen de Grieksche Bisschoppen de volgende geloofsbelijdenis af: »De heilige Roomsche Kerk bezit het volle oppergezag over de geheele katholieke Kerk, en nederig erkennen wij, dat zij in waarheid dit oppergezag, met de volheid der macht, van onzen Heer zelve ontvangen heeft, in den persoon van den H. Petrus, den Prins der

Apostelen, wiens opvolger de Bisschop van Rome is; en daar de Stoel van Rome, boven alle andere, gehouden is, de waarheid des geloofs te verdedigen, *zoo moeten alle vraagstukken des geloofs, waarover twijfel mocht ontstaan, door zijne uitspraak beslist worden.*«

Hier erkent de Kerkvergadering van Lyon, dat de Pausen macht hebben, om eene eindbeslissing te nemen, waarvan geen hooger beroep is toegelaten, wanneer in de Kerk twijfel over geloofszaken mocht ontstaan; met andere woorden, de Kerkvergadering erkent hen als de opperste en onfeilbare rechters in geloofszaken.

»Wij beslissen,« zegt de Kerkvergadering van Florence, waarbij eveneens de Bisschoppen der Grieksche en Latijnsche Kerk tegenwoordig waren, »wij beslissen dat de Bisschop van Rome de opvolger is van den H. Petrus, den Vorst der Apostelen, en dat hij is *de waarachtige Plaatsbekleeder van Christus, het Hoofd der geheele Kerk, de Vader en leeraar van alle Christenen*; en wij verklaren, dat aan hem, in den persoon van den H. Petrus, door onzen Verlosser Jesus Christus, de volle macht is gegeven om de geheele Kerk te voeden, te leiden en te besturen.«

De Paus wordt hier genoemd *de waarachtige Plaatsbekleeder* of Vertegenwoordiger van Christus in de strijdende Kerk op aarde, dat wil zeggen, de Paus is het orgaan van onzen Verlosser, wiens wil, in zaken van geloof en zeden, hij uitspreekt. Maar indien de Paus in geloof en zeden dwaalde, zou hij niet langer de waarachtige Plaatsbekleeder of Vertegenwoordiger van Christus zijn. Onze gezant bij het Engelsche Hof, bij voorbeeld, zou onze

Regeering niet in waarheid vertegenwoordigen, indien hij niet het orgaan van haren wil was.

De Bisschop van Rome wordt het *Hoofd* genoemd der geheele Kerk, dat is te zeggen, het zichtbare Hoofd. De Kerk nu, het lichaam van Christus, is onfeilbaar. Zij is, zooals de H. Paulus zegt, »zonder smet, of rimpel, of iets dergelijks.« (1) Maar hoe kunt gij u een onfeilbaar lichaam voorstellen met een feilbaar hoofd? Hoe kan een dwalend hoofd zonder dwaling een lichaam geleiden op den weg van waarheid en gerechtigheid?

Hetzelfde Concilie verklaart, dat de Paus de *Vader* is en de *Leeraar* van alle Christenen. Hoe kunt gij verwachten dat een huisgezin niet dwalen zal, indien de vader dwaalt? De Paus wordt de algemeene leeraar genoemd. Leeraar van wat? Van waarheid, niet van dwaling. Dwaling is voor de ziel, wat vergift is voor het lichaam. Gij noemt vergift niet: voedsel; noch dwaling: leer. De Paus, als algemeene leeraar, moet immer den geloovigen, niet vergiftige spijsen van dwaling, maar gezond voedsel van ware leer voorzetten.

Toen het Vaticaansch Concilie, in 1870, het dogma der pauselijke Onfeilbaarheid afkondigde, werd geen nieuwe leer voorgesteld, doch slechts plechtig uitgesproken wat altijd geleerd was. Wat de feiten door alle eeuwen hadden bewezen, stond nu voor iedereen vast als beginsel.

Ik zou dit punt weer door eene vergelijking met onzen Hoogen raad kunnen verduidelijken. Wanneer de Hooge Raad in eene twijfelachtige zaak einduitspraak doet, dan kan er wel een nieuw gezichtspunt

(1) Ephes. V. 27.

zich opdoen, maar men mag deze beslissing geen nieuwe wet noemen, want zij is gegrond op den letter en den geest van de wet zelve.

Op gelijke wijze is de uitspraak, die de Kerk doet, wanneer zij een nieuw dogma te gelooven voorstelt, niets anders dan de voorstelling van een oude leer in een nieuwen vorm, want de leer zelve moet in het geopenbaarde Woord Gods vervat zijn.

In hare leer over de Onfeilbaarheid van den Paus heeft de Kerk dezelfde gedragslijn gevolgd, als in de leer over de Godheid van Jesus Christus. De Kerk heeft van den beginne af de Godheid van Christus beleden. Toch werd het dogma, dat Christus God is, eerst in de vierde eeuw, op de Kerkvergadering van Nicaea, plechtig afgekondigd; en ook toen nog zou de afkondiging niet geschied zijn, indien Arius deze waarheid niet geloochend had. En wie zou nu zoo dwaas zijn om te zeggen, dat het geloof aan de Godheid van onzen Verlosser eerst in de vierde eeuw is opgekomen?

Immer is in Gods Kerk deze gedragslijn gevolgd. Wanneer Bisschoppen of nationale Kerkvergaderingen leerstukken voorstelden of dwalingen veroordeelden, legden zij aan Rome hunne besluiten voor, om van daar de uitspraak te vernemen. Wat Rome goedkeurde, werd door de geheele kerk goedgekeurd; wat Rome veroordeelde, werd door allen veroordeeld.

Zoo vernietigde Paus Stephanus, in de derde eeuw, eene beslissing van den H. Cyprianus van Carthago, en van een Concilie van Afrikaansche Bisschoppen over de leer van het Doopsel.

Paus Innocentius I veroordeelde, in de vijfde eeuw, de ketterij van Pelagius, naar aanleiding waarvan de H. Augustinus deze merkwaardige woorden

schreef: »De besluiten van twee Kerkvergaderingen werden naar den Apostolischen Stoel opgezonden, en van daar kwam het antwoord terug; *de zaak is beslist*. Gave God dat nu ook de dwaling een einde nam.«

In de veertiende eeuw, veroordeelde Gregorius XI de ketterij van Wicliff.

Paus Leo X, in de zestiende eeuw, veroordeelde Luther.

Op verzoek der Fransche Bisschoppen veroordeelde Innocentius X, in de zeventiende eeuw, de spitsvondige dwaalleer der Jansenisten; en in de negentiende, kondigde Pius IX het dogma af der Onbevleete Ontvangenis.

Wij zien alzoo, hoe de Pausen, in alle tijdperken der geschiedenis, ketterijen veroordeelden en leerstukken des geloofs afkondigden; niet duidelijker konden zij hunne Onfeilbaarheid te kennen geven. Eveneens hooren wij het plechtige *Amen* van de geheele Kerk op elke beslissing door de Bisschoppen van Rome genomen. Vandaar is het duidelijk, dat de Kerk, ten allen tijde, de Pausen als onfeilbare leeraars erkend heeft.

Elke onafhankelijke regeering moet een opperste gerechtshof hebben, dat geregeld zitting houdt, om de wetten te duiden, en de geschillen, die zoo licht ontstaan kunnen, te beslechten. Zoo hebben wij in 's-Gravenhage den Hoogen Raad.

De Katholieke Kerk nu is eene volkomene en onafhankelijke maatschappij, even volkomen op geestelijk, als de Nederlandsche Staat op tijdelijk gebied. De Kerk heeft hare eigene wetten, haar eigen regeeringsvorm, hare eigene bestuurders.

Evenals de wereldlijke machten, moet daarom ook

de Kerk eene opperste rechtbank bezitten, die geregeld zitting houdt, om hare wetten te duiden, en de geschillen over geloofszaken te beslechten,

Welke is nu die opperste rechtbank voor de Kerk? Bestaat zij uit de verzamelde Bisschoppen, die op eene Algemeene Kerkvergadering samenkomen?

Geenszins; want deze is geene gewone, maar eene buitengewone rechtbank, die gemiddeld eens in de honderd jaren zitting houdt.

Bestaat zij uit de Bisschoppen, die over de geheele wereld verspreid zijn? Volstrekt niet; want het is niet doenlijk voor elk geschil alle Bisschoppen te raadplegen. Zodoende zou eene dwaalleer zich gemakkelijk over de geheele Kerk kunnen uitbreiden, vóórdat de stemmen van alle Bisschoppen waren opgenomen. Met recht zeggen wij dus, dat de beslissende stem in dezen toekomt aan den Paus, het Hoofd der katholieke Kerk.

En daar de bediening der Kerk is, de menschen op den weg der waarheid te leiden en voor alle afdwaling te behoeden, zoo volgt hieruit, dat hij, die aangesteld is om over de Grondwet der Kerk te waken, onfeilbaar zijn moet, of gevrijwaard voor dwaling, wanneer hij ambtshalve als rechter over geloof en zeden optreedt. De macht van den Paus moet geëvenredigd zijn aan de natuur der Grondwet, over welke hij als wachter is aangesteld. Bij eene goddelijke wet hoort een verklaarder, wien goddelijke bijstand ten dienste staat.

Maar gij zult misschien zeggen, dat onfeilbaarheid een te groot voorrecht is, om aan een sterveling te worden toebedeeld. Ik antwoord: heeft God, in vroegere tijden, zijne Apostelen niet met nog hoogere macht bekleed? Waren hunne woorden niet de

woorden van God zelve, terwijl de Pausen er slechts de bewakers van zijn? Indien God den mensch kon maken tot spreker van geopenbaarde waarheden, waarom zou Hij hem dan niet tot onfeilbaren bewaker en verklaarder dier waarheden kunnen aanstellen? Want hooger toch staat de Apostel, die de geopenbaarde waarheid geeft, dan de Paus, die slechts zorgt dat deze waarheid onvervalscht bewaard blijft.

Indien Christus op zichtbare wijze bij ons was gebleven, hadden wij geen uitlegger noodig gehad omdat Hij ons zelf zijn Evangelie zou verklaard hebben; maar nu Hij zich aan ons oog heeft onttrokken, ligt het voor de hand, dat Hij iemand heeft aangewezen, die ons den zin van zijn Woord kan verklaren.

Nu gaat het niet aan te zeggen, wat men wel eens hoort: »Ik heb een onfeilbaren Bijbel; ik heb geene andere onfeilbaarheid noodig.« Hoe aannemelijk deze bewering op het eerste gezicht ook zijn moge, zoo houdt zij, bij nader inzien, toch geen steek.

Laten wij eens nagaan, of een onfeilbare Bijbel werkelijk voldoende voor u is. *Of gij hebt onfeilbare zekerheid, dat uw uitleg van den Bijbel juist is, of gij hebt die niet.*

Zijt gij er onfeilbaar zeker van, dan schrijft gij aan u zelve, en aan elken lezer van de H. Schriften, eene onfeilbaarheid toe, die gij den Paus ontzegt, en die wij alleen voor den Paus vragen. Zoo wordt iedereen zijn eigen Paus.

Hebt gij geene onfeilbare zekerheid, dat gij den juisten zin van den geheelen Bijbel verstaat, — en op dit voorrecht maakt gij immers geene aanspraak, — wat helpt u dan de onfeilbaarheid van den Bijbel zelve, indien gij geen onfeilbaren uitlegger hebt?

Indien God, zooals gij beweert, geen onfeilbaren uitlegger van zijn Woord heeft aangewezen, zegt gij dan niet met evenveel woorden, dat Hij onredelijk gehandeld heeft? want zou het niet zeer onredelijk zijn, aan zwakke menschen de geopenbaarde waarheid toe te vertrouwen, zonder hun tevens de middelen aan de hand te doen, waardoor zij de juiste beteekenis dier waarheid kunnen achterhalen?

Verlaagt gij Gods Woord niet tot een warhoop van tegenstrijdigheden, even onbetrouwbaar als de Sibyllijnsche Boeken, wier antwoord naar de wenschen van iederen vrager kon worden uitgelegd?

Beroepen zich niet alle Christelijke sekten op denzelfden onfeilbaren Bijbel, terwijl hunne leerstukken dikwijls lijnrecht tegenover elkander staan? Toch moet het in Gods bedoeling gelegen hebben, slechts ééne beteekenis als de waarheid aan te geven. Is deze treurige verwarring niet het uitvloeisel van uw hoofdbeginsel: »Een onfeilbare Bijbel is voldoende,« en wijst zij niet op de onverbiddelijke noodzakelijkheid van een gezaghebbenden uitlegger die niet kan dwalen? Gij zegt, dat gij mij het water des levens aanbiedt; maar wat baat mij dit water, daar gij zelf verklaart, dat het wellicht vergiftigd is in de leiding, waardoor gij het mij toevoert?

Hoe geruststellend daarentegen, en hoe redelijk is de katholieke leer op dit punt!

Volgens haar zegt Christus tot elken geloovige: Hier, mijn kind, hebt gij het Woord van God; en daarbij geef Ik u een onfeilbaren uitlegger, die u de verborgen beteekenis zal verklaren, en al uwe moeilijkheden zal ophelderen.

Hier is het water des eenwigen levens; maar Ik heb een kanaal gemaakt, dat u de stroomen in al hunne

zoetheid, en zonder eenig bezinksel van dwaling zal toevoeren.

Hier is de geschreven Grondwet mijner Kerk. Maar Ik heb naast haar eene opperste rechtbank gesteld, in den persoon van hem »wien Ik de sleutelen van het rijk der hemelen gegeven hebt; deze zal die Grondwet ongeschonden bewaren, en niet toelaten, dat hare woorden, door de tegenstrijdige meeningen der menschen, tot eene doode letter gemaakt worden. En aldus zullen mijne kinderen één zijn, zooals Ik en de Vader één zijn.

HOOFDSTUK XII.

WERELDLIJKE MACHT DER PAUSEN.

I.

Hoe hebben de Pausen hunne wereldlijke macht verkregen?

Tot beter begrip van den oorsprong en de geleidelijke ontwikkeling van de wereldlijke macht der Pausen, kunnen wij de geschiedenis der kerk in drie groote tijdvakken verdeelen.

Het eerste loopt van de stichting der Kerk tot de dagen van Constantijn den Groote, in de vierde eeuw; het tweede, van Constantijn tot Karel den Groote; het derde van Karel den Groote tot onze dagen.

Toen de H. Petrus, de eerste in de lange, onafgebroken rei der Pausen, in Italië voet aan wal zette en te Rome kwam, bezat hij geen enkel plekje grond, dat hij het zijne noemen mocht. Met zijn goddelijken Meester kon hij zeggen: »De vossen hebben holen, en de vogelen des hemels nesten; maar de Zoon des menschen heeft niet, waar Hij het hoofd nederlegge.« (1) De Apostel stierf zooals

(1) Matth. VIII. 20.

hij geleefd had, als een arme man, wiens eenig bezit de liefde was van een dankbaar volk.

Maar hoewel de Vorst der Apostelen niets bezat, dat hij zijn persoonlijk eigendom kon noemen, ontving hij toch ruime schenkingen van de geloovigen, om aan de armen uit te deelen. Want wij lezen in de Handelingen der Apostelen, dat »niemand onder hen behoeftig was. Want zoo velen als er bezitters waren van akkers, of van huizen, verkochten ze, en brachten den prijs van hetgeen zij verkocht hadden, en legden dien aan de voeten der Apostelen; en aan elkeen werd toegedeeld naar zijne behoefte.« (1) Zoo groot was de kinderlijke liefde, die de eerste Christenen hun Opperherders toedroegen; zoo onbeperkt het vertrouwen, dat zij stelden in hunne onbaatzuchtigheid en hun wijs overleg, waarmede zij de aalmoezen der geloovigen uitdeelden.

In de eerste driehonderd jaren ging het voor de Pausen moeielijk, om in Rome grondbezit te verkrijgen; want de Christenen stonden onophoudelijk aan de wreedste vervolgingen bloot, en hunne goederen werden verbeurd verklaard.

De Romeinsche Christenen vierden meesttijds hunne kerkelijke plechtigheden in de Catacomben. De Catacomben zijn onderaardsche gangen en kamers, die zich, mijlen ver, in alle richtingen onder de stad Rome uitstrekken, en nog ieder jaar door duizenden vreemdelingen bezocht worden. Hier kwamen de eerste Christenen te zamen om te bidden; hier moedigden zij elkander aan tot den marteldood; hier stierven zij en werden zij begraven. Zoo strekte de duistere schoot der aarde tot tempel voor de

(1) Hand. IV. 34, 35.

levenden, en tot rustplaats voor de dooden.

Eindelijk bracht Constantijn de Groote vrede voor de Kerk. Op den langen nacht der vervolgingen volgde het ochtendgloren der vrijheid; en evenals onze goddelijke Verlosser glorievol verrees uit het graf, waarin zijn lichaam drie dagen rustte, zoo verrees onze eerste broeders in den geloove uit het graf der Catacomben, waarin zij drie eenwen als begraven lagen.

Constantijn deed aan de Kerk van Rome groote schenkingen in geld en grondbezit, wat de opvolgende Keizers telkens vermeerderden, en zoo werd het erfdeel der Pausen weldra eene zeer aanzienlijke bezitting. Voltaire zelf echter, in deze zaak zeker een onverdacht getuige, moet erkennen, dat de rijkdom der Pausen, wel verre van hunne eigene begeerlijkheid en hebzucht te streelen, op de loffelijkste wijze tot werken van barmhartigheid en tot voortplanting des geloofs besteed werd. Zij gebruikten hun erfdeel, zegt hij, om het Heidensch Europa in Christelijke volkeren om te scheppen, om te Rome gastvrijheid te verleen en aan verbannen Bisschoppen en om de armen te spijsigen. En ik mag hier bijvoegen, dat de latere Pausen den edelen zin hunner voorgangers steeds ruimschoots hebben nagevolgd.

Onder de regeering van Constantijn had eene gebeurtenis plaats, die den weg bereidde voor het overwicht, dat de Pausen gaandeweg in het bestuur van Rome begonnen te verkrijgen, en dat zij ten voordeele der stad bleven gebruiken, totdat, in de dagen van Koning Pepijn, de volle rechtsmacht er voor in de plaats trad.

In het jaar 327 bracht Keizer Constantijn den zetel van zijn rijk van Rome over naar Constantinopel,

de tegenwoordige hoofdstad van Turkije. De stad werd zóó genoemd naar Constantijn, die haar stichtte. Zijn opvolger stelde, voor het bestuur van Italië, een Gouverneur aan, of Exarch, die in Ravenna zetelde. Deze regeling, zooals men licht begrijpen kan, werkte niet goed. De Keizer liet alle zaken aan zijn plaatsbekleeder te Ravenna over, en deze was er meer op bedacht den Keizer tot vriend te houden, dan het Romeinsche volk te voldoen. Italië en Rome waren destijds in een soortgelijken politieken toestand, als Ierland nu reeds sinds eenige eeuwen. Ierland staat onmiddellijk onder het gezag van een Gouverneur-Generaal, die aan de Engelsche Regeering verantwoording moet doen, en dien men nog nooit, welke zijne zwakheden ook mogen zijn, van te groote inschikkelijkheid voor de Ieren heeft kunnen beschuldigen.

De talrijke horden Barbaren, die destijds uit het Noorden aanstormden en Italië verwoestten, wierpen zich met begeerige oogen op Rome, dat aan zich zelve was overgelaten. Achtereenvolgens werd de stad belegerd door de Gothen, onder Alaric, en door de Wandalen, onder Genseric, terwijl Attila met zijne Hunnen gereed stond haar binnen te rukken. Toen men geen bijstand kon verkrijgen van den Keizer in het Oosten, noch van zijn Gouverneur in Ravenna, zochten de Romeinen hulp bij de Pausen, die hunne eenige bestuurders en beschermers waren, hunne eenige redders in de dreigende gevaren. Hun vertrouwen werd niet beschaamd. De Pausen waren niet alleen met hart en ziel geestelijke Vaders, zij waren ook bekwame en onversaagde burgerlijke bestuurders. Toen Attila, bijgenaamd de Geesel Gods, met een leger van 500.000 man de stad naderde,

trok Paus Leo de Groote, zonder gewapend geleide, hem te gemoet; de zachte woorden van zijn welsprekenden mond ontwapenden den nooit verwonnen held, en bewogen hem op zijne schreden terug te keeren. Zoo bleef de stad voor plundering, het volk voor ondergang gespaard. Dezelfde Paus Leo begaf zich ook naar de legerplaats van Genseric, het opperhoofd der Wandalen; en hoewel hij ditmaal Rome niet voor plundering kon vrijwaren, zoo behoedde hij toch de inwoners voor een algemeen bloedbad. Zulke daden waren wel in staat om de Romeinen met de hechtste banden van liefde en dankbaarheid aan de Pausen te verbinden, en hen van diegenen te vervreemden, die slechts in naam over hen regeerden.

In de eerste helft der achtste eeuw, dorst Leo de Isauriër, een van Constantijns opvolgers op den keizerlijken troon, niet tevreden met zijne wereldlijke macht, zich, evenals later Hendrik VIII van Engeland, ook geestelijke bevoegdheden aan te matigen, en vergreep hij zich aan de erfleer en geheiligde gebruiken der geloovigen. De Keizer beval namelijk alle beelden en voorstellingen van Christus en de Heiligen uit de kerken te verwijderen, onder voorgeven, dat het gebruik van beelden tot afgoderij aanleiding gaf. Paus Gregorius II zond aan den Keizer een krachtig betoog, waarin hem met groote vrijmoedigheid in herinnering werd gebracht »dat de leer des geloofs niet door de Keizers, maar door de Pausen der Kerk moest worden uitgelegd,« en bad hem de beelden der heiligen te willen sparen. Maar 's Pausen betoog en smeekbede was vruchteloos, en de kloof tusschen den Keizer en het Romeinsche volk werd nog grooter.

Kort daarna werd de macht der Byzantijsche

Keizers over Italië voorgoed ondergraven, en de wereldlijke souvereiniteit der Pausen op hechte en onwankelbare grondslagen gevestigd.

In 754 drong Aistolf, de Koning der Longobarden, Italië binnen, nam verscheidene Italiaansche steden, en stond op het punt naar Rome op te trekken.

Paus Stephanus III (1), die toen op den Pauselijken troon zat, zond een dringende bede naar Keizer Constantijn Copronymus, den opvolger van Leo den Isauriër, en smeekte hem, dat hij toch Rome en zijne Italiaansche wingewesten zou te hulp komen. De Keizer ontving de gezanten koel en onverschillig, en toonde niet den minsten lust om iets voor Italië te doen.

De nood dreigde; er was geen tijd te verliezen. Stephanus trekt zelf de Alpen over, snelt naar het hof van Pepijn, den Koning der Franken, en smeekt hem het Italiaansche volk te redden, dat ten eenen male door zijn wettige verdedigers verlaten is. De vrome koning ontvangt den Paus met groote eerbewijzingen, trekt met zijn leger naar Italië, verslaat de Longobarden, en plaatst den Paus aan het hoofd der overwonnen gewesten.

Karel de Groote bevestigt niet alleen de schenking van zijn vader Pepijn, maar voegt nog nieuwe gewesten aan 's Pausen gebied toe.

Deze landstreken bleven de Pausen tot 1870 besturen; en indien ooit een Koning den naam van wettigen Vorst verdiend heeft, zoo komt deze titel in de hoogste mate aan de Bisschoppen van Rome toe.

(1) Door sommigen ten onrechte Stephanus II genoemd, daar zijn voorganger Stephanus reeds drie dagen na zijne keuze stierf, voordat hij de heilige wijding had ontvangen.

II.

GELDIGHEID VAN HUN RECHTSTITEL.

Er zijn drie titels, die de rechten van een regeerenden Vorst geldig en onbetwistbaar maken, namelijk *langdurig bezit*, *rechtmatige verkrijging* en *een goed gebruik der oorspronkelijke schenking*. De Bisschop van Rome bezit zijn wereldlijke macht op al deze titels.

1. Het wereldlijk gebied van den Paus, de Kerkelijke Staat, is al zeer oud. De Bisschop van Rome verkreeg het recht van regeeren, zooals wij zagen, in het midden der achtste eeuw; bijgevolg was hij meer dan elf eeuwen een wereldlijk Vorst. Het Pauselijke Vorstenhuis, indien ik het zoo noemen mag, is derhalve het oudste van Europa, waarschijnlijk het oudste van de geheele wereld. De Paus was reeds bijna twee eeuwen tijdelijk Vorst, voordat in ons land de Grafelijke regeering begon, en zevenhonderd jaren voordat een Europeaan den voet op Amerikaanschen bodem zette.

2. De Paus heeft zijn tijdelijk gebied niet onrechtmatig zich toegeëigend, of met geweld van wapenen afgedwongen. Hij besteede den troon niet over de puinhoopen van geschonden vrijheden en verbroken verdragen, maar hij werd tot de regeering geroepen door den éénstemmigen wil van een dankbaar volk. Was hij altijd met de innigste toewijding de geestelijke Vader der Romeinen, door de leiding der goddelijke Voorzienigheid werd hij ook hun wereldlijke verdediger; en de tijdelijke macht, die hij reeds door de volkskeuze bezat, werd bekrachtigd door de koninklijke daad der Frankische Vorsten. In één

woord, de hulk van staat dreigde te zinken onder den wilden golfslag van vijandelijke invallen. De kapitein verloor den moed, en liet het schip aan zijn lot over; in dezen nood werd de Paus op de brug geroepen, en hij redde het schip van schipbreuk, het volk van ondergang. Vandaar dat zelfs de ongeloovige geschiedschrijver Gibbon moet getuigen: »De tijdelijke macht der Pausen is bekrachtigd door den eerbiedwaardigen duur van duizend jaren, en hun edelste titel is de vrije keuze van een volk, dat zij redden uit de ketenen der slavernij.«

3. Waartoe dient de tijdelijke macht? Wij mogen bij deze vraag wel een oogenblik stilstaan, want velen schijnen zich hierover eene verkeerde voorstelling te maken.

Het doel is niet den Paus te verrijken of hem meer aanzien te geven. Hij bestijgt den Pauselijken Stoel gewoonlijk hoogbejaard, als menschelijke harts-tochten en menschelijke eerezucht, zoo zij al bestonden, reeds lang zijn vervlogen. Zijne persoonlijke uitgaven gaan de som van eenige guldens daags niet te boven. Hij eet alleen en zeer sober. Hij heeft geene vrouw of kinderen, die hij met de inkomsten van zijn ambt kan verrijken, want hij is ongehuwd. Het Pausschap is niet erfelijk, zooals in ons land het Koningschap, maar de opvolger wordt benoemd door keuze, zooals in Amerika en Frankrijk de Presidenten, en met dezen opvolger is hij door geene familiebanden verbonden. Welke reden kon hij daarom hebben om naar tijdelijke macht te verlangen? Ik ben er zeker van, dat de Paus, wanneer hem naar zijn persoonlijk verlangen en behagen gevraagd werd, veel liever van het knellende juk eener wereldlijke regeering bevrijd zou zijn. Maar

hij moet hoogere belangen voorstaan. Hij moet de eeuwige wet der gerechtigheid verdedigen, die in zijn persoon geschonden is.

Gelijk de Pausen niet door zucht naar gewin gedreven werden om wereldlijke heerschappij te bezitten, zoo hebben zij nooit verlangd hun gebied uit te breiden, hoe klein het ook was. De Kerkelijke Staat was een strook land, tusschen de Adriatische en de Thyreensche Zee, en hierop liet Victor Emmanuel zijne begeerige oogen vallen.

Dit is de wijngaard, die de Koning Achab van den tegenwoordigen tijd aan den weerloozen Naboth ontnam. Maar de Paus antwoordde, gelijk Naboth voorheen: »De Heer beware mij, dat ik den erfgrond mijner vaderen aan u zou afstaan.« (1)

Dit is het kleine oilam, dat de zondige David onzer dagen aan zijn wettigen eigenaar Urias, ontroofde. De koninklijke herder van Piëmont had reeds alle lammeren en schapen van zijn naburen gegrepen, maar hij was niet voldaan, voordat hij ook het eenige schaapje des Pausen genomen had. Doch men moge toezien, of de voorspelling, die Nathan tegen David uitsprak, ook niet aan hem en zijne nakomelingen in vervulling gaat: »Waarom dan hebt gij uws Heeren woord versmaad, om kwaad te doen voor mijn aangezicht? Daarom zal het zwaard niet wijken van uw huis, nimmer meer! zie ik zal rampen uit uw eigen huis over u doen komen.« (2)

Terwijl het erfgoed der Pausen groot genoeg was om hunne onafhankelijkheid te verzekeren, was het

(1) Kon. XXI. 3.

(2) Sam. XII.

toch te klein om de vrees en den naijver van andere regeeringen op te wekken. Tijdens de Middeleeuwen was het gezag der Pausen zoo onbeperkt mogelijk. Indien zij toen gewild hadden, hadden zij gemakkelijk hun grondgebied kunnen uitbreiden; maar zij waren tevreden met hetgeen de Voorzienigheid hun geschonken had.

Het eenige doel der wereldlijke macht was de onafhankelijkheid van den Paus, en zijne onbelemmerde vrijheid om de Kerk te besturen. Van tweeën één: de Paus moet Koning zijn of onderdaan; er is geen middelweg. Indien hij onderdaan is, wordt hij, zoo God het niet verhoedt, een willooze dienaar van zijn koninklijken meester, evenals de Schismatieke Patriarch van Constantinopel, die zich een »slaaf« noemt van de »Schaduw Gods op aarde,« den Sultan. Zoo kruipen thans nog de Schismatieke Bisschoppen der Oostersche Kerk voor hunne Vorsten, gelijk zij dat deden van den beginne; en op den wenk van hun Meester verwisselen zij het klooster met den Bisschopszetel, den Bisschopszetel met het klooster. Of, en dit is nog waarschijnlijker, de Paus wordt een gevangene in zijn eigen huis, zooals wij dit in onze dagen zien met de beide roemrijke Opperherders, Pius IX en Leo XIII.

De Paus is de Plaatsbekleeder van Christus op aarde. Zijn ambt vordert, dat hij in voortdurend verkeer sta met de Prelaten van alle landen der wereld. Werd het Koninkrijk Italië in een oorlog gewikkeld met eene Europeesche Mogendheid, met Duitschland bijvoorbeeld, dan zou het voor den Heiligen Vader en de Duitsche Bisschoppen zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk, zijn met elkander in overleg te treden, en de Kerk zou hierdoor groote schade lijden.

De belangen der Christenheid vorderen, dat de Stedehouder van den Vredenvorst een onschendbaar stuk gronds bezit, zoodat alle volkeren, in oorlog zoowel als in vrede, vrijelijk met hem gemeenschap kunnen hebben. Niets stuift ons zoozeer tegen de borst, dan dat het regelmatig bestuur der Kerk telkens stokt door de vijandige houding van naijverige Mogendheden, iets, dat telkens plaats heeft, wanner de Paus van een aardschen Vorst afhankelijk is. (1)

Maar, zegt men, het Romeinsche volk heeft zelf, door een *plebisciet*, of volksstemming, het verlangen te kennen gegeven, om bij het Rijk van Piëmont te worden ingelijfd. Hierop antwoord ik, in de eerste plaats, dat iedereen weet, wat men van verkiezingen heeft te denken, die met geweld van wapenen worden afgedwongen. En het is genoeg bekend, dat de uitslag der volksstemming eenig en alleen te danken is aan de aanwezigheid der Italiaansche troepen, wier kanonnen op de stad gericht stonden. Eveneens is het eene welbekende zaak, dat de tallooze bandieten, die met het Italiaansche leger Rome binnentrokken, vóór de inlijving stemden, om aan

(1) Wat de gevolgen zijn van de bezetting van Rome door eene vreemde Mogendheid, kunnen wij tegenwoordig met eigen oogen aanschouwen. Eene menigte van kloosters en andere kerkelijke stichtingen zijn door de Italiaansche Regeering ontruimd en verkocht, en de bewoners verjaagd. Vele instellingen, door de offervaardige liefde van buitenlandsche Katholieken gesticht en begiftigd, zijn staatseigendom verklaard. Openbare processieën door de straten van Rome zijn verboden; deze en andere beledigingen geschieden door een regeering, die plechtig beloofde, de koninklijke rechten van den Heiligen Vader ongeschonden te zullen handhaven, toen zij in 1870 met geweld bezit nam van zijne stad. Na hetgeen nu reeds is voorgevallen, kan het ons volstrekt niet verwonderen, zoo den Paus nog meer hinderpalen in den weg worden gesteld door een regeering, die gewetenloos hare vroegere waarborgen heeft geschonden.

den roof van hun Meester, en hunne eigene dieverijen een schijn van wettigheid te geven.

Maar in de tweede plaats, de Romeinsche burgers, ook al zouden zij aldus gewild hebben, hadden geen recht, door *hunne* stemming het Erfgoed van den H. Petrus aan Victor Emmanuel over te dragen. Zij konden niet geven wat zij zelven niet bezaten. De Kerkelijke Staat is door de katholieke wereld aan de Pausen in bewaring gegeven, ten dienste en ten bate der Kerk, dat is, ten dienste en ten bate van alle Katholieken. Derhalve moet ook de geheele katholieke wereld, en niet slechts eene handvol Romeinen toestemming geven om zulk eene overdracht te wettigen.

Daarom protesteeren wij tegen de bezetting van Rome door vreemde troepen, als een hemeltergende daad van onrechtvaardigheid, en eene schandelijke overtreding van het Gebod, waarin geschreven staat: »Gij zult niet stelen.«

Wij protesteeren er tegen, als de beleediging van een Vorst, waardoor het openbare rechtsgevoel wordt geschokt, en de heilige rechten van eigendom met voeten getreden worden.

Wij protesteeren er tegen, als eene niet te rechtvaardige schending van plechtige verdragen.

Wij protesteeren, eindelijk, tegen de gewelddaad als eene goddelooze heiligschennis, want zij is een schandelijke roof van kerkelijk goed, en een pogen, om, zoover het in de macht des menschen staat, het vrije bestuur van het Hoofd der Kerk te belemmeren en tegen te houden.

III.

WAT DE PAUSEN GEDAAN HEBBEN VOOR ROME.

Hoewel de wereldlijke macht der Pausen eene zaak is, die de geheele Kerk raakt, zoo is er toch geen volk, dat meer reden heeft om het verlies der Kerkelijke Staten te betreuren, dan het Italiaansche volk zelve, en in het bijzonder de inwoners van Rome.

Door het verblijf der Pausen is Rome, op stoffelijk en op geestelijk gebied, groot geworden. Door de Pausen werd deze stad het middelpunt der Christenheid, de koningin onder de steden, de leermeesteres van kunsten en wetenschappen, de schatbewaarster der geopenbaarde waarheid.

Hun scheppende en behoudende geest redde de kostbare gedenkteeken der oudheid, en bouwde naast deze de Christelijke tempels, welke die van het Heidendom in de schaduw stellen. Wanneer wij, heden ten dage, de oud-Romeinsche gedenkteeken beschouwen, weten wij niet, wat meer te bewonderen, het genie van hen, die ze ontwierpen en oprichtten, of de waakzame zorg der Pausen, die de eerbiedwaardige overblijfselen voor ondergang bewaarden. Het verblijf der Pausen heeft aan Rome den naam gegeven, die haar rehtens toekomt: *de Eeuwige Stad*.

Laten de Pausen Rome voor goed verlaten, en binnen tien jaren groeit het gras op de straten.

Dit was het geval toen de Paus in 1377 uit Avignon terugkeerde, waar zijne voorgangers zeventig jaren zetelden. Rome had toen nog slechts eene bevolking van 17000 zielen. (1)

(1) Gedenkschriften van Paus Sixtus V, door Bar. Hübner, Deel II. Hoofdst. I.

En Avignon, dat in de veertiende eeuw, toen de Pausen er verblijf hielden, eene bevolking telde van 100.000 zielen, heeft nu slechts 36000 inwoners. Het zelfde had plaats in het begin van deze eeuw, toen Pius VII vier jaren als balling buiten Rome zwierf en door Napoleon I in Fontainebleau werd gevangen gehouden. Toen groeide er gras in de straten van Rome, en de stad verloor de helft harer bevolking.

Rome is door geographische ligging geene handelsplaats. Alleen de aanwezigheid der Pausen houdt haar handel levendig. Laat de Pausen de Eeuwige Stad verlaten, en hare kerken zullen spoedig leegstaan, hare kunstenaars werkeloos rondloopen. Hare beroemde gedenkteeken zullen in puin vallen. Kunsten en wetenschappen en godgewijde studie zullen op de vlucht slaan en elders een veiliger heenkomen zoeken. De honderdduizenden vreemdelingen, die jaarlijks uit alle werelddeelen naar Rome stroomen, zullen het stof van hunne voeten schudden en liefelijkere oorden opzoeken.

Laten de Pausen Rome verlaten, en het zal verlaten liggen als heden ten dage Jerusalem en Antiochië.

De H. Petrus hield zijne eerste prediking in Jerusalem, maar hij koos deze stad niet tot zijn zetel; en thans is Jerusalem eene Mahomedaansche stad, en hare heilige plaatsen worden ontwijd door de voetstappen der Muzelmannen.

De H. Petrus koos voor een tijd Antiochië tot zijn hoofdzetel. Maar onder Gods onnaspeurlijke leiding verliet hij Antiochië, en begaf hij zich naar Rome. En nu is Antiochië een vervallen dorp, waar de eene steen niet op den ander gebleven is, en geen gedenkteeken de herinnering aan vroegere grootheid levend houdt.

Waren de Pausen in Antiochië gebleven, dan zou Klein-Azië, dat voor het grootste gedeelte in afzonderij verzonken ligt, thans waarschijnlijk, in stede van Europa, het middelpunt zijn van beschaving en Christendom; de glorierijke Sint Pieterskerk zou de oevers van den Orontes in plaats van den Tiber overschaduwen; en Antiochië, in stede van Rome, zou het brandpunt zijn van kunsten en wetenschappen, en heden ten dage de *Eeuwige Stad* genoemd worden.

Wat Rome verliest, wanneer de Paus de stad verlaat, of zich maar terugtrekt in zijn paleis, is zóó in het oog loopend, dat zelfs de ongeloovigste schrijvers de uitdrukking hunner verbazing niet kunnen weerhouden. In April van het jaar 1876, dus nog geen zes jaren nadat de Paus de gevangene werd van het Vaticaan, schreef Busken Huet in zijn *Van Napels naar Amsterdam*: »Werkelijk ziet de Pieterskerk er op één na zeer welvarend uit: ik bedoel, wanneer men de grassprietten wegdenkt die tusschen de steenen van het voorplein groeien, zichtbaar teekenen van den tijd van aardsche beproeving en vernedering, dien het pausdom bezig is te doorleven. Pius IX heeft sedert 20 September 1870 den voet niet buiten het Vaticaan of op het Pietersplein gezet, en van dat zwijgend protest, waaraan misschien kracht maar geenszins waardigheid ontbreekt, vertoont de toegang tot het groote heiligdom der katholieke christenheid, de aandoenlijke sporen....«

»Het Rome van het laatste vierdedeel der 19e eeuw is een *Rome zonder den Paus*: zie daar een indruk dien het den hedendaagschen edeldenkenden bezoeker niet mogelijk is, van zich af te zetten. Werwaarts gij ook in deze groote stad uwe schreden

keert, overal en ieder oogenblik ontmoet gij de bewijzen, dat het pauselijk bestuur haar in vroeger tijd ten zegen is geweest, en zij aan dat bestuur haar tegenwoordig aanzijn en aanzien dankt. De hooge Italiaansche geslachten, waaruit in de laatste drie honderd jaren de Pausen zijn voortgekomen, hebben niet alleen villa's of paleizen gebouwd voor zich zelve, maar ook, wanneer een uit hun midden den pauselijken zetel beklommen had, waterleidingen voor het volk. Rome's kerken zijn niet fraaier of veelvuldiger dan Rome's fonteynen, en den Pausen komt de eer toe, terwijl zij met de eene hand museums stichtten en de kunst aanmoedigden, met de andere de stad gezond gemaakt en het leven van hare bewoners tegen de pest der moeraskoortsen beschermd te hebben. Is het dan wonder zoo Pius IX, die in alle voorname opzichten de voetstappen van de waardigsten onder zijne voorgangers heeft gedrukt, zich op dit oogenblik miskend, vertreden, beroofd gevoeld? Verbaast het u, dat Rome zonder den Paus verweesd en verlaten schijnt? Acht gij het onverklaarbaar, dat bij het doorkruizen van dit Niniveh der roomsche christenheid, het gevoel zich van u meester maakt: er is eene leegte in deze stad, er is eene veer gesprongen die vroeger dit raderwerk in beweging bracht, er is eene geheimzinnige sluier verscheurd, welks plooiën voorheen aan dit heiligdom eene geheel eenige wijding verleenden?»

Dit was de indruk van een ongeloovig schrijver, nog geen zes jaren nadat Rome aan den Paus ont-nomen was. Sedert zijn er bijna vijf en twintig jaren verlopen. Pius IX heeft den lijdenskelk tot den bodem geledigd; zijn stoffelijk omhulsel wacht in de Basiliek van San Lorenzo den dag der opstanding, en zijn

opvolger, Leo XIII, is geen vinger breed van de gedragslijn zijns voorgangers afgeweken. Beide namen zijn ons dierbaar sinds de dagen onzer jeugd, want te zamen hebben zij eene halve eeuw, met ongeschokten moed, aan het roer van Petrus' scheepje de wacht gehouden.

In alle eeuwen hebben de Pausen hun tijdperk van vervolging en hun tijdperk van vrede, evenals hun Goddelijke Meester. Gelijk deze, hebben zij hunne dagen van droefheid en hunne dagen van vreugde; hunne dagen van vernedering en dood, en hunne dagen van verheffing en glorie. Evenals Jesus Christus worden zij heden met gejuich als koning begroet, en morgen gekruisigd door hunne vijanden.

Maar nooit draagt de Heilige Vader zijn naam van Plaatsbekleeder van Christus openlijker ten toon, dan te midden der beproevingen; want zoo hij niet leed, zou hij niet gelijken op zijn Meester en Voorbeeld; en nooit verdient hij met meer recht de liefde en hulde zijner kinderen, dan wanneer hij gebukt gaat onder den last des kruises.

Ik benijd noch het hart noch het hoofd van hen, die met boosaardige vreugde op de gevangenschap des Pausen neerzien; die beleedigingen en lasteringen naar zijn eerbiedwaardig hoofd slingeren, nu hij in de handen zijner vijanden is, en die uit den tegenwoordigen toestand van het Hoofd der Kerk, den ondergang van het Pausschap boud voorspellen, alsof eene tijdelijke berooving ook het onherstelbaar verlies der Kerkelijke Staten met zich bracht; of dat zelfs een onherroepelijke val der wereldlijke macht ook den ondergang van het geestelijk oppergezag insloot.

»Gebroken is der priesterscharen trots,
Gevallen is de kroon der dwingelanden,
Verbrijzeld zijn de bliksems in hun handen,
Gevangen is de Stedehouder Gods.
Hoe lachte hij bij 't dreunend golfgeklots,
Dat nooit zijn Kerk, zijn zetel aan zou randen!
Zijn Kerk verzonk, het puin drijft langs de stranden.
Der vrijheid zee spoelt over de eeuwige rots!« (1)

Zoo spreken zij. Dwaze wichelaars, zult gij dan nooit uw voordeel doen met de lessen der historie? Zijn dan vóór Pius IX nooit andere Pausen met geweld van hun zetel gedreven, en zijn zij nooit weer hersteld in het bezit hunner tijdelijke macht? Wat vroeger zoo dikwijls geschied is, dat kan, dat zal nogmaals geschieden.

Wat ons betreft, wij hebben het onwrikbaar vertrouwen, dat eerlang de zwarte wolken, die den pauselijken troon omnevelen, voor den adem van den rechtvaardigen God zullen uiteenstuiven, en de Kerkelijke Staat, op hechter grondslag dan ooit, hersteld zal worden.

Maar wat ook het lot moge zijn van 's Pausen wereldlijke macht, nooit koesteren wij eenige vrees voor zijn geestelijken troon. Hun aardsch gebied ontvingen de Pausen van menschen, en wat menschen gegeven hebben kan ook door menschen worden weggenomen. Maar de geestelijke oppermacht ontving de Bisschop van Rome van God zelve, en geen mensch kan ze hem ontnemen. De oorkonde zijner voorrechten luidt: »Gij zijt Petrus en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel

(1) Dr. Schaepman, Nieuwe Gedichten.

zullen haar niet overweldigen;« (1) schitterend als de zon zullen deze woorden zijn troon overstralen, even ver als de zon buiten het bereik van menschenhanden.

De Heilige Vader moge leven en sterven in de Catacomben, gelijk de Pausen in de drie eerste eeuwen. Hij moge van zijn zetel gesleurd worden en omkomen in ballingschap, gelijk Martinus, Gregorius en Pius. Hij moge als een arme zwerveling de wereld rondtrekken, gelijk Petrus zelf. De stad van Rome moge verzinken in den Oceaan; de Stoel van Petrus blijft staan, Petrus blijft leven in zijne opvolgers.

(1) Matth. XVI. 18.

HOOFDSTUK XIII.

AANROEPING DER HEILIGEN.

Bijna alle Christenen, tot welke belijdenis zij dan ook mogen behooren, herhalen het volgende artikel uit de Apostolische Geloofsbelijdenis: »Ik geloof in de gemeenschap der heiligen.« Toch, vrees ik, hebben velen, die deze woorden dikwijls op de lippen hebben, niet het minste vermoeden, welke kostbare waarheid hierin ligt opgesloten.

De ware beteekenis dezer woorden is, dat er tusschen Gods kinderen, hetzij zij reeds tronen in den hemel of nog strijden op aarde, eene geestelijke gemeenschap en wisseling van gebeden bestaat; en dat, bijgevolg, onze vrienden, die reeds hunne rust zijn ingegaan, ons in hunne gebeden bij God in-dachtig zijn.

Bij de uitlegging der Geloofsbelijdenis, weegt de katholieke Kerk even nauw hare woorden als de Munt hare goudstukken. Met betrekking tot de aanroeping der Heiligen, verklaart de Kerk eenvoudig, dat het »goed en heilzaam« is de Heiligen aan te roepen. Men vindt somtijds in gebedenboekjes uitdrukkingen, die den erg nauwnemenden lezer bijna al te sterk zouden kunnen toeschijnen. Het

is echter slechts de warme en dichterlijke taal der liefde, die naar den regel des geloofs moet worden ingetoomd, maar tevens met de slotwoorden: »Door Christus Jesus onzen Heer,« genoegzaam haar geloof in Christus, als den eenigen Middelaar ter zaligheid, aangeeft. Een hart, dat den Heiligen eene teedere liefde toedraagt, kan licht eene dichterlijke overdrijving ontsnappen, evenals eenen minnaar, die de bruid zijns harten eene aangebedene koningin zal noemen, zonder in het minst er aan te denken haar afgodische eer te bewijzen. Dit moet men bij het lezen van zulke uitdrukkingen wèl in aanmerking nemen.

Het zou gemakkelijk vallen, door talrijke aanhalingen van geestelijke schrijvers uit de eerste eeuwen der Kerk, aan te toonen, dat de wijze, waarop wij, Katholieken, de voorbede der Heiligen inroepen, volkomen met de leer der Apostelen overeenstemt. Maar daar gij, goedwillige lezer, misschien niet evenveel gezag aan hunne geschriften toekent als ik, zoo zal ik mij tot de getuigenissen der H. Schrift bepalen.

Gij zult gereedelijk toestemmen, dat het een heilzaam gebruik is, de gebeden van de Heiligen des hemels in te roepen, wanneer gij er van overtuigd zijt, dat zij uwe gebeden kunnen *hooren*, en dat zij de *macht* en den *wil* hebben om u te helpen. De H. Schrift nu laat ons over hunne kennis, hun invloed en hunne liefde voor ons niet den minsten twijfel.

1. Het zou eene grove misvatting zijn, te veronderstellen, dat de engelen en heiligen, die Gods troon omringen, op dezelfde wijze zien en hooren als wij op aarde, of op dezelfde wijze van iets kennis nemen. Zoolang de kluisters van ons lichaam ons

omknellen, zien wij slechts met onze oogen, en hooren wij met onze ooren; en daarom is ons vermogen van zien en hooren beperkt. Vergeleken met de hemelsche geesten, zijn wij als een man, die opgesloten is in een duisteren kerker, waarin een flauwe schemering doordringt. Zoo iemand ziet slechts enkele voorwerpen, en dat nog zeer onduidelijk. Maar zoodra onze ziel de boeien des lichaams verbreekt, en hemelwaarts schiet, gelijk een vogel, die uit de kooi ontsnapt, verheldert zich wonderbaar haar gezichtsvermogen. Geene oogen heeft zij meer noodig om te zien, geene ooren om te hooren, maar alle dingen ziet zij in God als in een spiegel. »Wij zien thans,« zegt de Apostel, »door eenen spiegel in een raadsel, maar dan van aangezicht tot aangezicht. Thans ken ik ten deele, maar dan zal ik kennen, gelijk ik ook gekend ben.« (1)

Dat de zalige geesten des hemels niet onbekend zijn met onze aangelegenheden op aarde, blijkt eveneens uit de volgende Schriftuurteksten. De Aartsvader Jacob bad op zijn doodbed voor zijne beide kleinkinderen aldus: »De engel, die mij van alle kwaad verlost, zegene deze kinderen.« (2) Hier zien wij, hoe een heilige Patriarch — een man, op buitengewone wijze door God bevoorrecht, en verlicht door bovennatuurlijke openbaringen, de stamvader van Jehovah's uitverkoren volk — eenen engel des hemels bidt, den zegen voor zijne kleinkinderen af te smeeken. Wij mogen toch niet veronderstellen, dat hij zoo onwetend was, om iemand aan te roepen, die hem niet kon hooren.

De engel Raphaël sprak tot Tobias, toen hij zich

(1) I Cor. XIII. 12.

(2) Gen. XLVIII. 16.

bekend maakte: »Toen gij badt met tranen, en de dooden begroeft, en uwen maaltijd verliet, en de lijken des daags in uw huis verborgt, en des nachts ter aarde besteldet, toen droeg ik uw gebed op aan den Heer«. (1) Hoe had de engel de gebeden van Tobias aan God kunnen opdragen, indien hij ze niet kende.

Overgaande van het Oude naar het Nieuwe Testament, vinden wij hier de woorden van onzen goddelijken Verlosser: »Aldus zeg Ik u, zal er bij de engelen Gods blijdschap zijn over éénen zondaar, die boetvaardigheid doet.« (2) De engelen zijn dus verheugd, wanneer gij berouw hebt over uwe zonden. En wat is berouw? Berouw is eene verandering des harten, een inwendige omkeer van den wil. Derhalve dragen de zaligen kennis — hoe, evenwel, weten wij niet — niet alleen van uwe woorden en werken, maar ook zelfs van uwe gedachten.

En wanneer de H. Paulus zegt, dat »wij een schouwspel geworden zijn, beide voor engelen en voor menschen,« (3) wat bedoelt hij dan anders, dan dat onze werken gezien worden door de engelen des hemels, gelijk ze gezien worden door de menschen.

De aangehaalde voorbeelden, ik geef het toe, spreken over *engelen*. Maar onze Heer zegt dat de heiligen des hemels zullen zijn als de engelen, toegerust met dezelfde kennis, deelend in dezelfde vreugde. (4)

Wij lezen in het Evangelie, dat de rijke vrek in

(1) Tobias XII. 12.

(2) Luc. XV. 10.

(3) I Cor. IV. 9.

(4) Matth. XXII. 30.

de hel zijne oogen tot Abraham ophief, en hem smeekte zijn brandenden dorst te lesschen. En Abraham, hoewel nog toevend in het Voorgeborchte, kon hem hooren en op zijne vraag antwoord geven. Welnu indien er gemeenschap kon bestaan tusschen de ziel van den rechtvaardige en den verdoemde, hoeveel meer ligt het dan voor de hand, eene gedachtenwisseling aan te nemen tusschen de heiligen in den hemel en hunne broeders op aarde?

Deze weinige voorbeelden zijn voldoende om u te overtuigen dat de zaligen in den hemel uwe gebeden *hooren*.

2. Eveneens vinden wij in de H. Schrift overvloedige bewijzen om aan te toonen, dat de heiligen ons door hunne gebeden bijstaan. De almachtige God stond op het punt de inwoners van Sodoma en Gomorrha, om de afschuwelijke hunner zonden geheel en al te verdelgen. Abraham spreekt voor hen; en, als antwoord op zijne bede, belooft God, dat Hij deze steden sparen zal, zoo er slecht tien rechtvaardigen in gevonden worden. Hier zinkt Gods opgeheven hand, en bedaart de ziedende toorn zijner wraak, om het gebed van één man! (1)

Wij lezen in het Boek Exodus dat Moses, de groote dienaar en profeet des Heeren, terwijl de Amalekieten tegen Israël streden te Raphidim, op den top des heuvels klom, om te bidden voor de zegepraal van zijn volk; en de H. Schrift zegt uitdrukkelijk: »Wanneer Moses de handen omhoog hief, overwon Israël; zoo hij ze echter een weinig liet zinken, had Amalec de overhand.« (2) Kon de

(1) Gen. XVIII.

(2) Exod. XVII.

bemiddelende kracht des gebeds duidelijker worden aangeduid? Het stille gebed van Moses op den heuvel was verschrikkelijker voor de Amalekieten, dan het zwaard van Josuë en zijne vechtende krijgers in de vlakke.

Toen dezelfde Joden uit hun land waren verdreven, en in de Babylonische gevangenschap zuchtten, stelden zij zóó groot vertrouwen in het gebed van hunne broeders in Jerusalem, dat zij hun eene som gelds toezonden, om daarvoor offers op te dragen op de heilige plaats, met de volgende bede: »Bidt ook voor ons zelve tot den Heer onzen God, want wij hebben tegen den Heer onzen God gezondigd.« (1)

Toen de vrienden van Job, door hunne onverstandige woorden, den toorn des Almachtigen hadden opgewekt, gebod God hen de voorbede van Job in te roepen, in plaats van hun aanstond de vergiffenis te schenken, waarom zij verzochten: »Gaaf,« sprak Hij, »tot mijn dienaar Job, en draagt voor u een brandoffer op; en mijn dienaar Job zal voor u bidden, zijn aangezicht zal Ik aannemen.« (2) Niet te vergeefs gingen zij tot Job, want »de Heer nam het aangezicht Jobs aan. Ook zag de Heer neer op het boetgebed van Job, toen hij bad voor zijne vrienden.« (3) In dit voorbeeld wordt de bemiddelende macht des gebeds niet alleen getoond, maar door God zelf bekrachtigd.

Maar geen der heilige schrijvers stelt grooter vertrouwen in het gebed zijner broeders, dan de H. Paulus, hoewel toch niemand beter inzicht toonde

(1) Baruch I. 13.

(2) Job XLII.

(3) t. a. p.

in de oneindige verdiensten van 's Heeren lijden, en niemand, door eigen arbeid, zich bij God verdienstelijker kon gemaakt hebben. In zijne Brieven verzoekt de H. Paulus herhaaldelijk de gebeden zijner leerlingen. Wanneer hij gered wenschte te worden van de ongeloovigen, die in Judaea zijn, en verlangt, dat zijne dienstbetooning in Jerusalem ten zegen zij, dan vraagt hij aan de Romeinen om deze gunst voor hem af te bidden. Wanneer hij de genade verlangt om met vrucht het Evangelie te prediken onder de Heidenen, dan roept hij de voorbede in der Ephesiërs.

Ja, is het niet stijl en zede onder ons, evenals onder onze afgescheidene broeders, elkanders gebeden te vragen? Wanneer een vader op reis gaat, en voor langen tijd zijn gezin moet verlaten, geeft het natuurlijk gevoel hem in, om aan zijne vrouw en kinderen te zeggen: »Vergeet mij niet in uwe gebeden.«

Nu vraag ik u, indien onze vrienden, terwijl zij nog onder het getal der zondaars zich rekenen, ons kunnen bijstaan door hunne gebeden, waarom zouden dan onze vrienden, Gods lieve heiligen, ons niet evenzoo kunnen helpen? Indien Abraham, en Moses, en Job zooveel bij God vermochten, terwijl zij nog omdoolden in hun sterfelijk lichaam, zou dan nu hun invloed bij God verminderd zijn, nu zij met Hem regeeren in den hemel?

Wij voelen ons getroffen door de handelwijze der kinderen Israëls, als zij hunne bede opzonden naar hunne broeders in Jerusalem. Hun zweefden ongetwijfeld de woorden des Heeren voor den geest, die Hij na de inwijding des tempels tot Salomon had gesproken: »Mijne oogen zullen geopend zijn en mijne ooren opmerkzaam voor het gebed van

hem, die in deze plaats zal bidden.« (1) Indien de smeekingen van hen, die in het aardsch Jerusalem baden, zoo krachtig waren, wat kan God dan weigeren aan hen, die Hem in het hemelsch Jerusalem van aanschijn tot aanschijn hunne beden voordragen?

3. Maar, zult gij nu vragen, stellen de heiligen in den hemel zooveel belang in ons welzijn, dat zij in hunne gebeden aan ons denken? Of zijn zij zoo verslonden in de beschouwingen van God en in het genot der hemelsche zegeningen, dat zij geen acht meer slaan op hunne vrienden op aarde? Verre zij van ons de argwaan dat de heiligen, die met God regeeren, ons ooit zouden vergeten. Zoo zij één verlangen koesteren, dat hunne overige verlangens in hevigheid overtreft, dan is het om ons eenmaal te zien, getooid met de kronen die ons wachten in den hemel. En indien zij verdriet konden hebben, dan zou het voortspruiten uit de gedachte, dat wij niet altijd zóó hunne voetstappen drukken, dat hierna maals onze uitverkiezing tot de eeuwige glorie verzekerd is.

Het Joodsche volk geloofde, evenals wij, dat de heiligen, na hun dood, voor ons blijven bidden. Wij lezen in het tweede Boek der Machabeën, dat Judas de Machabeër, in den nacht vóór den strijd met het leger van den goddeloozen Nicanor, een bovenna-tuurlijk droomgezicht, of visioen, kreeg, waarin hem Onias, de hoogepriester, en de profeet Jeremias, die beiden reeds lang gestorven waren, getoond werden. Hij zag Onias, die zijne handen tot God uitstreckte en bad voor al het volk der Joden. Daarna aanschouwde hij een anderen grijsaard in wondervolle

(1) II Paralip. VII. 15.

glorie en van schitterende heerlijkheid omstraald. En hij hoorde Onias zeggen: »Deze bemint zijne broeders en het volk Israëls; deze bidt veel voor het volk en de geheele heilige stad, Jeremias, de profeet Gods.« Daarna stak Jeremias zijne rechterhand uit, en gaf aan Judas een gouden zwaard, met de woorden: »Ontvangt dit heilig zwaard van God ten geschenke; daarmee zult gij de vijanden van mijn volk Israëls verslaan.« De soldaten, bezielde door het verhaal van Judas, vochten met onoverwinnelijken moed, en versloegen den vijand. (1) Ofschoon onze afgescheiden broeders de goddelijke ingeving van de Boeken der Machabeën niet aannemen, moeten zij toch de geschiedkundige geloofwaardigheid dezer Boeken aanvaarden. Uit dit verhaal blijkt dus, dat de Joden geloofden, dat de heiligen in den hemel voor hunne broeders op aarde bidden.

De H. Joannes beschrijft, in zijne Openbaring, de heiligen des hemels, terwijl zij bidden voor hunne broeders op aarde: »De vier en twintig oudsten vielen voor het Lam neder, hebbende elk harpen en gouden schalen vol reukwerk, hetwelk zijn de gebeden der heiligen.« (2)

De profeet Zacharias haalt een gebed aan, dat de engel voor het volk Gods opdroeg, en het antwoord, dat uit den hemel daarop terugkwam: »Heer der heerscharen, hoe lang nog zult Gij U niet ontfermen over Jerusalem en over de steden van Juda, op welke Gij vergramd waart?... en de Heer ant-

(1) II Mach. XV.

(2) Openb. V. 3.

woordde aan den engel, die in mij sprak, goede woorden, troostelijke woorden.« (1)

En waarom zouden wij ons verwonderen, als wij hooren dat de engelen zorg dragen voor onze zaligheid, daar de H. Petrus ons leert, dat »de duivel rondgaat als een brullende leeuw, zoekende wien hij zal verslinden;« (2) want, indien haat de duivels aandrijft, om ons ten val te brengen, dan moet ook liefde de engelen aansporen, om onze gloriekroon te beschermen. En indien de engelen, die toch van eene geheel andere natuur zijn dan wij, zoo bezorgd zijn voor ons, hoeveel te meer belangstelling moeten dan de heiligen voor ons welzijn toonen, die gebeente zijn van onze beenderen, en vleesch van ons vleesch?

De voorbede van onze broeders in den hemel inroepen is niet alleen in overeenstemming met de H. Schrift, maar ook met ons natuurlijk gevoel. De katholieke leer over de Gemeenschap der Heiligen ontnemt aan den dood al zijne verschrikking; maar de Hervormers der zestiende eeuw brachten, door de loochening dezer leer, niet slechts eene doodelijke wonde toe aan het Credo, maar sneden ook de teederste draden door van het menschelijk hart. Zij verbraken de heiligste banden, die de aarde binden aan den hemel, de ziel in het vleesch aan de ziel, die reeds van het vleesch bevrijd is. Als mijn broeder mij vaarwelzegt en wegtrekt, ver over den Oceaan, dan ben ik er van overtuigd, dat hij voor mij blijft bidden. En waarom zou hij niet meer voor mij bidden, als hij de smalle doodrivier oversteekt en aanlandt op het strand der eeuwigheid?

De dood heeft slechts macht over het lichaam.

(1) Zach. I. 12, 13.

(2) I Pet. V. 8.

De ziel blijft bestaan, blijft leven. Zij behoudt hare gedachte en haar wil, haar geheugen en hare liefde. De zuiverende gloed van een waar berouw heeft het vuil van zonde en zelfzucht en haat uitgeworpen, en slechts het zuivere goud der liefde is overgebleven.

O, verre zij van ons de droeve gedachte, dat de dood onze vrienden voor altijd van ons wegrukt! Verre van ons de hartelooze dwaling, die eene algeheele scheiding maakt tusschen ons en de rechtvaardigen in den hemel! Denk niet, wanneer gij vader of moeder verliest, een dierbare zuster of broeder, die in den vrede van Christus ontsliepen, dat zij u zullen vergeten. De liefde, die zij u op aarde toedroegen, is gelouterd en versterkt in den hemel. Of, wanneer uw onschuldige lieveling, herboren in de wateren des doopsels, u door den dood ontnomen wordt, wees er van overtuigd, dat, hoe ook gescheiden naar het lichaam, dat kind in den geest u bijblijft en u duizendwerf vergeldt, wat het van u ontvangen heeft. Wees er zeker van, dat gij door een gouden keten van gebeden met uw lieven kleine verbonden zijt, en dat onophoudelijk vurige smeekingen voor u opstijgen naar den troon van God, opdat gij beiden moogt hereenigd worden in den hemel.

Maar ik hoor sommigen uitroepen: »Gij onteert God, wanneer gij de heiligen aanroept. Gij doet het Middelaarschap van Christus te niet. Gij stelt het schepsel boven den schepper!«

Hoe ongegrond is deze tegenwerping! Wij ont-eeren God niet, als wij de heiligen aanroepen. Wij zouden Hem de eer, die Hem toekomt, ontdragen, zoo wij ons op de heiligen verlieten, *onafhankelijk* van God. Maar dat doen wij niet. De katholieke

Kerk leert, integendeel, dat God alleen de Gever is van alle goede gaven, de Bron van alle zegeningen, de Fontein van alle genaden. Zij leert, dat alle geluk, en glorie, en *invloed*, die de heiligen mogen bezitten, alleen van God komt. Gelijk de maan haar licht ontleent aan de zon, zoo ontleenen de zaligen hun licht aan Christus, »de Zon der Gerechtigheid,« den »éénen Middelaar Gods en der menschen,« (1) Als wij daarom de heiligen toespreken, dan vragen wij hen, dat zij voor ons mogen bidden door de verdiensten van Jesus Christus, terwijl wij Jesus vragen, dat Hij ons helpe door zijne eigene verdiensten.

Maar welk nut heeft het dan de heiligen aan te roepen, als God zelf ons hooren kan? Indien het ijdel en nutteloos is de heiligen aan te roepen, omdat God ons kan hooren, dan was het dwaas van Jacob om tot den engel te bidden; dan was het dwaas van Jobs vrienden, om hem te smeeken, dat hij voor hen zou bidden, hoewel God zelf hun geboden had, Jobs voorbede in te roepen. Dan was het dwaas van de Joodsche ballingen in Babylon, om de gebeden hunner broeders in Jerusalem te vragen; dan was het dwaas van Paulus om zijne vrienden te smeeken, voor hem te willen bidden; dan is het dwaas van ons allen om voor elkander te bidden. Gij vindt het niet ijdel en nutteloos uwen predikant te verzoeken voor u te bidden. Is het dan ten minste niet evenmin nutteloos voor mij, om de gebeden van den H. Paulus te verzoeken, daar ik er van overtuigd ben, dat hij mij kan hooren?

Verhoede God, dat onze smeekingen tot onzen Vader in den hemel zouden verminderen, naarmate

(1) I Tim. II. 5.

onze gebeden tot de heiligen zich vermenigvuldigen; want wèl moeten wij bedenken, dat de Kerk, die leert dat het voor de zaligheid noodzakelijk is tot God te bidden, eenvoudig verklaart, »dat het goed en heilzaam is de heiligen aan te roepen.«

Verre van nutteloos, is het zeer heilzaam de gebeden der heiligen te vragen. Wanneer wij hunne voorbede inroepen, bidden er velen, in plaats van één. Met onze zwakke beden vereenigen zich de vurige smeekingen der zaligen; en »de Heer zal de gebeden der rechtvaardigen verhooren.« (1) De beden van ons, arme ballingen in dit dal van tranen, smelten samen met die van de burgers van het hemelsche Jerusalem. Wij vragen hun, dat zij bidden tot hun God en onzen God, tot hun Vader en onzen Vader, opdat wij eens hunne vreugde mogen deelen in dat gezegende Vaderland, in vereeniging met ons aller Verlosser, Jesus Christus, met wien te leven regeeren is.

(1) Spreuk. XV. 29.

HOOFDSTUK XIV.

IS HET GEOORLOOFD DE HEILIGE MAAGD MARIA ALS
HEILIGE TE VEREEREN, ALS VOORSPREEKSTER AAN
TE ROEPEN EN ALS VORBBEELD NA TE VOLGEN?

I.

Is het geoorloofd Maria te vereeren?

De trouwe dienaren en vrienden van onzen Heer Jesus Christus zien met eerbied neer op alles, wat op aarde met Hem in eenige betrekking heeft gestaan, en voelen liefde voor allen, die in zijn vriendenkring waren opgenomen. En hoe inniger de verhouding was, hoe heiliger hun die personen toeschijnen; evenals die planeten het meeste licht en warmte van de zon ontvangen, wier banen haar het dichtst naderen.

Voor den Christen ligt er een waas van heiligheid over Palestina zelve, omdat onze goddelijke Verlosser *dáár* leefde. Hoe eerbiedig zouden wij den stal van Bethlehem binnentreden, waar de Zaligmaker der wereld geboren werd. Met hoeveel godsvrucht zouden wij door de straten van Nazareth wandelen, wanneer wij bedachten, dat Hij *dáár* zijne kinderjaren door-

bracht. Welk diep ontzag zou onze harten vervullen, wanneer wij den Calvarieberg beklommen, waar Hij met zijn bloed den losprijs onzer zonden betaalde.

Indien dan de *onbezielde* natuur reeds zooveel eerbied afdwingt, hoe moet ons hart dan van liefde branden voor de *levende* vrienden en genooten, met wie onze Verlosser omging op aarde? Want wij weten, dat eene zegenende macht van Hem uitging tot allen, die Hem naderden. »De gansche schare zocht Hem aan te raken; want eene kracht ging van Hem uit, en genas allen,« (1) gelijk de vrouw ondervond, die aan bloedvloeijing leed. (2)

Het zou ons toeschijnen, alsof wij nader bij Jesus stonden, zoo wij het geluk mochten hebben met de Samaritaansche vrouw te spreken, of aan te zitten aan de tafel van Zacheus, of in gezelschap te verkeeren met Nicodemus. Maar zoo wij werden toegelaten tot den kleinen kring van Jesus' vrienden, van Lazarus, bijvoorbeeld, Maria en Martha, Joannes den Dooper en de Apostelen, dan zou het ons te moede zijn, alsof ook wij iets van dien geest indronken, dien zij zoo overvloedig putten uit hun vertrouwelijken omgang met den dierbaren Meester.

Indien nu de grond van Judea in ons oog iets heiligs heeft, omdat Jesus dáár woonde, indien wij de Apostelen beschouwen als voorbeelden van heiligheid, omdat zij de uitverkoren gezellen en vertrouwelingen van onzen Heiland waren in zijn later leven, hoe weergaloos moet dan de heiligheid geweest zijn van Maria, die als moeder Hem baarde, aan wier borst Hij rustte, die Hem voedde en kleepte

(1) Luc. VI. 19.

(2) Matth. IX. 20.

in zijne kindsheid, die zijne eerste schreden geleidde, die Hem vergezelde op zijne vlucht naar Egypte, die aan zijne zijde stond van zijne kindsheid tot zijne jongelingsjaren, van zijne jongelingsjaren tot zijn rijperen leeftijd; die gedurende al dien tijd luisterde naar de woorden van wijsheid, die van zijne lippen stroomden; die het eerst Hem omhelsde bij zijne geboorte, en op wier schoot het ontzielde lichaam ruste, toen Hij werd afgenomen van het kruis. Deze gedachte is zoo natuurlijk, dat de vrouw van het Evangelie, toen zij naar de woorden vol wijsheid luisterde, die van Jesus' lippen vloeiden, onwillekeurig uitriep: »Zalig is de schoot, die U gedragen heeft, en de borsten, die Gij hebt gezogen.« (1)

Het ligt steeds op den weg der goddelijke Voorzienigheid, om, wanneer God iemand tot buitengewoon arbeid uitkiest, dezen een bijzonderen aanleg en overvloedige genaden te verleenen, om zijne roeping trouw te kunnen vervullen.

Toen Moses door God geroepen werd om als leider van het Joodsche volk op te treden, aarzelde hij dit ambt te aanvaarden, omdat hij »belemmerd en traag van tong« was. Maar Jehovah stelde hem gerust door de belofte, dat Hij hem bekwaam zou maken voor zijne verhevene bediening: »Ik zal zijn in uwen mond, en Ik zal u leeren wat gij moet spreken.« (2)

De profeet Jeremias was reeds bij zijne geboorte geheiligd, omdat hij voorbestemd was om Gods Wet aan Israëls kinderen te verkondigen: „Voordat Ik u vormde in den schoot, heb Ik u gekend: voordat

(1) Luc. XI. 27.

(2) Exod. IV. 12.

gij uitgingt uit den moederschoot, heb Ik u geheiligd.« (1)

»Elisabeth werd vervuld met den Heiligen Geest,« (2) opdat zij den Heer waardig mocht huisvesten, gedurende de drie maanden, dat Maria onder haar dak vertoefde.

Joannes de Dooper was »vervuld met den Heiligen Geest, reeds van het lichaam zijner moeder af.« (3) »Hij was eene brandende en schijnende fakkel,« (4) omdat hij aangewezen was om den weg des Heeren te bereiden.

De Apostelen ontvingen de volheid der genade; zij werden begiftigd met de gave der talen en andere voorrechten, (5) voordat zij het werk hunner bediening aanvingen. Daarom zegt de H. Paulus: »Onze bekwaamheid is uit God, die ons ook bekwaam heeft gemaakt, tot bedienaren des Nieuwen Verbonds.« (6)

Van allen nu, die handelend medeoptreden bij het Verlossingswerk, werd aan niemand eene bediening opgedragen, zoo verheven, zoo heilig, als aan de Moeder van Jesus; bijgevolg was er ook niemand, die zulk een hoogen graad van heiligheid *noodig had*.

Want zoo God zijne Profeten en Apostelen heiligde, omdat zij de dragers moesten zijn van het woord des levens, welke heiligheid heeft God dan Maria toebedeeld, die den Heer zelve, en »den Vorst des levens« (7) dragen moest. Indien Joannes zoo heilig

(1) Jerem. I. 5.

(2) Luc. I. 41.

(3) Luc. I. 15.

(4) Joan. V. 35.

(5) Hand. II.

(6) II Cor. III. 5, 6.

(7) Hand. III. 15.

was, omdat hij vooruit werd gezonden om den weg des Heeren te bereiden, hoeveel heiliger was zij dan, die Hem ter wereld bracht. Indien heiligheid toekwam aan de moeder van Joannes, dan kwam grootere heiligheid toe aan de moeder van Joannes' Meester. Indien God in het Oude Verbond tot zijne priesters zeide: »Reinigt u, gij die de vaten des Heeren draagt«; (1) ja, indien de vaten zelven, die in de heilige bediening gebruikt worden, en de kerken door eene bijzondere wijding van alle onheilig gebruik worden afgesloten, dan kunnen wij ons ook niet voorstellen, dat zij ooit door zonde zou ontheiligd zijn, zij, die was aangewezen als het *uitverkoren Vat*, Maria, de Moeder van God.

Als wij de Heilige Maagd de Moeder van God noemen, belijden wij twee dingen: 1° dat haar zoon, Jesus Christus, waarachtig mensch is, anders kon zij zijne *moeder* niet zijn; 2° dat Hij waarachtig God is, anders kon zij niet zijn de *Moeder van God*. Met andere woorden, wij belijden dat de tweede Persoon der Heilige Drievuldigheid, — het Woord Gods, die, naar zijne goddelijke natuur, van alle eeuwigheid van den Vader is voortgebracht, eenswezens met Hem, — in de volheid der tijden, op nieuw is voortgebracht, doordat Hij geboren is uit de Maagd Maria, zodoende, van haren moederschoot, eene menschelijke natuur aannemende, eenswezens met de hare.

Maar, zal men zeggen, de heilige Maagd is toch niet de moeder van de Godheid. Zij had geen deel en kon geen deel hebben in de voortbrenging van het Woord Gods. Want die voortbrenging was

(1) Isai. LII. 11.

eeuwig, haar moederschap in den tijd; Hij is haar Schepper, zij Zijn schepsel. Noem haar, zoo gij wilt, de Moeder van den mensch Jesus, of van de menschelijke natuur van den Zoon Gods, maar niet de Moeder van God.

Ik wil die tegenwerping met eene wedervraag beantwoorden. Had de moeder, die ons het leven schonk, eenig deel in de voortbrenging onzer *zielen*? Was dit edelste deel van onze natuur niet het werk van God alleen? En toch, wie zal er ooit over denken om te zeggen: »de moeder van mijn lichaam,« en niet »*mijne* moeder«?

De vergelijking leert ons dat de woorden: ouder en kind, moeder en zoon, een wederzijdsche betrekking aanduiden tusschen de personen, en niet tusschen de deelen, waaruit de personen zijn samengesteld. Daarom zegt ook niemand: »de moeder van mijn *lichaam*,« »de moeder van *mijne ziel*«; maar, in de eigenlijke beteekenis genomen, »*mijne* moeder«, de moeder van mij, die leef en adem, denk en handel, die *een* ben in mijne persoonlijkheid, hoewel in mijne natuur èn eene onstoffelijke ziel, die rechtstreeks door God werd geschapen, èn een stoffelijk lichaam, dat rechtstreeks uit den moederschoot ontstond, vereenigd zijn. Op dezelfde wijze is de Heilige Maagd, in zooverre wij het onbegrijpelijke Geheim der Menschwording in de natuurlijke orde kunnen naspeuren, toen zij, door de overschaduwning des Heiligen Geestes, evenals andere moeders aan hare kinderen, aan den tweeden Persoon der Heilige Drievuldigheid een lichaam gaf van eenzelfde zelfstandigheid met haar eigen lichaam, werkelijk en naar waarheid *Zijne Moeder*.

In dezen zin moeten wij den eeretitel van *Moeder*

Gods verstaan, die door de Vaders van de Algemeene Kerkvergadering van Ephesus, in 431, tegen Nestorius in plechtige uitspraak verdedigd werd; en in dezen zin, en in geen anderen, heeft de Kerk steeds dien naam aan Maria geschonken.

Hieruit laat zich nu vanzelf haar allesovertreffende waardigheid en heiligheid afleiden, tevens ook de innige betrekking waarin zij staat, niet slechts tot haar goddelijken Zoon, maar ook tot den Vader en den Heiligen Geest.

De Kerk leert ons dat Maria altijd *Maagd* is geweest, maagd vóór hare verloving, gedurende haar huwelijk, en na den dood van haren echtgenoot. »De Engel Gabriël werd van God gezonden . . . tot eene maagd, die ondertrouwd was aan eenen man, wiens naam was Joseph, . . . en de naam der maagd was Maria.« (1)

Dat zij Maagd bleef tot na de geboorte van Jesus, wordt uitdrukkelijk in het Evangelie geleerd. (2) Even zeker is het, dat zij haren maagdelijken staat bewaarde gedurende haren verderen levensloop; want zij wordt Maagd genoemd in de Geloofsbelijdenis der Apostelen, en in die van Nicea, welke beide eerst na hare Hemelvaart werden opgesteld, wij mogen dus den tijd, gedurende welken haar die naam toekwam, niet beperken tot de geboorte van onzen Verlosser, maar moeten dien over geheel haar leven uitstrekken.

De Canon der Mis, die waarschijnlijk tot de dagen der Apostelen opklimt, spreekt van haar als »de zalige en roemrijke Moeder Gods en *Altijd-Maagd* Maria,«

(1) Luc. I. 26, 27.

(2) Matth. I. 25.

en geene andere is de leer der katholieke Overlevering.

Elk Christelijk gemoed voelt zelf, dat Maria na de geboorte van Jesus haar maagdelijken staat moet bewaard hebben, want, zooals een Protestantsche Bisschop der Anglikaansche Kerk terecht opmerkt, »het druischt tegen alle betamelijkheid in, te veronderstellen, dat het heilige Vat, uitverkoren en gewijd om God zelve te dragen, later zou ontheiligd zijn en ontwijd voor wereldsche doeleinden.« Hugo de Groot, Calvijn en andere geleerde Protestantsche schrijvers zijn van hetzelfde gevoelen.

De leer, dat Maria altijd Maagd is gebleven, wordt tegenwoordig door vele Protestanten, evenals in de eerste tijden der Kerk door Helvidius en Jovinianus, op de volgende gronden bestreden:

10. De Evangelist zegt: »Joseph . . . nam zijne vrouw tot zich, en hij bekende haar niet, *totdat* zij haren eerstgeboren zoon baarde.« (1) Deze woorden doen bij andersdenkenden het vermoeden ontstaan, dat Maria, behalve Jesus, nog andere kinderen gehad heeft. Maar het woordje »*totdat*« beduidt in geenen deele dat de kuische verhouding, die vóór de geboorte van onzen Verlosser tusschen Joseph en Maria bestond, later gewijzigd is. Een Protestantsch bijbelverklaarder beschuldigt met recht de ketters van vroegere eeuwen, dat zij »van deze woorden van Mattheus schandelijk misbruik hebben gemaakt om de eer van de Heilige Maagd te verkleinen, door voorop te zetten, dat eene zaak, die onder bepaalde omstandigheden ontkend wordt, eene tegenovergestelde bevestiging inhoudt, wanneer die

(1) Matth. I. 24, 25.

omstandigheden vervallen.« (1) Of, om in duidelijker woorden de gedachte van Hooker weer te geven, als men zegt dat iets *niet* geschiedt totdat eene andere gebeurtenis plaats grijpt, dan volgt daaruit niet noodzakelijk dat het *wel* geschiedt als het andere werkelijk gebeurt.

De H. Schrift zegt, dat de raaf, die door Noë uit de ark werd gelaten, niet terugkwam, *totdat* de wateren opgedroogd waren,« (2) dat wil zeggen, dat zij volstrekt niet terugkwam. »Samuel zag Saul niet meer *tot* den dag zijns dood toe.« (3) Het spreekt vanzelf dat dit niet beduidt, dat hij hem *wel* zag na zijn dood. »De Heer heeft tot mijnen Heer gesproken: Zit aan mijne rechterhand, *totdat* ik uwe vijanden gezet zal hebben tot eene voetbank uwer voeten.« (4) Deze woorden slaan op onzen Verlosser, wiens zitten aan de rechterhand des Vaders niet ophoudt nadat God zijne vijanden heeft ten onder gebracht.

20. Maar Jesus wordt toch de *eerstgeboren* zoon van Maria genoemd, beduidt dit woord dan niet dat er later nog andere kinderen van dezelfde moeder geboren zijn? Volstrekt niet; want den naam van *eerstgeboren* werd aan den eersten zoon van iedere Joodsche moeder gegeven, of er nog andere kinderen volgden, of niet. Zoo wordt bij voorbeeld, Machir, de eeniggeboren zoon van Manasses, de eerstgeboren zoon genoemd. (5)

30. Maar wordt dan niet veelvuldig melding gemaakt van de broeders van Jesus? (6) De Heilige

(1) Hooker, Boek V, Hoofdst. 45.

(2) Gen. VIII. 7.

(3) 1 Kon. XV. 35.

(4) Ps. CIX.

(5) Josue XVII. 1.

(6) Matth. XII. 46; XIII. 55, 56.

Schrift zelve stelt ons in staat om na te wijzen, dat degenen, die Zijne broeders genoemd worden, geen kinderen waren van de Heilige Maagd, maar van eene andere Maria. De H. Mattheus noemt, bij name, Jacobus en Joseph onder de broeders van Jesus; (1) en dezelfde Evangelist, en evenzoo de H. Marcus, verhaalt ons, dat onder de vrouwen, die bij de kruisiging tegenwoordig waren, Maria Magdalena was, en Maria, de moeder van Jacobus en Joseph. (2) De H. Joannes, die meer in bijzonderheden de kruisiging beschrijft, leert ons wie deze tweede Maria was, want hij zegt dat bij Jesus' kruis stonden »zijne Moeder, en de zuster zijner Moeder, Maria van Cleophas, en Maria Magdalena.« (3) Ongetwijfeld is deze Maria van Cleophas dezelfde Maria, die door Mattheus en Marcus de moeder van Jacobus en Joseph genoemd wordt. En daar Maria van Cleophas eene bloedverwante was van de Heilige Maagd, werden Jacobus en Joseph broeders van Jesus genoemd, volgens het Hebreeuwsch spraakgebruik, dat dezen naam aan neven en naaste bloedverwanten geeft. Abraham, bijvoorbeeld, was de oom van Lot, en toch noemt hij hem *broeder*. (4)

Maria is verheven boven alle vrouwen, niet slechts omdat zij Moeder en Maagd beide is, maar ook omdat zij zonder erfzonde is ontvangen. Het dogma der Onbevleete Ontvangenis wordt door de H. Kerk aldus uitgedrukt: »Wij verklaren dat de allerheiligste Maagd Maria van het eerste oogenblik harer ontvangenis, door eene bijzondere genade en voorrecht

(1) Matth. XIII. 55.

(2) Matth. XXVII; Marc. XV.

(3) Joan. XIX. 25.

(4) Gen. XIII. 8.

van den almachtigen God, ziende op de verdiensten van Jesus Christus, den Verlosser der menschheid, van alle smet der erfzonde is vrij bewaard.« (1)

Afwijkend van de overige kinderen van Adam, droeg Maria nooit de smet der erfschuld op hare ziel, zelfs niet in het eerste oogenblik dat deze in het lichaam werd ingestort. Zij alleen is van erfzonde vrij bewaard. Maar dezen vrijdom van erfschuld heeft Maria eenig en alleenlijk te danken aan de verdiensten van Christus, zooals de Kerk dan ook uitdrukkelijk verklaart. Zij had evengoed een Verlosser noodig als de overige menschen, en daarom is zij werkelijk »verlost, maar op eene veel verhevener wijze.« (2) Maria moet evenzeer het kostbare bloed van Jesus dank weten, dat zij is *vrij bewaard*, als wij, dat wij zijn *gezuiverd* van erfzonde.

Hoewel het leerstuk der Onbevleete Ontvangenis vóór 1854 niet als geloofspunt was afgekondigd, lag het toch als geopenbaarde waarheid in de Heilige Schrift opgesloten; het is in zuivere harmonie met de plaats die Maria in het verlossingsbestel bekleedt, en van de eerste dagen der Kerk gingen er stemmen op, die dit verheven voorrecht aan Maria toekenden.

In Genesis lezen wij: »Vijandschap zal Ik stellen tusschen u en de vrouw, en tusschen uw zaad en haar zaad; zij zal u den kop verpletteren.« (3) Alle katholieke bijbelverklaarders, oudere en nieuwere, erkennen in het zaad, de slang en de vrouw de grondbeelden van Christus, Maria en den Duivel. God betuigt hier dat het zaad en de Vrouw onafscheidelijk één zullen zijn in hunne vijandschap met

(1) Bulla Dogmat. Pii Papae IX.

(2) t. a. p.

(3) Gen. III. 15.

den Bekoorder. De vijandschap nu, tusschen Christus, of het zaad, en den Booze, was volstrekt en onafgebroken. Daarom mocht ook in de verhouding van Maria, of de Vrouw, tot den Duivel geen enkel oogenblik van vrede intreden, wat toch geschied zou zijn, als ook op haar de erfsmet ware overgegaan.

Het is niet zonder belang op te merken, dat, gelijk er in de geschiedenis van onzen val drie personen ten tooneele verschijnen, Adam, Eva en de gevallen Engel, eveneens drie personen optreden bij onze verlossing, Jesus Christus, de tweede Adam, (1) Maria, de tweede Eva, en de Aartsengel Gabriël. De tweede Adam stond oneindig hooger dan de eerste, Gabriël was meerder dan de gevallen engel, wij mogen dus verwachten dat ook Maria overeenkomstig verheven zal zijn boven Eva. Maar indien zij in erfzonde geschapen was, zou zij, in plaats van meer, minder zijn dan Eva, die ongetwijfeld onbevlekt werd geschapen. Wij kunnen ons niet voorstellen, dat de moeder van Caïn in haar scheppingsmorgen vlekkelooser was dan de moeder van Jesus. Het zou den God van oneindige zuiverheid onwaardig zijn geweest, geboren te worden uit eene vrouw, die, ook slechts voor een enkel oogenblik, onder de heerschappij van Satan geweest was.

De Liturgie der Kerk, die de voorgeschreven gebeden bij den openbaren godsdienst bevat, is steeds een der stelligste bewijzen voor een leerstuk der Apostolische Overlevering.

In de Liturgie, die aan den H. Jacobus wordt toegeschreven, wordt Maria genoemd »onze aller-

(1) I Cor. XV. 45.

heiligste, onbevleete en roemwaardigste Vrouwe, Moeder van God en altijd Maagd Maria.« (1)

In het Rituaal der Maronieten wordt zij aange-roepen als »onze heilige, lofwaardige en onbevleete Vrouwe.« (2)

In de Alexandrijnsche liturgie van den H. Basilius wordt zij toegesproken als »allerheiligste, roemvolste, onbevleete.« (3)

In het Oosten begon men het Feest van Maria's Ontvangenis te vieren in de vijfde, in het Westen in de zevende eeuw. Waarschijnlijk werd het eerst tegen het einde der veertiende eeuw te Rome ingevoerd. Hoewel Rome steeds de eerste is om een nieuw feest te bekrachtigen, is zij toch immer de laatste, die er aan deelneemt. Zij is de eerste, die den toon moet aangeven, maar dikwijls de laatste die in het feestkoor medezingt. Zoolang zij zwijgt, is het geluid zwak en onzeker; maar zoodra hare stem invalt, klinkt het loflied met machtige tonen, zuiver in alle partijen.

Ik behoef hier nauwelijks bij te voegen, dat de instelling van een Feest der Ontvangenis, nadat reeds zooveel eeuwen, sedert den dood der Apostelen waren verlopen, evenmin de invoering eener nieuwe leer beduidt, als de oprichting van een standbeeld voor Michiel Adriaensz. de Ruyter in het jaar 1897 te kennen geeft, dat de roemrijke wapenfeiten van dezen held vandaag of gisteren hebben plaats gehad. Het feest der H. Drievuldigheid werd eerst in de vijfde eeuw ingesteld, terwijl het toch een grondwaarheid van onzen godsdienst herdenkt.

(1) Biblioth. Max. Patrum, t. 2, p. 3.

(2) De Sac. ordinat., p. 313.

(3) Renaudot, Lit. Orient.

Aangezien aan Maria deze drie buitengewone voorrechten werden geschonken, dat zij namelijk de Moeder is van God, dat zij altijd Maagd is gebleven, en dat zij onbevlekt ontvangen is, zoo verwondert het ons niet dat de H. Schrift dikwijls en uitdrukkelijk haren lof verkondigt. De Aartsengel Gabriël wordt uit den hemel tot haar gezonden, om haar de blijde boodschap te brengen, dat zij is uitgekozen om de moeder te worden van den Verlosser der wereld. Geene grootere gunst werd ooit te voren of na dien tijd aan eene vrouw geschonken, hetzij wij letten op de waardigheid van den afgezant, of op het hooge gewicht van zijne boodschap, of op de eerbiedige bewoordingen waarin deze vervat was. »De Engel Gabriël werd van God gezonden naar eene stad van Galilea, met name Nazareth, tot eene maagd, ... en de naam der maagd was Maria. En de Engel kwam tot haar binnen en sprak: Wees gegroet, gij vol van genade! De Heer is met u! Gezegend zijt gij onder de vrouwen. Als zij dit hoorde, ontstelde zij over zijne woorden, en peinsde, wat dit voor een groet mocht zijn. En de Engel sprak tot haar: Vrees niet, Maria, want gij hebt genade gevonden bij God! Zie, gij zult in uwen schoot ontvangen en eenen zoon baren, en zijnen naam zult gij Jesus heeten. Deze zal groot zijn, en de Zoon des Allerhoogsten genoemd worden; en de Heere God zal Hem den troon van zijnen vader David geven; en Hij zal over het huis van Jacob heerschen in eeuwigheid; en Zijns rijks zal er geen einde zijn. Toen zeide Maria tot den Engel: Hoe zal dat geschieden, dewijl ik geenen man beken? En de Engel antwoordde, en sprak tot haar: De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des

Allerhoogsten zal u overschaduwē: daarom zal ook het Heilige, dat uit u zal geboren worden, Gods Zoon genoemd worden.« (1)

»Wees gegroet, gij vol van genade!« De H. Stephanus en de Apostelen werden ook vol van Gods Geest genoemd. Doch daarom moeten wij niet meenen, dat aan hen dezelfde mate van genade als aan Maria werd toebedeeld. Ieder ontvangt deze naar zijne verdiensten en behoeften; want »eene andere is de heerlijkheid der zon, eene andere de heerlijkheid der maan, en eene andere de heerlijkheid der sterren. Want ster verschilt van ster in heerlijkheid;« (2) en daar de waardigheid van Maria, als Moeder van God, die van den eersten Martelaar en der Apostelen in ondenkbare mate te boven ging, overtrof ook hare genade hunne volheid.

»De Heer is met u!« »God is in zijne schepselen op verschillende wijzen; op eene andere in de redelijke, op eene andere in de redelooze schepselen. De redelooze schepselen kunnen Hem niet kennen noch bezitten. De redelijke schepselen kennen Hem door het verstand, maar alleen de goeden bezitten Hem door de liefde. Alleen in de goeden is God zóó, dat Hij zoowel met hen, als in hen is; met hen, door eene zekere harmonie en eensgezindheid van wil, en op deze wijze is God met al zijne Heiligen. Maar met Maria was Hij op eene nog meer bijzondere wijze; want in haar was eene zoo groote eensgezindheid en vereeniging met God, dat niet slechts haar wil, maar ook haar lichaam zelve met Hem vereenigd werd.« (3)

(1) Luc. I. 26—35.

(2) Cor. XV. 41.

(3) H. Bernardus.

»Gezegend zijt gij onder de vrouwen.« Dezelfde uitdrukking wordt in de H. Schrift van twee andere vrouwen gebezigd, nl. van Jahel en van Judith. De eerste werd gezegend genoemd nadat zij Sisara, (1) de tweede nadat zij Holofernes, (2) beiden vijanden van Gods volk, verslagen had, en in dit opzicht waren deze twee vrouwen getrouwe voorafbeeldingen van Maria, die door God werd uitverkoren om de kop van de slang, den ervvijand van het menschelijk geslacht, te verpletteren. Indien deze vrouwen gezegend mochten genoemd worden, omdat zij werktuigen waren in Gods hand, om Israel van tijdelijke rampen te bevrijden, hoeveel meer dan Maria, die zoo werkzaam deel nam in de verlossing der menschheid.

De Evangelist gaat voort: »En Maria, in die dagen, stond op, en reisde met haast naar het gebergte, naar eene stad van Juda. En zij kwam in het huis van Zacharias, en groette Elisabeth. En het geschiedde, als Elisabeth den groet van Maria hoorde, dat het kindeken in haar lichaam opsprong; en Elisabeth werd vervuld met den Heiligen Geest; en zij riep met luide stem, en sprak: Gezegend zijt gij onder de vrouwen, en gezegend is de vrucht uws lichaams! En van waar geschiedt mij dit, dat de Moeder mijns Heeren tot mij komt? Want zie, toen de stem van uwen groet in mijne ooren klonk, sprong het kindeken van vreugde op in mijn lichaam. En zalig zijt gij, die geloofd hebt, omdat het vervuld zal worden, hetgeen u van den Heere gezegd is!« (3)

(1) Recht. V.

(2) Judith XIII.

(3) Luc. I. 39—45.

De gebruikelijke orde van groeten wordt hier omgekeerd. De ouderdom brengt hulde aan de jeugd. Eene vrouw, die geëerd wordt door geheel de stad, buigt neer voor eene nederige maagd. Zij betuigt hare verbazing, dat haar jeugdige nicht zich gewaardigt tot haar te komen. Zij verheerlijkt Maria's geloof, en prijst haar zalig. Zij mengelt den lof van Maria samen met den lof van Maria's Zoon, en zelfs het kindeken Joannes openbaart zijne eerbiedige vreugde, door op te springen in den schoot zijner moeder. En de H. Schrift zegt ons, dat bij deze begroeting Elisabeth vervuld was met den Heiligen Geest, om ons opmerkzaam te maken, dat de hulde, die zij harer nicht toebracht, niet ontsproot uit eigen gevoel, maar door den Geest Gods was ingegeven.

Toen stortte Maria haar overvol gemoed uit in den heerlijken lofzang: »Mijne ziel maakt groot den Heere, en verheugd heeft zich mijn geest in God, mijnen Zaligmaker! Omdat Hij nederzag op de geringheid zijner dienstmaagd; want zie, van nu af zullen alle geslachten mij zalig prijzen.« (1) Bij deze woorden wil ik ophouden, om eene kleine bemerking te maken.

De Heilige Geest voorzegt, bij monde van Maria, dat alle geslachten haar zullen zalig prijzen, en hecht door deze voorspelling tevens Zijne goedkeuring aan den lof, dien zij ontvangen zal.

Nu is de katholieke Kerk de eenige, wier kinderen, van geslacht tot geslacht, van de eerste eeuw tot nu toe, haar hebben zalig geprezen; zij

(1) Luc. I. 46—48.

alleen onder de Christenen dragen bij, dat deze profetie in vervulling ga.

Daarom dragen alleen de Katholieken de goedkeuring des hemels weg, nu zij de voorzegging des Heiligen Geestes opvolgen.

De Protestanten geven niet slechts toe, dat wij Maria zalig prijzen, maar zij verwijten ons zelfs, dat wij veel te kwistig zijn in onzen lof.

Van den anderen kant sluiten zij zich zelven zorgvuldig buiten »de geslachten,« die werden aangewezen om haar zalig te prijzen, want als zij over haar spreken, komt nooit de naam van *gezegende* of *zalige* over hunne lippen, maar zij noemen haar liever *de Maagd*, of *de Maagd Maria*, of *de Moeder van Jesus*. En terwijl hunne kerken weergalmen van den lof van Sara, Rebecca en Rachel, van Miriam, Ruth en Esther uit het Oude Verbond, van Elisabeth en Anna, van Magdalena en Martha uit het Nieuwe, wordt de naam van Maria, de Moeder van Jesus, met fluisterende stem uitgesproken, opdat de klank van haren naam den predikant niet onder verdenking van bijgeloof zou brengen.

Het edele karakter eener moeder zet gemeenlijk luister bij aan den zoon, en de gloriekrans, die haar hoofd omstraalt, werpt zijne stralen op hem terug. Hoe hooger de moeder geëerd wordt, hoe hooger eere op den zoon terugkaatst. Indien dit waar is bij menschen, die hunne eigene moeder niet uitkiezen, met hoeveel meer nadruk moet dit dan bevestigd worden van Hem, die zijne eigene Moeder uitkoos, en zelve zóó haar maakte, gelijk Hij wilde dat zij zijn zou, zoodat alle glorie zijner Moeder zijn eigen werk is. En toch zien wij bedienaren des Woords, die niets weten van Maria's

verheven deugden en weergalooze voorrechten, die in haar vlekkeloos leven menschelijke zwakheden, ja zondige neigingen trachten na te speuren, alsof de Zoon onteerd werd door de eer, zijner Moeder bewezen, of in de gebreken zijner moeder zou behagen scheppen.

Dezulken mochten ter school gaan bij Bilderdijk, die ofschoon bestrijder der katholieke leer, in het heerlijke lierdicht *Aan de Moedermaagd* haar ter eere zingt:

„Ja, needrig; Zijner waard, wien, uit uw schoot ontfangen,
Der engelen jubel klinkt in 's hemels choorgezangen;
Het hart verzwolgen in verrukking zonder maat;
De ondenkbare hemelvreugd afflonkrend van 't gelaat;
En 't zedig oog, vol dank naar 's levens bron geheven,
Van 't smachtende gevoel van eigen *niet* doorzweven;
Daar ge aan de voeten zinkt en aanbidt van dien Zoon,
En op de vleuglen wiegt der Serafs van zijn troon;
Zoo trekt me uw glans het oog, ô zaligste, ooit geboren!
Maria, van uw God tot moeder uitverkoren! —
Volzuivre! Hemelbloem, door goddelijke hand
Uit Edens paradijs op 's aardrijks heil' geplant,
Van aardsche bron besproeid noch aardstofzwangre regen,
Maar ongeschapen licht, in uwen schoot gezegen,
En mensch geworden in dit heiligdom van stof!” (1)

Nog op eene andere plaats wordt in de H. Schrift aan Maria den naam van *zalig* gegeven. Bij zekere gelegenheid verhief eene vrouw uit de schare hare stem, en zeide tot Jesus: »Zalig is de schoot, die U gedragen heeft, en de borsten, die Gij hebt gezogen!» (2) Het is waar dat Jesus antwoordde: »Ja, zalig zijn degenen, die het woord Gods hooren en het bewaren,« (3) maar het zou eene onverantwoordelijke verkrachting zijn van den gewijden

(1) Dichtwerken V. bl. 143 e. v.

(2) Luc. XI. 27.

(3) t. a. p. 28.

tekst uit dit antwoord af te leiden, dat Hij de lofspraak zijner moeder afkeurde. Wij mogen zijne woorden aldus omschrijven: Inderdaad is zij zalig, omdat zij het uitverkoren werktuig mijner menschwording was; maar nog meer zalig is zij, omdat zij het woord Gods gehoord, en het bewaard heeft. Troost u met deze gedachte, dat, terwijl gij niet kunt deelen in het voorrecht mijner Moeder, om evenals zij de moeder van den Verlosser te zijn, gij met haar deelen kunt in de eeuwige belooning, waarop zij recht hebben, die mijne woorden hooren en bewaren.

In de voorgaande Schriftuurteksten zagen wij, dat Maria bij vier verschillende gelegenheden werd zalig geprezen; als wij dan haren lof verkondigen, brengen wij haar geene onverdiende hulde toe, maar herhalen slechts de woorden door engelen en heiligen, door Gods Geest zelve tot haar gesproken.

Zeer schoon sluit zich hierbij het gedicht van Bilderdijk aan:

„Ja 'k zinge u, middelpunt van hemelzaligheden,
U, onschulds toonbeeld, vreugd des menschdoms; maar als maagd,
Als moeder, welker schoot het heil der wereld draagt,
D'ontzachtbren Godmensch baart uit maagdelijke ingewanden;
Met onbezwalkte borst en even zuivre handen
Hem laaft, en koestert, en aanbiddingvol, gedwee,
Naar 't vloekbre kruishout volgt door 't hartverscheurendst wee.”

En wat verder:

„Ja, roep Gods almacht uit, wiens heilig welbehagen
De machtigen veracht die kroon en scepters dragen,
Maar d'oetmoed overstort met weldaân, daar ze in 't kleed
Der armoë langs het pad der aardsche laagheid treedt!
Wat wareden vergaan, of uit het niet herrijzen,
Voor eeuwig zal 't heelal Maria zalig prijzen.” (1)

Hulde bewijzen aan iemand, die door engelen, heiligen en God zelve geëerd wordt, is een voorrecht, waarvan wij gaarne gebruik maken; en dit voorrecht wordt voor ons een heilige plicht, zoo wij ons herinneren, dat de Geest van profetie voorzeide, dat, zoolang de Kerk van Christus zal bestaan, het loflied haar ter eere nimmer zwijgen zal.

»Zoodanige eer is hij waardig, dien de koning eeren wil.« (1) De Koning der koningen heeft Maria geëerd; Zijn Goddelijke Zoon heeft het niet beneden zich geacht haar onderdanig te zijn, daarom is het ook onze plicht haar te eeren, te meer daar de eer, die wij haar bewijzen, tot God, de bron van alle glorie, terugkeert. De Koninklijke Profeet, die voor den Heer den lofzang aanstemde, zooals geen sterfeling ooit vermocht, oordeelde dat Gods vrienden hoogere eer waardig waren, dan zijn geest kon bevroeden: »Mij zijn, o God, uwe vrienden bovenmate in eere.« (2) De dierbaarste vrienden van God zijn zij, die het trouwst zijne geboden onderhouden; »Gij zijt mijne vrienden, indien gij doet, hetgeen Ik u gebiede.« (3) En wie volgde trouwer Gods geboden op dan Maria, die alle woorden van haren Zoon in haar harte bewaarde? »Zoo iemand mij dient,« sprak Christus, »zal de Vader hem eeren.« (4) En wie heeft Jesus ijveriger gediend dan Maria, die geheel zijn leven met de teederste zorgen eener moeder Hem ter zijde stond?

Helden en staatslieden mogen vrijelijk de hoogste

(1) Esther VI. 11.

(2) Ps. CXXXVIII.

(3) Joan. XV. 14.

(4) Joan. XII. 26.

militaire en burgerlijke eerbewijzen ontvangen, die een volk schenken kan, zonder dat iemand durft beweren, dat zij de eer, die wij aan God verschuldigd zijn, te na komen. Is dan heldhaftige heilichheid niet hoogere eer waardig dan staatsdiensten en krijgsbedrijven, daar toch godsdienst tot hooger doel wenkt dan vaderlandsliefde en dapperheid? Toch kan men nauwelijks, vol bewondering voor Maria's buitengewone deugden, een woord van lof over haar uitbrengen, zonder aanstonds in bepaalde kringen van Mariavergoding beschuldigd te worden.

Z. E. Kardinaal Gibbons gebruikt een treffende vergelijking, die ik niet kan nalaten hier in te lasschen.

»Wanneer een volk de gedachtenis van beroemde mannen viëren wil, bepaalt zich hunne bewondering niet tot woorden, maar uit zich op duizenderlei manieren. Zie op wat wijzen wij de gedachtenis van Washington (1) viëren. Allerwege zijn eerezuilen opgericht, waarop zijne voortreffelijke daden staan ingegrift. Eene uitgelezen schaar van jonkvrouwen draagt zorg, dat de plaats, waar zijn stoffelijk overschot rust, op den oever van de Potomac, steeds met bloemen gesierd is, en jaarlijks komen duizenden uit alle oorden des lands, deze dierbare plek bezoeken. Zij achten zich gelukkig, als zij eene bloem of een blad mogen plukken van de planten en struiken, die op Washington's graf groeien, nog gelukkiger, als zij een stukje van zijne kleeren kunnen bemachtigen, die nog steeds in het oude woonhuis bewaard worden, en zij dragen deze mede naar huis als kostbare relieken.

(1) Washington was de eerste President der Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

»Op mijne missiereizen langs de oevers van de Potomac heeft het mij altijd getroffen, dat de bel geluid werd, zoodra ons stoomschip tegenover Mount Vernon kwam, terwijl aller oogen zich naar Washington's laatste rustplaats richtten.

»En de 22ste Februari, Washington's geboortedag, wordt nog steeds, ten minste in een groot gedeelte des lands, als een nationale feestdag gevierd. Dan wappert de vlag van alle huizen, en trekken de troepen met muziek door de straten; geestdriftige redevoeeringen herdenken de heldendaden van den eersten President, en met een algemeen feestmaal wordt de dag besloten.

»Evenals de burgers der Vereenigde Staten op velerlei wijzen hunne bewondering voor Washington te kennen geven, zoo brengen de burgers der Kerk op gelijke wijze, met hooggespannen geestdrift, hulde aan de Moeder van Jesus.

»Gedenkteeken en standbeelden worden voor haar opgericht. Driemaal daags, des morgens, des middags en des avonds, wordt de Angelusklok geluid, om ons te herinneren aan de Menschwording van onzen Verlosser, en de verhevene waardigheid die Maria bij dit Geheim van liefde bekleedde.

»Vrome handen versieren hare altaren. Hare kinderen stroomen samen naar haar heiligdom, getooid met hare kleuren, of hare beeltenis dragend.

»Haar geboortedag en andere dagen des jaars, die aan hare gedachtenis gewijd zijn, worden gevierd met plechtige processiën, met feestpredikatiën, die hare deugden en voorrechten verheerlijken, met gezamenlijk aan te zitten aan de Tafel des Heeren.

»Gelijk het nu nooit in iemands gedachte zal opkomen, de Amerikanen van geringe vaderlands-

liefde te beschuldigen, omdat zij hulde brengen aan de nagedachtenis van Washington, zoo gaat het evenmin aan, onze liefde tot God te verdenken, omdat wij Maria vereeren; want evenals wij, bij onze verheerlijking van Washington, niet slechts hulde brengen aan den man zelve, maar veel meer nog instemming betuigen met de beginselen, waarvan hij de drager en de kampioen was, en met een dankbaar hart opzien naar God, die door hem zoo veel zegen bracht over ons vaderland, zoo bepaalt zich onze vereering van Maria niet tot het prijzen van haren naam, maar klimt hooger op, tot den troon van Christus, om Hem te verheerlijken om zijne Menschwording, en Hem te danken voor de zegeningen van dit Geheim der liefde, waarbij Maria zoo hooge eereplaats mocht bekleeden. En de ondervinding leert duidelijk genoeg, dat, hoe beter wij begrijpen welke plaats Maria bij het Verlossingswerk innam, hoe beter wij onzen Verlosser zelve leeren kennen, en hoe grooter onze liefde voor haar is, hoe inniger en vuriger onze liefde wordt voor Hem; terwijl de ondervinding eveneens aantoon, dat bij het volk de kennis van Christus afneemt en verdwijnt, naar mate zij vergeten in welke betrekking Maria tot Hem stond.»

De bevelhebber eener belegerde vesting trekt zijne troepen op de uiterste liniën en versterkingen samen, wel wetend, dat eene overrompeling der buitenwerken de vesting zelve in gevaar zou brengen, en *dier* behoud *dezer* veiligheid insluit.

Jesus Christus is de vesting van ons geloof, het bolwerk van onzer zielen leven. Maria wordt »de Toren van David« genoemd, en »de Poort van Sion,« die de Heer meer liefheeft dan alle tenten van

Jacob, (1) en die Hij binnenging bij zijne Menschwording.

Zoo innig is deze levende poort van Sion, met Jesus Christus, den heiligen tempel van ons geloof, verbonden, dat niemand de eerste besprongen heeft zonder tegen den tweeden storm te loopen. De Nestorianen wilden Maria tot eene gewone moeder verlagen, omdat zij in Christus niets anders dan een mensch zien wilden.

Indien wij, daarom, optrekken ter verdediging van de *Poort van Sion*, zoo geschiedt dit, omdat wij voor de Stad Gods nog meer zorg hebben. Indien wij als wachten staan rond den *Toren van David*, zoo geschiedt dit, omdat wij nog meer bevreesd zijn, dat Jerusalem zelve zal bestormd worden. Indien wij niet dulden, dat ongewijde handen de *Ark des Verbonds* aanraken, zoo geschiedt dit, omdat wij den Heer der Arke voor onteering willen bewaren. Indien wij zoo bezorgd zijn voor de eer van Maria, zoo geschiedt dit, omdat »de liefde van Christus ons dringt.« Indien wij niet toelaten dat eene enkele parel van hare kroon wordt losgerukt, zoo geschiedt dit, omdat wij niet dulden, dat ook maar één trek van Christus' aanbiddelijk gelaat verduisterd worde, en omdat wij wenschen, dat Hij immer voor ons sta in al den luister van zijn glorie, omkleed met den koninklijken mantel zijner heerlijkheid.

Maar, zult gij zeggen, waarom gaan bij u de aanbidding van God en de vereering van Maria bijna altijd hand aan hand? Waarom die uitroepen als *Gezegend en bemind zij Jesus en Maria*? Waarom volgt, bijna zonder uitzondering, de *Groetenis des Engels* op

het *Gebed des Heeren*? Moet door zulk gebruik niet alle verschil tusschen Schepper en schepsel wegvallen, en hierdoor het misnoegen van God worden opgewekt, die steeds najverig is op zijne glorie?

Voordat men zulk eene bedenking maakt, mocht men zich wel herinneren, dat in de H. Schrift zelve de lof van God en van zijne Heiligen dikwijls samen-smelten.

Getuige Judith. Toen zij uit de tent van Holofernes wegvluchtte, zong zij: »*Looft den Heer onzen God, die niet verlaat wie op Hem vertrouwen; door mij, zijne dienstmaagd, heeft Hij zijne barmhartigheid, welke Hij aan het huis van Israël beloofd heeft, volbracht En Ozias, een Vorst van Israëls volk, sprak tot haar: Gezegend zijt gij, dochter! door God den Heer, den Allerhoogste, boven alle vrouwen op de aarde! Gezegend de Heer, die hemel en aarde geschapen heeft. . . . Want heden heeft Hij uwen naam zóó groot gemaakt, dat uw lof niet wijken zal uit den mond der menschen.*« (1)

Getuige Ecclesiasticus. Nadat hij God verheerlijkt heeft in de werken zijner Almacht, zingt hij aanstonds den lof van Henoeh en Noë, van Abraham, Isaäc en Jacob, van Moses en Aäron, van Samuel en Nathan, van David en Josias, van Isaias en Jeremias, en andere Koningen en Profeten van Israël. (2)

Elisabeth roept in éénen adem uit: »*Gezegend zijt gij onder de vrouwen, en gezegend is de vrucht uws lichaams.*« (3)

En Maria spreekt zelve, onder ingeving des hemels: »*Mijne ziel maakt groot den Heere, en verheugd heeft*

(1) Judith XIII.

(2) Eccles. XLIII. e. v.

(3) Luc. I.

zich mijn geest in God, mijnen zaligmaker!... Want zie, van nu af zullen alle geslachten *mij zalig prijzen.*« (1) Hier zijn de namen van Schepper en schepselen als gouden en zilveren draden in hetzelfde weefsel dooreen geweven, zonder den naijver van God op te wekken.

God naijverig op de eer van Maria! Kan een vader dan naijverig zijn op de eer van zijn kind? Kan den bouwmeester de lof verdrieten, die men den prachtige tempel wijdt, door zijn verheven geest ontworpen en voltooid? Is niet de levende tempel van Maria's hart het werk van den Oppersten Bouwmeester? Moet zij niet spreken met alle schepselen Gods: »Uwe handen hebben mij gemaakt en gevormd.« (2) Heeft de Almachtige dezen levenden tempel niet versierd met die zeldzame schoonheden, die wij in haar bewonderen? Heeft zij zelve dit niet betuigd, toen zij uitriep: »Groote dingen heeft aan mij gedaan, Hij die machtig is; en heilig is zijn naam!« (3)

God naijverig op de eer van Maria! Evengoed konden wij ons voorstellen, dat de zon, indien zij met verstand begaafd was, naijverig zou zijn op de gouden en purperen wolken, die haar bij den dageraad omkransen, die hare schoonheid weerkaatsen, en in draaglijker licht haren ontoegankelijken luister afspiegelen. Evengoed konden wij ons voorstellen, dat hetzelfde hemellichaam naijverig zou zijn op onze bewondering voor de schoone roos, wier ontloken bloemkroon en rijke kleurenpracht en heerlijke geuren de vrucht zijn van hare weldoende stralen.

Als wij daarom den lof van Maria samenstrengelen

(1) t. a. p.

(2) Ps. CXVIII. 73.

(3) Luc. I. 49.

met dien van Jesus, volgen wij stiptelijk het voorbeeld der Heilige Schrift; en gelijk niemand ooit dacht, door de lofspraak van Judith en de vrome Koningen en Profeten van Israël aan de eer van God te kort te doen, zoo verkleinen ook wij zijne glorie niet, als wij de Heilige Maagd verheerlijken. Ik vind Jesus en Maria te zamen in den stal, te zamen in Egypte, te zamen in Nazareth, te zamen in den tempel, te zamen op den Calvarieberg; ik vind hunne namen naast elkander in de Geloofsbelijdenis der Apostelen en der Vaders van Niceaea. Daarom is het passend, dat beiden eene plaats vinden in mijn hart, en beider namen te zamen van mijne lippen vloeien. Onafscheidelijk in leven en in dood, mogen zij niet gescheiden worden in mijn gebed. »Hetgeen God heeft verbonden, scheidde de mensch niet.«

II.

Is het geoorloofd Maria aan te roepen?

De Kerk spoort hare kinderen niet alleen aan om de Heilige Maagd te vereeren, maar ook om hare voorspraak in te roepen. Naar de leer der H. Schrift staat het vast, dat de Engelen en Heiligen in den Hemel onze gebeden kunnen hooren, en dat zij de macht en den wil hebben om ons te helpen. (1)

Indien nu de Engelen weten wat op aarde gebeurt; indien de Profeten, hoewel nog omkleed met hun sterfelijk lichaam, duidelijk zagen wat op verre afstanden plaats greep; indien hun geest kon door-

(1) Gen. XLVIII. 16; Tobias XII. 12; Luc. XV. 10; Zachar. I. 12, 13.

dringen in de toekomst, en gebeurtenissen voorspellen, die nog in den schoot des tijds verborgen lagen; kunnen wij ons dan voorstellen, dat God de kennis onzer gebeden onthouden zou hebben aan Maria, die met recht de Koningin van Engelen en Heiligen genoemd wordt? Want daar Maria in heiligheid alle overige schepselen overtreft, moet ook hare kennis in evenredigheid grooter zijn dan de hunne, wijl de kennis eene der bronnen van de hemelsche vreugde uitmaakt.

Indien Stephanus, terwijl zijne ziel nog smachtte in den kerker des lichaams, »de heerlijkheid Gods zag, en Jesus staande ter rechterhand Gods;« (1) indien Paulus in het Paradijs »geheimvolle woorden hoorde,« (2) moet het ons dan verwonderen, dat Maria ons kan hooren en zien, nu zij ten hemel is opgenomen, en voor het aanschijn staat van haren God, den volmaakten Spiegel van alle kennis? Het is voor God, die aan zijne Heiligen op aarde *hemelsche* dingen toont, even gemakkelijk, hun in den hemel *aardsche* dingen te toonen.

De macht van Maria's voorspraak overtreft die van de Engelen, Patriarchen en Profeten, in dezelfde mate als zij hen overtreft in heiligheid. Indien onze hemelsche Vader zoo goedgunstig luistert naar de stem van zijne dienaren, wat zal Hij dan aan haar weigeren, die zijne uitverkoren dochter is, uitverkoren onder duizenden, om de Moeder te zijn van zijn beminden Zoon? Indien wij, zondaren, elkander met gebeden kunnen bijstaan, hoe onweerstaanbaar is dan de kracht van Maria's voorbede, die nooit

(1) Hand. VII. 55.

(2) II Cor. XII. 4.

door eenige zonde den Almachtigen God bedroefde, die nooit het witte kleed der onschuld met de minste vlek bezoedelde, van het eerste oogenblik van haar bestaan totdat zij door jubelende engelen den hemel werd binnengeleid.

Als wij over de voorspraak van de Heilige Maagd spreken, moeten wij nooit hare waardigheid van Moeder van onzen Verlosser uit het oog verliezen, noch de groote voorrechten, die deze waardigheid inhield. Maria was de Moeder van Jesus. Zij oefende op Hem allen invloed uit, dien eene verstandige moeder op haar kind kan doen gelden. De H. Schrift zegt van Jesus: »Hij was hun onderdanig,« (1) n.l. aan Maria en Joseph. Het sterkste voorbeeld van gehoorzaamheid vinden wij op de bruiloft van Cana. Maria drukt haar stillen wensch uit met de eenvoudige woorden: »Zij hebben geen en wijn.« (2) Jesus gehoorzaamt aanstonds aan zijne Moeder door water in wijn te veranderen, hoewel zijne ure om openbaar op te treden en wonderen te verrichten nog niet gekomen was.

Maria nu heeft in den hemel deze waardigheid van Moeder van Jesus niet verloren. Zij is nog zijne Moeder; hoewel zij Hem als haren God aanbidt, blijven toch de natuurlijke banden tusschen moeder en kind bestaan. En Jesus toont aan Maria, door het verhooren harer beden, steeds die kinderlijke dienstvaardigheid, die de beste der zoons aan de beste der moeders bewijzen kan.

Nooit schijnt ons Jesus zoo beminlijk en bekoorlijk toe, dan als wij Hem op de armen zijner

(1) Luc. II. 51.

(2) Joan. II. 3.

Moeder zien. In die houding beschouwen wij Hem gaarne; zóó beelden Hem de kunstenaars met voorliefde af. Als wij in Jesus' dagen in Jerusalem geleefd hadden, en, evenals Simeon, den Heer der heerlijkheid in de gedaante van een klein kind hadden mogen aanschouwen, zouden wij ongetwijfeld onze bede door Maria's handen Hem hebben aangeboden, terwijl de oogen van het goddelijk Kindeken tot haar liefelijk gelaat opzagen. En zoo ook nu. Nooit zullen onze beden een gereeder gehoor vinden, dan wanneer ze door haar worden opgedragen.

Eene drievoudige reden drijft ons aan, de voorspraak van Onze Lieve Vrouw in te roepen, n.l. het bewustzijn van Gods majesteit, van onze eigene onwaardigheid, en van Maria's onvergelykelijke macht bij haren hemelschen Vader. Gedachtig aan onze eigene zwakheid en zonden, nemen wij tot hare voorspraak dikwijls onze toevlucht, in de vaste hoop, dat wij zodoende eer zullen verhoord worden:

„Gelijk aan kindren, die een goeden vader
Bedroefden en, met 't schaamrood op 't gelaat
En 't hart vol rouw, het toch niet wagen nader
Te treden, zoo niet voorspraak vóór hen gaat,
En buiten stil met hunne zuster spreken,
Dat zij moge ingaan en den vader smeeken;
Zoo offert ook de mensch, het hart vol rouw
Om groote schuld, terwijl zijn voet verlamt
In 't gaan naar Hem, wiens hart hij heeft vergramd,
Voor haren troon al 't schreien en belijden,
Opdat voor hem bij God met voorbée zij moog' strijden.” (1)

Vraagt gij mij, of Maria ons wel *wil* bijstaan, of zij werkelijk belang stelt in ons welzijn, of zij niet zoozeer in het beschouwen van God verslonden is, dat zij onverschillig is voor onze ellende, dan ant-

(1) Longfellow's „*Gulden Legende*.”

woord ik: «Kan wel eene vrouw haar kindeke vergeten, dat zij zich niet ontfermen zou over den zoon van haren schoot?» (1) Zoo ook zal Maria ons niet vergeten.

De liefde, die zij ons, hare aangenomen kinderen, toedraagt, kan slechts vergeleken worden bij de liefde, die zij haar eigen Zoon toedraagt. Maria voedde het Goddelijk Kind. Hare handen kleedden Hem, hare borst beschermde Hem voor de wreede vervolging van Herodes, die als een storm over Hem losbrak. Zij wischte het vuil van zijn aanbiddelijk gelaat, toen Hij werd afgenomen van het kruis. Wij zijn broeders van Jesus. Hij schaamt zich niet, zegt de Apostel, ons Zijne broeders te noemen. (2) Evenmin schaamt zich Maria, ons hare aangenomen kinderen te noemen. Aan den voet des kruises nam zij ons aan in den persoon van den H. Joannes. Even bezorgd is zij voor onze zielen, als voor de lichamelijke behoeften van haar goddelijken Zoon, en zoo wordt zij een werktuig in de hand Gods, om ons te voeden met zijne genade, ons te kleeden met het kleed der onschuld, ons te beschermen voor de stormen der bekoring, om het vuil der zonde van onze zielen weg te wisschen.

Indien de engelen, die toch van eene geheel andere natuur zijn, zooveel belang in ons stellen, dat zij zich verblijden over onze bekeering, (3) hoeveel belangstelling voor ons moet dan Maria gevoelen, die van eenzelfde natuur is als wij, afstammend van dezelfde stamouders, gebeente van onze beenderen, en vleesch van ons vleesch, en die

(1) Isaias XLIX. 15.

(2) Hebr. II. 11.

(3) Luc. XV. 7.

eens het doornig levenspad bewandelde, dat wij thans betreden.

Vandaar dan ook onze kinderlijke liefde tot haar, vandaar het onbeperkte vertrouwen op hare moederlijke bescherming, vandaar dat nimmer het loflied zwijgt, dat wij haar ter eere opzenden.

„Verheven Koningin,
Des hemels Rijksvorstin,
Voor ons vol moedermin,
Maria salve!
Gij, roem van ons geslacht,
Ons leven, hoop en kracht,
Die alle leed verzacht,
Maria salve!

In 's levens strijd benard
En op mijn bed van smart
Verzuchte 't kinderhart:
Sta mij ter zijde!
En als de dood genaakt,
Des levens banden slaakt,
Mijn ziel naar ruste haakt,
Maak mij dan blijde.” (1)

Nog om eene andere reden wordt door sommigen de aanroeping van Maria bestreden. Gij gaat God voorbij, beweren zij, gij doet Hem oneer aan, gij plaatst het schepsel met den Schepper op gelijke lijn, zoo gij tot Maria bidt, en in hare voorbede uw vertrouwen stelt.

Elk kind weet uit den catechismus, dat wij afgoderij zouden plegen, indien wij de eer, die aan God alleen toekomt, aan een schepsel gaven. Hoe kan men nu zeggen, dat wij God oneer aandoen of Hem met het schepsel gelijk stellen, als wij Maria aanroepen? Wij brengen haar immers geen goddelijke eer. Wij erkennen, dat zij een schepsel is, en

dat zij evengoed als wij God bedanken moet voor elke gave en voor allen invloed, dien zij bezit. Dit blijkt duidelijk genoeg uit den inhoud onzer beden.

Als wij tot haar bidden, zeggen wij: *Bid voor ons, zondaars*, en erkennen daardoor dat zij zelve biddend staat voor den troon der Goddelijke Barmhartigheid. Tot God zeggen wij: *Geef ons heden ons dagelijksch brood*, omdat wij Hem als de bron van alle goed belijden.

Als men dit voor oogen houdt, hoe kan men ons dan met recht beschuldigen, dat wij Gods majesteit te kort doen, indien wij de voorbede van zijne dienstmaagd inroepen?

Als een bedelaar aan de deur om een aalmoes vraagt, en gij hem die door uwe dienstmaagd laat geven, ergert gij u dan, omdat hij haar bedankt? Verre van dat. Gij weet, dat die dank voor u bestemd is, want het geld kwam van u, zij heeft het slechts uitgereikt.

Onze Heer zeide tot zijne Apostelen: »Ik beschik u het rijk, gelijk mijn Vader het Mij heeft beschikt, dat gij aan mijne tafel eet en drinkt in mijn rijk, en op tronen zit, oordeelende de twaalf stammen van Israël.« (1) En de H. Paulus zegt: »Weet gij niet dat wij engelen zullen oordeelen? Hoe veel te meer de zaken dezes levens?« (2) Indien de Apostelen in den hemel aan de tafel des Heeren mogen aanzitten zonder majesteitsschennis, dan mag Maria zeker smeekend voor zijn troon staan, zonder inbreuk te maken op zijne rechten. Indien zij het ontzaglijke ambt van rechter over engelen en menschen mogen

(1) Luc. XXII. 29, 30.

(2) I Cor. VI. 3.

uitoefenen, zonder te kort te doen aan het goddelijke rechterschap van Jesus, dan mag de Heilige Maagd zeker de geringere bediening van voorspreekster waarnemen bij haar Zoon, zonder in zijn Middelaarschap in te grijpen; hooger immers staat het ambt van een rechter dan van een toegevoegden verdediger. En toch, terwijl niemand eenige aanmerking maakt op de macht, die aan de Apostelen werd gegeven, springen velen verontwaardigd op, zoo wij eene veel nederiger bediening aan Maria toekennen.

III.

Is het geoorloofd Maria na te volgen?

Terwijl de verheven voorrechten van Maria van ons vorderen, dat wij haar vereeren, en de machtige invloed, dien zij op haar goddelijken Zoon uitoefent, ons aanspoort haar met vertrouwen aan te roepen, wordt haar vlekkeloos leven ons steeds als een voorbeeld ter navolging voorgehouden. Dat haar zulk een verheven eerezetel in Christus' Kerk wordt aangewezen, dankt zij niet zoozeer aan hare waardigheid als Moeder van God, of aan hare macht als voorspreekster, maar vooral aan haar voorbeeld als heilige.

Na onzen Heer Jesus Christus, heeft nooit iemand zulk een heilzamen en machtigen invloed op de maatschappij, het familieleven en de personen uitgeoefend als de Heilige Maagd.

De Moeder van Jesus bezit over de geheele Christenheid dat heiligende overwicht, dat eene goede moeder over eene Christelijke familie heeft.

Welke kerk of kapel, hoe eenvoudig ze ook mogen zijn, is niet versierd met hare beeltenis? In welk huis ontbreekt het? Welk katholiek kind kent hare voorstelling niet?

Priester en leek, geleerde en ongeleerde, vorst en werkmán, huisvrouw en dienstmaagd gevoelen hare liefdevolle heerschappij.

En zoo het Christendom zoo heerlijk bij het heidendom afsteekt, wat huwelijkstrouw betreft en maagdelijke kuischheid en eerbied voor het vrouwelijk geslacht, is dit voor een niet gering gedeelte toe te schrijven aan den al-beheerschenden invloed van Maria's voorbeeld. Sinds de Zoon Gods eene vrouw tot moeder heeft gekozen, ziet de man naar de vrouw op met eene waardeering, die aan eerbied grenst.

De H. Ambrosius geeft ons de volgende heerlijke beschrijving van Maria's leven, vóór hare verloving: »Moge het leven der Heilige Maagd,« zegt hij, »u steeds voor oogen staan, want hierin beeldt zich, als in een spiegel, de schoonheid der kuischheid en de heerlijkheid van alle andere deugden af. Zij was nederig van harte, ernstig in hare gesprekken, zij hield meer van lezen dan van spreken. Zij stelde haar vertrouwen veeleer in het gebed der armen dan in de onzekere rijkdommen dezer wereld. Zij was altijd bezig; . . . zij openbaarde zelden hare gedachten aan de menschen. God alleen was er getuige van. Zij beleedigde niemand, zij was jegens iedereen welwillend, zij had eerbied voor den ouderdom, zij was op niemand afgunstig, zij was wars van grootspraak, zij volgde de ingevingen van haar verstand, en beminde de deugd. Wanneer deed zij ooit, zelfs door een blik, hare ouders verdriet aan?...

Er lag niets trotsch in haar oogopslag, niets vrijpostigs in hare woorden, niets onbetamelijks in hare handelingen. Hare houding was zedig, haar gang bedaard, hare stem zoet, zoodat hare geheele verschijning de spiegel was van haar gemoed, en een beeld der onschuld.«

Haar leven als echtgenoot en moeder was eene voortzetting van hare eerste jaren. Het Evangelie verhaalt ons eene kleine omstandigheid, die duidelijk hare buitengewone heiligheid bewijst, en voldoende is, om haar als een heerlijk voorbeeld aan huisvaders en huismoeders voor oogen te stellen. De Evangelist zegt ons, dat Jesus aan Maria »onderdanig« was. (1) Hij gehoorzaamde al hare bevelen, vervulde al hare verlangens, kwam zelfs hare geringste fingerwijzing na. In één woord, Hij vervulde jegens haar alle plichten, die een deugdzaam zoon aan eene brave moeder verschuldigd is. En deze verhouding duurde van zijne kinderjaren tot zijn openbaar leven, om toen zelfs nog niet op te houden.

Welnu, Jesus als Zoon van God, als »het afschijnsel van Zijne heerlijkheid, en het evenbeeld van Zijne zelfstandigheid,« (2) kon niet zondigen. Hij kon geen zondig gebod nakomen. Het ligt dus voor de hand, dat Maria nooit zondigde met bevelen, daar Jesus niet kon zondigen met gehoorzamen; dat op al hare geboden en raadgevingen de stempel der goddelijke goedkeuring was ingedrukt, en dat de Zoon nooit eenige opdracht van zijn aardsche Moeder vervulde, die niet door zijn eeuwigen Vader in den hemel als goed erkend was.

(1) Luc. II. 51.

(2) Hebr. I. 3.

Dit is het heerlijke beeld dat de Kerk haren kinderen ter beschouwing voorhoudt, opdat zij, dit beschouwend, het oorspronkelijk model mogen bewonderen, het bewonderend beminnen, het beminnend navolgen, en zoo dierbaarder worden aan God, »gelijkvormig geworden aan het beeld zijns Zoons,« (1) van wien Maria de volmaaktste afspiegeling is.

(1) Rom. VIII. 29.

HOOFDSTUK XV.

BEELDEN VAN HEILIGEN.

De vereering der beelden van Christus en zijne heiligen is in de katholieke Kerk een algemeen gebruik, welks goed recht ik in de volgende regels zal trachten aan te toonen.

Het is waar, dat het maken van beelden bij de Joden niet zoo algemeen was als bij ons, omdat de Joden zelven zeer tot afgoderij overhielden, en door afgodische volken omringd waren, die de beteekenis dier beelden licht konden misduiden. Ook de eerste Christenen waren zeer omzichtig met het maken van beelden, en zij stelden deze niet bloot aan de blikken der heidenen, in wier midden zij leefden, opdat de Christelijke beelden niet met de heidensche afgoden zouden vereenzelvigd worden.

De Catacomben van Rome echter, in welke alleen de geloovigen werden toegelaten, bergen een schat van heilige afbeeldingen en vrome voorstellingen, die nog tot in onze dagen bewaard zijn gebleven, en getuigenis afleggen van het gebruik in de eerste dagen der Kerk. Gij ziet daar, op de muren en op glazen vaasjes, de Duif geschilderd, het zinnebeeld van den Heiligen Geest; Christus beladen met zijn

kruis, of met het verloren schaap op zijne schouders. Gij treft daar het Lam aan, het Anker en het Schip, die den Verlosser, de Hoop en de Kerk voorstellen.

De eerste kruistocht tegen de beelden werd in de achtste eeuw aangevoerd door Leo den Isauriër, Keizer van Constantinopel. Hij beval, dat de afbeeldingen van Christus en Zijne Heiligen uit de kerken verwijderd en verbrand moesten worden. Hij drong zelfs de woonhuizen binnen, en spaarde geen enkele voorstelling waarop een heilige voorkwam. De beelden van brons, zilver en goud werden behoorlijk in geldstukken omgesmolten, met het beeld van den Keizer er op. De koninklijke beeldstormer huichelde ijver voor den zuiveren eeredienst, terwijl geldzucht en heerschzucht de ware reden van zijn handelwijze was.

De Keizer beval de bewaarders der keizerlijke Boekerij, zijne decreten tegen de beelden openlijk goed te keuren; en toen zij in geweten weigerden zijne besluiten in te boeken, sloot hij hen op in de bibliotheek, stak het gebouw in brand, en dertig duizend boeken, de prachtige basilica, ontelbare schilderijen en de bewaarders zelve gingen in de algemeene verwoesting te gronde.

Constantijn Copronymus zette het vandalisme van zijn voorganger Leo voort. Stephanus, een onverschrokken monnik, toonde den Keizer eens een geldstuk met diens beeltenis, terwijl hij hem vroeg: »Sire, wiens beeltenis is dit?» »Mijn eigen beeltenis,« antwoordde de Keizer. De monnik wierp toen het muntstuk op den grond en vertrapte het. Aanstonds werd hij door de keizerlijke lijfwacht gegrepen, en spoedig daarna op wreedaardige wijze om het leven gebracht. »Helaas!» riep de heilige den Keizer toe,

»indien ik zoo gestraft word, omdat ik het beeld van een sterfelijken Keizer onteer, welke straf verdienen zij dan, die het beeld van Jesus Christus verbranden?»

In de zestiende eeuw wakkerde de beeldenstorm weer op door de Hervorming. Vooral in ons land, in Engeland en Duitschland werden de schilderijen en beelden meedoogenloos vernield, onder voorwendsel, dat ze tot afgoderij aanleiding gaven. Maar gelijk de beeldstormers van de achtste eeuw er geen gewetensbezwaar van maakten om het goud en zilver der beelden tot eigen gebruik om te smelten, aarzelden de beeldstormers der zestiende eeuw geen oogenblik, om de zoogezegde afgodische kerken, wier beelden en schilderijen zij verminkt en vernield hadden, zich toe te eigenen en zelf te gebruiken.

De bezoeker kan in vele Protestantsche kerken, die vroeger aan de Katholieken toebehoorden, de verminkte beelden nog in hunne nissen zien staan.

De barbaarsche vernieling van godsdienstige denkstukken is in ons oog niet alleen eene schandelijke heiligschennis, maar ook een verfoeilijke aanslag op de schoone kunsten; hadden de beeldstormers hunne verwoesting over geheel Europa uitgebreid, dan waren de onsterfelijke meesterstukken van Michel Angelo en Rafael thans voor altijd verloren.

De leer der katholieke Kerk, betreffende het gebruik der heiligenbeelden, is door het Concilie van Trente in de volgende bewoordingen duidelijk en volledig uitgedrukt: »Het is behoorlijk, de beelden van Christus, van de Maagd en Moeder Gods en van de andere heiligen, voornamelijk in de kerken, te hebben en te behouden, en er passende eerbied en vereering aan te betoonen; niet, als geloofde men, dat er

eenige goddelijkheid of macht, die vereering vordert, in huisde, of dat men van die beelden iets had te vragen, of er vertrouwen in moest stellen, gelijk eertijds door de heidenen geschiedde, die hunne hoop op afgodsbeelden stelden: maar omdat de eer, die men .er aan bewijst, wordt teruggebracht op den persoon, dien zij voorstellen; zoodat wij in de beelden, die wij kussen, en voor welke wij ons hoofd ontblooten en neerknielen, Christus zelve aanbidden, en de heiligen, wier afbeelding zij zijn, vereeren.« (1)

Elk katholiek kind begrijpt het wezenlijke verschil tusschen een heidensch afgodsbeeld en een beeld der Christenen. De heidenen zagen naar een afgodsbeeld op als naar een God, die met verstand en met andere eigenschappen der Godheid begaafd was. Zij waren daarom in den eigenlijken zin *beelden-dienaars* en *beeldenaanbidders*. De katholiek weet dat een heiligenbeeld geen verstand heeft, noch eenige macht om hem te hooren of te helpen. Maar hij betoont toch aan dat beeld *betrekkelijken* eerbied; dat wil zeggen, de eerbied, dien hij aan het beeld bewijst staat in verhouding tot den eerbied, dien hij aan den afgebeelden persoon zelve in den hemel toebrengt, en tot wien de eerbetuiging gericht is.

Ter wille mijner Protestantsche lezers laat ik hier volgen wat hun groote Leibnitz over het vereeren van beelden zegt. In zijn *Systema Theologicum* schrijft hij op bl. 138—142: »Hoewel men gewoonlijk spreekt over het vereeren van beelden, zoo is deze uitdrukking slechts bij wijze van spreken in zwang gekomen, want in werkelijkheid wordt niet het

onbezielde voorwerp, dat immers niet vatbaar is voor vereering, maar de afgebeelde persoon vereerd door het beeld en vóór het beeld, zooals het Concilie (van Trente) de vereering der beelden dan ook verklaart; en hierdoor kon het, naar mijne meening, onder de godgeleerden eene twistvraag worden, of het beeld van Christus met dezelfde acte van aanbidding mocht vereerd worden als Christus zelve. Want het eerbewijs voor het beeld is in werkelijkheid een eerbewijs voor Christus, bij gelegenheid dat wij zijn beeltenis aanschouwen, en naar die beeltenis, als ware het tot Christus zelve, ons lichaam buigen, opdat zijne tegenwoordigheid ons levendiger voor den geest zoude staan, en ons hart met inniger overweging zich tot den Heer zoude opheffen. Geen verstandig mensch immers zal denken: »geef mij, o beeld, wat ik vraag,« of »u, o marmer of hout, dank ik,« maar »u, o Heer, aanbid ik, u ter eere klinkt mijn lofied.« Gesteld dus dat slechts die vereering van beelden wordt toegelaten, welke geene andere is dan de vereering van den afgebeelden persoon, bij gelegenheid dat men zijne beeltenis ziet, dan is dit evenmin afgoderij, als de vereering van God en Christus terwijl men Zijn heiligen Naam uitspreekt. Want ook namen zijn voorstellingen, doch voorstellingen die, wat duidelijkheid betreft, verre onder de beelden staan, daar zij niet zoo levendig het afgebeelde weergeven. Wanneer derhalve over de vereering van beelden gesproken wordt, moet men dit op dezelfde wijze verstaan als de uitdrukkingen: in den naam van Jesus buige zich alle knie, de naam des Heeren zij gezegend, zijnen Naam zij eere; en voor een uitwendig beeld neerknielen is evenmin te misprijzen, als neerknielen

voor het inwendige beeld, dat in onze verbeelding staat afgedrukt; het uitwendige beeld dient immers slechts om duidelijker omlijning aan het inwendige te geven.«

In het Boek Exodus lezen wij: »Gij zult u geen gesneden beeld noch eenige gelijkenis maken van hetgeen omhoog in den hemel, en van hetgeen omhoog op de aarde, en van hetgeen in de wateren onder de aarde is. Gij zult die niet aanbidden noch dienen.« (1) De Protestanten beweren, dat deze woorden een volstrekt verbod van het maken van beelden inhoudt; terwijl de katholieke Kerk staande houdt, dat in het aangehaalde gebod slechts verboden wordt, deze als afgoden te aanbidden.

De tekst kan geen volstrekt verbod van het maken van beelden beduiden, want in dat geval zou God zich zelve tegenspreken, door op de eene plaats in de H. Schrift te gebieden wat Hij op de andere plaats afkeurt. In Exodus, bij voorbeeld, gebiedt Hij (XXV. 18) twee cherubijnen van gedreven goud te maken aan weerszijden van het verzoendeksel; en in Numeri (XXI. 8) beveelt Hij aan Mozes eene slang van koper te maken en deze op te richten tot een teeken, met de belofte: »Wie gebeten is en die slang aanziet, zal leven.« Zijn cherubijnen en slangen geene gelijkenissen van hetgeen omhoog in den hemel, en omhoog op de aarde, en in de wateren onder de aarde is? Cherubijnen toch wonen in den hemel, slangen vindt men op het land en in het water.

Moesten wij het gebod volgens de Protestantsche uitlegging opvatten, dan was er niemand onder ons,

(1) Exod. XX. 4, 5.

die dit niet overtrad. Hebt gij in uwe kamer geen portretten hangen van uwe levende en overledene familieleden? En zijn dit geene gelijkenissen van personen die omhoog in den hemel en omlaag op de aarde zijn?

In verscheidene Protestantsche kerken, die vroeger aan de Katholieken hebben toebehoord, vindt men nog praalgraven en gedenkteekenen met de beeltenissen onzer groote mannen of de zinnebeeldige voorstelling van hun edel karakter, toch zal niemand de Nederlandsch Hervormde Kerk van afgoderij beschuldigen omdat zij die beelden niet wegneemt. Gij zegt misschien: de Protestanten hebben de bedoeling niet om die beelden te aanbidden. Dit is immers onze bedoeling ook niet, als wij beelden van Heiligen gebruiken. Bij de bepaling van de zedelijke waarde onzer handelingen mag men de bedoeling niet buiten spel laten.

Er zijn nog heel wat menschen, die uit bakersprookjes geleerd hebben, dat de Katholieken beelden aanbidden. Als zij nu op reis in het onder-Moerdijksche gedeelte van ons land, of in België en Italië, waar nog het vrome gebruik bestaat om beelden langs den weg te plaatsen, een ouden man voor een kruis of een Mariabeeld zien bidden, worden zij aanstonds in hun vooroordeel gesterkt. Hun toorn tegen de afgoden vlamt op, en zij schrijven naar huis, dat de bewijzen voor de afgoderij der Roomschen weer met één vermeerderd is. Indien die oppervlakkige reizigers slechts de moeite genomen hadden, den ouden man te ondervragen, zou hij hun in allen eenvoud des geloofs verteld hebben, dat het levenlooze beeld hem niet kan hooren of bijstaan, maar dat hij zich, door dat beeld te aan-

schouwen, met diepen eerbied neerbuigt voor dengene, die er door wordt afgebeeld.

Daar ik tevens tot onderrichting van Protestanten schrijf, haal ik hier met genoeg de volgende woorden aan, die door een hunner eigene godgeleerden geschreven zijn in de *Encyclopédie* (Edit. d'Yverdun, tom. 1, art. *Adorer*):

»Als Lot zich neerbuigt voor de twee engelen, is dit eene daad van beleefdheid jegens zijne eerbiedwaardige gasten; als Jacob zich neerbuigt voor Esau, is dit eene daad van inschikkelijkheid van den jongeren broeder jegens den ouderen; als Salomon zich neerbuigt voor Bathséba, is dit eene daad van kinderlijken eerbied van een zoon jegens zijne moeder; als Nathan zich voor David »neerbuigt op zijn aangezicht ter aarde,« is dit het eerbetoon van een onderdaan jegens zijn koning. Doch als iemand in gebed zich neerbuigt voor God, dan aanbidt het schepsel zijn Schepper. En zoo nu deze verschillende handelingen nu eens door het woord *aanbidden*, dan weer door *neerbuigen* of *neerknielen* worden weergegeven, dan is het niet de bloote beteekenis van het woord, die de bedoeling der schrijvers aangeeft, maar de natuur der zaak zelve. Indien een Israëliet zich neerboog voor den koning, zou het niemand in de gedachte komen hem van afgoderij te beschuldigen. Maar indien hij hetzelfde gedaan had voor een afgodsbeeld, zou dezelfde lichamelijke handeling afgoderij genoemd zijn. En waarom? Omdat alle menschen uit zijne handelwijze zouden hebben afgeleid, dat hij het afgodsbeeld als eene ware godheid aanzag, en dat hij, tegenover dat beeld, datgene betuigde, wat door aanbidding, in den beperkten zin van het woord, wordt te

kennen gegeven. Wat moeten wij nu denken, als wij Katholieken de heiligen, de relieken of het kruishout zien vereeren? Zij ontkennen niet, dat het eerbetoon in zulke gevallen veel gelijkt op de handelwijze, waardoor zij uitwendig hun eerbied aan God betuigen. Maar hebben zij over de heiligen, de relieken en het kruis dezelfde gedachten als over God? Ik geloof dat wij niet eerlijk handelen, als wij hun daarvan beschuldigen."

Toen in het Vondelpark te Amsterdam, bij gelegenheid van de onthulling van Vondels standbeeld, alle hoofden eerbiedig ontbloot werden op het oogenblik dat het doek viel, en de edele figuur van den grooten dichter zich aan de opgetogen blikken vertoonde, was dit de onwillekeurige hulde van een dankbaar nageslacht. En toch hoevelen van die toeschouwers zouden er door geërgerd zijn, zoo zij iemand het hoofd zagen ontblooten voor een beeld van den H. Petrus?

Niet het maken van beelden, derhalve, maar het aanbidden wordt in de Tien Geboden verboden.

Na te hebben aangetoond dat het gebruik van heiligenbeelden geoorloofd is, gaan wij nu na welk nut zij stichten.

10. *Godsdienstige voorstellingen versieren het huis Gods.* Wat kan passender getooid worden dan eene kerk, die eene afschaduwing is van het hemelsch Jerusalem, zoo heerlijk door den H. Joannes beschreven. (1) Salomon versierde den tempel van God met beelden van Cherubijnen, en andere voorstellingen. »En hij overtoog de cherubijnen met goud. En al de wanden des tempels rondom besneed

(1) Openb. XXI.

hij met velerlei snijwerk en lijstwerk; en hij maakte daarop cherubijnen en palmen en velerlei figuren, die als het ware uit den muur uitsprongen en naar voren kwamen.« (1) Indien het voegzaam en passend was den tempel van Salomon te versieren, die slechts de Ark des Heeren bevatte, hoeveel meer betaamt het dan onze kerken te tooien, die den Heer der Arke huisvesten. Als ik eene kerk zie die smaakvol versierd is, dan is dat voor mij een zeker teeken, dat de groote Koning te huis is, en dat zijne trouwe onderdanen Hem ten hove hunne opwachting maken.

Wat afwisselende schoonheid, wat schilderachtige bekoorlijkheid vertoont zich aan onze oogen in den heerlijken tempel der natuur, waarin wij leven! Beschouw het uitspansel des hemels. Beschouw op de aarde den rijkdom van kleuren, aan het penseel van den goddelijken Kunstenaar ontvloed. »Beschouw de leliën des velds . . . en ik zeg u, dat Salomon in al zijne heerlijkheid niet gekleed is gelijk eene van die.« Indien de tempel der natuur zoo kwistig getooid is, mogen dan onze tempels, die met handen gemaakt zijn, en geene gelijkenis van dragen?

Hoevelen, die den naam van Christen dragen, moeten met David, in zelfverwijt uitroepen: »Zie, ik woon in een huis van cederhout, en de ark van God rust onder dierenhuiden.« (2) Hoevelen zijn er, die hunne woonvertrekken met prachtige schilderijen versieren, maar zich boos maken, zoo zij eene enkele godsdienstige voorstelling in hunne bedehuizen gewaar worden. En toch, wat kunnen wij in de woning van onzen Heer Jesus Christus beter plaatsen, dan

(1) III Kon. VI. 28, 29.

(2) II Kon. VII. 2.

de afbeeldingen der heiligen, vooral van Maria en de Apostelen, die in hun leven Hem steeds liefdevol omringden? En is het niet natuurlijk, dat de kinderen hunne woningen versieren met de portretten van hunne Vaders in het geloof?

2°. *Godsdienstige voorstellingen zijn de catechismus voor de onwetenden.* Ondanks alle zorg van Kerk en Staat voor degelijk onderwijs, zal er nog altijd een onnoemelijk aantal menschen op de wereld gevonden worden, die niet kunnen lezen. Schilderijen, beelden, aanschouwelijke voorstellingen moeten dezen leeren, wat geletterden uit de boeken halen.

Hoevele duizenden zouden zonder eenige kennis van het Christendom gestorven zijn, zoo niet schilderijen hunne onkunde waren tegemoet gekomen. Toen Augustinus, de Apostel van Engeland, voor het eerst voor Koning Ethelbert verscheen, om hem het Evangelie te prediken, werden een zilveren kruisbeeld en eene schilderij, die onzen Verlosser voorstelde, den prediker vooruit gedragen; en deze voorstellingen spraken gevoelvoller tot de oogen der aanwezigen, dan de woorden tot hunne ooren.

»De meeste onzer apostelen,« zegt Moll in zijne Kerkgeschiedenis, »hebben een- of andermaal Rome bezocht, en die dat deden, brachten van daar niet alleen relieken en boeken, maar dikwerf ook schilderijen mede. Zoo deed de onder de Angelsaxen van Willebrords tijd zoo beroemde abt Benedictus van Weremouth en Jarrow. Deze bracht, van een zijner reizen naar Rome terugkeerende, eene menigte schilderijen naar zijn klooster, beelden van de H. Maagd en de twaalf Apostelen, die hij in het schip zijner abdijkerk tegen een houten bord hing, dat door het ruim van den eenen muur tot den

anderen reikte. Verder hing hij tegen den zuidelijken muur voorstellingen uit de evangelie-geschiedenis, en tegen den noordelijken andere uit de Openbaring van Joannes, »zoodat allen, die zijne kerk bezochten, al konden zij niet lezen, waarheen zij zich ook wendden, het aanminnig gelaat van den Christus en zijne heiligen aanschouwden, en zoowel de genade der geboorte van den Heiland, als de gevaren van zijn jongste gericht zouden gedenken.« (1)

Thomas à Kempis zegt, »dat de schilderijen der Heiligen de boeken der leeken zijn, die hun te zien geven, wat zij doen en waarnaar zij streven moeten,« (2) en herhaalt door deze woorden de leer van Basilius den Groote, Paulinus Nolanus en andere kerkvaders, die de beelden »tongvoerende boeken« noemden.

Door middel van godsdienstige voorstellingen bracht de H. Franciscus Xaverius menigvuldige bekeeringen tot stond in Indië, en bekeerde Pater de Smet vele wilden van het Rotsgebergte.

30. *Door godsdienstige voorstellingen wordt onze godsvrucht en liefde voor wie er door worden afgebeeld levendiger, omdat onze gedachten zich inniger aan het voorwerp onzer genegenheid hechten.* Zie maar eens hoe het oog van een rechtgeaard kind naar het portret van eene teedere moeder opziet. Welke Christen blijft onbewogen, als hij de beeltenis van de Moeder van Smarten beschouwt? Hoeveel heilige aandacht heeft de oefening van den Kruisweg niet reeds opgewekt? Zie wat innig medelijden zich op het gelaat van dat eenvoudige moedertje afteekent, nu zij zwijgend van de eene statie naar de andere voortwandelt.

(1) Moll. *Kerkgesch. van Nederland vóór de Hervorming*. I. blz. 385.

(2) *Opera omnia* Ed. 1 p. 706.

Zij volgt haren Verlosser stap voor stap, van het Gerechtshof van Pilatus tot den Calvarieberg. Het geheele tooneel ontrolt zich, als een panorama, voor hare oogen, en laat een onuitwischbaren indruk in haar geheugen en haar hart achter. Geen lijdenspreek, hoe bezielend ook, ontstak ooit zoo hartgrondige liefde, of riep zoo heilzame voornemens op, als de stille beschouwing van onzen Verlosser, hangend aan het kruis.

4°. De versiering van onze woonvertrekken met godsdienstige voorstellingen is *eene zwijgende, maar indrukwekkende belijdenis van ons geloof*. Zie ik bij iemand een kruisbeeld hangen, dan weet ik, dat ik niet bij een ongeloovige binnenkom. Hangen er de afbeeldingen van Gods lieve heiligen aan den wand, dan ben ik overtuigd, dat zijn hart het einddoel niet in de goederen dezer wereld zoekt, maar naar hooger streeft, om eens in de koren dier zaligen te worden opgenomen. Gelijk in de studeerkamer het portret van een of ander bekend staatsman de staatkundige richting van den bewoner aangeeft, zoo toonen de portretten der heiligen de richting van ons godsdienstig leven, en zijn een waarborg, dat ook onze daden zullen beantwoorden aan de beginselen, waarvan zij de dragers en voorvechters waren. En dit laatste vooral is de reden, waarom de Kerk het gebruik van heiligenbeelden aanmoedigt, want

5°. *De afbeeldingen der heiligen wekken ons op om hunne deugden na te volgen*. Wel streeft de Kerk met het gebruik der beelden een veelvoudig doel na: zij wil de heiligen eeren; zij wil hen aanroepen; maar haar voornaamste doel is ons op te wekken om hun heilig leven na te volgen. Zij spoort ons aan met de woorden, die God tot Moses sprak: »Zie toe, en

maak het volgens het voorbeeld, dat u op den berg getoond is.« (1) Ook in het geestelijk leven bevat de spreuk waarheid: »Woorden wekken, voorbeelden trekken.«

Wordt de wereld niet overstroemd met schandelijke platen en onzedige voorstellingen, die de onschuldige harten bederven? Indien de handlangers des duivels zulke schaamteloze middelen gebruiken voor een slecht doel; indien zij, sluw genoeg, langs den weg der zintuigen het verraderlijk gif der zonde in de harten der onbehoedzamen indruppelen, door zedeloze afbeeldingen voor hunne oogen te plaatsen; waarom zouden wij dan, in Gods naam, de harten onzer kinderen niet heiligen door vrome voorstellingen? Waarom zouden wij het oog niet maken tot een middel van stichting, gelijk onze vijand het maakt tot een werktuig van verdelging? Moet dan de stift van den teekenaar, het penseel van den schilder, en de beitel van den beeldhouwer tot de laagste doeleinden misbruikt worden? God beware! De ingeschapen roeping der Kunsten is dienaressen te zijn in den dienst des Heeren.

Bijna elk oogenblik van den dag ontvangt het oog indrukken van voorwerpen buiten ons, die aanstonds naar de ziel worden overgebracht; en zoo ontvangt de ziel dagelijks duizenden indrukken, die goed of slecht zijn, naarmate der voorwerpen, die de blik ontmoet.

Wij kunnen daarom den heilzamen invloed, dien in eene kerk of woonvertrek de beelden der heiligen op ons uitoefenen, niet te hoog schatten. Bij hen gevoelen wij ons in gezelschap van Gods bijzondere

(1) Exod. XXV. 40.

vrienden en de aanblik hunner afbeeldingen loutert de gevoelens van ons hart, verheft onze gedachten, beteugelt onze lichtzinnigheid, en spreidt een geur van echte vroomheid om ons heen.

Over 't algemeen is tegenwoordig de strijd over het gebruik van beelden tot rust gekomen. De benaming van *afgodenlienaars* wordt in den beschaafden omgang, en in wetenschappelijke werken niet meer gebruikt. Er is zelfs eene strooming merkbaar, die voor het goed recht en het nut van godsdienstige voorstellingen opkomt, en het betreurt, dat door het onberaden drijven der Hervormers de katholieke Kerk er alleen haar voordeel mede gedaan heeft. Voorstellingen, waarin de geschiedenis van den Kerstnacht in beelden vertoond wordt, terwijl de daarop betrekking hebbende plaatsen uit den Bijbel worden voorgelezen en geestelijke liederen gezongen worden, behooren ook bij de Protestanten niet meer tot de zeldzaamheden; en wanneer deze van katholieke zijde gegeven worden, behoort een zeer groot deel van de toeschouwers tot de andersdenkenden. Bij herstellingen van oude kerkgebouwen nemen de beelden der heiligen weer de oude eereplaats in, die hun naar de gedachte onzer voorvaders toekwam, en hier en daar vervangt het kruis weer den niets zeggenden windwijzer op den toren.

Moge de dag niet verre zijn, dat alle Christenen, uiet alleen met ons samengaan in eerbied voor het zinnebeeld onzer verlossing, maar ook aanbeddend neerknielen voor hetzelfde altaar.

HOOFDSTUK XVI.

VAGEVUUR, EN GEBEDEN VOOR DE OVERLEDENEN.

De katholieke Kerk leert, dat er in het toekomstig leven, buiten de beide plaatsen van eeuwige foltering voor de vervloekten en van immerdurende rust voor de zaligen, een tusschenstaat van tijdelijke bestraffing bestaat voor hen, die met kleine zonden op het geweten gestorven zijn, of voor hunne reeds vergevene zonden aan de goddelijke gerechtigheid nog niet geheel voldaan hebben. Zij leert verder dat de zielen, die in het Vagevuur vertoeven, zooals deze tusschenstaat gewoonlijk genoemd wordt, zich zelven niet kunnen helpen, maar wel kunnen geholpen worden door de voorbede der geloovigen op aarde. Dit laatste hangt met de leer over het bestaan van een Vagevuur ten nauwste samen, want de zielen, die in dien tusschenstaat vertoeven, hebben het einde van hun loopbaan nog niet bereikt. Zij zijn nog ballingen, die buiten den hemel omzwerven, en de goddelijke barmhartigheid heeft voor hen het laatste woord nog niet gesproken.

Als wij bedenken, dat deze waarheid duidelijk geleerd wordt in het Oude Testament; dat er

onloochenbaar op gezinspeeld wordt in het Nieuwe Testament; dat de Kerkvaders haar eenstemmig uitspreken; dat zij voorkomt in alle oude liturgieën der Oostersche en Westersche Kerk; dat zij eindelijk eene leer is, die èn geheel en al strookt met onzen natuurlijke gedachtengang, èn in de hoogste mate troostend is voor het menschelijk hart; is het dan niet vreemd, dat de alles omverwerpende geest der zestiende-eeuwsche Hervormers tenminste dit leerstuk niet gespaard heeft?

1. Deze leer is duidelijk vervat in het Oude Testament, en zij werd door het Joodsche volk met kinderlijke vroomheid in beoefening gebracht. Na het einde van een veldslag beval Judas de Machabeër gebeden en offeranden voor zijne gevallen strijdmakkers op te dragen. »Nadat eene inzameling gehouden was, zond hij twaalf duizend drachmen zilver naar Jerusalem, ten einde een zoenoffer te doen opdragen voor de zonden der gesneuvelden, daar hij goed en godvruchtig dacht over de opstanding; (immers, indien hij niet gehoopt had, dat de gevallen zouden verrijzen, zou het blijkbaar overbodig en ijdel geweest zijn voor de overledenen te bidden).... Het is dus eene heilige en heilzame gedachte te bidden voor de overledenen, opdat zij van hunne zonden verlost worden». (1)

Deze woorden zijn zoo afdoend, dat geen uitleg hen verduidelijken kan. De tekst was dan ook een groot struikelblok voor de Hervormers. Daar zij door geene spitsvondigheid de kracht der woorden konden verzwakken, wierpen zij in arren moede de geheele Boeken der Machabeën over boord. Zij

(1) II Mach. XII. 43—46.

gaven voor, dat de beide Boeken der Machabeën aprocief waren. En toch hebben deze juist hetzelfde gezag als het Evangelie van den H. Mattheus en welk ander deel van den Bijbel ook. Want de katholieke Kerk heeft verklaard dat deze Boeken door den H. Geest zijn ingegeven, en zij is de eenige, die door God is aangesteld om in deze uitspraak te doen.

Maar al zou men het er ook voor houden, dat de Boeken der Machabeën niet onder de canonieke Boeken der H. Schrift mogen gerangschikt worden, nooit tenminste heeft iemand geloochend, dat het geloofwaardige geschiedboeken zijn; en als zoodanig bewijzen zij onomstootelijk dat het bij de Joden, evenals bij ons, een gemeen gebruik was, voor de overledenen gebeden en offeranden op te dragen.

2. Toen onze Zaligmaker, die de Nieuwe Wet afkondigde, op aarde verscheen, kwam Hij niet »om de Wet of de Profeten te niet te doen, maar om ze te vervullen«. (1) Hij sneed de onnutte loten af, die langs den heiligen stam waren opgeschoten; Hij zuiverde de Joodsche Synagoge van de menschelijke inzettingen, die in den loop der tijden, als het onkruid tusschen de tarwe, de zuivere leer dreigden te verstikken. Hij veroordeelt, bijvoorbeeld, de Phariseën, omdat zij verboden op den Sabbat werken van barmhartigheid te verrichten, en in het drie en twintigste Hoofdstuk van Mattheus somt Hij tegen hen eene lange lijst van nieuwigheden op, die zij in de leer en leefwijze hadden ingevoerd.

Heeft nu onze Heer, die het geloof en de gebruiken van zijn volk kende, ooit de Joden gelaakt om

(1) Matth. V. 17.

hun geloof aan die tusschenstaat der zielen, of om hunne gebeden voor de overledenen? Nooit. Integendeel, zoowel Hij zelf als de Apostel der Heidenen zinspelen meer dan eens op het bestaan van een Vagevuur.

Onze Verlosser zegt: »Wie een woord zal gesproken hebben tegen den Zoon des menschen, het zal hem vergeven worden; maar wie gesproken zal hebben tegen den Heiligen Geest, het zal hem niet vergeven worden, noch in deze wereld, noch in de toekomstende « (1) Wanneer onze Verlosser verklaart, dat eene zonde tegen den Heiligen Geest in het toekomstend leven niet zal vergeven worden, dan is dit eene duidelijke fingerwijzing, dat er zonden zijn, die in dat toekomstend leven wel zullen vergeven worden.

De H. Paulus leert ons, dat »het werk van een iegelijk openbaar zal worden« op den dag des Heeren. »En hoedanig het werk van een iegelijk is, zal het vuur beproeven. Indien iemands werk blijft,« dat wil zeggen, indien zijne werken heilig zijn, »zal hij loon ontvangen. Indien iemands werk verbrandt«, dat is, indien zijne werken gebrekkig en onvolmaakt zijn, »zal hij schade lijden; maar zelf zal hij behouden worden, zoo nochtans als door vuur«. (2) Zijne ziel zal ten laatste gered worden, maar gedurende een bepaalden tijd moet hij lijden in de reinigende vlammen van het vagevuur.

Dit is niet mijn uitleg, maar die van de Vaders der Kerk. En wie waren zij nu, die de aloude grenspalen van het katholieke geloof hebben uitgerukt, door de leer van het Vagevuur te verwerpen? Het waren

(1) Matth. XII. 32.

(2) I Cor. III. 13—15.

ontevreden geestelijken, die het juk der Kerk moede waren, en die eerst op het tooneel verschenen toen de Kerk reeds zestien eeuwen bestaan had. Oordeel nu zelf, lezer, wien gij volgen moet. Als gij de juiste verklaring van een artikel van ons Wetboek zoudt willen weten, zoudt gij dan aan de uitspraken van den Hoogen Raad niet de voorkeur geven boven de uitlegging, die de eerste de beste zaakwaarnemer er aan geeft, en die noch op wetenschap, noch op gezag, noch op geschiedenis steunt, maar alleen door eigenbelang wordt ingegeven? Dezelfde redenen nu, die gij hebt om het oordeel van de voortreffelijkste rechtsgeleerden te volgen, en u niet aan het gepraat van onwetenden te storen, wanneer er spraak is over ons Burgerlijk Wetboek, dezelfde redenen hebt gij om de nieuwigheden van onbevoegde uitleggers te verwerpen, en het eenparig getuigenis der Kerkvaders aan te nemen, als er spraak is over de leer van het Vagevuur.

3. Gaarne zou ik u breedvoerige uittreksels uit de geschriften der oudste Kerkvaders over dit onderwerp voorleggen, ik moet mij echter tot een paar der voornaamste lichten der Kerk uit de eerste eeuwen bepalen.

Tertullianus, die in de tweede eeuw leefde, zegt »dat de geloovige vrouw moet bidden voor de ziel van haar overleden echtgenoot, voornamelijk bij de jaargedachtenis van den dag dat hij ter ruste inging. En indien zij hierin te kort schiet, heeft zij haren man verstooten zooverre als het haar mogelijk is.« (1)

De geschiedschrijver Eusebius (4de eeuw) zegt, bij de beschrijving der lijkplechtigheden van Con-

(1) De Monogam. X.

stantijn den Groote, dat het lijk van den voortreffelijken vorst op eene verheven baar geplaatst werd, terwijl de priesters en eene ontelbare menigte, onder tranen en weeklachten, de heilige offerande en gebeden voor de rust zijner ziel opdroegen. En hij voegt er bij, dat dit geschiedde overeenkomstig het verlangen van den vromen Keizer, die in Constantinopel de groote kerk ter eere der Apostelen gesticht had, opdat na zijn dood de geloovigen hem daar mochten gedenken. (1)

De H. Cyrillus van Jerusalem (4de eeuw) schrijft: »Wij houden de gedachtenis der Heilige Vaders en Bisschoppen, en van allen onder ons die ter ruste zijn ingegaan, omdat wij gelooven, dat de smeeking, die wij opzenden, eene krachtige hulp bieden aan hunne zielen, terwijl het heilige en ontzagwekkende offer wordt opgedragen.« En door eene vergelijking beantwoordt hij degenen, die aan de kracht der gebeden voor de overledenen mochten twifelen: »Indien een Koning eenigen van zijne hoveligen, die hem beleedigden, verbannen had, en hunne bloedverwanten eene kroon vlochten, die zij den koning voor de schuldigen aanboden, zou hij dan geen vermindering van straf verleen? Zoo zullen ook wij, als wij eene kroon van gebeden voor de overledenen aanbieden, vergiffenis voor hen verkrijgen door de verdiensten van Christus.« (2)

De H. Ephrem, uit dezelfde eeuw, zegt: »Ik zweer u, mijne broeders en vrienden, in den naam van God, die mij beveelt u te verlaten, gedenkt mijner als gij samenkomt om te bidden. Begraaft

(1) Euseb. IV. c. 71.

(2) Catech. n. 9, 10.

mij niet met reukwerken. Geeft die aan God, niet aan mij. Begraaft mij, die in smarten geboren ben, met weeklachten; en biedt mij, in plaats van reukwerken, de hulp uwer gebeden; want de overledenen worden geholpen door de gebeden der levende heiligen.«

De H. Ambrosius spreekt in dezelfde eeuw bij den dood der Keizers Gratianus en Valentinianus: »Gelukkig zult gij beiden zijn, Gratianus en Valentinianus, indien mijne gebeden iets vermogen. Geen dag zal stilzwijgend voor u voorbijgaan. Geen mijner gebeden zal verzuimen u eer te geven. Geen nacht zal aansnellen dat ik uwer niet gedacht heb in mijne gebeden. Bij iedere offerande zal ik u gedachtig zijn.« (1) En bij den dood van Keizer Theodosius stort hij het volgende gebed: »Geef volkomene rust aan uwen dienaar Theodosius, de rust, die Gij bereid hebt voor uwe heiligen. Moge zijne ziel daarheen terugkeeren vanwaar zij gekomen is, en waar zij den prikkel des doods niet gevoelen kan.... Ik beminde hem, en daarom wil ik hem volgen, zelfs in het land der levenden. En ik zal niet van hem afhouden, met tranen en gebeden, totdat ik hem leide.... op den heiligen berg des Heeren, waar onsterfelijk leven heerscht, waar geen bederf is, geene droefheid of weeklacht.« (2)

De H. Hieronymus schrijft in dezelfde eeuw, in een troostbrief aan Pammachius, bij den dood zijner echtgenoot Paulina: »Andere mannen bestrooien het graf hunner echtgenooten met violen en rozen.

(1) De obit. Valent. n. 78.

(2) De obit. Theodos. n. 36, 37.

Onze Pammachius sprenkelt een dauw van aalmoezen op de geheiligde groeve van Paulina.« (1)

En de H. Joannes Chrysostomus schrijft: »Niet zonder geldige reden werd *door de Apostelen bevolen*, eene gedachtenis der overledenen te houden bij de ontzagwekkende geheimen, daar zij wel wisten, dat dezen er groot voordeel uit zouden trekken.« (2)

De H. Augustinus, die in het begin der vijfde eeuw leefde, verhaalt dat zijne stervende moeder deze laatste bede tot hem richtte: »Begraaf dit lichaam waar gij wilt; laat geene zorg daarvoor u verontrusten. Dit alleen vraag ik u, dat gij mij aan het altaar des Heeren indachtig zijt, waar gij u ook bevinden moogt.«

En met de diepste ontroering des harten bidt de heilige zoon voor de ziel zijner moeder: »Ik bid U nu daarom,« zoo spreekt hij, »o God van mijn hart, voor de zonden mijner moeder: verhoor mij door de Artsenij onzer wonden, die aan het kruishout hing, en zittend aan uwe rechterhand voor ons tot voorspraak is Moge zij in vrede zijn bij haren echtgenoot En spreek, mijn Heer en mijn God, tot den geest van uwe dienaren, mijne broeders, . . . die ik met hart, en stem, en geschriften dien, dat allen, die dit lezen, aan het altaar uwe dienares Monica mogen indachtig zijn.« (3)

Dit zijn slechts eenige voorbeelden uit de geschriften der Kerkvaders, die eenstemmig het bidden voor de overledenen als een heilig en heilzaam gebruik voorstellen.

(1) Epist. 54 (26) ad Pammach.

(2) Hom. 3. in Epist. ad Philipp. in morali.

(3) Confess. Lib. IX.

Hieruit ziet gij, dat deze oefening geene uitvinding is van lateren tijd, maar eene leer, die in de eerste en zuiverste dagen der Kerk algemeen werd ingescherpt.

Gij ziet, dat het bidden voor de overledenen niet in stilte door den een of anderen onbekenden dweeper werd aanbevolen, maar dat het altijd eene daad van ware vroomheid geweest is, die door alle groote Leeraars en Kerkvaders — de aangewezen uitleggers der Christelijke leer — gepredikt werd.

Gij ziet ook, hoe zij deze leer voorstellen, niet als een koud en afgetrokken beginsel, maar als een levend bevel, dat dagelijks moet worden opgevolgd, en in de gewone oefeningen van godsvrucht eene plaats verlangt.

Zij baden voor de overledenen bij hun morgen- en avondgebed. Zij baden voor hen in hunne daggetijden en onder het Offer der Mis. Zij verzochten de gebeden der geloovigen voor de zielen der afgestorvenen in hunne Zondagspreken. En op de praalgraven, waarvan er sommige nog tot onze dagen bewaard zijn, werden opschriften ingebeiteld, die met de dringendste bewoordingen de gebeden der levenden voor de arme zielen inriepen. Hoe zoet is het voor ons katholiek gemoed, dat eene oefening, zoo troostvol voor bedroefde harten, tevens zoo vast gegrondvest is op de erfleer der Vaders!

4. Dat het gebruik om voor de overledenen te bidden van den tijd der Apostelen tot ons gekomen is, blijkt eveneens duidelijk uit de *Liturgieën* der Kerk. Eene Liturgie is eene bepaalde wijze van eeredienst, die de voorgeschreven gebeden der Kerk bevat. Het Missaal, of Misboek, bijvoorbeeld, dat gij op onze altaren ziet, bevat een gedeelte van de

Liturgie der katholieke Kerk. De voornaamste Liturgieën zijn de Liturgie van den H. Apostel Jacobus, die de Kerk van Jerusalem stichtte; de Liturgie van den H. Evangelist Marcus, den stichter van de Kerk van Alexandrië, en de Liturgie van den H. Petrus, die de Kerk te Rome grondvestte. Deze Liturgieën worden zoo genoemd naar de Apostelen die haar samenstelden. Daarbij heeft men nog de Liturgieën van den H. Joannes Chrysostomus en van den H. Basilius, die hoofdzakelijk de Liturgie van den H. Jacobus tot voorbeeld hebben genomen.

Al deze Liturgieën bestaan nog, wat zeker niet zonder eene bijzondere leiding der goddelijke Voorzienigheid geschied is, en alle, zonder eenige uitzondering, bevatten gebeden voor de overledenen. Wij kunnen nu hieruit een doorslaand bewijs trekken voor den eerbiedwaardigen ouderdom der katholieke leer.

De Oostersche en Westersche Kerken waren in de vierde en vijfde eeuw nog gelukkig vereenigd, toen de ketters Arius, Nestorius en Eutyches miljoenen zielen van het middelpunt der eenheid losscheurden. De volgelingen dezer sekten werden, naar hunne stichters, Arianen, Nestorianen en Eutychianen genoemd, en van dien tijd vormden de beide laatsten verschillende genootschappen, die zich van de katholieke Kerk in het Oosten gescheiden hielden, juist zooals de protestantsche genootschappen van haar gescheiden zijn in het Westen.

De Grieksche Schismatieke Kerk, van welke de Russisch-Grieksche Kerk afstamt, verbrak de gemeenschap met den Stoel van Rome in de negende eeuw.

Maar terwijl zij zich van de katholieke Kerk af-

scheidden, behielden al deze Oostersche sekten hunne oude Liturgieën, en deze gebruiken zij thans nog.

»Gedurende mijn verblijf te Rome bij gelegenheid der Algemeene Kerkvergadering,« schrijft Kardinaal Gibbons, »wijdde ik den meesten vrijen tijd aan een onderzoek naar de verschillende Liturgieën der Schismatieke Kerken van het Oosten. In alle vond ik gebeden voor de overledenen voorgeschreven, die bijna woordelijk met de gebeden van het Romeinsche Missaal overeenstemmen: »Gedenk, o Heer, uwe dienaren en dienaressen, die ons met het teeken des geloofs zijn voorgedaan, en den slaap des vredes slapen. Geef aan hen, bidden wij, o Heer, en aan allen die rusten, eene plaats van verkwikking, licht en vrede, door Christus onzen Heer.«

»Niet tevreden met het bestudeeren hunner boeken, vroeg ik na bij de Oostersche Patriarchen en Bisschoppen, die in gemeenschap staan met den Pauselijken Stoel, en tot den Armenischen, Chaldeeuschen, Koptischen, Maronitischen en Syrischen ritus behooren. Zij verzekerden mij allen, dat de Schismatieke Christenen in het Oosten, die zij van nabij kennen, zonder eenige uitzondering, gebeden en offeranden voor de overledenen hebben.«

Nu vraag ik, wanneer zouden deze Oostersche sekten de katholieke leer over het gebed voor de overledenen hebben kunnen overnemen? Zij konden het niet na de negende eeuw, want toen scheidde zich de Grieksche Kerk van ons af, en hield sinds dien tijd, behalve bij tusschenpoozen in de twaalfde en dertiende eeuw, geene gemeenschap meer met ons. Zij konden onze leer ook niet overnemen na de vierde en vijfde eeuw, want van toen af waren de Arianen, Nestorianen en Eutychianen van ons

afgescheiden. Daarom moeten zij, evenals wij, deze leer van de Apostelen hebben ontvangen. Als in verschillende landen wijn gedronken wordt, die denzelfden geur, en smaak, en kleur heeft, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand, dat die wijn van eene zelfde soort druiven gemaakt is. Zoo moeten wij eveneens besluiten, dat de verkwikkende en troostende leer, die ons toestaat voor de overledenen te bidden, uit denzelfden Apostolischen boom der kennis ontsproten is, die geplant werd door onzen Verlosser.

5. Ik heb reeds met een enkel woord gesproken over het gebruik der oude Joodsche Synagoge om voor de zielen der afgestorvenen te bidden. Misschien is het u niet bekend, dat de Joden tot nog toe dit vrome gebruik in hunne Liturgie opvolgen. Toch is het zoo.

Bij al hunne omzwervingen en wederwaardigheden, hoe ook over den geheelen aardbol uiteengedreven en verstrooid als schapen zonder herder, hebben de kinderen Israëls nooit of nimmer den heiligen plicht, om voor hunne overledene broeders te bidden, vergeten of verwaarloosd.

Om hierover volkomene zekerheid te hebben, ondervroeg ik een mijner kennissen onder hen, die mij bereidwillig een Joodsch gebedenboek toezond. De titel er van was: *Godsdienstig Handboek voor Israëlieten ten gebruike bij ziekte, overlijden en op de begraafplaatsen. Hebreeuwsch en Nederduitsch bewerkt door G. I. Polak en M. L. van Ameringen. Met kerkelijke goedkeuring. Amsterdam bij J. L. Joachimsthal.* Ik schrijf daar het volgende gebed uit over, dat voor de zielerust eens overledenen op den verjaardag des overlijdens wordt uitgesproken:

»Almachtige God der zielen! Zie, ik ben heden... herwaarts gekomen, ten einde voor de rust des overledenen te bidden, wiens ziel ter plaatse is heengevaren, daar waar zij buiten ieders bereik is, behalve het Uwe! Verberg haar toch in de schaduw uwer vleugelen, bij al die vromen, welke hier begraven en in den bundel der eeuwiglevenden vereenigd zijn. Verzadig haar toch met den overvloed der eeuwigdurende, zalige genietingen; verlustig haar in den hof Eden met den glans Uwer majesteit; laat haar daar de verschijning des Almachtigen aanschouwen, te midden der heiligen en reinen, wier licht als de helderheid des onbewolkten hemels schijnt. Laat haar in het verblijf des vredes en der rust veilig wonen, om in het licht des levens eeuwig te stralen. Verhef haren hoorn met eere, met de volmaakt reine zielen, die aan de trede van Uwen Troon zitten. Geef haar geleide te midden van hen die voor U staan; verschaf haar overvloed van wellust, die voor de vromen der wereld is bewaard. Openbaar haar het licht van Uwen wellust, kroon haar met eer en luister, om den berg des Eeuwigen, Uwen heiligen zetel te beklimmen. Daar zult gij hare schoonheid begeeren, wanneer zij zich aanbeddend nederwerpt voor den glans uwer majesteit. Laat haar een sierlijke kroon en een koninklijke diadeem in Uwe hand zijn; laat Uwe welwillendheid haar erfdeel zijn, wanneer hare deugd voor U komt, tot dat zij, naar haar lot, op het einde der dagen, weder opstaat. Amen!«

Om nu nog eens op te sommen: wij vinden het gebruik om voor de overledenen te bidden bekrachtigd, zoowel door de oude, als door de tegenwoordige

Joodsche Synagoge. Wij vinden het eeuw aan eeuw geleerd door de Kerkvaders. Wij vinden het opgenomen in alle oude Liturgieën van het Oosten en het Westen. Wij vinden het nadrukkelijk beleden door de tegenwoordige Russische Kerk, en door de ontelbare schare van Schismatieke Christenen, die in het Oosten verspreid zijn. Wij vinden het met bijzondere voorliefde in beoefening gebracht door meer dan tweemaal honderd millioen Katholieken.

Vriendelijke lezer, zou het, op zijn zachtst uitgedrukt, niet onbezonnen en vermetel zijn uwe eigene meening te willen doordrijven, waar zooveel wetenschap, heiligheid en gezag de weegschaal naar de andere zijde doet doorslaan? Zou het geene boosheid zijn met gesloten lippen te staan, terwijl de geheele Christelijke wereld haar *De profundis* voor de gestorven broeders opzendt? Zou het niet koud en hardvochtig van u zijn, niet te willen bidden voor uwe overledene vrienden, alleen om een vooroordeel, dat geen grond heeft, noch in de H. Schrift, noch in de overlevering, noch in de uitspraken van uw gezond verstand?

Als uw broeder u vaarwel zegt en den wijden Oceaan oversteekt, zegt uw geloof en uw gevoel, dat gij in zijne afwezigheid voor hem bidden moet. En als uw broeder de enge zee des doods overvaart om aan te landen op de kusten der eeuwigheid, zoudt gij dan niet voor hem behoeven te bidden? Als hij den Oceaan bezeilt, is zijne ziel, die nog aan het lichaam gekluisterd is, van u verwijderd; en als hij de zee des doods is overgetogen, is zijne ziel, verlost uit het lichaam, eveneens verre van u. Welk verschil maakt dit ten opzichte van uw plicht om voor hem te bidden? Want wat is de dood?

Niets anders dan de scheiding van lichaam en ziel. Het lichaam sterft, maar de ziel blijft leven; zij behoudt na den dood hare gedachte, haar geheugen en hare liefde als te voren. En strekt zich aan de andere zijde van het graf Gods almacht en barmhartigheid niet even goed over die ziel uit, als aan deze zijde? Wie kan grenzen stellen aan Gods heerschappij, en Hem toeroepen: »Tot hiertoe zult gij gaan en niet verder?« Twee duizend jaren na Abraham's dood sprak onze Heer: »Ik *ben* de God van Abraham, en de God van Isaïc, en de God van Jacob. Hij *is* niet een God der dooden, maar der levenden.« (1)

Indien het u te baat komt, als gij voor uwen broeder bidt, terwijl hij nog omwandelt in het lichaam, zoudt gij dan tevergeefs voor hem bidden, als de kluisters van het lichaam verbroken liggen? Want toen hij nog leefde, hebt gij niet voor zijn lichaam, maar voor zijne ziel gebeden.

Indien nu uwen broeder bij den dood nog kleine onvolmaaktheden aankleven, eene zonde van ongeduld, bij voorbeeld, of een enkel ijdel woord, kan hij dan, met deze smetten op de ziel, den hemel binnengaan? Neen; Gods heiligheid verbiedt het, want »niets wat besmet is zal de heilige stad binnengaan.« (2) Wilt gij hem dan, voor deze kleine overtredingen, naar de eeuwige pijnen verwijzen met ontuchtigen en moordenaars? Neen; Gods barmhartigheid verbiedt dit eveneens. Daarom zeg ik, dat uw eigen gezond verstand een tusschenstaat vordert, eene plaats van boeting, waarin de ziel gezuiverd wordt,

(1) Marc. XII. 26, 27.

(2) Openb. XXI. 27.

voordat zij in het gezelschap van God en zijne Heiligen wordt toegelaten.

God »zal een ieder vergelden naar zijne werken,« (1) — aan de zuiveren en onbesmetten zal Hij eeuwige gelukzaligheid geven; aan de vervloekten, eeuwige straf; aan de zielen, die met kleine fouten bevlekt zijn, een tijdelijke plaats van zuivering.

Ik heb een brave dochter gekend, die met teedere zorg bij het ziekbed van haar innig geliefden vader de wacht hield. Menigen bangen dag en slapeloozen nacht bracht zij door aan zijne sponde. Zij laafde zijne smachtende lippen, zij koelde het koortsig voorhoofd af, zij richtte het moede hoofd op, als het afzonk in het kussen. Elk vleugje van beterschap flikkerde als een zonnestraal in haar hart, elke verergering der kwaal wierp eene donkere schaduw op haar gelaat. De vader stierf, en zij volgde het lijk naar het kerkhof. Maar toen zij stond bij het graf, verbrak zij de kluisters, die een wreed vooroordeel, want zij was niet Katholiek, haar om het hart had gesmeed; en, zich verheffend boven de dwaling van haar geloof, riep zij uit: *O God, wees zijne arme ziel genadig.* Dat was de stem der natuur en van den godsdienst.

O, verre zij van ons de hartelooze dwaling, die eene eeuwige scheiding maakt tusschen levenden en dooden. Hoe troostvol is voor den Katholiek de gedachte, dat zijne gebeden niet in strijd, maar in overeenstemming zijn met de leer zijner Kerk, als hij bidt voor zijne overleden vrienden; en dat hij met Augustinus niet alleen mag waken aan de sponde van zijne stervende moeder, maar ook na den dood,

(1) Matth. XVI. 27.

evenals deze, den kinderlijken plicht mag blijven volbrengen, door voor hare ziel te bidden. Hoe verblijdend is de overtuiging, dat een gouden keten van gebeden ons vereenigt met hen, die »in den Heere ontsliepen,« en dat wij met hen kunnen spreken, en voor hen kunnen bidden.

Ja, deze gedachte ontrooft den dood zijne verschrikking en maakt de scheiding van vrienden overkomelijk. En indien uw ontslapen vriend uwe gebeden niet meer noodig heeft, zoo zijn zij niet verloren; maar gelijk de zon het water opslorpt, en dit weer als vruchtbaren regen over uwe velden uitgiet, zal de Zon der gerechtigheid uwe gebeden inzamelen, en ze als een stroom van genaden op uw hoofd neerzenden: »Werp uw brood op de voorbijvlietende wateren: want langen tijd daarna zult gij het vinden.« (1)

(1) Pred. XI. 1.

HOOFDSTUK XVII.

BURGERLIJKE VRIJHEID EN VRIJHEID VAN GODSDIENST.

Tot een goed begrip van hetgeen in dit hoofdstuk bedoeld wordt, dien ik eerst met een enkel woord eenige nadere verklaringen te doen voorafgaan, en wel vooreerst, hoe de Kerk staat tegenover de wereld.

Aan de Kerk is door God den geheelen schat der geopenbaarde waarheid toevertrouwd. Zij heeft de opdracht ontvangen om de leer van Christus aan de geheele wereld te verkondigen, en het Godsrijk op aarde te bestendigen tot het einde der dagen. Zoo kwam zij in de eerste eeuw te staan tegenover de Joodsche en vooral tegenover de heidensche wereld. Bekeerd door prediking en voorbeeld traden de heidenen toe tot de Kerk; door het Doopsel werden zij gestempeld tot kinderen van God, en ingeschreven als burgers in het Godsrijk. Maar niet alle kinderen waren gehoorzame kinderen, niet alle burgers bleven trouw aan het gezag, dat over hen gesteld was. Er kwam oproer, er kwamen burgeroor-

logen, er kwam verzet tegen het gezag, en het gevolg was dat somtijds geheele volken zich van de Kerk losscheurden. Waar de Kerk het in hare macht had, handhaafde zij haar gezag met alle middelen, die haar ten dienste stonden, prediking, vermaning, geestelijke en lichamelijke straf, overeenkomstig den plicht, die haar door Christus was opgelegd. Somtijds echter was, vooral door het ingrijpen van wereldlijke machten, al haar strijd te vergeefs, en er werd door verloop van tijd een toestand geboren, dat òn de moederlijke zorg voor hare trouw gebleven kinderen, òn het zielenheil van hare weerspannige zonen haar dwongen van verderen strijd af te zien. Want waren het eerst eigene kinderen, die hun moeder gekend en hare moederlijke zorg zelven ondervonden hadden — die hun hand nu tegen haar ophieven, waren in den loop der tijden vreemdelingen geworden, die nooit van hunne moeder gehoord hadden, hoewel deze nog steeds met mededoogen hun lot betreurde en met verlangen naar hun terugkeer uitzag. De houding der Kerk in de eerst en laatst gemelde periode is een geheel andere dan in de tweede; hier staat zij tegenover weerspannige kinderen, moedwillig dwalenden, ketters en schismatieken in den eigenlijken zin van het woord, terwijl zij daar te doen heeft met ongelooovigen en te goeder trouw dwalenden buiten haren schoot. Over deze laatsten wordt in dit hoofdstuk gehandeld, terwijl hare houding tegenover de ketterij in het volgende hoofdstuk, over geloofsvervolgingen, behandeld wordt.

Vervolgens, wanneer er spraak is van vrijheid van godsdienst, dan wordt daarmee niet bedoeld, dat de mensch vrij is om den godsdienst te om-

helzen, dien hij verkiest. Heeft God eenmaal uitgesproken op welke wijze Hij wil gediend worden, en is deze uitdrukkelijke wil genoegzaam aan den mensch bekend gemaakt, dan is deze zedelijk verplicht zich hieraan te onderwerpen. Heeft de afkondiging van Gods raadsbesluit iemand niet genoegzaam bereikt, dan geeft en het licht zijner rede en dat gedeelte der goddelijke openbaring, dat God hem deed toekomen, het richtsnoer aan, volgens welke hij zijn geweten heeft te richten. Dit geweten schrijft hem de wet voor bij zijn godsvereering, en geen macht ter wereld is bevoegd, hem met geweld te dwingen tegen de inspraak van dit geweten te handelen.

Vrijheid van godsdienst bezit dus iemand, als hij het vrije recht heeft om, overeenkomstig de inspraken van zijn geweten, God te dienen, en dien godsdienst te belijden, die het best met zijne plichten jegens God overeenstemt. Iedere handeling, die op deze vrijheid van geweten inbreuk maakt, wordt terecht godsdienstige onverdraagzaamheid genoemd. Vrijheid van godsdienst is een recht, dat ieder mensch toekomt, omdat het de noodzakelijke voorwaarde is om de verplichting, die God hem ontegenzeggelijk heeft opgelegd, te kunnen vervullen.

Burgerlijke vrijheid bezit iemand, als hij vrij is van den willekeur van anderen, en door onpartijdige wetten, die voor het algemeen welzijn gemaakt zijn, geregeerd wordt. Zoolang hij met zijne medeburgers de wetten des lands naleeft, is alle ongeoorloofde dwang, die hem in de uitoefening zijner rechten als burger verhindert, eene inbreuk op zijne burgerlijke vrijheid.

Ik zet nu de volgende stelling op, die ik door feiten uit de geschiedenis zal trachten duidelijk te

maken, dat de katholieke Kerk altijd eene ijverige voorvechtster is geweest van burgerlijke vrijheid en vrijheid van godsdienst; en dat de leden dezer Kerk, die ooit deze geheiligde rechten van den mensch mochten geschonden hebben, niet alleen bij haar geene goedkeuring hebben gevonden, maar ook tegen haar uitdrukkelijk bevel hunne macht zijn te buiten gegaan.

Hare leer is, dat de mensch, die *met vrijen wil* de genade verloor, ook *met vrijen wil* tot de genade moet terugkeeren. Altijd gold de hoofdregel, door Pausen en Bisschoppen vooropgesteld, dat noch vorsten, noch missionarissen ooit ongeoorloofden dwang mochten uitoefenen, om ongeloovigen voor het geloof in Jesus Christus te winnen.

De H. Augustinus en zijne gezellen, die door Paus Gregorius I voor de bekeering van Engeland waren uitgezonden, hadden het geluk Koning Ethelbert en velen zijner onderdanen te doopen, en in het ware geloof op te nemen. In zijn eersten ijver wilde de koning doordrijven, dat al zijne onderdanen onmiddellijk zijn voorbeeld zouden volgen; maar de geloofspredikers brachten hem onder het oog, dat hij zich zorgvuldig van elken dwang bij de bekeering van zijn volk moest onthouden, daar het Christelijk geloof slechts vrijwillig mocht omhelsd worden.

Van den H. Eligius leest men, dat hij, toen Dagobert na eene overwinning op de Saksen duizenden van hen als gevangenen naar Frankrijk bracht, velen vrijkocht, en hun de vrijheid gaf om naar hun vaderland weer te keeren, of hen, *indien zij het Christendom wilden aannemen*, liefderijk behandelde. (1)

(1) H. J. Rooyaards. *Gesch. der invoering en vestiging van het Christ. in Nederl.* bl. 110.

Paus Nicolaas I waarschuwde eveneens Michaël, den koning der Bulgaren, voor elk geweld en dwang bij het bekeeren der afgodendienaars.

De vierde Kerkvergadering van Toledo, een Concilie, dat groot gezag heeft in de Kerk, beval dat niemand gedwongen mocht worden, om tegen zijn wil tot het Christendom over te gaan. En men mag zich hier wel herinneren, dat bij dit Concilie alle Bisschoppen van Spanje tegenwoordig waren, en dat het was samengekomen in een land, waar de Kerk te dien tijde eene onbegrensde macht bezat, en welks bewoners steeds als de dweepzuchtigsten en onverdraagzaamsten van geheel Europa worden voorgesteld.

Misschien is er nooit iemand geweest, die in edeler trekken het ware beeld zijner eeuw uitdrukte, dan de H. Bernardus, de beroemde Abt van Clairvaux. Hij was de verpersoonlijking van den geest der Middeleeuwen. Zijn leven is de sleutel tot de kennis, hoever de verdraagzaamheid ging in zijne dagen. Toen hij vernomen had, dat een dweepziek prediker het volk tot gewelddadigheden tegen de Joden, als de vijanden van het Christendom, ophitste, verhief hij tegen hem al zijne welsprekendheid, en ontrukte de ongelukkige vervolgden aan het doodelijk gevaar dat hen dreigde.

Laat ik mij nog tot een enkel voorbeeld bepalen, door u den schoonen brief voor te leggen, die Fénelon, de Aartsbisschop van Cambray, aan den zoon van Koning Jacobus II van Engeland toezond. Deze brief drukt niet alleen zijne eigene gevoelens uit, maar zet ook de voorschriften der Kerk uiteen, waarvan hij een der luisterrijkste sieraden was. »Vóór alles,« schrijft hij, »dwing nooit uwe onder-

danen om van godsdienst te veranderen. Geen menschelijke macht kan de ontoegankelijke schuilhoeken van den vrijen wil in 's menschen hart bereiken. Nooit kan geweld den mensch overtuigen: het maakt slechts huichelaars. Sta aan allen burgerlijke vrijheid toe, niet alsof gij alles als onverschillig goedkeurt, maar zoo, dat gij geduldig toelaat, wat de Almachtige God toelaat, en slechts door zachte overtuiging de menschen tracht te bekeeren.»

Het is waar, de katholieke Kerk spaart geene moeite, en ziet tegen geene offers op, om de geheele wereld tot de waarheid van haar geloof te brengen. Handelde zij anders, dan was zij ontrouw aan hare roeping. Maar iedere onrechtmatige poging om tot haar doel te geraken wijst zij met alle beslistheid af.

Het zal waarschijnlijk niet onbekend zijn, dat, voornamelijk in onze overzeesche Bezittingen, de meisjesscholen, die door katholieke Zusters bestuurd worden, zeer gezocht zijn, en vele Protestanten hunne kinderen daarheen zenden. Gij zult ook wel gehoord hebben, dat deze kinderen hunne leermeesteressen zulke teedere liefde toedragen, en zoo getroffen worden door de innige godsvrucht, die het geheele schoolleven doorademt, dat zij dikwijls verzoeken om in den godsdienst te worden opgenomen, die zooveel vroomheid kweekt, en zoo zuivere en offerende deugd voortbrengt. Misbruiken de Zusters ooit hun invloed om bekeerlingen aan te werven? Nooit. Zoo angstvallig zijn zij voor de gewetensvrijheid der kinderen bezorgd, dat zij, zonder toestemming van ouders en voogden, haar zelfs niet tot het godsdienstonderwijs toelaten.

In éénen zin slechts is de Kerk onverdraagzaam; zij dult niet dat dwaling en waarheid op gelijke

lijn gesteld worden, en zij geeft niet toe, dat iemand in geweten vrijheid heeft om de waarheid van zich af te stooten, als hij eenmaal van die waarheid overtuigd is.

Eene der meest gangbare opwerpingen tegen onze stelling, en die vooral in den tijd van verkiezingen een geliefkoosd punt van behandeling uitmaakt, is de volgende: de Katholieken hebben goed praten over gewetensvrijheid, omdat zij in de minderheid zijn. Krijgen zij eenmaal de macht in handen, dan is het uit met de vrijheid, want hun geloof leert hun, dat zij geene andere leer mogen dulden dan de Katholieke. Het is dus voor ons zaak te zorgen, dat zij nooit in de meerderheid komen.

Deze geheele redeneering berust op een misverstand, omdat men de katholieke leer niet volkomen begrijpt. Ik wil het antwoord hierop niet zelve geven, opdat het den schijn niet hebbe, dat ik mijn persoonlijk gevoelen op den voorgrond stel. Ik zal Becanus laten spreken, de groote godgeleerde, die op het laatst der zestiende eeuw twee en twintig jaren lang aan de Hoogeschole van Würzburg, Mainz en Weenen de katholieke Theologie onderwees, toen de strijd tusschen Katholieken en Protestanten het heftigst was. Hij zegt, dat een vorst vrijheid van godsdienst mag toestaan, om grooter onheil voor den Staat of de gemeenschap te voorkomen. Hij mag zich zelfs verbinden door een contract, waardoor hij deze vrijheid aan zijne onderdanen waarborgt; en is eenmaal zulk een contract aangegaan, dan moet het stiptelijk, in alle punten worden nagekomen, evenals iedere andere eerlijke en wettige verbintenis. (1) Dit is volgens Becanus en alle

(1) Becanus de Virtutibus Theologicis, c. 16, quæst. 4, n. 2.

katholieke godgeleerden de zuivere katholieke leer over dit onderwerp. Indien dus de Katholieken de meerderheid zouden verkrijgen in een Staat, waar, krachtens de wet, aan allen vrijheid van godsdienst is toegestaan, dan zou hun geloof zelve hen verplichten, om dit recht hunner medeburgers te eerbiedigen. Welk gevaar zou er dan dreigen, als de Katholieken hier ooit de meerderheid verkregen? Zulk een dwaze vrees moest in een eerlijk gemoed niet opkomen.

Het zou hier de plaats zijn, om nu het helle licht der geschiedenis op de leer onzer tegenstanders te werpen. Ik zou de uitspraken der Hervormers zelve kunnen aanhalen; ik zou land voor land in Europa kunnen nagaan, en met de stukken in de hand nawijzen, hoe »verdraagzaamheid« altijd en overal een ijdel woord in hun mond geweest is; ik zou in ons Vaderland, »het klassieke land der vrijheid,« de jammerklachten onzer vaders kunnen opvangen, waarvan de Leidsche hoogleraar Fruin gewaagt, (1) en die hem de bekentenis afdwingen: »Zij hadden recht met bitteren spot te vragen, of dat de gewetensvrijheid was, waarvoor Nederland immers de wapenen had opgevat.« Doch waartoe zou dit dienen? Ik geef alleen een korte uiteenzetting van de katholieke leer. Wie de kerkelijke Geschiedenis beoefent, stemt in met den protestantschen geschiedschrijver K. A. Menzel, (2) die het eene leugenachtige voorstelling noemt, dat het Protestantisme van oudsher door verdraagzaamheid zijn tegenstanders zou beschaamd hebben; wie er een vreemdeling in is, heeft voldoende voorlichting,

(1) Tien jaren uit den tachtigjarigen oorlog, bl. 287. v. v.

(2) N. Gesch. der Deutschen. VI. bl. 69.

zoo hij de juiste leer der katholieke Kerk over dit punt kent.

De Kerk eerbiedigt niet alleen de godsdienstvrijheid, zij verdedigt ook de *burgerlijke* rechten en vrijheden van het volk tegen de aanmatigingen der wereldlijke vorsten. Een der meest gangbare dwalingen van onzen tijd is, dat de Kerk zich in vroeger dagen met de vorsten verbonden had, om het volk te onderdrukken. Dit is vuige laster, die zelfs door eene oppervlakkige kennis der kerkelijke Geschiedenis weerlegd wordt.

Waarheid is, dat de hardnekkigste vijanden der Kerk de vorsten dezer wereld waren, de zoogenaamde Christelijke vorsten niet uitgesloten.

De strijd tusschen Kerk en Staat is nooit beslecht, omdat de Kerk het zich altijd tot plicht gerekend heeft, tegen de dwingelandij en den willekeur der vorsten hare stem te verheffen. Het was een zegen van Gods Voorzienigheid, dat er op aarde eene geestelijke Macht bestond, die zich verhief tegen de dwingelandij der koningen als een muur van graniet, waarop geschreven stond: »Tot hiertoe zult gij komen en niet verder voortgaan! en hier zult gij breken uwe zwellende golven;" (1) eene Macht, die tot hen zeggen kon wat Joannes sprak tot Herodes: »Het is u niet geoorloofd;" (2) eene Macht, die met den vinger hen aanwees, al werd haar ook het zwaard op de borst gezet, en die spreken dorst als Nathan tegen David: »Gij zijt die man." (3) Zij leerde de vorsten, dat het volk niet slecht plichten, maar ook rechten heeft; en dat, zoo de onderdanen

(1) Job. XXXVIII. 11.

(2) Matth. XIV. 4.

(3) 2 Sam. XII. 7.

aan den Keizer moeten geven, wat des Keizers is, ook de Keizer aan God moet geven wat Godes is.

Ja; de Kerk, wier goddelijke roeping het is, de zielen tot God te leiden, heeft tevens altijd de rechten des volks verdedigd.

De H. Ambrosius, Aartsbisschop van Milaan, geeft ons een treffend voorbeeld van het rusteloos streven der Kerk, om de belangen van het volk tegen den moedwil der machtigen te beschermen.

Eenige inwoners van Thessalonica hadden hun wettigen vorst, Keizer Theodosius, grootelijks beleedigd. Hunne schuld was inderdaad zeer zwaar; maar de Keizer bestrafte hen zoo mateloos wreed, dat deze handelwijze een onuitwischbare smet op zijn overigens voortreffelijk karakter heeft geworpen. Onder voorgeven, dat er wedrennen zouden gehouden worden, was eene groote menigte volks bijengelokt; op een gegeven teeken werden zij door soldaten overvallen, die een afgrijselijk bloedbad onder hen aanrichtten, en mannen, vrouwen en kinderen zonder onderscheid vermoordden. Het aantal slachtoffers bedroeg ongeveer zeven duizend. Eenigen tijd later verscheen de Keizer voor de kathedraal van Milaan; maar de onverschrokken Kerkvorst verweet hem, dat zijne handen nog dropen van het bloed zijner onderdanen, en verbood hem den toegang tot de kerk, zoolang hij niet alles gedaan had wat in zijne macht stond, om de jammerende bewoners van Thessalonica te verzoenen.

Men ergert zich wel eens aan den kerkelijken ban, die somtijds over groote misdadigers wordt uitgesproken. Hier hebt gij een voorbeeld van deze straf. Wie zal zeggen, dat zij te streng was? Het was

een heilzame straf, de eenige, die vorsten tot hun plicht kon brengen.

Ten allen tijde is de Kerk door de vorsten dezer wereld vervolgd, juist omdat zij zich steeds verzette tegen hunne dwingelandij, die de heilige rechten des volks met voeten trad. In elke eeuw kunnen wij met den Psalmist zeggen: »Aangerukt zijn de koningen der aarde, en samengerot zijn de vorsten tegen den Heer en tegen zijnen Gezalfde." (1) De heerlijkste en roerendste bladzijden der Kerkgeschiedenis zijn die, waarin het lijden staat opgeteekend, dat Pausen en Bisschoppen van de wereldlijke vorsten moesten verduren, ter wille van geweten en recht.

Neem, bij voorbeeld, in de vijfde eeuw, den H. Joannes Chrysostomus, den grooten Patriarch van Constantinopel, die door het volk op de handen werd gedragen. Hij had den moed, om evenals Joannes de Dooper zijn welsprekende stem te verheffen tegen de wellustige uitspattingen van het hof, en voornamelijk tegen Keizerin Eudoxia, die als een andere Jezabel regeerde. Hij werd van zijn zetel gebannen, op de onwaardigste wijze door soldaten mishandeld, en stierf in ballingschap van uitputting en gebrek.

Getuige Paus Gregorius VII, de onverschrokken Hildebrand, die in zijn geheelen hooge priesterlijken loopbaan geen oogenblik van rust gekend heeft in zijn strijd met den Duitschen Keizer, Hendrik IV. Met alle kracht, die in hem was, streefde Gregorius er naar, om de misbruiken uit te roeien, die in Frankrijk en Duitschland de Kerk waren binnengeslopen. De Duitsche Keizer matigde zich in die dagen het

(1) Ps. II.

recht aan, om in zijn rijk de Bisschoppen niet alleen te verheergewaden, maar ook te benoemen. Gewoonlijk werd de heilige bediening aan onwaardige gunstelingen toevertrouwd, somtijds zelfs aan den meestbiedenden verkocht, gelijk dat nu nog in de Schismatieke-Grieksche Kerk van Turkije gebeurt.

Zulke Bisschoppen toonden hun koninklijken wel-doener maar al te dikwijls hunne dankbaarheid door zijne hartstochten te vleien, en hem in alles te wille te zijn. De Paus slaagde er ten deele in het kwaad uit te roeien, maar dit kostte hem het leven. De Keizer nam Rome in, verjoeg den Paus van zijn zetel, en Gregorius stierf met de woorden op de lippen; »Ik heb de gerechtigheid bemind en de boosheid gehaat, daarom sterf ik in ballingschap."

Om dezelfde reden werd Thomas à Becket, Aartsbisschop van Canterbury, aan den voet van het altaar vermoord door de huurlingen van Koning Hendrik II van Engeland.

En wat heeft Pius VII in het begin dezer eeuw van Napoleon I moeten verduren. Napoleon droomde van een ontzaglijk Rijk, dat zich over geheel Europa uitstreckte, waarvan hij alleen de Keizer, zijne broeders en vrienden de koningen zijn zouden; hij zelf, de Zon van Frankrijk, de anderen, de planeten, zich wentelend om zijn troon. Napoleon richt een tweevoudig verzoek tot den grijzen Opperherder: 1°. dat hij het huwelijk van zijn broeder Jérôme met Miss Patterson van Baltimore ontbinden zou. Als reden daarvoor gaf hij aan, dat Miss Patterson Protestant was; doch de reden was, dat hij voor zijn broeder eene bruid van koninklijken bloede verlangde, in de plaats der Amerikaansche, die slechts van burgerlijke afkomst was. 2° Dat hij zijne havens sluiten

zou voor Engeland, waarmede Napoleon toen in oorlog was, en zich met den Keizer tegen zijne vijanden verbinden zou. De Paus wees beide verzoeken af. Hij liet den Keizer weten, dat de Kerk alle huwelijken, die voor haar werden aangegaan, geldig verklaarde, al mocht ook eene der partijen niet katholiek zijn; en dat hij, als Vader der geheele Christenheid, zijne havens niet voor eene Christelijke natie sluiten kon. Om dit antwoord werd de Paus gevangen genomen en in ballingschap gezonden, waarin hij jarenlang zuchtte.

Ga met uwe gedachten vijf en twintig jaren terug, en zie hoe geweldig, in onzen eigen tijd, de strijd tusschen de Kerk en de dwingelanden van Europa gestreden werd. Bijna in alle landen werd het schouwspel van Joannes en Herodes vertoond, waarvan Jerusalem eertijds het tooneel was. Het was de strijd van het ruwe geweld tegen de heilige wetten van vrijheid en geweten.

In Rusland werd de Bisschop van Plock levenslang naar Siberië verbannen. Zijn eenige misdaad bestond hierin, dat hij Keizer Alexander niet als Hoofd der geheele Kerk wilde erkennen.

In Italië werden godgewijde mannen en vrouwen uit hunne woonplaatsen verdreven; hunne kloosters en boekerijen werden staatseigendom verklaard — boekerijen, die, door vrome en geleerde mannen bijeengezameld, sinds eeuwen de vraagbaak waren voor alle takken van wetenschap. De eenige schuld dezer kloosterlingen was, dat zij zich niet tegen ruw geweld konden verzetten.

Aan de andere zijde der Alpen, in Frankrijk, werd de Aartsbisschop van Parijs en zijne priesters door het veelhoofdig monster der Commune ver-

moord, alleen omdat zij de vertegenwoordigers waren van wet en orde.

In de zoogenaamde vrije Republiek van Zwitserland werd Bisschop Mermillod uit Genève verbannen, zonder dat men hem als burger of Kerkvorst, het geringste kon ten laste leggen. Vrome priesters werden door de regeering van hunne parochiale rechten beroofd, en afvallige priesters in hunne plaats aangesteld. De herder was geslagen en de wolven vielen op de kudde aan.

Ga naar Duitschland; wat zaagt gij daar? Een Kanselier, door Frankrijks nederlaag overmoedig geworden. Het was hem niet genoeg, dat hij zijn Meester de Duitsche Keizerskroon zag dragen, hij wilde hem ook eene Pauselijke driekroon op het hoofd plaatsen. Evenals Aman, de Kanselier van Koning Assuerus, vond Bismarck geen genot in de gedachte, dat hij de tweede van het Rijk was, zoolang Mardocheüs, dat is de katholieke Kerk, weigerde voor hem neer te knielen en hem te aanbidden.

Herhaaldelijk sloeg hij den eerbiedwaardigen Aartsbisschop van Gnesen-Posen en andere Duitsche Bisschoppen in geldboete, hij liet hun huisraad verkoopen en sloot hen eindelijk maanden lang in de gevangenis op. De H. Joannes Chrysostomus bemerkt zeer schoon, dat het een heerlijk schouwspel zou geweest zijn, den H. Paulus te zien opnemen in den derden hemel, maar nog heerlijker hem te zien zitten in den kerker te Rome. Op gelijke wijze mogen wij zeggen, dat Aartsbisschop Ledochowsky van Posen een glorierijke verschijning was, toen hij op het Vatikaansch Concilie neerzat te midden der Kerkvorsten, maar glorierijker nog toen hij eenzaam zat vastgekluiserd in de Pruisische gevangenis!

De trouw der Duitsche geestelijkheid was boven verdenking. De Bisschoppen werden gevangen gezet, omdat zij voor hunne rechten opkwamen om leerlingen voor de heilige bediening op te leiden, priesters te wijden en aan te stellen, zonder den Staat te raadplegen. De gewone burgerlijke rechten, die elke vereeniging bij de samenleving bezit, werden hun geweigerd. Toen zij daarom als één man opstonden, om protest aan te teekenen tegen de Meiwetten, die hun geweten aan banden legden, streden zij niet slechts voor hunne eigene vrijheid, maar kwamen zij op voor het beginsel, dat vrijheid van godsdienst en vrijheid van geweten toekomt aan iedereen.

De Kerk zou een vijandin zijn van vrijheid! Is dan niet juist door de Kerk de vrijheid in de wereld gekomen? Voordat de Kerk bestond, waren er geene vrije volken. De ware vrijheid heeft andere beginselen noodig, dan de menschelijke rede, aan zich zelve overgelaten, kan uitvinden. De Kerk leerde aan de vorsten, dat het hun plicht was, het volk te eerbiedigen en te beschermen; zij ontwikkelde bij het volk het gevoel van recht, om menschwaardig en rechtvaardig geregeerd te worden; zij strooide in de harten der menschen het zaad van rechten en vrijheden, lang voordat deze in plechtig bezworen oorkonden werden neergeschreven. *De Kerk*, zegt Guyzot, *is voor geheel Europa de leerschool der vrijheid geweest.*

Maar niet eensklaps kon zich de vrijheid in al haar goddelijken luister ontplooien; langzaam schoot zij op, als een zaadkorrel aan de aarde toevertrouwd, maar daardoor juist droeg zij het kenteeken van goddelijke afkomst, van goddelijke bescherming.

»Het Christendom,« zegt Ozanam, »meet de eeuwen, die zij aan den arbeid zet, naar den duur, dien zij hen belooft. Men zag niet op drie honderd jaren, als er eene kathedraal moest gebouwd worden; de arbeiders stroomden aan, om in den pas omwoelden grond de eerste grondslagen te leggen, overtuigd, dat nieuwe geslachten hen zouden opvolgen om hun werk voort te zetten, totdat eindelijk de laatste steigerpaal valt, en de spits zegevierend ten hemel inschiet. Het gebouw der Christelijke wereldorde vorderde nog meer tijd. Maar het machtige beginsel, dat den arbeid bestuurde, kende het ongeduld niet van de hartstochten dezer wereld. De hartstochten hebben recht om ongeduldig te zijn; zij willen genieten; zij gaan voorbij, en hebben geene hoop, dat anderen hun werk zullen voortzetten. De beginselen alleen zijn geduldig, omdat zij eeuwig zijn.« (1)

(1) De Christelijke beschaving bij de Franken. Hoofdst. VIII.

HOOFDSTUK XVIII.

GELOOFSVERVOLGINGEN.

DE SPAANSCH E INQUISITIE. — DE ST. BARTHOLOMEUSNACHT OF PARIJSCH E BLOEDBRUILOFT.

I.

Heeft de Spaansche Inquisitie zich niet aan ontzettende wreedheden schuldig gemaakt tegenover ketters en Joden? Ik ben geen verdediger der Spaansche Inquisitie, en ben evenmin van zins om de gruweldaden, waarin deze rechtbank verliep, in bescherming te nemen of te vergoelijken. Van ganser harte verwerp en verafschuw ik elke onrechtmatige daad van geweld en vervolging, waaraan de Spaansche Inquisitie schuldig bevonden is. En zoo ik mijne stem verhef tegen alles wat naar geloofsdwang zweemt, openbaar ik niet slechts mijn eigen gevoelen, maar ben ik de tolk van iederen katholieken priester en leek in den lande.

Onze katholieke voorouders hebben, driehonderd jaren lang, zooveel voor het geloof moeten lijden,

dat zij als aanklagers tegen ons zouden oprijzen, indien wij als pleitbezorgers voor geloofsvervolging wilden optreden. Den aard onzer vadersen zouden wij verloochenen, indien wij de hand dorsten uitsteken naar het kostbare pand der vrijheid, dat hun dierbaarder was dan het leven.

En zoo ik met afschuw spreek over de wreedheden der Inquisitie, herhaal ik eenvoudig wat de Kerk mij geleerd heeft. Moord en vervolging komt in den catechismus der katholieke Kerk niet voor. Zoo hevig is haar afkeer voor bloedvergieten, dat zij nooit iemand, die vrijwillig, door raad of daad bloed heeft vergoten, tot de bediening van haar altaar toelaat. De Kerk is inderdaad onverdraagzaam tegenover dwaling; maar de wapenen, die zij daartegen op de eerste plaats gebruikt, worden door den H. Paulus aangewezen, als hij aan Timotheus schrijft: »Predik het woord, dring aan, tijdig, ontijdig; overtuig, vermaan, bestraf in alle langmoedigheid en leering.« (1)

Maar, zult gij zeggen, waren dan de aanleggers en begunstigers dezer Inquisitie geene kinderen der Kerk, en werd de naam der Kerk niet dikwijls tot dekmantel harer wreedheden gekozen? Ik geef het toe; maar nu vraag ik u: Is het oorbaar en recht de Kerk verantwoordelijk te stellen voor de daden harer weerspannige kinderen? Gij beschouwt toch vrijheid ook niet als een ijdel woord, omdat vele misdaden in haar naam geschieden; evenmin als gij den vader aansprakelijk stelt voor de zonden zijner ongehoorzame kinderen.

Men moet wel in het oog houden, dat de Span-

jaarden niet het eenige volk waren, die hunne medeburgers om het geloof vervolgden. Indien wij de geschiedenis van andere volken kalm en bedaard bestudeeren, koelt onze vijandige gezindheid tegen Spanje aanmerkelijk af, en houden wij heel wat verontwaardiging voor hare naburen over. Geen onpartijdig beoefenaar der geschiedenis zal ontkennen, dat de leiders der Hervorming geweld gebruikten tegen andersdenkenden, zoodra zij de macht in handen hadden. Ik zeg dit niet om beschuldiging tegenover beschuldiging te stellen, ook niet om de gruwelen van het Spaansche hof in bescherming te nemen; want de eene misdaad rechtvaardigt de andere niet. Ik wil alleen zeggen, »dat zij die in glazen huizen wonen niet met steenen moeten werpen,« en dat het niet eerlijk is Spanje als den zondebok, die alleen den vloekbaren last der onverdraagzaamheid op zijne schouders torst, aan te fluiten.

Men moet niet vergeten dat Johannes Calvijn den Spaanschen geneesheer Michael Servet om ketterij levend liet verbranden; dat hij in zijne brieven deze daad niet alleen erkende, maar ook verdedigde, en dat hij in Genève eene Inquisitie instelde, om met onverbiddelijke gestrengheid de Christenen te bestraffen, die niet met zijne meeningen instemden.

Eveneens moet men zich wel herinneren, dat Luther de meest onbarmhartige vervolging der Joden predikte. Volgens zijn verdediger Seckendorf, zou hij niet rusten, voordat al hunne synagogen verwoest, hunne huizen omvergehaald, hunne gebedenboeken, tot zelfs de Boeken van het Oude Testament, hun ontnomen waren. Hunne rabbijnen zouden geen onderricht meer mogen geven, en in harden slaven dienst hun brood moeten eten.

Men dient zich ook te herinneren dat Hendrik VIII en zijne opvolgers, eeuwen lang, duizenden hunner onderdanen met geldboeten, kerker en dood bestraft hebben, omdat deze de geestelijke oppermacht van den wereldlijken vorst niet wilden erkennen. Die schandelijke Inquisitie duurde bijna driehonderd jaren, en de onmenschelijke gestrengheid harer bepalingen vindt in de Spaansche Inquisitie nauwelijks haars gelijke. Prescott, de groote Amerikaanse geschiedschrijver, erkent dat de regeering van koningin Elisabeth »geen haar minder despotisch en ternauwernood minder bloedig« was dan de regeering van Isabella. (1) De Engelsche protestant William Cobbett, gaat nog verder. Hij verzekert dat Elisabeth *in een jaar* meer menschen heeft laten ter dood brengen, dan de Spaansche Inquisitie *gedurende al den tijd van haar bestaan*. Onder Cromwell moest de geestelijkheid van Ierland op straffe des doods het land verlaten, en waren de studenten in de godgeleerdheid genoodzaakt aan buitenlandsche scholen hunne studiën voort te zetten. De priester, die het waagde in zijn vaderland terug te keeren, werd met den dood gestraft. Dezelfde straf onderging hij, die een priester huisvestte; en die zijne schuilplaats wist, en die niet aan de dienaren der Inquisitie bekend maakte, hem werden beide ooren afgesneden.

Niet slechts in ons land, maar ook in Engeland, Schotland en Ierland, houden de Protestanten, thans nog, hunne godsdienstige bijeenkomsten in de kerken, die door de offervaardigheid onzer katholieke voorouders werden opgericht, maar die hun met geweld zijn ontnomen.

(1) **History of Ferdinand and Isabella.** Deel III. bl. 202.

Houd hierbij wel in het oog, dat al die vervolgingen uitgingen van de *stichters* en *hoofden* der protestantsche Kerken, en op hun uitdrukkelijk bevel geschiedden.

En in weerwil van de zoo opgevijzelde verdraagzaamheid onzer dagen, kan men niet ontkennen, dat er ook thans nog een geest van inquisitie omwaart, die zich wel niet uit in lichamelijk geweld, maar diepe, snerpemde wonden in het hart slaat. Hoevele personen ontmoeten wij in onze priesterlijke bediening, die door familie en vrienden zijn uitgestooten, die door hunne ouders werden verloochend, uit het huis verdreven en ontferd, omdat zij, door zelve te onderzoeken, — en dit is nog wel de grondleer van het geheele Protestantisme — hunne dwaling hadden leeren inzien, en gehoorzamend aan de inspraken van het geweten, tot de katholieke Kerk waren toegetreden! Is dit niet de wreedste foltering, die een edel gemoed lijden kan?

O! er bestaat eene opsluiting, die eenzamer is dan de ontoegankelijkste kerker; de opsluiting onzer dierbaarste gedachten in het eigen hart, zonder een bloedverwant te bezitten, aan wiens hart men ze kan uitstorten.

Er is een zwaard, dat scherper is dan dat van den beul; de giftige tong van smaad en laster. Er is eene ballingschap, die ondragelijker is dan een balling'slands te zijn; de verbanning uit het ouderhuis, en uit het hart van hen, die wij liefhebben.

Heb ik nu recht om de leden der verschillende protestantsche genootschappen aansprakelijk te stellen voor al die vervolgingen, die ik heb opgenoemd, en die voor het meerendeel op bevel van hunne stichters en leiders geschiedden? De hemel beware mij! Want

ik weet heel goed, dat deze daden van geweld geen deel uitmaken van de belijdenis der protestantsche Kerken. Van jongs af heb ik vriendschappelijk met hen verkeerd, en ik ben er van overtuigd, dat zij iedere geweldpleging op hunne medeburgers om gewetenswille, met verontwaardiging zouden afwijzen. Met recht zouden zij mij zeggen, dat de vervolgingen van vroegere eeuwen eerder aan den ongelukkigen maatschappelijken toestand, waarin onze voorouders verkeerden, dan aan de leer en de beginselen van hun godsdienst moeten worden toegeschreven.

Om diezelfde redenen nu, en om redenen die nog veel meer afdoende zijn, moeten de Protestanten de wreedheden der Spaansche Inquisitie niet op rekening der Katholieke Kerk stellen. Want de vervolgingen, die ik straks aanhaalde, werden voor het meerendeel door de stichters en leiders der protestantsche Kerken gedreven; terwijl de wreedheden der Spaansche rechtbank door leeken en ondergeschikte geestelijken gepleegd werden, buiten weten, of tegen het verzet in, van de Bisschoppen van Rome.

Voordat wij de Spaansche Inquisitie aan een onderzoek onderwerpen, moeten wij de houding, die de Kerk tegenover dwaling en ketterij aanneemt, duidelijk verklaren.

De Kerk heeft van haren goddelijken Meester den geheelen schat van geopenbaarde waarheid ontvangen, om dien onvervalscht aan de wereld uit te deelen. Zij heeft daardoor een recht verkregen en een plicht: een recht, om de waarheid aan de wereld te verkondigen; een plicht, om, met alle haar ten dienste staande middelen, die waarheid ongeschonden te bewaren en voor vervalsching te behoeden.

Wat heeft zij dus te doen, wanneer ergens eene

dwaling opduikt? Zij moet voor de waarheid opkomen; zij moet onderrichten, vermanen, desnoods hare weerspannige kinderen bestraffen en buiten hare gemeenschap sluiten; zij moet het gevaar der besmetting van de rechtgeloofigen afwenden. Zóó heeft het Christus geleerd, zóó hebben het de Apostelen van de eerste tijden af in beoefening gebracht. Haar gedragslijn wordt door den H. Paulus geteekend, als hij aan Timotheus schrijft: »Predik het woord, dring aan, tijdig, ontijdig, overtuig, vermaan, bestraf in alle langmoedigheid en leering.« (1) Aan deze roeping is de Kerk altijd trouw gebleven, zonder ooit een haarbreed van den voorgeschreven weg af te wijken.

Maar het duurde niet lang of de Kerk kreeg een bondgenoot, die haar in den strijd voor de waarheid met machtigen arm ter zijde stond, nl. de Christelijke Staat. Toen de volken tot de Kerk waren toegetreden, stonden de vorsten niet meer onverschillig tegenover de Openbaring. Na de bekeering van Keizer Constantijn beschouwden zij het als hun plicht, aan den strijd voor de waarheid deel te nemen. En dat niet zonder reden. Zij waren door God aangeesteld om de bezittingen hunner onderdanen te beschermen; met de grootste zorg moesten zij dus het kostbaarste pand hunner onderdanen, de goddelijke Openbaring, beschutten. Zij waren plaatsbekleeders van God, aan wien alleen zij het gezag om te regeeren ontleenden, en als zoodanig moesten zij de misdaad van gekwetste majesteit bestraffen; maar ketterij, in den vollen zin van het woord, randde Gods majesteit aan, en verdiende veel grootere straf.

(1) II Tim. IV. 2.

Van nu af aan vindt dan ook ketterij eene plaats onder de misdaden, die door de wet werden gestraft, en zoolang de godsdienstige eenheid van een land bewaard blijft, behoudt zij die plaats; eerst als deze eenheid wordt opgeheven, verdwijnt zij als misdaad uit de burgerlijke wetgeving.

De straffen op ketterij bepaald verschilden naar gelang deze meer openbaar optrad, of tegen de zedelijkheid en het algemeen welzijn indruischte, verschilden ook naar gelang de wetten van een bepaald land, of een bepaalden tijd, strenger of gematigder waren. Zij bestonden gewoonlijk in verlies van burgerrecht, kerkerstraf, verbeurdverklaring van bezittingen, lichamelijke tuchtiging, verbanning, in zeer zeldzame gevallen zelfs in den vuurdood. Het waren de gewone straffen, die in het Wetboek van Strafrecht in dien tijd voorkwamen, en die wij geheel in het licht van dien tijd moeten beschouwen. Dank echter den beschavenden invloed van het Christendom, zijn wij ontgroeid aan de toenmalige harte-looze ruwheid van zeden, waarvan wij ons thans zonder innig mededoogen bijna geen voorstelling meer kunnen maken.

In de 13de eeuw kwam in het optreden van den Christelijken Staat tegen de ketterij eene groote verandering. De Katharen en Albigenen verkondigden eene leer, die de openbare veiligheid tot een hersenschim maakte; niets was hun heilig, geen huwelijk, geen familie, geen eigendom; het geheele christelijke Europa werd door hen met een bloedigen ondergang bedreigd. Nu waren de vorsten genoodzaakt, met veel grootere gestrengheid zich tegen de ketters te weer te stellen; zij traden nu niet slechts op als beschermers der Kerk, maar tevens als be-

waarders van de godsdienstige eenheid des lands, en als verdedigers van eigen veiligheid.

Men heeft goed praten van onmenselijke kettervervolgingen; als men de geschiedenis van sommige ketterijen leest, kan men niet anders dan hulde brengen aan het krachtige optreden van katholieke vorsten, die juist door hunne strenge maatregelen de Christelijke beschaving gered hebben. Denk slechts aan de beschrijving, die de H. Augustinus van de Donatisten geeft. Gewapend met slingers en groote knuppels, waaraan zij spottend den naam van Israël gaven, togen zij dreigend rond, hun groot reeds werd meer gevreesd dan het gebrul van een leeuw. Dien zij in handen kregen wierpen zij in het vuur of in den eersten den besten afgrond, nadat zij hem eerst — en dat was hun meest geliefkoosde heldendaad — kalk en azijn in de uitgestoken oogen hadden gegoten. Is het onrechtvaardig, vraagt Augustinus, tegen zulke schenners van alle veiligheid den sterken arm des Keizers in te roepen? Zoo ging het ook in den tijd der Albigenen; de onverbiddelijke gestrengheid der Christelijke vorsten werd gebiedend geëischt, wilden zij zelve niet, met geheel hun volk, ten prooi vallen aan dweepzieke moordenaars.

Welke houding nam nu de Kerk aan tegenover het optreden van den Christelijken Staat? De Kerk erkende het recht van den Staat om voor eigen veiligheid die maatregelen te nemen, welke noodzakelijk waren; zij erkende tevens het recht van den Staat om zich in dienst te stellen van de Kerk, om met haar voor het ongeschonden bewaren van Gods Woord zorg te dragen. Zij erkende bijgevolg, dat de Staat het recht had, ketterij, evengoed als

echtbreuk en doodslag, als eene misdaad te beschouwen, waarvoor men zich voor den wereldlijken rechter had te verantwoorden. Zij keurde de straffen goed, die voor het algemeen welzijn bepaald werden, evengoed de galg voor moordenaars, als den vuurdood voor die hardnekkige ketters, die de veiligheid van rustige burgers aanrandden. Doch dit laatste slechts als uiterste maatregel, wanneer geen ander middel hielp, en de ketterij werkelijk van dien aard was, dat het leven of het zieleheil van anderen bedreigd werd. Steeds volgde zij de les van den H. Augustinus: »Wij wenschen wel, dat men ketters bekeere, niet, dat men hen doode; wel trede men met gestrengheid tegen hen op, maar geve hun toch niet de volle straf die zij verdienen.« (1) Overal waar de Staat met de Kerk samengaat om te waken voor de zuiverheid des geloofs, wijst de BARMHARTIGHEID den weg; zoodra ook maar een enkelen stap van dezen weg wordt afgeweken, roept de Kerk onverbiddelijk: »Tot hiertoe! niet verder!«

Laten wij nu de Spaansche Inquisitie in het ware licht stellen. Vooreerst dan, is het getal der slachtoffers belachelijk overdreven, zooals ook de Protestantsche schrijvers van den tegenwoordigen tijd erkennen. Bijna alles, wat ten nadeele der Spaansche Inquisitie geschreven is, is ontleend aan het beruchte werk van Llorente: »*Oordeelkundige geschiedenis der Spaansche Inquisitie.*» Wie was Llorente? Hij was een gedegradeerd priester, die om misdaden en hoog verraad uit zijn betrekking van secretaris bij de Inquisitie ontslagen was. Eigenbelang en wraakzucht, daarbij aangespoord door

(1) Ep. 100 ad Donat.

Joseph Bonaparte, den nieuwen koning van Spanje, gaven hem zijne geschiedenis in de pen, en om zijn koninklijken meester te behagen, deed hij al wat hij kon om de Inquisitie zwart te maken. Zijn getuigenis moet daarom met de grootste omzichtigheid aanvaard worden. Om slechts één voorbeeld van zijne onbetrouwbaarheid te geven: hij beroept zich op het gezag van den Spaanschen geschiedschrijver Mariana, om te verhalen, dat Torquemada in één jaar, in de beide diocesen van Sevilla en Cadix, twee duizend personen liet verbranden. Als wij nu de, door hem bedoelde plaats bij Mariana openslaan, (1) vinden wij daar opgeteekend, dat er *in geheel Spanje tijdens het bestuur van Torquemada, hetwelk eene tijdruimte van vijftien jaren beslaat, tweeduizend personen werden ter dood gebracht.*

Voordat wij het wezen van dit gerechtshof onderzoeken, dienen wij er nog nadrukkelijk op te wijzen, dat de Spaansche Inquisitie niet eene zuiver kerkelijke, maar eene gemengde instelling was. Zij werd uitgedacht door Ferdinand den Katholieke en Isabella van Castilië, die den geheelen loop der rechtspleging wettelijk regelden, en de inquisiteurs aanstelden, met koninklijke volmacht toerustten en ontsloegen naar willekeur. Terechtstelling, beboeting, verbeurdverklaring geschiedde op gezag van den koning, en niet van de Kerk. (2)

Om den aard der Spaansche Inquisitie, en de redenen die Koning Ferdinand aanzetten deze rechtbank in te stellen, goed te begrijpen, moeten wij

(1) De Rebus Hisp. l. 24. c. 17. p. 138.

(2) Voor een onpartijdig verslag der Inquisitie wordt de lezer verwezen naar Apologie van het Christendom door W. Devivier, Tweede gedeelte, Hoofdst. IV. § II.

een blik werpen op den inwendigen toestand van Spanje tegen het einde der vijftiende eeuw. Na een strijd van acht eeuwen, was Spanje er in geslaagd de Mooren te overwinnen, en de nationale vlag in stad en land te ontplooien. Het Kruis had eindelijk gezegevierd over de Halvemaan, het Christendom over het Mahomedanisme. Het rijk kwam, onder het vereenigde bestuur van Ferdinand en Isabella, tot verademing.

Doch er bleven nog elementen van verdeeldheid in den lande. De bevolking bestond uit drie tegenstrijdige rassen — Spanjaarden, Mooren en Joden. De moeilijkheden die onze regeering ondervindt in het bestuur der overzeesche bezittingen, kan ons eenig denkbeeld geven van den reuzenarbeid van het Spaansche hof, om volken van verschillend ras en godsdienst, overwinnaars en overwonnenen, tot één volk samen te smelten.

De Joden en de Mooren hadden een afkeer van de Spaansche regeering, niet alleen op politieke maar ook op godsdienstige gronden. Men verdacht hen, en niet ten onrechte, dat zij gaarne hun eed van trouw jegens den koning van Spanje zouden breken, om den koning van Barbarije, den Grooten Turk, als hun vorst te huldigen.

In dezen staat van zaken werd de Spaansche Inquisitie ingesteld. Hare regeling ging, in den eigenaardigen vorm waarin zij in Spanje verschijnt, ontegenzeggelijk van koning Ferdinand uit, maar hij heeft die niet zonder den raad en de voorlichting van de geestelijkheid van zijn rijk bewerkt. Wel ligt het voor de hand om aan te nemen, dat hij hen met alle plannen, waartoe hij deze instelling wilde dienstbaar maken, evenmin heeft bekend gemaakt,

als hij het den Paus deed; anders was het onmogelijk geweest de edelste mannen van Spanje de benoeming tot inquisiteur te doen aannemen. »De zuiverheid der bedoelingen«, zegt Hergenröther, (1) »en de onbevleete levenswandel der Spaansche inquisiteurs worden zelfs door hunne bitterste vijanden erkend. H. Th. Buckle, die op dit punt zeker als een onverdacht getuige mag gelden, en Llorente, de geschiedschrijver en tegelijkertijd de grimmigste vijand der Inquisitie, moeten toegeven, dat de inquisiteurs eene onwrikbare rechtvaardigheid en eene onomkoopbare eerlijkheid aan den dag legden. Ook Towesend, een anglicaansch geestelijke, kan hen niet beschuldigen, maar verklaart integendeel, over de Inquisitie te Barcelona sprekend, dat *al de leden* van dat gerechtshof eerwaardige mannen waren, en dat de meesten hunner zelfs uitmunten door waarachtigen menschenmin.« (2)

Maar het is niet te loochenen, dat ook de Spaansche geestelijkheid eene Inquisitie wilde. De instelling eener Inquisitie was in dien tijd werkelijk *gebiedend noodzakelijk*, gelijk Fr. J. Rodrigo (3) zegt, »niet om de bestaande wetten tegen ketterij te kunnen toepassen, maar ook om voor den Staat de eenheid des geloofs, die de grondslag der staatkundige eenheid en der nationale grootheid was, in stand te houden.« Er bestond niet alleen gevaar voor de

(1) Kath. Kirche und Christl. Staat, blz 440.

(2) De jongste geschiedschrijver der Spaansche Inquisitie, een verbitterde tegenstander tevens, de Amerikaan Henry Charles Lea, getuigt zelfs van de inquisiteurs in het algemeen, dat zij mannen waren van groote wetenschap en beproefde deugd. *Histoire de l'Inquisition*. Paris 1900. Dl. I. blz. 264, 467.

(3) *Historia verdadera de la Inquisicion*. 3 voll. Madrid 1876—1877.

kroon, er was ook gevaar voor de Kerk. De Bisschoppen wilden de ketterij en dwaling tegengaan; de Koning wilde dit ook wel, maar zijn doel was hoofdzakelijk het welzijn en de bloei der koninklijke macht.

De instelling ging dus uit van een tweevoudig standpunt; van den eenen kant godsdienstijver, van den anderen kant koninklijk eigenbelang. Het doel was en bescherming van het katholiek geloof, en onverdeelde instandhouding van het rijksgebied. Men beschouwde de Joden en Mooren niet slechts als vijanden van het altaar, maar ook als vijanden van den troon. De Katholieken werden niet alleen om hun geloof beschermd, maar omdat zij koningsgezind waren. De gedoopte Mooren en Joden werden als ketters vervolgd, omdat hunne ketterij gepaard ging met opstand.

Men moet niet vergeten, zooals ik boven reeds zeide, dat in die dagen ketterij, vooral zoo ze openlijk ten toon werd gedragen, niet slechts als eene overtreding van kerkelijke geboden, maar ook als een vergrijp tegen den Staat beschouwd, en dienovereenkomstig gestraft werd. Deze opvatting was niet alleen in het katholieke Spanje gangbaar, maar gold ook in alle protestantsche landen. In Engeland, bij voorbeeld, zien wij Hendrik VIII en zijne opvolgers juist dezelfde maatregelen tegen de Katholieken van Groot-Brittannië bezigen, en de belijdenis van het katholieke geloof als een vergrijp tegen den Staat bestraffen, op dezelfde wijze als Muzelmannen en Israëlieten in Spanje vervolgd werden.

De Spaansche Inquisitie is dus eene gemengde instelling, eene kerkelijke zoowel als eene politieke; daarover zijn alle geschiedschrijvers, katholieke en

protestantsche, het eens. Zij verschillen alleen als de vraag komt: welke zijde van het eigenaardige karakter der Spaansche Inquisitie op den voorgrond treedt, de staatkundige of de kerkelijke. Voor het eerste gevoelen strijden o. a. bij de Protestanten: Ranke, Guizot, Menzel, bij de Katholieken: Hefele, Hergenröther, Gams; het tweede wordt meer voorgestaan door de jongeren: Rodrigo, Weisz, Pastor en anderen.

De eerste zeggen dat de Spaansche Inquisitie eerder eene koninklijke en politieke instelling was dan eene kerkelijke. De koning benoemde de Inquisiteurs, die zoowel uit de leeken als uit de geestelijken gekozen werden. Hij ontsloeg hen eveneens naar willekeur. Van den koning, en niet van den Paus, ontvingen zij hunne volmacht, en in de schatkist des konings en niet in die van den Paus, vloeiden de voordeelen, die boeten en verbeurdverklaringen afwierpen. In één woord, de macht der Inquisitie rustte van het begin tot het einde bij de kroon.

»Ten eerste,« zegt Ranke, »waren de Inquisiteurs koninklijke ambtenaren. De koning had het recht om hen aan te stellen en te ontslaan Evenals de andere colleges, waren ook de gerechtshoven der Inquisitie aan de koninklijke visitatie onderworpen. »Weet gij niet,« sprak de koning tot Ximenes, »dat deze rechtbank alleen aan den koning hare macht ontleent?«

»Ten tweede, alle voordeelen der verbeurdverklaringen kwamen ten bate van den koning. Op de schandelijkste wijzen werden de boeten opgedreven. Hoewel het den koning, volgens de *fueros*, of privilegiën, van Aragon niet vrijstond zich de bezittingen der veroordeelden toe te eigenen, achtte hij

zich door deze wet niet gebonden, zoodra de veroordeeling van de rechtbank der Inquisitie was uitgegaan.... De opbrengst dezer verbeurdverklaringen maakte een soort van vast inkomen der koninklijke schatkist uit. Van den beginne af hield men het er zelfs voor, dat de koningen. meer uit begeerte naar de opbrengst der boeten, dan om redenen van godsdienstigen aard, dit gerechtshof hadden opgericht en in stand hielden.«

»Ten derde, door de Inquisitie, en door de Inquisitie alleen, bereikte de staatsmacht haar toppunt, en werd alle ongewenschte inwerking buitengesloten. De vorst kreeg eene rechtsmacht in handen, waaraan zich geen Grande, geen Aartsbisschop mocht onttrekken. Toen Karel geen ander middel zag om de Bisschoppen te bestraffen, die aan den opstand der *Communidades* (of gemeenten, die voor hunne rechten en vrijheden streden) hadden deelgenomen, beval hij, dat zij door de rechtbank der Inquisitie moesten gevonnisd worden....«

»En om hare beteekenis, en om haar doel was zij een politieke instelling. *De Paus had er belang bij haar te dwarsboomen, en dit deed hij; maar de Koning had er belang bij dat zij bleef bestaan.*« (1)

De nieuweren komen met klem tegen deze voorstelling op. Volgens hunne meening is de Spaansche Inquisitie eene geestelijke instelling, met koninklijke wapenen toegerust. »De Spaansche Inquisitie«, zegt Pastor, (2) »staat vóór ons als eene gemengde instelling, met overwegend kerkelijk karakter. Hiervoor pleit ook de uitlevering aan den wereldlijken arm;

(1) Röm. Päpste I. bl. 242 v. v.

(2) Geschichte der Päpste II. 545.

want ware zij eene staatsinstelling geweest, eene koninklijke rechtbank, dan was deze uitlevering geheel overbodig.«

Voor deze stelling beroept hij zich op het bovengenoemde werk van Rodrigo, die in Deel I, bl. 276, als uitkomst van zijn historisch onderzoek neerschrijft: »De rechtbanken van het Heilig Officie waren Kerkelijke rechtbanken, zoowel ten opzichte van de zaken, die voor haar dienden, als van het gezag, waarmede zij bekleed waren. Evenwel, omdat haar rechters gedelegeerd werden door de Spaansche Kroon, kan men zeggen, dat deze rechtbanken een gemengd karakter hadden;« m. a. w. de Spaansche Inquisitie was een Kerkelijke rechtbank, maar door het Koninklijk gezag bekleed met bijzondere volmachten.

Van hetzelfde gevoelen is de geleerde Domini- caan Weisz, die aldus de Spaansche Inquisitie beoordeelt: »Velen hebben gemeend, in haar een zuivere staatsinstelling te moeten zien. Dit is even eenzijdig geoordeeld, als haar uitsluitend aan de Kerk toe te schrijven. Zij was ongetwijfeld in haren oorsprong een Kerkelijke instelling. Hoe weinig zij dit echter in haren lateren vorm bleef, blijkt reeds hieruit duidelijk, dat blootelijk het bericht, als zou Spanje haar ook in Milaan willen invoeren, de algemeene ontstemming der Bisschoppen, die ter Kerkvergadering van Trente bijeen waren, gaande maakte.... Wij zien daarom in de Spaansche Inquisitie de zuivere uitdrukking van eene staatsinrichting, waaraan wij niet dan met diepe droefheid en groot verdriet kunnen denken, een stuk regeeringsbeleid van een echte Staatskerk. Zij is naar onze meening uitgegroeid uit

het wezen van een staatskerkelijk plan, dat misschien niet slechter is dan het Gallicanisme, het Josephinisme en dergelijke, maar toch evenals deze wangroeilingen van het echte wezen der Kerk belangrijk verschilt.» (1)

Hoe dit echter ook zij, *allen* stemmen hierin overeen, dat de Spaansche Inquisitie uit geheel bijzondere omstandigheden is geboren; dat zij door de staatsmacht is ingevoerd en bevestigd; dat zij vooral de belangen van den Staat gediend heeft en dat hare vonnissen door den wereldlijken arm zijn voltrokken. Of men nu haar kerkelijk of staatkundig karakter op den voorgrond schuift, in beide gevallen is het *onbillijk* en *onrechtvaardig*, de werkelijke of vermeende zonden der Spaansche Inquisitie op rekening te stellen van de katholieke Kerk.

Want dat deze Inquisitie zich geheel onttrok aan de bevelen van den H. Stoel, en dat zelfs de Prelaten der Kerk onder hare rechtsmacht vielen, blijkt uit het volgende feit: Nadat het Concilie van Trente was samengekomen, werd de Aartsbisschop van Toledo, Bartholomeus Caranza, wegens aanklacht van ketterij gevangen genomen, en noch de tusschenkomst van den Paus, noch het protest der Kerkvergadering, vermochten hem uit den kerker te bevrijden.

Het is waar, dat Sixtus IV, bezwijkend voor den aandrang van Koningin Isabella, bij breve van 1 November 1478 verlof gaf tot instelling der Inquisitie, maar juist de geschiedenis dezer breve toont duidelijk op welk standpunt de Paus zich plaatste. In de Pauselijke goedkeuring waren verschillende voorwaarden gesteld, die ten doel hadden

(1) Apologie des Christentums. Dl. III bl. 842.

de Inquisitie langs de paden der strenge rechtvaardigheid te leiden, en boven alles aan de *Barmhartigheid* de eereplaats aan te wijzen; maar deze bepalingen werden, buiten voorkennis van den Paus, uit zijn schrijven uitgelicht. Toen nu de Joden, drie jaren later, zich over de gestrengheid der Inquisitie beklagden, richtte de Paus, den 29 Januari 1482, een breve aan de Inquisiteurs, waarin hij hen met afzetting bedreigde, met allen klem tegen hun onberaden ijver opkwam, en openlijk verklaarde, dat hij protest aantekende tegen de schandelijke handelwijze om zijn Pauselijk woord te verminken en te verkrachten. Aan Ferdinand en Isabella schreef hij, dat »barmhartigheid jegens de schuldigen aangenamer aan God zijn zou, dan de gestrengheid waarmede zij te werk gingen.«

Tegelijkertijd trachtte hij de gestrengheid der Inquisitie te verzachten, door den Aartsbisschop Manriquez van Sevilla tot rechter van appèl te benoemen, tot wien zich iedereen wenden kon; maar koning Ferdinand en keizer Karel traden dit appelleren in den weg, en verlangden dat men zich tot hun Minister van Justitie zou wenden. De Pauselijke vrijbrieven werden dikwijls onderschept, en de terechtstellingen zóó bespoedigd, dat het antwoord des Pausen te laat kwam; feitelijk verzette men zich meermalen tegen den uitdrukkelijken wil des Pausen.

Toen nam de Paus zelve hooger beroep aan, en moedigde de ongelukkige vervolgden aan, naar Rome te vluchten, waar zij onder zijn bestuur bescherming zouden vinden. In den tijd van twee jaren kwamen vierhonderd en vijftig vluchtelingen tot hem. Zond hij hen naar Spanje terug, of bestrafte hij hen zelf in zijn eigen rijksg gebied? Verre van daar; zij werden

in al hunne rechten hersteld. Hoe kan men nu zeggen, dat de Paus in Spanje de terechtstelling van die menschen aanmoedigde, die hij zelf, in zijne eigene stad beschermde, waar hij hen ongestraft had kunnen ombrengen?

Meer nog: wanneer de Paus de ongelukkige slachtoffers niet kon genaken, sprak hij menigmaal den banvloek uit over de Inquisiteurs, en beschermde hij de rechten der kinderen, zoo de bezittingen der ouders aan de kroon waren toegewezen, gelijk Llorente zelf bekennen moet. Kon hij op geene andere wijze aan de barmhartigheid den vrijen teugel vieren, dan gelastte hij de inquisiteurs om de aangeklaagden in het geheim van den kerkelijken ban vrij te spreken, om hen niet aan de burgerlijke straffen en aan schande prijs te geven.

Na moeitevollen strijd gelukte het hem te verhinderen, dat de Spaansche regeering hare Inquisitie ook naar Napels en Milaan, die toen aan Spanje behoorden, overbracht; zoo groot was zijn afgrijzen van hare wreedheden. (1)

In het kort: Ik heb trachten aan te toonen, dat de Kerk alle verantwoordelijkheid voor de gruweldaden der Spaansche Inquisitie afwijst, omdat in haar *Credo* voor verdrukking en vervolging geene plaats is; dat de wreedheden dezer Inquisitie schromelijk overdreven zijn; dat zij door de staatsmacht ingevoerd en bevestigd, vooral de belangen van den Staat gediend heeft; dat katholieke Prelaten, evengoed als Mooren en Joden, aan hare rechtsmacht onderworpen waren, en dat de Paus, van den be-

(1) Zie dit alles meer uitvoerig behandeld bij Hefele, *der Cardinal Ximenes*, bl. 296 en vv, waar tevens de bronnen worden aangehaald.

ginne aan, tegen haar verzet aanteekenend, alles deed, wat in zijne macht stond, om hare onbarmhartige en bloeddorstige handelwijze tegen te gaan.

En toch moet Rome alle verantwoordelijkheid voor de Spaansche Inquisitie dragen!

Geve God, dat onverdraagzaamheid en vervolging over ons land nimmer meer hare zwarte vleugelen uitstrekken. Moge de eenige koning, die rechtspreekt over onze harten, de Koning der koningen zijn; de eenige gevangenis voor ongeloof en wangeloof, de gevangenis van een vermorzeld en vernederd hart; de eenige reden om de waarheid te omhelzen, niet vrees voor de menschen, maar verlangen naar waarheid en liefde tot God.

II.

Wat is de waarheid over den St. Bartholomeusnacht?

Ik kan geen woorden vinden, die sterk genoeg mijn afschuw voor dit onmenselijke bloedbad uitdrukken. Het is waar, dat het getal der slachtoffers schromelijk overdreven is, doch dit is geene verschooning voor de misdaad zelve. Maar met allen nadruk moet ik getuigen, dat de Kerk aan deze slachting part noch deel had, en slechts met verontwaardiging van de ware toedracht der zaak heeft kennis genomen. Ziehier kortelijk de feiten:

1. Onder de regeering van Karel IX vormden de Hugenooten eene geweldige macht, die oproerig naar de godsdienstige en staatkundige heerschappij in het Katholieke Frankrijk streefde. Zij stonden onder leiding van den admiraal de Coligny. Aangehitst door zijne moeder, Catharina de Medicis, en

beducht voor den invloed van Coligny, dien hij als kroonpretendent beschouwde, gaf de Fransche koning toestemming dezen, met al zijne volgelingen, te vermoorden. Dat had plaats te Parijs, in den nacht van 23—24 Augustus, Feestdag van den Apostel Bartholomeus, in het jaar 1572, en in de overige steden van Frankrijk werd onmiddellijk het voorbeeld der hoofdstad gevolgd.

2. De godsdienst had met dezen moord niets te maken; Coligny en de Hugenooten werden niet vermoord om hun geloof, maar alleen om de politieke samenzwering, waarvan zij beticht werden. Indien koning Karel in de Hugenooten niets anders te laken had gevonden dan hun geloof, zou hij hen nooit bemoeilijkt hebben; want noch Karel, noch zijne moeder toonden ooit eenigen ijver voor de katholieke Kerk, of eenigen afkeer van het Protestantisme, zoolang dit de belangen der kroon niet tegenwerkte.

3. Aanstands nadat het bloedbad had plaats gehad, liet Karel door buitengewone gezanten aan de verschillende hoven van Europa berichten, dat de koning en de koninklijke familie ternauwernood aan de strikken eener verschrikkelijke samenzwering waren ontkomen, maar dat de samenzweerders gelukkig ontdekt, en zonder vorm van proces gedood waren. De gezanten moesten elke zinspeling op eene algemeene slachting zorgvuldig vermijden, en het gebeurde in de volgende bewoordingen overbrengen: »Door het ombrengen van eenige samenzweerders, mocht in dien gedenkwaardigen nacht de koning aan dreigend doodsgevaar, het Rijk aan de gruwelen van een bloedigen burgeroorlog ontsnappen.«

Paus Gregorius XIII, wien de gezant een gelijk-luidend bericht overbracht, liet een »Te Deum« zin-

gen, en gedenkpenningen vervaardigen, niet uit blijdschap over den moord, waarvan hij ten eenen male onkundig was, maar uit dankbaarheid jegens God, die den koning van Frankrijk uit dreigend doodsgevaar, en Frankrijk zelve uit eidelooze burger-twisten gered had.

Sismondi, een protestantsch geschiedschrijver verhaalt dat Karel's plannen opzettelijk voor den pauselijken nuntius te Parijs geheim waren gehouden; terwijl Ranke vermeldt, dat Karel en zijne moeder onverwachts Parijs verlieten, om eene samenkomst met 's Pausen gezant te ontloopen, die kort na den moord aankwam: hun schuldig geweten vreesde ongetwijfeld de bestraffing van Christus' plaatsbekleeder, wien de ware toedracht der zaak niet lang verborgen bleef.

4. Over de Bisschoppen en de geestelijkheid van Frankrijk behoeven wij geen woord te zeggen, daar, zoover ik weet, geen enkel schrijver, hoe vijandig hij ook tegenover de Kerk moge staan, hen ooit van medeplichtigheid aan dien schandelijken moord beschuldigd heeft.

In tegendeel, zij deden hun uiterste best om het bloedbad te stuiten, en beschermden het leven der vluchtelingen. Meer dan driehonderd Calvinisten ontkwamen te Lyon aan hunne moordenaars, doordat zij de wijk namen in het paleis van den Aartsbisschop. De Bisschoppen van Lisieux, Bordeaux, Toulouse en andere steden boden eveneens bescherming aan allen, die in hun huis eene schuilplaats zochten.

Zoo zien wij, dat de Kerk voor dit bloedbad niet verantwoordelijk mag worden gesteld, en met diepe droefheid van de ware toedracht der zaak heeft kennis genomen.

HOOFDSTUK XIX.

DE HEILIGE SACRAMENTEN.

Het Doopsel.

De genade Gods is de bovennatuurlijke gave en hulp, die God ons tot onze zaligheid geeft door de verdiensten van Jesus Christus. Zij wordt *bovennatuurlijk* genoemd, omdat wij haar niet door onze natuurlijke krachten kunnen verkrijgen, noch om onzen natuurlijken aanleg kunnen vorderen.

Zonder de genade Gods kunnen wij tot heiliging onzer zielen niets beginnen, voortzetten of voltooien. »Niet dat wij van ons zelven bekwaam zijn,« zegt de Apostel, »om iets te denken als uit ons zelven; maar onze bekwaamheid is uit God.« (1) »Want God is het, die in u werkt en het willen en het werken« (2) van alles wat tot onze zaligheid leidt. »Zonder Mij,« zegt onze Heer, »kunt gij niets doen.« (3) Maar zoo deze genade ons werkelijk eene hulp zijn zal,

(1) II Cor. III. 5.

(2) Phil. II. 13.

(3) Joan. XV. 5.

moeten wij met haar medewerken, ten minste haar geen weerstand bieden.

Wij verkrijgen de genade voornamelijk door het gebed en de Sacramenten.

Een Sacrament is een uitwendig teeken door Christus ingesteld, waardoor eene genade wordt aangeduid en medegedeeld. Tot het wezen van een Sacrament behooren drie dingen, nl. het zichtbare teeken, de onzichtbare genade, en de instelling door onzen Heer Jesus Christus.

Zoo heeft men in het Doopsel het uitwendig teeken, bestaande in de afwassching met water en het uitspreken der voorgeschreven woorden; de inwendige genade, waardoor de ziel geheiligd wordt: »Word gedoopt . . . en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen;« (1) en de instelling van Christus, die bevolen heeft: »Leert alle volken, en doopt hen in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.« (2)

Onze Verlosser heeft zeven Sacramenten ingesteld, namelijk: het Doopsel, het Vormsel, het H. Sacrament des Altaars, de Biecht, het H. Oliesel, het Priesterschap en het Huwelijk.

Volgens de leer der H. Schrift, werd de mensch in een staat van onschuld en heiligheid geschapen, en was hij bestemd, om, na een bepaald aantal jaren op aarde te hebben doorgebracht, zonder te sterven, tot de eeuwige aanschouwing van God in den hemel te worden toegelaten. (3) Doch door ongehoorzaamheid viel hij uit den verheven staat van gerechtigheid; zijne ziel werd bezoedeld met zonde; hij werd aan

(1) Hand. II. 38.

(2) Matth. XXVIII. 19.

(3) Zie Boek der Wijsheid II. 23.

dood en menigvuldig lijden naar lichaam en ziel onderworpen, en hij verloor zijne hemelsche erfenis.

Adam's overtreding sloot zich niet bij hem zelve af, maar ging, met den langen nasleep van verschrikkelijke gevolgen, op geheel zijne nakomeling-schap over. Dit wordt in ons *Erfzonde* genoemd, omdat wij Adam's zonde niet met de daad bedreven, doch bij de wijze van nalatenschap geërfd hebben. »Daarom,« zegt de H. Paulus, »gelijk door éenen mensch de zonde in deze wereld is ingekomen, en door de zonde de dood, en alzoo de dood op alle menschen is overgegaan, in wien alle gezondigd hebben.« (1) En op een andere plaats leert hij ons: »Wij waren van nature kinderen der gram-schap.« (2)

»Wie kan dengenen,« zegt Job, »die uit onrein zaad ontvangen is, rein maken?« of, gelijk de Chal-deeuwsche tekst en de Vertaling der Zeventigen luidt: »Wie zal rein zijn van een onreine? Immers niemand, al duurde zijn leven slechts één dag op aarde.« (3) Daar een kind van éenen dag geene zonde met de daad kan bedrijven, moet de zondige *onreinheid* in de erfzonde gezocht worden. »Zie,« zegt David, »in ongerechtigheden ben ik ontvangen, en in zonde ontving mij mijne moeder.« (4) De H. Schrift leert ons dat Jeremias en Joannes de Dooper reeds voor hunne geboorte geheiligd, of van zonden gereinigd werden, en in dat tijdperk waren zij zeker niet in staat om met de daad eene zonde te bedrij-ven. Zij werden dus gereinigd van erfzonde.

(1) Rom. V. 12.

(2) Ephes. II. 3.

(3) Job. XIV. 4.

(4) Ps. L. 7.

Uit deze plaatsen blijkt, dat wij allen de zonde onzer eerste ouders hebben overgeërfd, en dat wij als vijanden van God geboren worden. Eveneens is het duidelijk, dat deze teksten op elk lid van het menschelijk geslacht toepasselijk zijn, op het kind van één dag zoowel als op de volwassenen.

En inderdaad, indien de H. Schrift ons ook al niet voorlichtte, de gedachte aan Gods ontfermende liefde en een enkele blik op ons zelve zijn voldoende, om ons te doen vermoeden, dat onzer natuur eene diepe wonde geslagen is. Van waar anders al die ellenden en zwakheden van ons lichaam, die verblinding van ons verstand, die verkeerdheid van onzen wil, — altijd meer geneigd tot het kwade dan tot het goede, — die hevige worsteling der hartstochten, die immer strijd voeren in ons hart? Welk een helder licht werpt de katholieke leer op dien treurigen toestand. Daarom zegt Pascal terecht, dat de mensch, zooals hij nu is, zonder erfzonde een grooter geheim voor zich zelve zijn zou dan het geheim zelf.

De Heilige Maagd Maria echter is, volgens de leer der Kerk, om de verdiensten van Jesus Christus van alle vlek der erfzonde vrij bewaard, en bijgevolg is zij nooit, ook niet voor een enkel oogenblik, aan de heerschappij des duivels onderworpen geweest. Dit noemen wij de Onbevleete Ontvangenis.

Toen God het vonnis over Adam uitsprak, troostte Hij hem met de belofte van een Verlosser, die komen zou. »Vijandschap zal ik stellen,» sprak de Heer. »tusschen u en de vrouw en tusschen uw zaad en haar zaad; zij zal u den kop verpletteren.« (1)

(1) Genes. III. 15.

Jesus, het zaad van Maria, zou deze belofte vervullen, en den kop van de helsche slang verpletteren. En »toen de volheid des tijds gekomen is, heeft God zijnen Zoon uitgezonden, geworden uit eene vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij hen, die onder de wet waren, zoude vrijkoopen, opdat wij de aanneming tot zonen zouden verkrijgen.« (1)

Jesus Christus, onze Verlosser, kwam in de wereld om de smetten onzer zielen weg te wasschen, en om ons weer in de *riendschap* met God te herstellen, die door Adam's zonde verloren was. Hij is de tweede Adam, die kwam goedmaken wat door den eerste verdorven was. Aan Hem stond het de voorwaarden te bepalen, die onze verzoening met God zouden bewerken.

In zijn Evangelie geeft Hij ons nu te kennen, dat het Doopsel het eenige middel is, waardoor wij zijne Kerk, het tweede Eden, binnentreden. Wij moeten allen herboren worden, voordat wij het koninkrijk des hemels kunnen ingaan. Water is het aangewezen middel voor deze wedergeboorte, daar het de inwendige reiniging der ziel aanduidt; en de Heilige Geest, van wien alle geestelijk leven voortkomt, is er de Gever van.

De Kerk leert dat het Doopsel voor allen noodzakelijk is, voor kinderen zoowel als voor volwassenen, en hare leer steunt op de volgende gronden:

Onze Heer sprak tot Nicodemus: »Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: tenzij iemand wedergeboren worde uit water en den Heiligen Geest, kan hij in het Rijk Gods niet ingaan.« (2) Deze woorden om-

(1) Gal. IV. 4, 5.

(2) Joan. III. 5.

vatten de geheele menschheid zonder onderscheid, geen leeftijd, kunne of ras worden uitgezonderd.

Hoewel de Handelingen der Apostelen en de Brieven van den H. Paulus, om hunne beknoptheid, ons geen volkomen overzicht van den alomvattenden arbeid der Apostelen aanbieden, zinspelen zij toch duidelijk op den kinderdoop, die door de Apostelen bediend werd. Wij lezen daar, bijvoorbeeld, dat Lydia »met haar huisgezin gedoopt werd« (1) door Paulus; en dat de gevangenebewaarder »gedoopt werd hij en geheel zijn huis.« (2) Dezelfde Apostel doopte eveneens »het huis van Stephanus.« (3) Hoewel hier niet uitdrukkelijk van kinderen melding wordt gemaakt, ligt het toch voor de hand om dit te veronderstellen. Doch indien er eenige twijfel mocht bestaan, of de Apostelen het Doopsel ook aan kinderen hebben toegediend, zoo verdwijnt deze volkomen als wij de geschriften der eerste Kerkvaders nalezen, die, als onmiddellijke opvolgers der Apostelen, het best met hunne leer en gebruiken bekend waren.

De H. Irenaeus, een leerling van Polycarpus, die zelf weder een leerling was van den Evangelist Joannes, zegt: »Christus kwam allen redden; allen, zeg ik, die door Hem in God wedergeboren (gedoopt) worden, kindekens, en kleinen, en jongelieden, en volwassenen, en ouderen.« (4)

Origenes, die eenige jaren later leefde, schrijft: »De Kerk ontving van de Apostelen de erfleer dat ook de kleinen moeten gedoopt worden.« (5)

(1) Hand. XVI. 15.

(2) Hand. XVI. 33.

(3) I Cor. I. 16.

(4) Adv. Haeres. II. 22.

(5) In Ep. ad Rom. VI.

De oude Kerk van Africa geeft eene heerlijke getuigenis van den kinderdoop. De H. Cyprianus hield in het jaar 253 met zes en zestig suffragaan-Bisschoppen eene kerkvergadering in de metropoli-taankerk van Carthago. Tijdens de zitting kwam een brief in van den Bisschop Fidus, waarin aan de Vaders de vraag gesteld werd, of de kinderen vóór den achtsten dag na hunne geboorte moesten gedoopt worden of dat men, overeenkomstig het Joodsche gebruik der besnijdenis, tot den achtsten dag wachten moest. Eenstemmig gaven de vergaderde Bisschoppen het volgende antwoord: »Wij oordeelen allen, dat aan geen menschelijk wezen Gods genade en barmhartigheid bij de geboorte mag onthouden worden. Want indien zelfs de grootste zondaars niet van het Doopsel en de genade geweerd worden, hoeveel minder mag dan het pasgeboren kind geweerd worden dat nog geene zondige daad heeft bedreven, maar slechts, naar den vleesche uit Adam geboren, door die geboorte de smet der oude doodschuld beloopt heeft.” (1) De Africaansche Kerkvergadering getuigt hier twee voornamen feiten: de algemeene besmetting van het menschelijk geslacht, die van Adam's overtreding is uitgegaan, en de algemeene noodzakelijkheid van het Doopsel voor allen, zonder onderscheid van leeftijd.

Bij deze uitspraak wil ik twee bemerkingen maken: 1. Fidus vroeg niet of de kinderdoop noodzakelijk was, want dat nam hij zelf reeds aan; hij vroeg slechts of ook bij het Doopsel de bepaling der Joodsche besnijdeniswet gold, dat het namelijk op den achtsten dag moest worden toegediend.

(1) Ep. ad Fidum.

2. De uitspraak der verzamelde Bisschoppen vertegenwoordigde het geloof van vele duizenden priesters en verscheidene millioenen Katholieken.

De H. Augustinus maakt bij de bespreking van dit besluit terecht de bemerking, dat Cyprianus en zijn ambtgenooten geene nieuwe beslissing namen, doch slechts getuigenis aflegden van het geloof der Kerk. En eenstemmig is dit getuigenis van de tijden der Apostelen af tot op onze dagen.

Is het nu niet bevreemdend en onverantwoordelijk tevens, als er in de zestiende eeuw een paar mannen opstaan, die tegen dat eenstemmig koor der geheele Christenheid stamelend hun mond openen, om een gebruik, dat altijd en overal als heilig en noodzakelijk beschouwd is, af te keuren? Doch het is niet moeilijk te onderscheiden aan welke zijde de waarheid ligt; want wat zou er van eene Kerk worden, die, zoolang als zij bestaat, de levensvraag van hare leer heeft misverstaan?

De erfzonde is algemeen, zooals de Apostel Paulus leert. Elk kind komt met de smet der erfzonde ter wereld. En daar nu niets wat besmet is het koninkrijk des hemels kan binnengaan, (1) is het Doopsel, hetwelk de erfzonde afwascht, even noodzakelijk voor het kind als voor den volwassene om het hemelrijk te verkrijgen.

Ik zeide dat de Wedergeboorte voor allen noodzakelijk is. Doch nu moet men wel bemerken, dat, indien iemand oprecht bedroefd is over zijne zonden, en God van ganscher harte bemint, en het verlangen heeft om alle verordineeringen Gods, ook die van het Doopsel, na te komen, maar niet in de gelegenheid is dit Doopsel

(1) Openb. XXI. 27.

te ontvangen, of niet genoegzaam met de noodzakelijkheid er van bekend is, dat God in dit geval zijn goeden wil voor de daad aanneemt. Zou zoo iemand in deze gesteltenis sterven, dan wordt hij zalig door *het Doopsel van begeerte*. Of indien een ongedoopte voor Christus zijn leven geeft, dan ontvangt hij nog meer; hij wordt niet alleen zalig, maar hij draagt ook de martelkroon. *Hij wordt gedoopt in zijn bloed*.

Maar is het niet wreed en onbarmhartig als men leert, dat de ongedoopte kindekens, die nog geene zonde konden bedrijven, buiten den hemel worden gesloten? Ik antwoord: Heeft God niet gezegd, dat het Doopsel voor allen noodzakelijk is? En is God niet de hoogste Wijsheid, Rechtvaardigheid en Barmhartigheid? Ik weet dus zeker, dat in Gods besluit niets wreeds of onrechtvaardigs zijn kan. Het gebied van het verstand eindigt daar, waar God heeft gesproken. Weten wij eenmaal dat Hij gesproken heeft, dan houdt het vragen op, en begint het terrein van geloof en gehoorzaamheid. In plaats van oneerbiediglijk bedenkingen te opperen tegen Gods raadsbesluiten, moeten wij veeleer met den Apostel uitroepen: »O diepte des rijkdoms der wijsheid en der wetenschap Gods! Hoe ondoordringelijk zijn zijne oordeelen, en hoe onnaspeurlijk zijne wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is zijn raadsman geweest?» (1)

Laten wij niet vergeten dat de hemel eene plaats is, waarop niemand een aangeboren recht heeft, of van nature aanspraak kan maken, en die ons slechts uit loutere goedheid door God beloofd is. Hij kan toelaten of buitensluiten die Hij verkiest, en kan,

zonder onrechtvaardig te zijn, zelve de voorwaarden stellen, zonder welke men zijn geschenk niet deelachtig wordt. God handelt niet onrechtvaardig, als Hij uw kind buiten den hemel sluit omdat het niet gedoopt is, want uw kind had er geen recht op om toegelaten te worden. Indien uw kind gedoopt wordt, ontvangt het van God eene bovennatuurlijke weldaad, waarvoor gij Hem nooit genoeg kunt bedanken.

Het is hier de plaats om in het kort weer te geven, wat de Kerk over het lot der kinderen leert, die ongedoopt sterven. Hoewel de Kerk, steunend op Gods Woord, verklaart, dat de ongedoopte kinderen niet in den hemel kunnen komen, zoo moet men hieruit niet besluiten, dat zij hun bijgevolg tot de straffen der hel veroordeelt. Niemand wordt tot de eeuwige pijnen verwezen, tenzij hij door persoonlijke zonden Gods wraak verdiend heeft.

Het eenige wat de Kerk over dit punt leert is, dat zulke kinderen niet tot de aanschouwing en het bezit van God, waarin voornamelijk de zaligheid des hemels bestaat, worden toegelaten.

Tusschen de onbegrijpelijke zegeningen des hemels en de folteringen der vervloekten is een onmetelijke afstand.

Allen nemen aan, dat het lot der ongedoopte kinderen beter is, dan dat zij niet bestonden. Wij mogen zelfs met den H. Thomas en andere uitstekende godgeleerden aannemen »dat de kleinen er niet alleen geene smart over gevoelen, dat zij van het aanschouwen van God verstoken zijn, maar zich zelfs verheugen in hunne rijke deelname aan de goedheid Gods en in hunne natuurlijke voorrechten. Want zijn zij al niet met God in de eeuwige heerlijkheid vereenigd, zij zijn toch met Hem verbonden door

het bezit van natuurlijke goederen, en kunnen dus, krachtens hunne natuurlijke kennis en liefde, zich in Hem verheugen."

Uit het bovengezegde kunt gij oordeelen, hoe onverantwoordelijk het gedrag is van ouders, die hunne kinderen niet zoo spoedig mogelijk laten doopen, en daardoor hunne eigene ziel en de zielen hunner onschuldige kinderen in gevaar stellen. Als een kind ziek is, spaart men geene onkosten om het in leven te behouden. Men roept den dokter, men geeft geneesmiddelen in; lange slapelooze nachten zit de moeder naast het bedje, en slaat angstig elke beweging gade; zij offert hare rust, hare gezondheid; zij zou gaarne haar eigen leven offeren, om haar kind te redden. En toch hoe dikwijls wordt zonder de minste wroeging het bovennatuurlijke leven van het kind in gevaar gesteld, door schuldig het Doopsel uit te stellen.

Doch indien zij reeds te berispen zijn, die den doop hunner kinderen opschorten, wat moet men dan denken van zoovelen, die den naam van Christenen dragen, en uit beginsel hunne kinderen niet laten doopen, voordat zij tot de jaren des onderscheids zijn gekomen? Wat moet men denken van hen, die hunne eigene meening hooger stellen dan de leer der H. Schrift en der Kerkvaders, en het algemeen gebruik der Kerk?

Men mag glimlachen over eene theologische stelling, hoe nieuwerwetsch en dwaas zij ook zijn moge, zoolang men voor geene gevaarlijke gevolgen heeft te vreezen. Maar als leven of dood op het spel staat, is het onverantwoordelijk met de waarheid den spot te drijven.

De houding, die Katholieken tegenover de gedrags-

lijn van eene groote menigte Protestanten aannemen, kan men het best vergelijken bij de handelwijze der ware en der valsche moeder, die beiden het kind opeischten voor den troon van Salomon. De koning zeide: Hakt het levende kind midden door en geeft ieder de helft. De valsche moeder sprak: Goed! dan zullen wij geen van beiden wat hebben! »Maar de vrouw van wien het levende kind was, zeide tot den koning (haar binnenste toch werd ontroerd om haar kind): Ik bid, Heer, geeft haar het levende kind en doodt het niet.« (1) Zoo spreekt ook de katholieke Kerk: Spaar het geestelijke leven van het kind, al moet het dan ook in uwe handen blijven. Trek hem het kleed der onschuld aan, al moet het dan ook door de hand van eene vreemdeling geschieden. Voed het aan uwe borst, al zijt gij ook zijne moeder niet. Beter is het dat hij leve zonder mij, dan dat hij sterve voor mijn aangezicht. Ik blijf toch zijne moeder, al kent hij mij ook niet.

O, mijn vriend, gij denkt dat het Doopsel niet noodzakelijk is voor de zaligheid van uw kind. De oude Kerk leert het tegendeel. Gij moet toegeven, dat gij het mis kunt hebben, en het gaat hier op leven en dood. Kies den veiligsten weg. Onthoud uw kind het voordeel van uw twijfel niet. Laat het doopen.

Het Doopsel zuivert den mensch *van de erfzonde* en tevens *van alle andere zonden*, die vóór het Doopsel bedreven zijn. De zuiverende kracht van het Doopsel werd reeds door den profeet Ezechiël voorspeld in de woorden: »Ik zal op u rein water sprengen en

(1) III Kon. III.

gij zult gereinigd worden van al uwe onreinheden.«(1)

Toen de Joden aan Petrus vroegen, wat zij doen moesten om zalig te worden, antwoordde de Apostel: »Doet boete, en een ieder uwer worde gedoopt in den naam van Jesus Christus, tot vergeving uwer zonden.« (2)

En Ananias sprak tot Saulus: »Sta op, en laat u doopen, en wasch uwe zonden af.« (3)

»Wij waren van nature kinderen der gramschap,«(4) zegt de H. Paulus, maar door de wedergeboorte in het Doopsel worden wij *Christenen en kinderen van God*. »Want allen zijt gij zonen Gods door het geloof in Christus Jesus. Want zoovelen gij in Christus zijt gedoopt, hebt gij Christus aangedaan.« (5) Wij worden opgenomen in de maagschap van Jesus Christus, waarvan het onuitwischbare merkteeken in onze ziel wordt ingedrukt. Wat Hij van nature is, worden wij bij genade, kinderen van God, en bijgevolg broeders van Christus. Ja, onze vereeniging met Christus is nog inniger. Wij worden ledematen van zijn mystiek lichaam, zijne Kerk, en onze ziel draagt zijne goddelijke beeltenis.

Het doopsel bekleedt ons met *het kleed der heiligmakende genade*, waardoor de inwendige mensch geheiligd en vernieuwd wordt, zoodat onze ziel eene waardige woonplaats wordt van den H. Geest. Nadat de Apostel in eene lange lijst de zonden der Heidenen heeft opgenoemd, zegt hij tot de Corinthiërs: »En dit waart gij sommigen, maar gij zijt afgewasschen,

(1) Ezech. XXXVI. 25.

(2) Hand. II. 38.

(3) Hand. XXII. 16.

(4) Ephes. II. 3.

(5) Gal. III. 26, 27.

maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den naam onzes Heeren Jesus Christus, en in den Geest onzes Gods.« (1)

Door het Doopsel worden wij eindelijk *erfgenamen des hemels*, en medeërfgenamen van Jesus Christus. »Want eertijds«, zegt de H. Paulus, »waren ook wij onwjs, ongehoorzaam, dwalende, dienende velerlei begeerlijkheden en lusten, in boosheid en nijd levende, afschuw-wekkend, hatende elkander. Toen echter de goedertierenheid en menschenliefde verschenen is van God onzen Zaligmaker, heeft Hij, niet uit werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar zijne barmhartigheid, ons zalig gemaakt door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes, dien Hij over ons rijkelijk heeft uitgestort door Jesus Christus onzen Zaligmaker: opdat wij, zijnde gerechtvaardigd door zijne genade, erfgenaam zouden worden naar de hoop des eeuwigen levens.« (2)

Hier zien wij duidelijk, dat de vergiffenis der zonde, de aanneming tot het kindschap Gods, de heiliging der ziel, en het onderpand van het eeuwige leven, aan het Doopsel worden toegeschreven; — niet in dien zin, dat het water, of de woorden van hem die doopt, eenige innerlijke kracht bezitten om de ziel te genezen, maar omdat Jesus Christus, wiens woord scheppende macht is, aan deze uitwendige handeling, de wonderbare kracht om zielen te genezen heeft willen verbinden, gelijk Hij aan het bad van Bethesda de kracht gaf om het lichaam te genezen. (3)

(1) I Cor. VI. 11.

(2) Tit. III. 3-7.

(3) Joan. V.

Dit is de leer der Kerk over het Doopsel, gelijk zij die van Christus heeft ontvangen. Elke andere leer, die de Sacramenteele kracht van het Doopsel wegcijfert, moet ten laatste op de loochening van het Doopsel zelve uitloopen. Wij hebben de langzame afbrokkeling van het geloovige standpunt in de Nederlandsche Hervormde Kerk met eigen oogen kunnen aanschouwen, totdat de laatste steen is weggevallen door de uitspraak der Haagsche Synode, die openlijk met de ordonnantie van den Doop gebroken heeft. Het was niet alleen het loslaten van het geloof aan den Christus en den Drieëenigen God, die in het Doopsel beleden wordt, dat naar den afgrond voerde, maar bovenal het loslaten van het geloof onzer vaderen, dat men door het Doopsel niet ontvangt het zegel en waarteeken van eene heiligheid, die reeds aanwezig is, maar dat het Doopsel en de vergiffenis der zonde, en de heiliging en vernieuwing van den inwendigen mensch werkelijk mededeelt door Jesus Christus onzen Heer.

Verschillende wijzen van doopen. Opdat het Doopsel geldig zij, moet het water zoo worden gebruikt, dat er eene afwassching van den doopeling plaats hebbe. Dit nu kan op drie wijzen geschieden, n.l. door *indompeling*, als men den doopeling in het water indompelt; door *begieting*, als men water op zijn hoofd uitstort; door *besprenkeling*, als men hem slechts besprenkelt.

Daar onze Heer nergens een bepaalde wijze, hoe dit Sacrament moet bediend worden, voorschrijft, blijft het aan de Kerk overgelaten om die wijze te kiezen, die zij naar omstandigheden van tijd en plaats, de geschiktste oordeelt.

Gedurende verscheidene eeuwen was het doopen

door indompeling de meest gebruikelijke wijze; maar sinds de twaalfde eeuw nam het Doopsel door begieting in de katholieke Kerk de overhand, daar deze wijze van doopen minder zwaarigheden opleverde dan het Doopsel door indompeling.

Om te bewijzen, dat het Doopsel door begieting en besprenkeling even geldig is als het Doopsel door indompeling, behoeven wij slechts te bemerken, dat in de eerste tijden der Kerk, hoewel de indompeling de meest gebruikelijke wijze was, het Sacrament toch dikwijls door begieting en besprenkeling werd toegediend.

Na de eerste prediking van den H. Petrus werden drie duizend menschen gedoopt. (1) Het is niet waarschijnlijk dat zoovele menschen op één dag ondergedompeld zijn, vooral zoo men bedenkt, dat er een geruimen tijd met onderricht voorbijging.

Als wij lezen, hoe Paulus en de gevangenbevaarder gedoopt zijn, krijgen wij den indruk, dat hun het Doopsel door besprenkeling of begieting is toegediend.

De oude kerkelijke Geschiedenis haalt verschillende voorbeelden aan, dat het Doopsel aan *zieken* werd toegediend op hun bed, aan *gevangenen* in hunne cel, of op zee *aan boord*. En de Vaders der Kerk trokken de geldigheid of wettigheid van zulk Doopsel nooit in twijfel. Nu is het al zeer moeilijk aan te nemen, dat dit in zulke gevallen door indompeling kon plaats hebben.

Daarenboven hebben wij gezien dat het Doopsel noodzakelijk is ter zaligheid. Het ligt voor de hand om aan te nemen, dat onze goddelijke Zaligmaker

(1) Hand. II. 41.

het ontvangen van het Sacrament zoo gemakkelijk mogelijk zal gemaakt hebben.

Indien nu de indompeling de eenig geldige wijze van doopen is, hoevele zieken en zwakken, hoevele gevangenen en zeevarenden, hoevelen, die in de koude, of zelfs in de gematigde luchtstreek wonen, bij bar winterweer, zouden de genade der wedergeboorte, hoe vurig zij die ook verlangen, moeten missen, of slechts met levensgevaar kunnen verkrijgen. Met zoovele moeilijkheden en lasten legt God ons gewoonlijk zijne geboden niet op.

Daarbij, indien indompeling de eenige geldige wijze van doopen is, wat is er dan geworden van de millioenen zielen, die op gezag der Kerk, in alle eeuwen en landen, niet anders dan door begieting en besprenkeling het Doopsel ontvangen hebben?

HOOFDSTUK XX.

Het Vormsel.

Het Vormsel is een Sacrament, dat door den Bisschop aan de gedoopten wordt toegediend, en dat hen door de handoplegging, de zalving en de heilige woorden genade en sterkte geeft, om het geloof standvastig te belijden.

De naam *Vormsel* heeft het oud-Hollandsche woord *vrom*, dat is moedig, sterk, tot stam, waarom het ook oudtijds *vromsel* heette. Het Sacrament wordt aldus genoemd, omdat het door de goddelijke genade de ziel moedig en sterk maakt in de belijdenis. Soms noemt men het ook de *handoplegging*, omdat de Bisschop den vormelingen de handen oplegt, of *het Sacrament van het Chrisma*, omdat hij hun voorhoofd in den vorm van een kruis met Chrisma zalft.

De H. Schrift maakt meermalen melding van dit Sacrament. In de Handelingen der Apostelen staat: »Als nu de Apostelen, die in Jerusalem waren, hoorden, dat Samaria het woord Gods had aangenomen, zonden zij tot hen Petrus en Joannes. Zij

aldaar gekomen zijnde, baden voor hen, dat zij den Heiligen Geest mochten ontvangen; want Hij was nog over geen en van hen gekomen, maar zij waren alleen gedoopt in den naam van den Heere Jesus. Toen legden zij hun de handen op, en zij ontvingen den Heiligen Geest.» (1)

Zoo vinden wij ook vermeld, dat de leerlingen te Ephesus »gedoopt werden in den naam van den Heere Jesus. En als Paulus hun de handen had opgelegd, kwam de Heilige Geest op hen, en zij spraken in talen, en profeteerden.» (2)

In zijn brief aan de Hebreërs rekent de H. Paulus het Vormsel, of de handoplegging, te gelijk met het Doopsel, tot de allereerste grondbeginselen der Christelijke leer. (3)

En aan de Corinthiërs schrijft hij: »Die nu ons, met u, bevestigt in Christus, en die ons gezalfd heeft, is God; die ons ook bezegeld, en het onderpand des Geestes gegeven heeft in onze harten.» (4) God *bevestigt* en versterkt ons in het geloof; Hij heeft ons *gezalfd* met geestelijke zalving, die door het Chrisma dat onze voorhoofden teekende, wordt aangeduid. Hij heeft ons *bezegeld* door een onuitwischbaar geestelijk merkteeken, dat met het uitwendig zichtbare kruisteeken in onze zielen is ingedrukt. Hij heeft ons het *onderpand* des Heiligen Geestes in onze harten gegeven, door de getuigenis van een goed geweten, als voorsmaak der toekomstige glorie. De Bisschop doet de uitwendige zalving,

(1) Hand VIII. 14–17.

(2) Hand. XIX. 5, 6.

(3) Hebr. VI. 1, 2.

(4) II Cor. I. 21, 22.

maar God, »die alles in allen werkt,» heiligt de ziel door zijne onzichtbare werking.

Men kan niet zeggen, dat de handoplegging en de genaden, die hiermede, naar het getuigenis der Handelingen, verbonden waren, uitsluitend tot het Apostolisch tijdvak beperkt waren, want hiervoor is geen enkele geldige reden aan te halen. De handoplegging behoort onmiskenbaar evenzeer tot de gewone bediening der Apostelen als prediken, doopen, ordenen enz. En daarom hebben de opvolgers der Apostelen in de negentiende eeuw evengoed de macht en de verplichting om dit Sacrament te bedienen, als zij die hebben om te prediken, te doopen en priester te wijden.

De inwendige genade, die door het Vormsel gegeven wordt, ging bij de eerste Christenen gewoonlijk met uitwendige gaven gepaard, zooals het profeteeren, het spreken van talen en andere wonderdadige macht. Waarom gebeurt dat thans niet meer? Ik antwoord: Omdat deze gaven niet meer noodig zijn. De inwendige genade, die de leerlingen der Apostelen ontvingen, werd hun gegeven voor hunne persoonlijke heiliging. Maar de gave der talen, bijvoorbeeld, werd hun door den Almachtigen God geschonken tot onderricht en stichting der toeschouwers en tot bewijs, dat de bediening der Apostelen door goddelijke macht gesteund werd. Nu evenwel de Kerk voorgoed gevestigd is, en het goddelijk gezag harer bediening duidelijk wordt ingezien, zijn deze wonderteekenen niet langer noodzakelijk. De H. Gregorius maakt dit door eene vergelijking duidelijk: evenals een tuinman de pas geplante jonge boomen geregeld vochtig houdt, en de aarde er omheen dikwijls loswoelt, opdat lucht en licht tot het wortelgestel

kunnen doordringen, maar later, als ze eenmaal diepe wortels geschoten hebben, deze bijzondere verzorging achterwege laat; zoo heeft ook God, in de eerste tijden de Kerk met wonderdadige macht ter zijde gestaan. Maar toen zij in de harten der menschen had wortel geschoten en hare takken over de aarde uitbreidde, gaf Hij haar over aan de gewone leiding der goddelijke Voorzienigheid.

De H. Augustinus schrijft over hetzelfde onderwerp: »In de eerste dagen (der Kerk), daalde de H. Geest op de geloovigen neder, en zij spraken talen, die zij niet geleerd hadden.... Dit waren wonderen, die voor dien tijd pasten.... Verwacht gij aldus ook thans nog, dat zij, wien de handen worden opgelegd, in talen zullen spreken? Of meent gij, dat deze kinderen zullen spreken, als wij hun de handen opleggen?.... Indien dan de H. Geest zijn tegenwoordigheid door deze wonderen thans niet meer kenbaar maakt, vanwaar hebben wij dan zekerheid dat iemand den H. Geest ontvangen heeft? Hij ondervrage zijn eigen hart; indien hij zijn broeder bemint, is dit een teeken, dat de H. Geest in hem woont.» (1)

De voetstappen drukkend der Apostelen, beschouwen de Kerkvaders van de eerste tijden af, het Vormsel als een Sacrament, dat door God werd ingesteld en waaraan buitengewone genaden verbonden waren.

»Het lichaam wordt *gezalfd*,» zegt Tertullianus, »opdat de ziel gewijd moge zijn; het lichaam wordt geteekend, opdat de ziel moge gesterkt worden; het lichaam wordt overschaduw'd door de *oplegging*

(1) Tract. VI. in Ep. Joan.

der handen, opdat de ziel moge verlicht worden door den H. Geest.» (1)

Sprekend over de Christenen, die in Samaria gedoopt waren, zegt de H. Cyprianus: »Omdat zij reeds wettig gedoopt waren, . . . ontbrak hun nog slechts wat Petrus en Joannes kwamen verrichten, dat n.l. voor hen gebeden werd, en hun de handen werden opgelegd, en de H. Geest over hen aangeroepen en in hunne zielen uitgestort werd. *Aldus geschiedt het ook thans nog onder ons*, en worden zij, die in de Kerk gedoopt zijn, tot de Bisschoppen der Kerk geleid; en door ons gebed en de handoplegging ontvangen zij den Heiligen Geest, en worden zij voltooid door het zegel des Heeren. » (2)

De H. Cyrillus van Jerusalem vergelijkt het gewijde Chrisma, dat bij het Vormsel gebruikt wordt, met het heilige Sacrament des Altaars: »Gij werdt met olie gezalfd als deelgenooten en medeërfgenenamen van Christus. En ziet wel toe, dat gij dit niet als eene gewone zalving beschouwt; want gelijk het brood in de heilige Eucharistie, na de aanroeping des Heiligen Geestes, geen brood meer is, maar het lichaam van Christus; zoo is ook, na de aanroeping, deze heilige zalving geene gewone zalving meer, maar de gave van Christus en van den H. Geest, die aan hunne Godheid hare kracht ontleent. Gij werdt op uw voorhoofd gezalfd, opdat gij mocht bevrijd blijven van de schaamte die uw stamvader na zijne zonde steeds ontwaarde, en gij de glorie van God met ongesluierd aangezicht mocht aanschouwen . . . Gelijk Christus na zijn doop en de nederdaling des H. Geestes opstond en den

(1) De Resur. car.

(2) Epist. LXXIII.

bekoorder overwon, zoo moet gij ook, na het heilig Doopsel en de geheimvolle zalving, tegen de vijandige macht opstaan en haar ten onder brengen, gedachtig aan de woorden: »Alles vermag ik in Hem die mij kracht geeft.» (1)

De H. Ambrosius duidt de woorden van den Apostel: »God, die ons ook bezegeld, en het onderpand des Geestes gegeven heeft in onze harten,» (II Cor. I. 22) uitdrukkelijk op de bezegeling in het H. Vormsel: »Gedenk dat gij het geestelijk zegel ontvangen hebt, den Geest van wijsheid en verstand, den Geest van raad en sterkte, den Geest van wetenschap en godsvrucht, den Geest van heilige vreeze: en bewaar wat gij ontvangen hebt. God de Vader heeft u bezegeld, Christus de Heer heeft u gevormd en u het onderpand des Geestes gegeven in uw hart, *gelijk gij uit de woorden van den Apostel vernomen hebt*». (2)

De H. Ambrosius noemt hier de zevenvoudige gave des H. Geestes, die in het Vormsel ontvangen wordt en die thans nog door iederen Bisschop over de vormelingen wordt afgeroepen.

Van hetzelfde gevoelen is de H. Hieronymus, als hij de volgende woorden beaamt: »Weet gij dan niet, dat het zede der kerken is, om den doopelingen naderhand de handen op te leggen, en aldus den Heiligen Geest aan te roepen? Gij vraagt waar dit geschreven staat? In de Handelingen der Apostelen. Maar al zou geen getuigenis der Schriften aanwezig zijn, zoo zou toch de eenstemmige leer der geheele wereld in dezen kracht van wet bezitten.» (3)

(1) Cat. XXI. Mys. III. De S. Chrism.

(2) De Myst. OVII. n. 42.

(3) Dial. adv. Lucif.

»In deze zalving,« zegt de H. Augustinus, »kunt gij gemakkelijk het Sacrament van het Chrisma onderkennen, dat onder de zichtbare zegelteekenen even hoog-heilig is als het Doopsel zelve.« (1)

De Schismatieken van het Oosten erkennen het Vormsel als een Sacrament, en dienen het evenals wij toe door oplegging der handen en zalving met Chrisma. Sommige dezer kerken nu, zijn sinds de vierde en vijfde eeuw van de katholieke Kerk afgescheiden. Dit feit is een welsprekend getuigenis voor de Apostolische oudheid van het Vormsel, en een schitterende weerlegging van hen, die aan dit Sacrament een lateren oorsprong willen toewijzen.

De Hervorming, die zulk eene verwoesting aanrichtte onder de Sacramenten, heeft ook het Vormsel meedoogenloos omvergehaald.

Alleen de Engelsche Episcopale Kerk heeft den naam van het Vormsel, met een deel der gebeden en plechtigheden aan ons Rituaal ontleend, in haar eeredienst behouden. Maar in tegenstelling met de eenstemmige leer, niet alleen der katholieke Kerk, maar ook van alle afgescheidene Oostersche Kerken, verklaart zij, dat het Vormsel bloot eene uiterlijke plechtigheid is, en geen Sacrament.

Tegen het gebruik der geheele oudheid in, verminkt zij tevens den ritus, door de heilige zalving weg te laten. Zij behoudt slechts de schaduw zonder het wezen zelve.

Zij strekt hare handen uit over de vormelingen, maar het zijn niet de gezalfde handen van Petrus, of Joannes, of Cyprianus, of Augustinus, tot wie gesproken werd: »Gezegend zij, wat gij zult zegenen ;

(1) L. II. contr. litt. Petil.

en geheiligd, wat gij zult heiligen.« (1) Want bekleed met bovennatuurlijke macht, mochten dezen hunne handen gebiedend verheffen; maar de handen der Anglicaansche Bisschoppen zijn geestelijk verlamd door de zelfmoordende daad, die hen van de bron des levens afscheidde, en zij ontzeggen dan ook zelven alle sacramenteele kracht aan de plechtigheid die zij verrichten.

(1) Pontif. Rom.

HOOFDSTUK XXI.

HET ALLERHEILIGSTE SACRAMENT DES ALTAARS.

Onder de verschillende leerstukken der katholieke Kerk is er geen, dat zoo duidelijk in de H. Schrift wordt aangegeven, als de leer over de werkelijke tegenwoordigheid van Jesus Christus in het H. Sacrament des Altaars. De plaatsen in het Nieuwe Testament, die hierover handelen, zijn inderdaad zoo menigvuldig en klaar, dat ik niet tot een besluit kan komen, welke ik moet uitkiezen, daar het kort bestek van dit boekje niet toelaat, ze alle uitvoerig uit een te zetten,

De Evangelisten staan niet altijd bij dezelfde geloofsgeheimen stil. Gewoonlijk vullen zij elkander aan, zoodat de een vermeldt wat de ander voorbijging of slechts vluchtig aanroerde. Maar zoodra er sprake is van het allerheiligste Sacrament, wijken de gewijde schrijvers opzigtelijk van dezen stelregel af. Alle vier Evangelisten, en bovendien nog de H. Paulus, hebben dit leerstuk zoo duidelijk en breed behandeld, dat men hunne getuigenissen niet onderling behoeft aan te vullen, daar ieder voor zich bewijs te over

voor de waarheid aanbrengt.

Deze vijf door God bezielde schrijvers wierpen ieder het volle gewicht hunner persoonlijke belijdenis in de schaal, omdat zij voorzagen — of liever, omdat de H. Geest, die door hen sprak, voorzag — dat dit groote geheim, hetwelk zulk eene krachtdadige geloofsacte van ons vordert, en ons gebiedt »ons verstand gevangen te voeren onder de gehoorzaamheid van Christus, » (1) in den loop der tijden geweldigen tegenstand zou ontmoeten bij allen, die de waarheid van Gods onfeilbaar woord naar de feilbare schaal van eigen oordeel willen afwegen.

Ik zal de bewijzen uit het Nieuwe Testament voor de werkelijke tegenwoordigheid van Christus in het allerheiligste Sacrament, in drie klassen indeelen. De eerste omvat de belofte van dit Sacrament, de tweede de instelling, terwijl de derde aangeeft, welke beteekenis de geloovigen aan dit Sacrament hechten.

Om dan te beginnen met de woorden der *belofte*. Toen Jesus op zekeren dag nabij de oevers van het meer van Galilea predikte, was Hem, zooals gewoonlijk, eene talrijke menigte gevolgd, getrokken door de wonderen, die Hij verrichtte, en de woorden des heils, die aan zijn mond ontvloeiden. Daar Hij zag, dat het volk geen eten had, vermenigvuldigde Hij vijf brooden en twee visschen op zulk eene wonderbare wijze, dat zij ruimschoots voldoende waren, om aan vijf duizend mannen, benevens de vrouwen en kinderen, spijs te verschaffen.

Onze Goddelijke Verlosser achtte dit eene geschikte gelegenheid, om over het Sacrament van zijn Lichaam en Bloed te spreken, dat eenmaal zou worden uit-

(1) II Cor. X. 5.

gedeeld, niet aan eenige duizenden, maar aan millioenen zielen; niet op ééne plaats maar overal ter wereld; niet op een bepaalden dag, maar alle dagen, tot aan het einde der tijden. »Ik ben«, zoo sprak Hij toen tot zijne hoorders, »Ik ben het brood des levens. Uwe vaders hebben in de woestijn het manna gegeten, en zijn gestorven . . . Ik ben het levende brood, die uit den Hemel ben nedergedaald. Zoo iemand van dit brood eet, die zal leven in eeuwigheid: en het brood, dat Ik zal geven, is mijn vleesch, voor het leven der wereld. De Joden dan stredden onder elkander, zeggende: Hoe kan deze ons zijn vleesch te eten geven? Daarom sprak Jesus tot hen: Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Tenzij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet, en zijn bloed drinkt, zult gij het leven in u niet hebben. Die mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt, heeft het eeuwige leven, en Ik zal hem ten jongsten dage opwekken. Want mijn vleesch is waarlijk spijs, en mijn bloed is waarlijk drank«. (1)

Indien gij bij deze gelegenheid onder de toehoorders gestaan hadt, zoudt gij er dan, door den edelen eenvoud zijner woorden, niet onwillekeurig toe gebracht zijn, om deze woorden in vollen ernst van Christus' Lichaam en Bloed op te vatten? Voor geen anderen zin toch zijn zij vatbaar.

Als onze Verlosser tot de Joden zegt: »Uwe vaders hebben het manna gegeten en zijn gestorven maar hij, die dit (sacramenteele) brood eet, zal leven in eeuwigheid,« wil Hij klaarblijkelijk aanduiden, dat de spijs die Hij geven zal, hooger staat dan het manna, dat de kinderen Israëls spijzigde.

Indien nu dit Sacrament slechts brood en wijn bevatte, die ter viering eener bepaalde gedachtenis genuttigd worden, dan zou het in plaats van hooger, in werkelijkheid lager staan dan manna, want manna was bovennatuurlijke, hemelsche, wonderbare spijs, terwijl brood en wijn natuurlijk, aardsch voedsel is.

Maar de beste en betrouwbaarste uitleggers van Jesus' woorden zijn ongetwijfeld het volk en de leerlingen, die Hem hoorden spreken. Zij allen nu verstonden die woorden juist in denzelfden zin, als de katholieke Kerk ze uitlegt. Zij waren er van overtuigd, dat onze Heer over zijn Lichaam en Bloed sprak in de letterlijke beteekenis. De Evangelisten verhalen ons, dat de Joden »onder elkander streden, zeggende: Hoe kan deze ons zijn vleesch te eten geven?» Zelfs de leerlingen twijfelden, hoewel zij hun twijfel in minder oneerbiedige bewoordingen uitspraken, door te zeggen: »Deze rede is hard; en wie kan haar aanhooren?» (1) Zoozeer waren zij geërgerd door hetgeen de Verlosser beloofde, dat »van toen af velen zijner leerlingen teruggingen, en niet meer met Hem wandelden.« (2)

En door hun gedrag en door hunne woorden gaven zij te kennen, dat zij de woorden van Christus in den letterlijken zin van *zijn vleesch* opnamen; want zoo zij zijne woorden in eene overdrachtelijke beteekenis begrepen hadden, zou het geene harde rede geweest zijn, en geene aanleiding om hun Meester te verlaten.

Maar misschien blijkt het nu, dat de leerlingen en de Joden, die onzen Verlosser hoorden spreken, diens bedoeling verkeerd begrepen hebben, door

(1) Joan. VI. 61.

(2) Joan. VI. 67.

zijne woorden in de letterlijke beteekenis te nemen, terwijl Hij in overdrachtelijken zin sprak. Deze tegenwerping is gemakkelijk te weerleggen. Het is waar, het gebeurde somtijds, dat Christus door zijne hoorders verkeerd begrepen werd. Bij zulke gelegenheden haastte Hij zich steeds, om de verkeerde opvatting uit hun geest weg te nemen, en drukte Hij zijne leer in nog duidelijker woorden uit. Toen Hij, bij voorbeeld, aan Nicodemus gezegd had, dat niemand, tenzij hij wedergeboren worde, het rijk der hemelen kan binnengaan, en bespeurde, dat de zin zijner woorden niet duidelijk door zijn leerling begrepen werd, voegde Hij er aan toe: »Tenzij iemand wedergeboren worde uit water en den Heiligen Geest, kan hij in het rijk Gods niet ingaan.« (1) Toen hij later zijne leerlingen waarschuwde voor het zuurdeeg der Phariseën, en zag dat zij die woorden verkeerd opnamen, gaf Hij aanstonds den zin zijner woorden nog duidelijker te kennen, zoodat zij konden begrijpen, dat zij zich moesten wachten *van de leer* der Phariseën. (2)

Gebeurt dit nu hier ook? Geeft onze Verlosser een andere beteekenis aan zijne woorden, nu Hij bemerkt, dat ze in den letterlijken zin worden opgenomen? Zegt Hij aan zijne hoorders, dat Hij overdrachtelijk spreekt? Verzacht Hij zijne uitdrukking? Verre van zijne woorden te verzachten, herhaalt Hij die in nog veel krachtiger spreekwijze: »Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Tenzij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet, en zijn bloed drinkt, zult gij het leven in u niet hebben.«

(1) Joan III. 5.
(2) Matth. XVI.

Toen de Heer zag, dat de Joden en velen zijner leerlingen Hem verlieten, wendde Hij zich aangedaan tot de uitverkoren twaalven, en vroeg hun: »Wilt gij ook weggaan? Daar antwoordde Hem Simon Petrus: Heere! tot wien zullen wij gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.« (1) Dierbare lezer, kies nu zelve eveneens bij wie gij u voegen wilt, bij de Joden, bij de kleingeloovige leerlingen of bij Petrus. O! laat anderen met de ongeloovige Joden zeggen: »Hoe kan deze ons zijn vleesch te eten geven?« Laat anderen met de zwakke leerlingen zeggen: »Deze rede is hard; en wie kan haar aanhooren?« Maar spreek gij met Petrus: »Heere! tot wien zullen wij gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.«

Tot zoo verre de woorden der belofte. Laten wij nu de woorden der *instelling* nader beschouwen, zooals die, bijna gelijkluidend, door Mattheus, Marcus en Lucas zijn opgeteekend. In het Evangelie van den H. Mattheus lezen wij het volgende verhaal: »Terwijl zij nu aten, nam Jesus het brood, en zegende, en brak het, en gaf het aan zijne discipelen, en sprak: Neemt en eet: dit is mijn lichaam. Hij nam ook den kelk, en dankte, en gaf hun denzelven, zeggende: Drinkt hieruit allen! Want dit is mijn bloed des Nieuwen Verbonds, hetwelk voor velen zal vergoten worden tot vergiffenis der zonden.« (2)

Leg nu de tekstwoorden der belofte hiernaast, en vergelijk ze met elkander. Hoe wonderbaar passen zij te zamen, als twee schakels van denzelfden keten! Hoe trouw heeft Jesus zijne belofte vervuld! Kon

(1) Joan. VI. 68, 69.

(2) Matth. XXVI. 26-28.

Hij het nog duidelijker zeggen dan met de woorden:
 »Dit is mijn lichaam; dit is mijn bloed«?

Waarom wordt nu de katholieke uitleg dezer woorden door de Protestanten verworpen? Is het omdat de tekst zelve duister of dubbelzinnig is? Volstrekt niet; het is omdat zij zich niet kunnen verbeelden, hoe God dat onbegrijpelijk wonder kan verrichten, als Hij ons zijn Vleesch en Bloed tot spijs onzer zielen geeft.

Moet dan Gods almacht en barmhartigheid naar den maatstaf van 's menschen klein verstand worden afgemeten? Staat het den Almachtige niet vrij iets te doen, tenzij wij er het zegel onzer goedkeuring aanhangen? Moet alles voor onmogelijk verklaard worden, waarvan wij de mogelijkheid niet inzien?

Heeft God niet hemel en aarde uit niets geschapen, door een enkel woord van zijn wil? Welk een ondoorgrondelijk geheim! Geleidt hij de sterren niet langs hunne banen, zoodat zij niet afwijken, noch ter linker- nog ter rechterzijde? Laat Hij het trillend gras niet aanzwellen tot voedend graan? Spijzigde Hij niet meer dan vijfduizend menschen met vijf brooden en twee visschen? Welk een geheim! Liet Hij niet, veertig jaren lang, manna van den hemel regenen, om de kinderen Israëls te voeden in de woestijn? Veranderde Hij niet in Egypte rivieren in bloed, en water in wijn op de bruiloft te Cana? Schept Hij niet dag aan dag zielen om, tot woonsteden van den Heiligen Geest? En zouden wij nu, tegen de uitdrukkelijke verklaring van onzen Heer in, euvelmoedig durven beweren, dat God, die deze wonderen verricht, onmachtig is om brood en wijn in zijn Lichaam en Bloed te veranderen tot spijs onzer zielen?

Gij zegt dat dit een geheim is, dat uwe bevatting te boven gaat. Zeker is het een geheim. Maar een godsdienst, die eene geopenbaarde waarheid verwerpt, omdat ze niet met menschenverstand te bevatten is, draagt de kiem der ontbinding in zich, en verloopt in algeheele loochening van het bovennatuurlijke. Is niet alles rondom ons geheimenis? Zijn wij zelven geen geheim voor ons eigen verstand? Verklaar mij hoe het bloed omloopt in uwe aderen; hoe de ziel geheel uw lichaam doordringt en levend maakt; hoe uwe hand zich beweegt naar den wil uwer ziel. Verklaar mij het geheim van leven en dood.

Is de H. Schrift niet vol van ondoorgrondelijke geheimen? Geloofst gij dan ook niet in de H. Drie-vuldigheid, een geheim niet alleen boven, maar in schijn zelfs tegen uw verstand? Geloofst Gij niet in de Menschwording, — dat het hulpelooze kindje van Bethlehem God was? Ik begrijp, dat zij, die met eene bovennatuurlijke Openbaring gebroken hebben, de werkelijke tegenwoordigheid van Christus in het allerheiligste Sacrament verwerpen, maar dat Christenen, die in den Bijbel gelooven, haar verwerpen, is mij onbegrijpelijk.

Maar kan er wellicht, buiten de katholieke verklaring, een bevredigende uitleg gegeven worden van de woorden: »Dit is mijn lichaam, enz.«? Helaas! hier beginnen de zwarigheden eerst. Er waren nauwelijks eenige jaren verlopen, sinds de Hervormers de katholieke leer over het H. Sacrament hadden verworpen, toen reeds meer dan honderd verklaringen van deze vier woorden; »Dit is mijn lichaam,« in omloop waren. Afbreken is gemakkelijker dan opbouwen.

Laat ik u nog een paar redenen aanhalen, die voor de katholieke of letterlijke opvatting dezer woorden pleiten. Bij de verklaring der H. Schrift geldt als algemeene regel, dat wij de woorden steeds in hunne letterlijke beteekenis moeten opnemen, tenzij er eene bijzondere reden bestaat, die ons verplicht een anderen zin te zoeken. Bij de bovengemelde woorden nu, wel verre van op eene overdrachtelijke beteekenis te zinspelen, dwingt elke omstandigheid tot eene letterlijke opvatting.

Tot wie richtte onze Verlosser deze woorden? Op welken tijd en onder welke omstandigheden sprak Hij aldus? Hij richtte zich tot het kleine getal zijner uitverkoren leerlingen, wien Hij beloofd had, dat Hij hen voortaan niet meer in gelijkenissen, maar in duidelijke woorden de waarheid zou verkondigen. Hij sprak deze woorden den avond vóór zijn lijden. En wanneer spreekt ooit iemand zijn gedachte duidelijker uit dan als hij gaat sterven?

Deze woorden: »Dit is mijn lichaam; dit is mijn bloed,« omsloten eene nieuwe geloofsleer, die allen moesten opvolgen. Zij vormden de uiterste wilsbeschikking van' onzen dierbaren Verlosser. Welke woorden nu moeten duidelijker zijn dan die, waarin eene geloofsleer vervat is? Welke woorden moeten minder figuren en overdrachtelijke spreekwijzen bevatten dan die, welke eene goddelijke wet toelichten? Welke woorden vooral moeten eenvoudiger en duidelijker zijn dan die, welke den laatsten wil van iemand uitspreken?

Welnu, als wij, met de katholieke verklaring, deze woorden in hunne eigenlijke beteekenis nemen, dan is er niets ter wereld duidelijker en klaarder. Maar wijken wij van den katholieken uitleg af, dan

is het onmogelijk er een bevredigenden zin aan te geven.

Wij komen nu tot de derde klasse van Schiftuurbewijzen, die ons leeren, hoe de geloovigen dit Sacrament ontvingen, en welke beteekenis zij er aan hechtten.

Toen Jesus, gelijk gij u herinnert, aan het laatste Avondmaal dit Sacrament instelde, beval Hij aan zijne leerlingen en hunne opvolgers, om, te Zijner gedachtenis, tot aan het einde der tijden, de heilige handeling te hernieuwen, die Hij zelve verricht had. Wat ge mij hebt zien verrichten »doet dit tot mijne gedachtenis.« (1)

Wij hebben een zeer gemakkelijk middel om de leer der Apostelen over het Allerheiligste Sacrament des Altaars vast te stellen, als wij slechts nagaan, wat de Apostelen ter gedachtenis van onzen Zaligmaker verricht hebben. Deelden zij slechts gezegend brood en wijn aan de geloovigen uit, of stond het bij hun vast, dat zij het Lichaam en Bloed van Christus uitreikten? Indien zij getuigen, dat zij, ter gedachtenis van het laatste Avondmaal, slechts brood en wijn uitdeelden, dan valt de katholieke verklaring. Indien daarentegen de Apostelen en hunne opvolgers, van de eerste eeuw tot de twintigste verklaren, dat brood en wijn in het Lichaam en Bloed van Christus veranderd wordt, en dit Lichaam en Bloed van Christus aan de geloovigen wordt uitgereikt, dat zulks geschiedt krachtens het bevel van hun goddelijken Meester, dan is geen andere uitleg dan de katholieke bestaanbaar.

Zij de H. Paulus onze eerste getuige. Verbeeld u

dat gij als lid van de kerk te Corinthe eene vergadering der geloovigen bijwoont. Er wordt een brief van den Apostel Paulus voorgelezen, waarin de volgende woorden voorkomen: »De kelk der zegening, dien wij zegenen, is die niet de gemeenschap van het bloed van Christus? en het brood dat wij breken, is het niet de gemeenschap van het lichaam des Heeren? Want ik heb van den Heere ontvangen, hetgeen ik u ook heb overgeleverd, dat de Heere Jesus in den nacht, waarin Hij verraden werd, het brood nam, en dankende het brak, en zeide: Neemt, en eet; dit is mijn lichaam, hetwelk voor u zal worden overgeleverd; doet dit tot mijne gedachtenis! Want zoo dikwijls gij dit brood zult eten, en den kelk drinken, zult gij den dood des Heeren verkondigen, totdat Hij kome. Al wie derhalve onwaardig dit brood eten, of den kelk des Heeren drinken zal, *zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren*. Dat dan de mensch zich zelven beproeve, en aldus van dit brood ete, en van den kelk drinke! Want die onwaardiglijk eet en drinkt, eet en drinkt zich zelven het oordeel, *niet onderscheidende het lichaam des Heeren*.« (1)

Kon de H. Paulus zijn geloof aan de Werkelijke Tegenwoordigheid duidelijker te kennen geven? De Apostel zegt uitdrukkelijk, dat het brood en de kelk, die hij en zijne mede-Apostelen zegenen, een gemeenschap is met het Lichaam en Bloed van Christus. Men kan toch niet zeggen, dat iemand die goddelijke spijsze ontvangt, als hij slechts gewoon brood nuttigt. Let wel op de woorden van den Apostel: Al wie onwaardig dit Sacrament ontvangt, »zal schuldig

(1) I Cor. X. 16, XI. 28-29.

zijn aan het lichaam en bloed des Heeren.« Welk eene afschuwlijke gruweldaad! Want deze woorden beduiden, dat zoo iemand schuldig is aan de misdaad van hoogverraad, en met de beulen in arren moede het bloed van den Godmensch heeft vergoten. Maar hoe kan iemand aan zulk eene ontzettende misdaad schuldig zijn, indien hij in het H. Sacrament slechts een mondvul brood en wijn ontvangt? Zou iemand voor onze rechtbank van doodslag beschuldigd worden, zoo hij schendig zijne hand naar de beeltenis van een regeerend vorst had uitgestrekt? Evenmin kon de H. Paulus verklaren, dat iemand willens en wetens het bloed van zijn Verlosser met voeten treedt, indien hij een weinig wijn tot zijne gedachtenis onwaardiglijk drinkt.

Overweeg eveneens de woorden: »Die onwaardiglijk eet en drinkt, eet en drinkt zich zelve het oordeel, *niet onderscheidende het lichaam des Heeren.*« Hij, die onwaardig tot de tafel des Heeren nadert, wordt veroordeeld, omdat hij in het H. Sacrament het Lichaam des Heeren niet erkent of onderscheidt. Hoe kan men hem laken, dat hij het Lichaam des Heeren niet onderscheidt, zoo hij slechts brood en wijn vóór zich heeft? Indien wij dus de woorden van den H. Paulus in overdrachtelijke beteekenis moeten verstaan, zijn het gezochte, verwrongen, overdreven uitdrukkingen, zonder zin of waarheid. Maar moeten zij letterlijk worden opgenomen, dan zijn zij vol van zin en van ontzaglijke beteekenis, en eene welsprekende verklaring van de woorden der Evangelisten.

De Kerkvaders beamen allen, zonder uitzondering, de uitspraak van den Apostel der Heidenen, en leggen getuigenis af van de werkelijke tegenwoor-

digheid van Christus in het H. Sacrament. Ik heb drie en zestig namen van Kerkvaders en andere voorname schrijvers van de vijf eerste eeuwen opgeteld, die allen de Werkelijke Tegenwoordigheid bevestigen — dezen door het geheim nader te verklaren, anderen, door God te bedanken voor zijne onwaardeerbare gave, anderen door de geloovigen tot het waardig ontvangen dezer hemelsche spijs op te wekken. Het kort bestek van dit boekje laat niet toe hen allen te vermelden; ik haal er slechts enkelen aan.

De H. Ignatius, een leerling van den H. Petrus, zegt van de sekte der Gnostieken: »Zij blijven van de Eucharistie en het gebed terug, omdat zij niet gelooven, dat de Eucharistie het Lichaam is van onzen Verlosser Jesus Christus.« (1)

De H. Justinus Martelaar, uit de tweede eeuw, schrijft in zijn verweerschrift aan Keizer Antoninus: »Wij ontvangen dit niet als gewone spijs en drank; maar evenals onze Verlosser Jesus Christus door het woord Gods mensch geworden is, zoo hebben wij geleerd dat de Eucharistie *het vleesch en bloed beide is van denzelfden-menschgeworden Jesus.*« (2)

Origenes schrijft in de vierde eeuw: »Indien gij met Christus wilt opgaan om het Paaschfeest te vieren, zal Hij u dat brood der zegening, zijn eigen Lichaam, geven, en u zijn eigen Bloed aanbieden.«

De H. Cyrillus van Jerusalem onderrichtte in de vierde eeuw aldus de Catechumenen: »Wie durft nog twijfelen, nu Christus zelf van het brood verklaart: *dit is mijn lichaam?* Wie durft nog twijfelen,

(1) Epist. ad Smyrn. circa medium.

(2) Apol. 2. circa finem.

zeg ik, en zeggen dat het zijn bloed niet is, nu Hij zelft bevestigt en verklaart: *dit is mijn bloed?* Eertijds veranderde Hij, op de bruiloft van Cana, water in wijn, die op bloed gelijkt; is Hij thans minder geloofwaardig, nu Hij wijn in bloed verandert?« (1) Men zou zeggen, dat hij de ongeloovigen van onzen tijd toespreekt.

De H. Joannes Chrysostomus, die in het begin der vijfde eeuw stierf, zegt in een zijner preeken over het Allerheiligste Sacrament: »Indien gij geen lichaam hadt, zou Hij u deze geestelijke gaven zonder omhulsel hebben geschonken: maar omdat uwe ziel aan een lichaam gebonden is, worden u onder zinlijk waarneembare vormen de dingen des geestes aangeboden. O hoevelen zeggen thans: Mocht ik toch zijne gestalte aanschouwen, zijne kleederen, zijne schoenzolen zelfs, zie, gij aanschouwt Hem zelve, gij tast, gij eet Hem.« (2)

De H. Augustinus spreekt in de vijfde eeuw tot de nieuwgedoopten: »Ik heb u eene toespraak beloofd, waarin ik u het Sacrament van 's Heeren Tafel zou uitleggen, dat Sacrament, dat gij thans vóór u hebt, en waaraan gij gisteren deelachtig zijt geworden. Gij moet weten wat gij ontvangen hebt. Het brood, dat gij op het altaar ziet, is, na de zegening van Gods woord, het Lichaam van Christus. De kelk is, na de inzegening van Gods woord, het Bloed van Christus.« (3)

Doch waarom nog meer getuigenissen aan te halen? Alle Christenen, de Protestanten alleen uitgezonderd, belijden hun geloof in de werkelijke

(1) Cateches. myst. 4. initio.

(2) Homil. 88. in Matth.

(3) Serm. 227. in die Paschæ 4.

tegenwoordigheid van Christus in het Allerheiligste Sacrament.

De Nestorianen en Eutychianen, die zich in de vijfde eeuw van de katholieke Kerk afscheidden, gelooven dat het Lichaam des Heeren werkelijk in dit Sacrament tegenwoordig is. Hetzelfde gelooft de Grieksche Kerk, die voor omtrent duizend jaren van ons scheidde, alsook de tegenwoordige Russische Kerk. Dat leeren de Schismatieke Kopten, de Syriërs, de Chaldeeuwen, de Armeniërs, in het kort, alle Oostersche sekten, die niet meer in gemeenschap staan met den Stoel van Petrus.

HOOFDSTUK XXII.

COMMUNIE ONDER ÉÉNE GEDAANTE.

Op het laatste Avondmaal gaf onze goddelijke Verlosser aan zijne Apostelen de Communie onder beide gedaanten, van brood en van wijn. Wanneer Bisschoppen of priesters de H. Mis lezen, moeten zij steeds onder beide gedaanten communiceeren. Maar wanneer zij de H. Mis niet lezen, ontvangen zelfs de geestelijken van allen rang, de Paus niet uitgezonderd, de H. Communie slechts onder de gedaante van brood.

De Kerk leert, dat Christus onder ieder der beide gedaanten geheel en onverdeeld tegenwoordig is; zoodat iemand die communiceert *of wel* onder de gedaante van brood, *of wel* onder de gedaante van wijn, niet een onvolledig Sacrament ontvangt of een gedeelden Verlosser, maar het geheele Sacrament in even volkomene volheid, als hadde hij het onder beide gedaanten genuttigd. Vandaar heeft de leek, die slechts het geconsacreerde brood ontvangt, even rijkelijk aan 's Heeren Lichaam en Bloed deel als de priester, die onder de H. Mis onder beide gedaanten nuttigt.

Onze Verlosser zegt: » Ik ben het levende brood, die uit den hemel ben nedergedaald. Zoo iemand van dit brood eet, die zal leven in eeuwigheid: en het brood dat Ik zal geven, is mijn vleesch, voor het leven der wereld Die Mij eet, zal door Mij leven . . . die dit brood eet, zal leven in eeuwigheid.« (1)

Uit dezen tekst blijkt duidelijk, dat hij, die onder de gedaante van brood communiceert, het levende Vleesch van Jesus Christus ontvangt, dat onafscheidelijk is van zijn Bloed, en dat thans in zijne heerlijkheid daarvan niet meer gescheiden kan worden: want »Christus, opgestaan uit de dooden, sterft niet meer.« (2) Onze Heer spreekt in deze woorden niet over den sacramenteelen kelk, doch alleen over het Eucharistische brood, en schrijft daaraan alle uitwerkingen toe, die aan de Communie onder beide gedaanten eigen zijn, nl. vereeniging met Hem, geestelijk leven en eeuwige zaligheid.

De H. Paulus schrijft aan de Corinthiërs: »Al wie derhalve onwaardiglijk dit brood eten, of den kelk des Heeren drinken zal, zal schuldig zijn aan het Lichaam *en* Bloed des Heeren.« (3) De Apostel verklaart hier duidelijk, dat voor een onwaardig naderen tot de Tafel des Heeren, hetzij men dan de gedaante van brood, hetzij men de gedaante van wijn nuttigt, het Lichaam en Bloed van Christus beide onteerd worden. Hoe zou dit mogelijk zijn, indien Christus niet onder beide gedaanten geheel tegenwoordig was.

Evenzoo leeren de Kerkvaders,* dat de Eucharistie in hare geheele volheid, zoowel in het geconsacreerde

(1) Joan VI. 51. vv.

(2) Rom. VI. 9.

(3) I Cor. XI. 27.

brood als in den kelk aanwezig is. De H. Augustinus, die hier voor allen moge spreken, zegt: »een ieder ontvangt Christus den Heer *geheel* onder beide gedaanten.« (1)

Luther zelf was, zelfs na zijne afdwaling, zoo innig van deze waarheid overtuigd, dat hij als onverdacht verdediger van de H. Communie onder ééne gedaante optrad. »Indien een Concilie,« zegt hij, »het gebruik van beide gedaanten zou bevelen of toestaan, zouden wij er ons nooit bij neerleggen; maar in spijt van de Kerkvergadering en hare beslissingen, zouden wij ééne gedaante blijven gebruiken, of geen van beide, maar nooit beide.« (2)

Leibnitz, de voortreffelijke protestantsche geleerde, bemerkt: »*Het kan niet geloochend worden*, dat de *geheele* Christus, krachtens de *concomitantia*, zooals de godgeleerden dat noemen, onder beide gedaanten genuttigd wordt; want zijn Vleesch kan niet van zijn Bloed gescheiden worden.« (3)

Daar dezelfde kracht in het Sacrament bevat is, hetzij dit onder ééne of onder beide gedaanten wordt uitgereikt, winnen de geloovigen er niets bij als zij het onder beide gedaanten zouden ontvangen, en verliezen zij er niets bij als zij het slechts onder ééne gedaante nuttigen. Daarom vinden wij ook nergens een voorschrift van Christus om de Communie onder beide gedaanten aan de geloovigen uit te reiken; maar Hij heeft de regeling, hoe dit Sacrament moet worden toegediend, aan de wijsheid en de zorg van de Kerk overgelaten, gelijk Hij dat met de bediening van het Doopsel gedaan heeft.

(1) De consec. dist.

(2) De formula Missae.

3) System. Theol. bl. 246.

Wel heeft onze Zaligmaker gezegd: »Drinkt hieruit, allen.« Maar gij moet u herinneren, dat deze woorden niet tot het volk in het algemeen gesproken werden, doch alleen tot de Apostelen, die alleen tevens het bevel ontvingen, om zijn Lichaam en Bloed tot zijne gedachtenis te consacreeren. Wij hebben evenmin recht om uit deze woorden te besluiten, dat de geloovigen verplicht zijn den kelk te drinken, omdat de Apostelen dit bevel ontvingen, als wij er uit mogen afleiden, dat de leeken brood en wijn mogen en kunnen consacreeren, omdat deze macht op het laatste Avondmaal aan de Apostelen geschonken werd.

Ook is het waar, dat onze Heer tot het volk gezegd heeft: »Tenzij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet, en zijn bloed drinkt, zult gij het leven in u niet hebben.« Maar dit gebod wordt door de leeken letterlijk opgevolgd, zoo dikwijls zij het geconsacreerde brood nuttigen, want dit bevat, gelijk wij reeds zagen, Christus den Heer geheel en onverdeeld. Daarom heeft dezelfde Verlosser, die gesproken heeft: »Die mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt, heeft het eeuwige leven,« eveneens gezegd: »Het brood, dat Ik zal geven, is mijn vleesch voor het leven der wereld.«

Het komt mij voor, dat de beschuldiging tegen de Kerk, omdat zij aan de leeken den kelk weigert, al zeer kwalijk van protestantsche leeraars uitgaat, die de geheele innerlijke kracht van het Sacrament loochenen, en aan hunne volgelingen slechts brood en wijn uitreiken. Het onderscheid tusschen hen en ons ligt hierin, dat wij onder ééne gedaante het *wezen* geven, zij daarentegen, naar hunne eigene bekentenis, onder beide gedaanten slechts de *schaduw*.

Als wij de geschiedenis der Kerk over dit onderwerp naslaan, vinden wij, dat, tot aan de twaalfde eeuw, de Communie nu eens onder deze, dan onder gene gedaante werd uitgereikt, doch gewoonlijk onder beide gedaanten.

1. De H. Lucas verhaalt ons, dat de bekeerlingen van Jerusaleem »waren volhardende in de leering der Apostelen, en in de gemeenschap van het breken des broods, en in de gebeden.« (1) En op eene andere plaats spreekt hij van de leerlingen, die op den dag des Heeren te Troas vergaderd waren »tot het breken des broods.« (2) Wij zijn geneigd uit deze woorden af te leiden, dat de Apostelen somtijds de H. Communie alleen onder de gedaante van brood uitdeelden, omdat hier met geen enkel woord van den kelk gerept wordt.

Het is zeker, dat het gebruikelijk was aan de zieken alleen de geconsacreerde Hostie te brengen. Indien er ooit in 's menschen leven een tijd is, dat niets mag verzuimd worden wat tot de zaligheid leiden kan, dan is dit ongetwijfeld het stervensuur. Eusebius verhaalt dat de grijze Serapion de H. Communie alleen onder broodgedaante uit de handen van den priester ontving. En in het leven van den H. Ambrosius lezen wij, dat hem op zijn laatste ziekbed alleen de geconsacreerde Hostie werd uitgereikt.

De eerste Christenen tijdens de vervolgingen, de belijders in den kerker, de reizigers op hun tocht, de soldaten in de legerplaats, de kluizenaars in de woestijn, mochten de H. Hostie bij zich dragen om

(1) Hand. II. 42.

(2) Hand. XX. 7.

zich te versterken, zooals Tertullianus, Cyprianus, Basilius, Ambrosius en andere Kerkvaders getuigen.

In de *Missa Praesantificationum*, die in de Latijnsche Kerk slechts op Goeden Vrijdag, in de Grieksche Kerk op alle dagen van de groote Vasten, de Zaterdagen en Zondagen uitgezonderd, gevierd wordt, nuttigt de priester het geconsacreerde brood alleen.

In al deze gevallen twijfelden de communicanten er geen oogenblik aan, of zij ontvingen de volheid van 's Heeren Avondmaal. En buitendien zouden de leiders des geloofs aan hunne kudde eer de H. Hostie weigeren, dan hun het gebruik van een onvolledig Sacrament toe te staan.

2. In de eerste tijden der Kerk, werd de H. Communie ook aan de kleine kinderen uitgereikt, doch slechts onder de gedaante van wijn. De priester doopte zijn vinger in den kelk, en liet dien door het kind afzuigen. Dit gebruik bestaat thans nog bij de schismatieke Christenen van alle Oostersche ritussen. In sommige gevallen wordt de H. Hostie, na in den kelk geweekt te zijn, aan de kinderen uitgereikt. (1)

3. De openbare Communie, het is waar, werd in de eerste tijden gewoonlijk onder beide gedaanten uitgedeeld, maar het stond den geloovigen vrij zich van den kelk te onthouden, en slechts de broodsgedaante te ontvangen. Eerst ten tijde van Paus Gelasius, in de vijfde eeuw, werd deze vrijheid opgeheven, en het gebruik van beide gedaanten verplichtend gesteld, en wel om de volgende reden:

De Manicheërs onthielden zich van den kelk, omdat in hun oog het gebruik van wijn zondig was. Om

(1) Denziger Rit. Orient.

nu deze ketters te ontdekken en te veroordeelen, gelastte Paus Gelasius, dat voortaan alle geloovigen het H. Sacrament onder beide gedaanten moesten ontvangen.

Deze wet bleef eenige eeuwen van kracht, totdat zij tegen de dertiende eeuw, met oogluikende toelating der Kerk, om verschillende redenen in onbruik geraakte. Op de Kerkvergadering van Constanz, die in 1414 bijeenkwam, werd bepaald, dat de geloovigen het H. Sacrament slechts onder de gedaante van brood mochten ontvangen; en voor dezen stap had de Kerkvergadering zoowel redenen van betamelijkheid als godsdienstige gronden.

De buitengewone uitbreiding van de katholieke Kerk over de geheele wereld maakte het zeer moeilijk om aan alle geloovigen geconsacreerden wijn uit te reiken. Protestanten kunnen zich hiervan nauwelijks een denkbeeld vormen, daar hun getal niet zoo groot is, en zij slechts op bepaalde Zondagen ten Avondmaal gaan. Maar de Katholieken tellen tweehonderd vijf en twintig millioen zielen; en daar in al onze kerken en kapellen bijna dagelijks de H. Communie wordt uitgedeeld, en het jaarlijksche getal der comuniën in iedere parochie minstens het tweevoud van het zielental bedraagt, mag het jaarlijksche getal voor de geheele wereld in ronde cijfers veilig op vijfhonderd millioen gesteld worden. Welk een last zou het geven om aan zoovelen de H. Communie onder beide gedaanten uit te reiken. Wat moeite ondervinden de Missionarissen niet dikwijls om genoegzamen voorraad van zuiveren wijn te hebben, die voor het H. Misoffer noodzakelijk is. Die last zou bovenmatig aangroeien, indien ook de leeken den kelk moesten nuttigen, vooral in de koude lucht-

streken, waar geen druiven rijpen en alle wijn moet worden ingevoerd.

Bovendien zou het velen tegenstaan om gezamenlijk uit denzelfden kelk te drinken, wat niet te ontwijken valt, zoo het H. Sacrament onder beide gedaanten moest worden toegediend.

En in onze groote kerken, waar elken Zondag de H. Communie aan honderden wordt uitgereikt, zou er groot gevaar bestaan, dat een gedeelte van den geconsacreerden kelk gestort werd, en aldus aan onteering blootgesteld.

Maar bovenal, gelijk de Kerk in de vijfde eeuw, door haren Opperherder Gelasius, het gebruik van den kelk gelastte, om de Manicheërs te ontdekken en te veroordeelen, die het gebruik van wijn voor zonde hielden; zoo verbood zij in de vijftiende eeuw den kelk, om de nieuwigheden der Calixtijnen te veroordeelen, die de leer verkondigden, dat voor een geldige Communie ook het nuttigen van den geconsacreerden kelk noodzakelijk was. En zouden ooit omstandigheden eene verandering van de tegenwoordige tucht rechtvaardigen of gebiedend eischen, dan zal de Kerk geen oogenblik aarzelen om de kelk weder aan de leeken toe staan.

HOOFDSTUK XXIII.

HET MISOFFER.

Een offer is de toewijding aan God van eene zichtbare gave, die vernietigd of veranderd wordt, ten einde Gods heerschappij over alle dingen, en 's menschen afhankelijkheid uit te drukken. Zoo namen de Joden onder de Oude Wet, vóór de komst van Christus, wanneer zij aan God een offer wilden opdragen, een lam of eenig ander dier, dat zij slachtten en verbrandden, door deze handeling te kennen gevende, dat God de Opperheer was over leven en dood. De ouden wijdden aan God twee soorten van offers, nl. levende wezens, als varren, lammeren, vogels; en levenlooze voorwerpen, als tarwe, gerst, en in het algemeen de eerste vruchten der aarde.

Alle volken, zoowel Joden en Heidenen als Christenen, de Mahomedanen en Protestanten alleen uitgezonderd, hebben steeds aan het offer de voornaamste plaats in hun eeredienst ingeruimd. Ga terug tot den scheppingsmorgen, en gij zult de kinderen van Adam aan God hunne offers zien opdragen. Abel offerde aan den Heer van de eerstelingen

zijner kudde, Caïn van de vruchten der aarde. (1)

Toen Noë en zijn huisgezin den zondvloed ont-komen waren, die de geheele aarde overdekt had, was zijne eerste daad, nadat de aarde was opgedroogd en hij de ark verlaten had, brandoffers aan den Heer op te dragen om Hem dank te zeggen voor de redding. (2) Op bevel van God zelve droeg Abraham, de stamvader van het Joodsche volk, offers aan den Almachtige op. (3) Job was gewoon voor zijne kinderen brandoffers aan den Heer op te dragen, om Hem te verzoenen, en vergiffenis voor zijne kinderen te verwerven, indien zij tegen God mochten gezondigd hebben in hunne harten. (4)

Toen Jehova aan Moses de geschreven Wet op den Berg Sinaï had overhandigd, gaf Hij zijnen dienaar tot in de kleinste bijzonderheden, de verschillende plechtigheden aan, waarmede de offers aan Hem moesten worden opgedragen. Hij omschreef het soort der offers, de priesters die het altaar moesten bedienen, de plaats waar de offers moesten worden opgedragen, de wijze waarop dit geschieden moest. Zoo moesten de Joodsche priesters dagelijks twee lammeren slachten ten altoosdurend brandoffer; (5) eene treffende voorafbeelding van het groote offer der Nieuwe Wet, nu dagelijks het »Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld« aan God wordt opgedragen.

Met één woord, bij al hunne bezoeken — hetzij zij bedreigd werden door vijanden, of op het punt stonden ten strijde te trekken, of door plagen

(1) Gen. IV.

(2) Gen. VII.

(3) Gen. XV.

(4) Job. I.

(5) Numer. XXVIII.

en ziekte beproefd worden — namen de Joden met plechtige offers tot God hun toevlucht. En gelijk de katholieke Kerk heden ten dage, hadden zij niet slechts offers voor de levenden, maar ook voor de dooden. Want wij lezen in de H. Schrift dat Judas de Machabeër offers liet opdragen voor de zielen zijner strijdmakkers, die in den slag gevallen waren. (1)

Wij vinden de offers niet slechts bij de Joden, die den waren God aanbaden, maar ook bij Heidenen en afgodendienaars.

Hoe verward, en onvolkomen, en verkeerd hun begrip van de Godheid ook zijn mocht, hadden de Heidenen toch genoegzame herinneringen der oorspronkelijke openbaring vastgehouden, om den plicht te onderscheiden, dat zij met offers en gaven den toorn van God moesten stillen en zijne zegening afbidden. De oude schrijver Plutarchus, die in de tweede eeuw leefde, zegt over deze volken: »Gij kunt steden vinden zonder muren, zonder letterkunde, zonder de kunsten en wetenschappen der beschaving; maar gij zult nooit eene stad vinden, waar geen priesters en altaren zijn, of waar geen offers aan de goden worden opgedragen«.

Onze voorouders vereerden Wodan en Donar, en offerden hun in donkere wouden de gaven, waarmede zij hunne gunst dachten te kunnen verwerven.

Doch alle offers der Oude Wet waren slechts voorafbeeldingen en schaduwen van het groote offer der Nieuwe Wet, en ontleenden hieraan hunne kracht, evenals de geheele Oude Wet eene voorafbeelding is van de Wet der genade. En daar de voormalige

(1) II Mac. XII. 34—46.

offers slechts voorafbeeldingen waren en schaduwen, waren zij onvolmaakt en onvoldoende; »want onmogelijk is het«, zegt de H. Paulus, »dat door bloed van stieren en bokken zonden worden weggenomen. Daarom ingaande in de wereld spreekt Hij (Jesus): Slachtoffer en offerande hebt Gij niet gewild, maar Gij hebt een lichaam Mij toebereid. Brandoffers voor zonde hebben U niet behaagd. Toen sprak Ik: Zie ik kom.« (1) Alsof Hij zeggen wilde: Het bloed van bokken en stieren is niet voldoende om uwe gramschap te stillen, en uw volk van zonde te reinigen; daarom kom Ik, om mij zelve als een offer op te dragen, dat Gij moet aannemen tot vergeving van de zonden der wereld.

De profeet Isaias kondigde den Joden aan, dat hunne offers een gruwel waren geworden voor God, en daarom zouden worden afgeschaft. »Waartoe dient Mij de menigte uwer slachtoffers? zegt de Heer. Verzadigd ben Ik: de brandoffers van rammen en het vet van mestkalveren en het bloed van varren en van lammeren en van bokken wil Ik niet.... Brengt voortaan geen spijsoffers des bedrogs; het reukwerk is mij een gruwel.« (2)

Wilde God nu, toen Hij de offers der Joden verwierp, alle offers afschaffen? Volstrekt niet. Hij liet integendeel, bij monde van den profeet Malachias voorspellen, dat de offers der Joden zouden vervangen worden door eene reine offerande, die niet, evenals te Jerusalem op slechts ééne plaats, maar die op alle plaatsen der bewoonde wereld zoude worden opgedragen. Luister naar de beteekenisvolle

(1) Hebr. X. 4-7.

(2) Isaias I. 11, 18.

woorden, die de profeet tot de Joden richtte: »Geen welbehagen heb Ik aan u, zegt de Heer der heerscharen, en eene offergave zal ik niet aanvaarden uit uwe hand. Want van den opgang der zon tot aan den ondergang is mijn naam groot onder de volkeren, en op alle plaats wordt geofferd en opgedragen aan mijnen naam eene reine offerande; want groot is mijn naam onder de volkeren, zegt de Heer der Heerscharen.« (1) De profeet voorspelt hier duidelijk, dat niet door de Joden, maar door de niet-Joden een aangenaam offer aan God zal worden opgedragen; niet slechts in Jerusalem, maar op alle plaatsen waar de zon opkomt en ondergaat. Deze woorden moeten in vervulling zijn gegaan. Waar vinden wij nu de vervulling dezer profetie?

Wij kunnen de bewoners der aarde naar den godsdienst, dien zij belijden, in vijf klassen verdeelen — Heidenen, Joden, Mahomedanen, Protestanten en Katholieken. Bij wie vinden wij de reine offerande, waarvan de profeet spreekt? Niet bij de Heidensche volken; want zij aanbidden valsche goden, en daarom kan geen hunner offers aangenaam zijn aan den Almachtige. Niet bij de Joden, want reeds lang hebben hunne offers opgehouden, en buitendien slaan de woorden van den profeet niet op de Joden, maar op de volken van Heidensche afstamming. Niet bij de Mahomedanen, want deze kennen geene offers. Evenmin bij eenig protestantsch kerkgenootschap, die uitdrukkelijk de offers verwerpen. Blijft slechts de katholieke Kerk, en in haar gaat luistervol de profetie in vervulling; want waarheen gij ook uwe schreden moogt richten, overal vindt gij de reine

(1) Malach. I. 10, 11.

offerande op de katholieke altaren. Hetzij gij in Europa komt of in Azië, in Africa, Amerika of Australië, overal rijzen onze altaren op, en voltrekken onze priesters de woorden der voorspelling, door »de reine offerande« van 's Heeren Vleesch en Bloed aan God op te dragen.

Deze offerande van het Nieuwe Verbond wordt gewoonlijk *de Mis* genoemd. Sommige meenen den oorsprong van het woord Mis in het Hebreeuwsche *Missach*, dat eene vrije offergave beteekent, terug te vinden, anderen ontleenen het, en met meer recht, van het Latijnsche *Missa* of *Missio*. Het duidt dan aan, dat op een bepaald tijdstip der offerande de oningewijden werden weggezonden, of bij het einde der plechtigheid de geloovigen hun afscheid ontvingen. Van oudsher is dit woord in onze taal overgegaan, en wij vinden het in verschillende verbindingen terug, zooals in *Kerstmis*, *Lichtmis*, *kermis*, enz.

In het offer der Mis wordt brood en wijn veranderd in het Lichaam en Bloed van Christus, en dit Lichaam en Bloed door de bediening des priesters aan God opgedragen, tot een voortdurende gedachtenis van 's Heeren Kruisoffer. Het Misoffer en het Kruisoffer zijn *in wezen* hetzelfde offer, daar in beide dezelfde Offeraar en dezelfde Offerande, Jesus Christus, aanwezig is.

Het eenige onderscheid bestaat in de wijze van offeren. Aan het kruis offerde Christus zich zelve op bloedige wijze, onder de H. Mis op onbloedige wijze. Aan het kruishout betaalde Hij onzen losprijs, in het Misoffer past Hij zijne verkregen rechten toe op onze zielen. Vandaar ontleent de H. Mis al hare kracht aan het offer van Calvarië.

Onze Heer Jesus Christus stelde het H. Misoffer in op den vooravond van zijn lijden. »In den nacht, waarin Hij verraden werd«, zegt de H. Paulus, »nam Jesus het brood, en brak het dankende, en zeide: Neemt en eet; dit is mijn lichaam, hetwelk voor u zal worden overgeleverd: doet dit tot mijne gedachtenis! Desgelijks ook den kelk, nadat Hij het avondmaal had gehouden, zeggende: Deze kelk is het Nieuwe Verbond in mijn bloed: doet dit, zoo dikwijls gij dien zult drinken, tot mijne gedachtenis! Want zoo dikwijls gij dit brood zult eten, en den kelk drinken, zult gij den dood des Heeren verkondigen, totdat Hij kome.« (1)

Uit deze woorden leeren wij, dat Christus het H. Misoffer voornamelijk heeft ingesteld, om de gedachtenis aan zijn lijden en dood voortdurend bij ons levend te houden. Hij wilde dat het tooneel van den Calvarieberg ons immer voor oogen zoude zweven, en dat onze harten, onze geest en gemoed steeds vervuld zouden zijn met de heugenis zijner smarten. Hij wist dat Hij op deze wijze het best onze liefde kon winnen, en droefheid over de zonde in onze harten kon inplanten. Daarom was het zijn wil dat over de geheele wereld in elke kerk een altaar zou worden opgericht, als een gedenkteeken van zijne ontfermende liefde, gelijk de kinderen Israëls aan den oever van den Jordaan, dien zij waren doorgetrokken, een gedenkteeken oprichtten, dat hun herinnerde aan de almachtige hand des Heeren. Vandaar is het H. Misoffer naar waarheid de plechtige gedachtenisviering van Christus' lijden.

Overeenkomstig het bevel van onzen Zaligmaker

(1) I Cor. XI. 23—26.

heeft de Kerk, van den dood van Christus tot nu toe, dagelijks dit offer opgedragen, en zal ze het blijven opdragen tot aan het einde der dagen.

In de Handelingen der Apostelen wordt verhaald, dat Saulus en anderen voor den Heer dienst deden, of, zooals de Grieksche tekst het nog duidelijker uitdrukt, de priesterlijke bediening uitoefenden. (1)

De H. Paulus zinspeelt dikwijls op het Misoffer in zijn brief aan de Hebreërs. »Wij hebben een altaar,« zegt hij, »van hetwelk te eten zij niet macht hebben, die den tabernakel dienen.« (3) Hij verklaart hier duidelijk, dat de Kerk van Christus evengoed haar altaar heeft als de Joodsche Synagoge. Maar een altaar veronderstelt noodzakelijker wijze een offer, want zonder dit heeft het geen zin. Op eene andere plaats in denzelfden brief leert de Apostel, dat het priesterschap der Nieuwe Wet in de plaats is getreden van het priesterschap der Oude Wet. (3) De voornaamste bediening der priesters bestond altijd in het opdragen van offers. Priester en offer hooren even noodwendig bijeen als rechter en rechterlijke uitspraak.

Evenals David noemt ook Paulus Jesus »priester in eeuwigheid naar de orde van Melchisedech.« (4) Hij wordt *priester* genoemd, omdat Hij offert; priester *in eeuwigheid*, omdat zijn offer immer voortduurt; priester *naar de orde van Melchisedech*, omdat Hij zijn offer opdraagt onder de gedaante van brood en wijn, wat voorafgebeeld werd door het brood en

(1) Hand. XIII. 2.

(2) Hebr. XIII. 10.

(3) Hebr. VII. 12.

(4) Ps. CIX. 4; Hebr. V. 6.

den wijn, die »Melchisedech, de priester van den allerhoogsten God,« (1) opdroeg.

De overlevering, met hare duizenden tongen, verkondigt luide, dat, van de dagen der Apostelen tot nu toe, voortdurend het Misoffer werd opgedragen. Ondervraag de Kerkvaders, die als trouwe wachters stonden op Israëls wachttorens, met naijverige blikken den schat des geloofs bewakend, en getuigenis afleggend van eigen geloof en van de belijdenis uit vroegere eeuwen; ondervraag de Kerkvergaderingen, waar de Staf van Christus' strijdende Kerk samenkwam; en zij zullen u eenstemmig getuigen, dat het Misoffer steeds het middelpunt was van hun eeredienst, gelijk het ontegenzeggelijk door Christus werd ingesteld.

Een ander merkwaardig bewijs voor de goddelijke instelling van het Misoffer verschaffen ons de Nestorianen en Eutychianen, die zich in de vijfde eeuw van de katholieke Kerk afscheidten, en nog steeds in Perzië, en in andere landen van het Oosten voortleven; niet minder de Grieksche Schismatieken, die in de negende eeuw de kerkelijke gemeenschap verbraken. Al deze sekten, en nog ontelbare andere, die her- en derwaarts zich over het Oosten verspreidden, hebben tot op den huidigen dag het dagelijksch Misoffer behouden. Zij hielden, sinds hunne afscheiding, geene gemeenschap meer met de katholieke Kerk; zij hebben dus hunne leer over het Misoffer ontleend aan dezelfde bron, waaruit de Kerk schepte, nl. de prediking der Apostelen.

Maar onder alle bewijzen van de goddelijke instelling van het Misoffer is er geen zoo treffend, als

wat wij aan de Liturgieën der Kerk ontleenen. De Liturgie is de vastgestelde eeredienst der Kerk. Zij bevat de voorgeschreven gebeden en plechtigheden, die onveranderlijk vaststaan. Er bestaan verschillende Liturgieën; o.a. de Liturgie van Jerusaleem, de Liturgie van Alexandrië en de Liturgie van Rome, die respectievelijk aan den H. Jacobus, den Evangelist Marcus en den H. Petrus worden toegeschreven. Zoo zijn er nog andere Liturgieën, die op naam staan van Apostelen of hunne onmiddellijke opvolgers. Nu vraag ik uwe opmerkzaamheid voor het volgende merkwaardige feit, dat al deze Liturgieën, hoewel zij door verschillende personen, op verschillende tijden, op verschillende plaatsen en in verschillende talen werden samengesteld, toch alle, zonder ééne uitzondering, de gebeden bevatten, dat bij het H. Misoffer moeten worden uitgesproken, en die gij nu nog in onze Misboeken, bij den Canon der Mis, kunt terugvinden.

Er is slechts ééne verklaring van deze wondervolle gelijkvormigheid mogelijk, de veronderstelling nl., dat de Apostelen de leer over het H. Misoffer van Jesus Christus zelve ontvangen hebben.

Dit feit voornamelijk heeft de oogen geopend van zoovele voortreffelijke Engelsche priesters, die in deze eeuw ketterij en schisma verlaten, en het katholieke geloof omhelsd hebben, hoewel zij door dezen stap niet alleen hunne kerkelijke inkomsten, maar dikwijls zelfs alles wat hun dierbaar was op aarde moesten vaarwel zeggen.

De volgende plaatsen uit den Brief van den H. Paulus aan de Hebreërs worden dikwijls als een bewijs tegen het Misoffer te berde gebracht. »Christus is . . . niet door bloed van bokken of kalveren, maar door zijn eigen Bloed éénmaal ingegaan in

het heiligdom, hebbende eene eeuwige verlossing gevonden.« (1) »Noch opdat Hij menigmaal offere zich zelve, gelijk de Hoogepriester jaarlijks ingaat in het heiligdom.« (2) Verder: »Ieder priester staat wel dagelijks dienstdoende, en offerende menigmaal dezelfde offeranden, welke nimmer zonden kunnen wegnemen; deze echter is, ééne offerande voor zonde geofferd hebbende, in altoosdurendheid gezeten ter rechterhand Gods.« (3)

De H. Paulus zegt, dat Christus slechts éénmaal geofferd werd. Hoe kunnen wij Hem dan dagelijks offeren? Ik antwoord, dat Christus slechts éénmaal op bloedige wijze geofferd werd, en van dit offer spreekt de Apostel. Hoewel Hij dagelijks op duizenden altaren geofferd wordt, is het Misoffer hetzelfde offer als dat van Calvarië, omdat dezelfde Offeraar en dezelfde Offerande, Jesus Christus, aanwezig is. De H. Paulus wil met bovengemelde woorden het offer van de Nieuwe Wet, dat slechts één slachtoffer heeft, met de offers van de Oude Wet, waarbij verschillende slachtoffers werden opgedragen, in scherpe tegenstelling tegenover elkander plaatsen, en tegelijker tijd de onvoldoendheid aantoonen van de voormalige offers, tegenover de oneindige voldoendheid van het offer der Nieuwe Wet.

Maar, zal een Protestant vragen, indien het Kruisoffer van oneindige voldoendheid is, waartoe dient dan het Misoffer? Ik zou hem met eene wedervraag antwoorden. Waarom bidt gij, en gaat gij naar de kerk, en liet gij u doopen. waarom gaat gij ten Avondmaal en deedt gij uwe belijdenis? Wat hebt

(1) Hebr. IX. 12.

(2) Hebr. IX. 25.

(3) Hebr. X. 11, 12.

gij aan dat alles, indien het Kruisoffer van oneindige voldoendheid is? Hij zal mij antwoorden, dat bij deze handelingen de verdiensten van Christus' lijden op hem worden toegepast. Welnu, op gelijke wijze worden door het Misoffer de verdiensten van het Kruisoffer op ons toegepast, want aan dit Kruisoffer ontleent de Mis al hare kracht. Christus heeft, door zijn dood, de algeheele vergiffenis onzer zonden verdiend. Maar Hij heeft ons daarom niet ontslagen van de verplichting, om met Hem mede te werken, bij de toepassing zijner verdiensten op onze zielen. En welk krachtiger middel kunnen wij nu hebben om in zijne verdiensten te deelen, dan wanneer wij tegenwoordig zijn bij het Misoffer, waar wij zijn lijden herdenken, waar de Calvarieberg oprijst voor onzen geest, waar wij »den dood des Heeren verkondigen, totdat Hij kome,« en waar wij onze hand moge uitstrekken naar de vrucht van den Boom des Levens, en mogen drinken van het Bloed, dat van het Kruishout afvloeide?

In de Oude Wet werden verschillende offers tot verschillende doeleinden opgedragen. Men had hulde- en dankoffers, om God te loven en Hem te danken voor zijne weldaden; zoenoffers, om vergiffenis der zonden af te smeeken; smeekoffers, om zijn zegen en bescherming af te bidden. In de H. Mis zijn al deze offers vereenigd. De H. Mis is een hulde- en dankoffer, een zoenoffer en een smeekoffer, en daarom zegt Thomas à Kempis in zijn gulden boekje, *De navolging van Christus*: »Als een priester de Mis leest, eert hij God, verblijdt hij de engelen, sticht hij de Kerk, helpt hij de levenden, verkrijgt hij rust voor de overledenen, en maakt hij zich zelve aan alle zegeningen deelachtig.« Om een vol-

komen denkbeeld te vormen van de kracht der H. Mis, behoeven wij ons slechts te herinneren, dat de offerande Jesus Christus is, de Zoon van den levenden God.

1. De H. Mis is een hulde- en dankoffer. Indien alle menschen der wereld, met alle levende en levenlooze schepselen te zamen, als een brandoffer aan den Heer werden aangeboden, zouden zij den Almachtige niet zooveel hulde brengen als een enkel Misoffer; want al die aardsche schepselen, hoe talrijk en voortreffelijk ook, zijn eindig en onvolmaakt; maar het Misoffer is van oneindige waarde, omdat Hij, die geofferd wordt, Jesus Christus zelve is, het behaaglijke Lam zonder vlek, de beminde Zoon, in wien de Vader zijn welbehagen heeft, en die »altijd verhoord is geworden om zijne godvruchtigheid.« (1)

Met hoeveel ontzag en dankbare liefde moeten wij dit offer bijwonen! De Engelen waren aanwezig op Calvarië. De Engelen zijn ook bij de H. Mis aanwezig. Kunnen wij niet met de brandende liefde der Serafijnen en de aanbeddende geestvervoering der Engelen tegenwoordig zijn, laten wij tenminste neerknielen met de nederige godvrucht van Bethlehems herders, en het ongeschokte geloof der Wijzen. Laten wij Gode de gouden gave van een minnend harte aanbieden met den wierook van hulde en aanbedding, en gedurende het offer dikwijls de woorden herhalen van den koninklijken zanger: »De goedertierenheden des Heeren wil ik eeuwig bezingen.« (2)

2. De H. Mis is een zoenoffer. In dit offer be-

(1) Hebr. V. 7.

(2) Ps. LXXXVIII. 2.

pleit Jesus dagelijks onze zaak bij den hemelschen Vader. »Indien ook iemand mocht gezondigd hebben, wij hebben een voorspreker bij den Vader, Jesus Christus, den rechtvaardige; en Hij zelf is de verzoening voor onze zonden, en niet alleen voor de onze, maar ook voor die van geheel de wereld.« (1) Vandaar spreekt de priester, als hij de H. Mis leest, bij de Offerande het volgende gebed: »Ontvang, heilige Vader, almachtige, eeuwige God, deze onbevleete offerande, die ik, uw onwaardige dienaar, U, mijn levenden en waren God, aanbied voor mijne ontelbare zonden, overtredingen en tekortkomingen, en voor allen die hier aanwezig zijn, desgelijks voor alle levende en overledene geloovige christenen: opdat zij én mij én hun tot heil verstrekke ten eeuwigen leven. Amen.«

Wanneer wij derhalve de H. Mis bijwonen, laten wij ons dan vereenigen met Christus, als Hij Gods barmhartigheid inroept voor onze zonden. Stellen wij ons de H. Mis als een ander Calvarië voor, wat zij ook werkelijk is. Laten wij met Maria in den geest onder het Kruis staan, terwijl ons hart doorboord wordt met droefheid over onze overtredingen. Erkennen wij, dat onze zonden de oorzaak waren van dien doodstrijd en bloedigen offerdood. Volgen wij met geest en gemoed de weenende scharen, die berouwvol op hunne borst kloppend den Verlosser naar Calvarië begeleidden, en bidden wij: »Spaar, Heer, spaar uw volk,« of herhalen wij met den Tollenaar het hartgrondig gebed: »God zij mij zondaar genadig.« Bij den dood van Jesus werd de zon verduisterd, beefde de aarde, en spleten de rotsen,

(1) I Joan. II. 1, 2.

als wilden zij medelijden betuigen met de smarten van hun Schepper. En zouden wij dan niet beven om onze zonden? Zou ons hart alleen koud en ongeroerd blijven, als wij God zien lijden en sterven, uit liefde tot ons en tot uitboeting onzer zonden?

3. De H. Mis is eindelijk een smeekoffer: »Want indien het bloed van bokken en stieren, en de assche van eene jonge koe, besprengende de ontreinigden, heiligt ter zuivering des vleesches: hoeveel te meer zal het bloed van Christus, die door den Heiligen Geest zich zelven vlekkeloos aan God heeft geofferd, ons geweten zuiveren van doode werken, om te dienen den levenden God?» (1) Indien de gebeden van Moses en David en de Patriarchen zooveel voor hunne mededienaren vermochten, welke moet dan de kracht zijn van Jesus' voorbede? Indien de wonden der martelaren zoo welsprekend Gods ontferming voor ons afsmeeken, hoeveel welsprekender smeekt dan het Bloed van Christus, dat dagelijks op onze altaren gestort wordt? Luider dan het bloed van Abel om wraak, roept Zijn Bloed om barmhartigheid. Indien God ons, arme zondaars, reeds verhoort, hoe zou Hij dan de smeekingën kunnen weerstaan van »het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld?»

»Laten wij dan toetreden met vrijmoedigheid tot den troon der genade, opdat wij barmhartigheid verkrijgen, en genade vinden tot tijdige hulp.« (2)

(1) Hebr. IX. 13, 14.

(2) Hebr. IV. 16.

HOOFDSTUK XXIV.

HET GEBRUIK VAN KERKELIJKE PLECHTIGHEDEN
DOOR HET GEZOND VERSTAND INGEGEVEN —
DOOR DEN ALMACHTIGEN GOD IN DE OUDE
WET GOEDGEKEURD — DOOR JESUS CHRIS-
TUS IN DE NIEUWE WET BEKRACHTIGD.

Onder kerkelijke plechtigheden verstaan wij zinvolle teekenen en handelingen, die de Kerk heeft voorgeschreven, om op waardige wijze den eeredienst te verrichten.

Ware godsvrucht moet inwendig zijn, en uit het hart voortkomen; »de ware aanbidders zullen den Vader aanbidden in geest en waarheid: want ook de Vader zoekt dezulken, die Hem aanbidden. God is een Geest, en die Hem aanbidden, moeten Hem in geest en waarheid aanbidden.« (1) Wij moeten hieruit echter niet besluiten, dat de uitwendige aanbidding geminacht wordt, omdat de inwendige, als het wezen, wordt voorgeschreven. Integendeel, de plechtigheden, waarmede de eeredienst en

(1) Joan. IV. 23, 24.

de bediening der Sacramenten gepaard gaan, zijn door het gezond verstand ingegeven, door den almachtigen God in de Oude Wet goedgekeurd, en door Christus en zijne Apostelen in de Nieuwe Wet bekrachtigd.

De Engelen, die zuivere geesten zijn zonder lichaam, aanbidden God op zuiver geestelijke wijze. De zon, maan en sterren aan het uitspansel bieden Hem, in zekeren zin, eene uitwendige aanbidding aan. In den achttienden Psalm lezen wij: »De hemelen verhalen de heerlijkheid Gods, en het uitspansel verkondigt de werken zijner handen.« (1).

Maar de mensch, die uit lichaam en ziel bestaat, deelt met zijne ziel in de natuur der engelen, met zijn lichaam in de natuur der hemellichten. Vandaar is het zijne eer en zijn plicht, Gode de tweevoudige hulde van ziel en lichaam aan te bieden; met andere woorden, Hem zoowel inwendig als uitwendig te aanbidden.

Hartgrondige aanbidding van den Allerhoogste blijft niet lang, zonder uitwendige teekenen van godsvrucht, in het hart besloten; en daarom kunnen de inwendige en uitwendige godsvereering, hoewel zij in zich onderscheiden zijn, in dit leven niet gescheiden worden. Het vuur kan niet branden zonder vlam of hitte voort te brengen. Zoo kan het vuur der godsvrucht niet branden in onze ziel, zonder van ons gelaat en uit onze woorden af te stralen. Het is den mensch aangeboren, zijne inwendige gevoelens door uitwendige handelingen kenbaar te maken, »want uit den overvloed des harten spreekt

(1) Ps. XVIII (19). 2.

de mond.* En evenals brandstof noodig is om het vuur aan te houden, zoo wordt ook de vlam der godsvrucht gevoed door uitwendigen eeredienst.

De schors van een boom, of de takken en bladeren zijn de vrucht niet. Toch zult gij nooit vruchten aan een boom zien rijpen, als schors, bladeren en takken zijn weggenomen. Deze zijn voor de bescherming en ontwikkeling der vrucht noodzakelijk. Desgelijks moet de ware godsvrucht, hoewel zij niet in bloote plichtplegingen bestaat, door uiterlijke vormen gevoed en aangekweekt worden, wil zij niet spoedig te gronde gaan. Er bestaat een even innig verband tusschen godsvereering en uitwendige plechtigheden, als tusschen de schors en de vrucht van een boom.

Een mensch, die dagelijks de knie buigt voor zijn Schepper, die Hem lofzingt en dankt, die aandachtig het kruisteeken maakt, die gaarne de H. Mis bijwoont, die in Gods huis gepasten eerbied in acht neemt, die de armen naar vermogen bijstaat, en zorgvuldig de verdere voorschriften van zijn godsdienst opvolgt, zal gewoonlijk iemand zijn wiens hart met God vereenigd is, en die Hem dient met vaardige gehoorzaamheid. Toon mij daarentegen iemand, die steeds deze uitwendige vormen van godsdienst en naastenliefde verwaarloost, en ik zal u iemand aanwijzen, in wiens hart het vuur der godsvrucht slechts flauw brandt, zoo het niet geheel is uitgeblusht.

De kerkelijke plechtigheden zetten den eeredienst niet slechts luister bij, maar zij houden ook onze aandacht gespannen en op God gericht. Onze geest dwaalt zoo licht af, onze verbeelding is zoo wispelturig, dat wij wel uiterlijke ceremoniën noodig hebben om onze gedachten bijeen te houden.

De almachtige God beschouwde de uitwendige godsvereering zoo innig met de inwendige saamgevlochten, dat Hij zelve in de Oude Wet, tot in de kleinste bijzonderheden, de verschillende plechtigheden en ceremoniën voorschreef, die de Joodsche priesters en het volk bij den eeredienst moesten in acht nemen. Wat is het geheele Boek Leviticus anders dan een uitgewerkt ceremonieel van den Joodschen godsdienst?

Hoewel onze Zaligmaker op de wereld kwam om een godsdienst te stichten, die meer geestelijk zijn zou dan de godsdienst der Joden, zoo verwierp Hij toch de uitwendige vormen der godsvereering niet. Zelve was Hij gewoon om zijne godsdienstige handelingen met gepaste uiterlijke plechtigheden te paren.

In den hof van Gethsemani »viel Hij op zijn aangezicht neder,« (1) terwijl Hij bad.

In plechtigen optocht trok Hij Jerusalem binnen, vergezeld van eene groote menigte, die zongen: Hosanna den Zoon van David. (2)

Aan het laatste Avondmaal zegende Hij het brood en den wijn, en na het Avondmaal zong Hij den lofzang met zijne leerlingen. (3)

»En zij brachten tot Hem eenen, die doof en stom was, en baden Hem, denzelven de hand op te leggen. En Hij nam hem buiten de schare afzonderlijk, stak zijne vingers in deszelfs ooren en gespogen hebbende, raakte Hij zijne tong aan; en opwaarts ziende naar den hemel, zuchtte Hij, en sprak tot hem: Ephpheta! dat is: Word geopend!« (4)

Toen Hij den Heiligen Geest aan zijne leerlingen

(1) Matth. XXVI.

(2) Matth. XXI.

(3) Matth. XXVI.

(4) Marc. VII.

verleende, »blijes. Hij op hen«. (1) Toen de Apostelen later aan anderen den H. Geest mededeelden, »legden zij hun de handen op.« (2)

De Apostel Jacobus schrijft voor, dat de zieken door de priesters met olie moeten gezalfd worden in den naam des Heeren. (3)

Al deze handelingen nu, die ik hier heb opgenoemd, — de kniebuiging, de plechtige optocht, het zingen van lofliederen, het aanraken der ooren, het hemelwaarts richten der oogen, het blazen over de Apostelen, het opleggen der handen, de zalving der zieken — al deze handelingen zijn plechtigheden, die ten voorbeeld strekken aan de ceremoniën, die de katholieke Kerk gebruikt bij haren eeredienst en het toedienen der Sacramenten.

Wel is tegenwoordig de openbare uitoefening van onzen godsdienst gewoonlijk met meer pracht en praal verbonden, dan de eenvoudige handelingen van onzen Verlosser ten toon droegen; doch het is niet meer dan natuurlijk, dat de luister der plechtigheden gelijken tred houdt met de uitbreiding en ontwikkeling van het Christendom.

Doch waar kunnen wij een ceremonieel vinden, zoo luisterrijk als het Boek der Openbaring beschrijft. Engelen met gouden wierookschalen staan voor den troon, terwijl de Ouderlingen hunne gouden kronen werpen voor het Lam, dat gedood is. Daarbij de groote schare, die niemand tellen kan, uit alle natiën en stammen en volken en talen, met witte kleederen gekleed, en palmtakken in hunne handen. Harpe-

- (1) Joan. XX.
(2) Hand. VIII.
(3) Jac. V.

naars ook, en maagden, die het Lam volgen, en het nieuwe lied zingen, dat niemand zingen kan dan zij.

Wat schitterend praalvertoon, tot in de kleinste bijzonderheden uitgewerkt!

En zou nu God, die in het aardsche en in het hemelsche Jerusalem zich verlustigt in uiterlijke praal, de Christelijke Kerk, de levende schakel tusschen verleden en toekomst, zonder alle uitwendige heerlijkheid gelaten hebben? »Want indien de bediening der veroordeeling heerlijkheid is, veelmeer is de bediening der rechtvaardigheid overvloedig in heerlijkheid.« (1)

Het is waar, dat God zich beklaagt over de kinderen Israëls: »Dit volk nadert Mij met zijnen mond en vereert Mij met zijne lippen, maar zijn hart is verre van Mij.« (2) Het is ook waar, dat Hij hunne offeranden haatte, en dat Hem hunne feestdagen een gruwel waren. (3) Doch hij bestraft hun niet, omdat zij Hem prezen met den mond, maar omdat hun hart niet voelde wat de lippen uitspraken. En Hij verwierp hunne offergaven, omdat deze niet gepaard gingen met het offer van een vermorzeld hart, dat in zijn oog veel hoogere waarde had.

Dezelfde Heer die gezegd heeft, dat de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid, heeft ook bevolen dat Hem in zijn heiligen tempel met plechtstatigen luister hulde zou gebracht worden: »Looft God in zijn heiligdom.... Looft Hem met bazuingeschal; looft Hem met

(1) II Cor. III. 9.

(2) Isai. XXIX. 13.

(3) Isai. I. 13.

psalter en citer! Looft Hem met pauk en koor, looft Hem met snarentuig en schalmei.« (1)

Zegt Hij bij den profeet Joël: »Verscheurt uwe harten en niet uwe kleederen,« (2) aanstonds laat Hij er op volgen: »Blaast de bazuin op Sion, heiligt een vasten, roept een bijeenkomst op, verzamelt het volk, heiligt de gemeente.... Tusschen het voorportaal en het altaar zullen de priesters weenen, de dienaren des Heeren, en zij zullen zeggen: Spaar o Heer! spaar uw volk.« (3)

Als de H. Paulus verklaart, dat, zoo hij de talen der menschen sprak en der engelen, en al zijne goederen uitdeelde tot spijziging der armen, en zijn lichaam overgaf om verbrand te worden, en de liefde Gods niet had, het hem niets zou baten, (4) dan spreekt hij de noodzakelijkheid uit der inwendige aanbidding. En als hij op eene andere plaats zegt, dat »in den naam van Jesus alle knie zich buigt van die in den hemel, die op aarde en die onder de aarde zijn,« (5) dan geeft hij te kennen dat het evenzeer plicht is, God met uitwendig eerbetoon te aanbidden en te huldigen.

Vraagt eens aan politieke leiders hoe zij het aanleggen, om de volksmenigte te bewerken en op hunne hand te krijgen. Zij bepalen zich niet tot redeneeren: zij spreken tot de zinnen en tot het hart. Fakkeloptochten langs de straten met muziek en zang, ontplooiden banieren en kernspreuken hoog in de lucht gedragen, feestelijke bijeenkomsten waar

-
- (1) Ps. CL.
(2) Joël II. 13.
(3) Joël II. 15—17.
(4) I Cor. XIII.
(5) Philip. II. 10.

de gevierdste sprekers het woord voeren, alles moet dienen om geestdrift te wekken.

Wat deze mannen om politieke redenen doen, doet de Kerk uit hogere beginselen. Daarom heeft zij hare processiën. Daarom heeft zij hare hemelsche muziek, om het hart te ontvlammen en tot God te verheffen. Zij wijdt banieren en vanen, voornamelijk het kruis, de banier der Verlossing. Zij predikt met honderden tongen, want zij spreekt niet slechts tot onze hoofden en harten door het Woord Gods, maar ook tot onze zinnen en onze verbeelding door hare luisterrijke en indrukwekkende plechtigheden.

HOOFDSTUK XXV.

CEREMONIËN DER H. MIS — HET MISBOEK — LATIJN-
SCHE TAAL — KAARSEN — BLOEMEN —
WIEROOK — MISGEWAAD.

Laten wij nu, vriendelijke lezer, samen een katholieke kerk binnengaan en de Hoogmis bijwonen, een der plechtigste diensten der katholieke Liturgie. Intusschen zal ik trachten u de voornaamste dingen uit te leggen, die uwe opmerkzaamheid trekken.

Als wij de kerk binnenkomen, doop ik mijne vingers in een bekken met wijwater, dat aan den ingang geplaatst is, en ik maak een kruisteeken, terwijl ik bid dat God mij van zonden moge zuiveren, opdat ik Hem met een rein hart in zijn heiligen tempel kunne aanbidden.

De Kerk zegent alles, wat zij in haar dienst gebruikt, »dewijl alle schepsel Gods goed is, en niets verwerpelijk, met dankzegging genoten wordende; want geheiligd wordt het door het woord Gods en het gebed,« zopals de H. Paulus zegt. (1)

(1) I Tim. IV. 4, 5.

Voordat de Mis begint, besproeit de priester de gemeente met wijwater, en zingt de woorden van den vijftigsten Psalm: »Besprenkel mij met hysop, en gereinigd zal ik worden; wasch mij, en witter zal ik worden dan sneeuw.«

Het gebruik van wijwater dagteekent uit de vroegste tijden, en de oudste Kerkvaders spreken er reeds over.

Als wij door het middenschip verder gaan ziet gij op het altaar een groot boek liggen, dat het *Missaal* of Misboek genoemd wordt, omdat het de gebeden bevat, die onder de Mis worden uitgesproken. Deze bestaan in uittreksels uit het Oude- en Nieuwe Testament, den Canon, en andere toepasselijke gebeden. De Canon van de Mis verandert nooit, en kwam bijna zonder eenige toevoeging uit de eerste tijden der Kerk tot ons. Ook de gebeden zijn bijna alle zeer oud, vele dagteekenen vóór de zevende eeuw. Ik ken geene gebeden, die in ernst en kracht van uitdrukking, in zakelijkheid van stijl en innigheid van zalving, met de collectgebeden van het Missaal ook maar eenigszins kunnen vergeleken worden. Men kan zien dat de mannen, die deze gebeden opstelden, voelden wat zij zeiden, en dat zij, vervuld met den geest Gods, »de overredende woorden van menschelijke wijsheid« verachtten, zoo geheel anders als de opstellers van nieuwerwetsche formuliergebeden, wier afgeronde volzinnen meer bestemd zijn om het oor te streelen, dan om de wolken door te dringen.

Een onverdachte getuige voor hetgeen ik hier zeg, vond ik aan Gereformeerde zijde. *De Heraut* behandelde, onder de rubriek »onze Eeredienst,« de formuliergebeden. »Ons wil voorkomen,« wordt daar

van bevoegde hand geschreven, »dat onze formulier-gebeden, gelijk we die in onze Liturgie vinden, in veel opzichten te wenschen overlaten Een gebed gelijk de *Introitus* in het Engelsche gebedenboek, draagt een geheel ander karakter; en niet het minst door haar *collectgebeden*, d. z. gebeden heel kort, voor één bepaalde zaak, is de Engelsche kerk er veel beter dan de onze in geslaagd, om het gebedsleven in strooming te brengen.» (1) Als ik u nu zeg, dat de aangehaalde gebeden uit het Engelsche *Book of Common Prayer*, voor het grootste gedeelte niets anders zijn dan eene vertaling uit ons Missaal, gelijk de woorden *Introitus* en *collectgebeden* reeds genoegzaam aanduiden, dan heb ik hier niets verder aan toe te voegen.

Volgen wij nu eerbiedig den priester aan het altaar. Komende uit de sacristie plaatst hij zich aan den voet van het altaar, en belijdt daar nederig zijne zonden voor God en zijne Heiligen. Dan beklimt hij de treden en roept negenmaal Gods barmhartigheid in met de woorden *Kyrie Eleison, Christe Eleison*. Hij heft den verheven lofzang aan, *Gloria in Excelsis Deo*, zingt de *collectgebeden* van den dag met de Epistelles en het Evangelie, waarna gewoonlijk de preek gehouden wordt. Dan heft hij de Geloofsbelijdenis van Nicea aan, het Credo, dat reeds meer dan vijftien eeuwen in de kerken der Christelijke wereld heeft weerklonken. Daarna ziet gij hem brood en wijn offeren. Hij wast de handen, terwijl hij de woorden van den Psalmist bidt: »Ik wasch onder onschuldigen mijne handen en treed in de omgeving van uw altaar, o Heer.» (2) Hierdoor

(1) De Heraut, 12 Dec. 1897.

(2) Ps. XXV. (26).

wordt hij herinnerd, dat hij vrij moet zijn van alle smet bij de heilige handeling, die hij gaat verrichten. Volgen de Prefatie en de Canon met de plechtige woorden der Consecratie, waarbij, door Gods Almacht, het brood en wijn in het Lichaam en Bloed van Christus veranderd worden. Hij spreekt nog verschillende gebeden, onder andere het voortreffelijkste aller gebeden, het *Onze Vader*, tot hij aan de Communie komt, en het Lichaam en Bloed van Christus nuttigt. Hij vervolgt de Mis, geeft den zegen aan de knielende gemeente en sluit met den aanhef van het Evangelie van den H. Joannes.

Dit zijn geen gebeden, die elkaar zonder verband opvolgen. Neen, gij hebt een schouwspel gezien, dat uwe vrome aandacht trekt, en uw hart vervult met warme godsvrucht. Gij zijt tegenwoordig geweest bij eene plechtige daad van godsvereering, zooals die Gode waardig is.

Gij zult waarschijnlijk gaarne willen weten, waarom de H. Mis in het Latijn gelezen wordt. Toen de Kerk gesticht werd, waren de Romeinsche Keizers de bestuurders der wereld. Het heidensche Rome had nagenoeg geheel Europa en een groot gedeelte van Azië en Afrika onder hare macht. Het Latijn was de taal van het Keizerrijk. Waar de Romeinsche adelaar geplant werd, werd ook Latijn gesproken; juist op dezelfde wijze als thans overal Engelsch gesproken wordt, zoover het gebied van Engeland en de Vereenigde Staten van Noord-America zich uitstrekt.

De Kerk nam in haar openbaren eeredienst de volkstaal over. De eerste Kerkvaders schreven meest allen in het Latijn, en zoo werd deze taal de schatbewaarderster der gewijde letteren in de Kerk.

In de vijfde eeuw stortte het Romeinsche Keizer-

rijk ineen, en allerwege rezen in Europa nieuwe rijken uit de puinhopen. Het Latijn verdween langzamerhand als volkstaal, terwijl nieuwe talen ontstonden, als zoovele spruiten uit den gemeenschappelijken Latijnschen stam. Maar de Kerk behield het Latijn in hare Liturgie en bij de bediening der Sacramenten om wijze redenen, waarvan ik er u eenige zal aanstippen:

1. De Kerk heeft altijd *één en hetzelfde geloof*, denzelfden eeredienst, hetzelfde geestelijke bestuur. Gelijk hare leer en haar eeredienst niet veranderen, zoo wil zij ook eenheid en vastheid in de taal harer Liturgie. Het geloof is de briljant, de taal is de ring, waarin hij gevat is. Zoo angstvallig bewaakt de Kerk dien kostbaren steen, dat zij zelfs niet toelaat, dat men den ring aanraakt die hem omsluit. Levende talen veranderen telkens *en* in de woorden, *en* in de beteekenis der woorden. Onze taal, zooals die voor vijfhonderd jaren gesproken werd, is voor velen onverstaanbaar; gaat gij nog eenige eeuwen terug, dan begrijpen zelfs de meest ontwikkelden haar niet, en kunnen slechts mannen van het vak u de vertaling geven. Wie zou uit de Bijbelvertaling van Ulfilas de woorden van Mattheus lezen: »Doch ik zeg u, in het geheel niet te zweren, noch bij den hemel, omdat hij is de troon Gods; noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank zijner voeten,« (1) enz., als hij geschreven vindt: *Aththan ik qitha izris ni svaran allis, ni bi himana, unte stols ist Guths; nhi bi airthai, unte fotubaurd ist fotive is*. Hoe vreemd klinkt reeds het loflied van Zacharias van voor vijfhonderd jaren: »Ghebenedijt si, die Here ende

(1) Matth. V. 34.

Got es des volcs van Israhel, want hijt nu ghevisiteert heft ende sine verloessenesse toe heft bracht. Ende op heft gherecht den horen van onser behoudenessen, die behorende sijn ten rike Davids sijn kinds,« enz. (1) Langzamerhand krijgen de woorden eene geheel andere beteekenis. Wat wij *hand*, of overdrachtelijk *macht*, noemen werd vroeger *mond* geheeten. Wij vinden deze beteekenis nog terug in het woord *mondig*, en wij zeggen dat iemand *mondig* wordt, als hij over zich zelve de macht krijgt, die vroeger bij zijn *nomber* of voogd (samengesteld uit *mond* en *baren* = dragen) berustte. Zeggen wij nu dat iets *doorgaans*, *veelal* geschiedt, vroeger zeide men dat dit *gaarne* of *gherne* gebeurde; bijv. »Als een blinde den blinden tot geleide verstrekt, zoo vallen zij beiden in de groeve,« (2) werd in versmaat vertaald met:

Daer twee blinde deen dander leiden

Si sneven *gherne* eer si sceiden.

Dit zijn slecht een paar voorbeelden, die toonen wat al verandering de taal ondergaan kan. Het Latijn echter, als doode taal is aan zulke veranderingen niet meer onderhevig.

2. De katholieke Kerk is over de geheele wereld verspreid; in haar schoot stroomen de kinderen van alle hemelstreken, van alle natiën, volken en talen, samen. Hoe zouden op eene Kerkvergadering de Bisschoppen van al die verschillende landen in overleg kunnen treden, indien zij niet ééne en dezelfde taal hadden om hunne gedachte weer te geven? Dat was immers volstrekt onmogelijk. Eene algemeene

(1) Luc. I. 68.

(2) Matth. XV. 14.

Kerk moet ook eene algemeene taal hebben; eene nationale Kerk daarentegen, wier leden binnen bepaalde grenzen wonen, en wier leerstukken zich wijzigen met den loop der tijden, mag zich bij haar eeredienst zonder schroom van de moedertaal bedienen.

Op het Vaticaansch Concilie, in 1869, waren de Bisschoppen uit alle landen der wereld verzameld; alle talen der christelijke beschaving waren vertegenwoordigd. Hadden zij niet ééne gemeenschappelijke taal gehad om hunne gedachten uit te drukken, dan waren openbare beraadslaging en vriendschappelijk verkeer onmogelijk geweest. De Vergaderzaal zou een tweede Babel zijn geworden. Maar dank zij het Latijn dat allen spraken, een paar Oosterlingen slechts uitgezonderd, konden zij elkander even goed verstaan, alsof ieder zich in zijne moedertaal hoorde toespreken.

3. Bovendien zijn de Bisschoppen en de geestelijkheid der Kerk voortdurend in briefwisseling met den Heiligen Stoel. Ook dit vordert eene gemeenschappelijke taal, wil de Paus niet genoodzaakt zijn om Secretarissen aan te stellen, die alle talen der wereld kunnen spreken.

Doch indien de priester in eene onbekende taal de Mis leest, wordt het volk dan niet maar dom gehouden, en is zulk kerkbezoek geen tijdverspilling? Het is moeilijk, bij zulke opwerpingen ernstig te blijven. Zij spruiten voort uit eene algeheele onbekendheid met de Mis. Vele Protestanten meenen, dat het wezen van den eeredienst in eene preek bestaat. Volgens hun begrip staat, bij eene godsdienstige vergadering, de plicht om naar eene preek te luisteren bovenaan. De katholieke Kerk daarentegen leert, dat *bidden* de eerste plicht

van zulk eene vergadering is, hoewel zij het onderwijs van den kansel daarbij niet verzuimt. Wat nu is de Mis? De Mis is geene preek, maar een offer des gebeds, dat de priester voor zich zelve en voor het volk aan God opdraagt. Als de priester de Mis leest, spreekt hij niet tot het volk, maar tot God, voor wien alle talen even verstaanbaar zijn.

De vergaderde geloovigen zouden den priester toch niet kunnen verstaan, al bad hij ook in het Hollandsch, want hij staat van het volk afgewend, en het grootste gedeelte der gebeden wordt fluisterend uitgesproken. Deze wijze van eeredienst was in het Oude Verbond door God zelve bepaald, zooals wij in het Oude Testament en in het eerste hoofdstuk van den H. Lucas lezen. De priester droeg in het heiligdom het offer op, en bad daar voor het volk, terwijl dezen buiten in den tweeden voorhof baden. In alle Schismatieke Kerken van het Oosten bidt de priester, in den openbaren eeredienst, niet in de volksspraak maar in eene doode taal. Ditzelfde gebruik heerscht thans nog in de Joodsche Synagoge. De Rabbijn bidt de gebeden in het Hebreeuwsch, eene taal die door vele Joden niet verstaan wordt.

Doch is het wel waar, dat het volk niet verstaat wat de priester onder de Mis bidt? Volstrekt niet. Want met een Hollandsch kerkboek kunnen zij den priester van het begin tot het einde volgen.

Gij ziet *brandende kaarsen* op het altaar staan, en wilt gaarne weten, waartoe deze dienen.

In het Oude Verbond beval de Almachtige zelf den tabernakel met brandende lampen te tooien; en wat God in het Oude Verbond beval, zal zeker onder het Nieuwe wel niet ongepast zijn.

De lichten op onze altaren hebben eene geschied-

kundige en eene zinnebeeldige beteekenis. In de eerste dagen der Kerk werd het Christendom door de Heidensche wereld niet geduld. De Christenen waren daarom genoodzaakt, in de Catacomben van Rome, en andere verborgen plaatsen, ten openbaren eeredienst samen te komen. Deze Catacomben, of onderaardsche gangen, bestaan nog, en worden jaarlijks met groote belangstelling en eerbied door de bezoekers der Eeuwige Stad bezichtigd. Tot deze onderaardsche vertrekken drong het zonlicht niet door, en zoo waren de geloovigen verplicht daar, zelfs midden op den dag, licht te ontsteken. Ter gedachtenis heeft de Kerk op hare altaren het gebruik van lichten bewaard.

Dan, de brandende kaarsen hebben eene zinnebeeldige beteekenis, zij herinneren ons aan den Verlosser, die »het licht der wereld« is, »het waarachtig licht, hetwelk iederen mensch verlicht, die in deze wereld komt,« (1) en zonder Wien wij in duisternissen zouden wandelen en in de schaduwen des doods.

Zij herinneren ons tevens aan de vermaning: »Alzoo schijne uw licht voor de menschen (door het goede voorbeeld), opdat zij uwe goede werken zien, en uwen Vader verheerlijken, die in den hemel is.« (2)

Ook worden lichten ten teeken van geestelijke vreugde gebruikt. De H. Hieronymus, een Kerkvader uit de vierde eeuw, schrijft: »In alle kerken van het Oosten wordt, vóór het lezen van het Evangelie, op klaarlichten dag licht ontstoken, niet om duisternis te verdrijven, maar als een teeken van vreugde.«

(1) Joan I. 9.

(2) Math. V. 16.

Het zal uwe opmerkzaamheid niet ontsnapt zijn, dat de priester het altaar bewierookt. Wierook is een treffend beeld van het gebed, dat uit harten, brandend van liefde, ten hemel moet stijgen, gelijk de welriekende geur uit het wierookvat. »Stijge mijn gebed op als een reukoffer voor uw aangezicht,« (1) zegt de koninklijke Profeet. In de Oude Wet schreef God het gebruik van wierook voor. »En Aäron zal daarop reukwerk, dat zoeten geur geeft, des morgens ontsteken.« (2) Vandaar lezen wij, dat de priester Zacharias in den tempel ging »om te reukofferen... En de gansche menigte des volks was buiten, bid-dende, ter ure des reukoffers.« (3)

Het altaar is met *bloemvazen* en andere kostbaarheden getooid, omdat de Kerk vandaag feestviert. Er is ééne plaats op aarde, die nooit te rijk versierd kan worden, en deze plaats is het heiligdom, waar de Heer zich gewaardigt onder ons te wonen. Voor God is niets te goed, niets te schoon, niets te kostbaar. Hij geeft ons alles wat wij bezitten; en uit dankbare wederliefde de plaats versieren, die Hij tot woning heeft uitgekozen, is het minste wat wij doen kunnen. Het is waar, de Almachtige heeft onze gaven niet noodig. Ook zonder deze is Hij rijk genoeg. »Des Heeren is de aarde en hare volheid.« (4) Desniettemin vindt Hij vermaak in onze gaven, indien zij Hem als een bewijs van liefde worden aangeboden; evenals een vader uit de hand van zijn kind met vreugde het geschenk aanneemt, dat hij zelf betaalde. Onze Verlosser nam dankbaar

(1) Ps. CXL (141).

(2) Exod. XXX. 7.

(3) Luc. I. 9, 10.

(4) Ps. XXIII (24).

de schatten der Wijzen aan, hoewel Hij deze kostbaarheden niet behoefde. Sommigen ergeren zich, als zij onze heiligdommen zoo rijk versierd zien, en roepen uit: Ware het niet beter geweest het geld aan de armen te geven, dan er zulke sieraden voor te koopen? Zoo klaagde Judas, hoewel hij zich om de armen niet bekommerde, (1) toen Maria den kostbaren balsem op de voeten van Jesus uitstortte. Waarom zouden wij Maria niet navolgen, en, rondom het altaar, welriekende bloemen aan Jesus' voeten plaatsen, opdat de Kerk moge vervuld worden met den geur der bloemen, gelijk het huis van Simon vervuld werd met den geur des balsems?

Versiert de Almachtige zelve niet telken jare deze aarde, den grooten tempel der natuur, met leliën en bloemen van allerlei kleur en schakeering? En zou het dan ongepast zijn, bij plechtige gelegenheden het heiligdom te versieren, dat Hij tot zijne woning heeft uitgekozen? Het is zoo zoet, den gaard van zijn schoonste bloemen te plunderen om er Gods huis mede te tooien.

De priesterlijke kleederen, die de priester aan het altaar draagt, zullen u wel vreemd en ouderwetsch voorkomen. Geen wonder; want als gij op 't oogenblik eene vrouw de kerk zaagt binnenkomen met een hoofdtooi uit den tijd van Jacoba van Beieren, zou u deze al zeer vreemd toeschijnen, Maar ons priestergewaad is vrij wat ouder dan het tijdperk van Jacoba van Beieren, ouder zelfs dan de naam van Holland. Eusebius en andere schrijvers uit de vierde eeuw spreken er reeds van. Geen wonder dus, dat het vreemd en zonderlingschijnt.

(1) Joan. XII. 6.

In de oude wet schreef God de heilige kleederen voor, die de priesters in hunne bediening moesten dragen: »Dit nu zijn de kleederen, welke zij zullen vervaardigen: een borstschild, een schouderkleed en een sluitend linnen lijfkleed, een hoofdhulsel en een gordel. Zij zullen de heilige kleederen vervaardigen voor uwen broeder Aäron en zijne zonen, opdat zij Mij als priester dienen.« (1) Naar dit voorbeeld heeft de Kerk bij den eeredienst eene bijzondere kleederdracht aan hare priesters voorgescreven.

Want het is oorbaar en passend, dat een heilig gewaad den dienaar Gods bij de viering der heilige geheimen onderscheidt, en zoowel hem als de geloovigen de verheven bediening, die hij vervult, indachtig maakt.

De kleeding, die de priester onder de H. Mis draagt, bestaat uit een *Amict*, of witte schouderdoek; een *Alb*, of wit koorhemd, dat tot de enkels reikt en met een gordel om de lendenen wordt vastgehouden; een *Manipel* aan den linker arm; een *Stool*, die van den hals kruiselings over de borst neerhangt; en een *Kasuifel*, of ruim opperkleed.

De kleur van het kasuifel, stool en manipel verandert met de feesten. Op Kerstmis, Paschen en andere vreugdedagen, alsook op de feesten van Belijders en Maagden wordt de *witte* kleur gebruikt; op Pinksteren en de feesten van Apostelen en Martelaren, de *roode* kleur; *groen*, van Drievuldigheidszondag tot den Advent op alle dagen, die geen bijzonder feest hebben; *paars*, gedurende de Vasten en Advent; *zwart*, bij de Missen voor de overledenen.

(1) Exod. XXVIII. 4.

Nog een enkel woord over dit onderwerp. Op dit oogenblik zijn aller oogen gevestigd op Engeland, waar de bekeeringen, vooral onder de Anglikaansche priesters, jaarlijks toenemen. Zoovele jaren zijn er nog niet verlopen, dat de geheele protestantsche wereld aaneengesloten stond in haar afgrijzen van de Paapsche afgoderij, zooals zij den katholieken eeredienst noemden, met haar bloemen en wierook, priesterkleederen en altaren. Sedert is een andere geest bij een groot deel der Episcopale Kerk doorgedrongen. Nadat zij hun toorn over onze kleeding uitgesproken, en deze als de lompen van de gevloekte vrouw van Babylon gescholden hadden, zijn de Ritualisten van het eene uiterste naar het andere overgeslagen. Zij trekken onze priesterkleederen aan, zwaaien ons wierookvat, en richten in hunne kerken altaren op, die zij met bloemen en kandelars tooien.

Het heeft hun niet gebaat. Toen zij aldus getooid voor den Vader der geloovigen verschenen, sprak de grijze Opperherder met den blinden Patriarch: »De stem is wel Jacob's stem, maar de handen zijn Esau's handen.« (1) Ik voel de kleederen van den priester, maar ik hoor den stem van den predikant.

Geve God, dat onze afgedwaalde broeders met ons priestergewaad ook ons geloof mogen aannemen, en hunne woorden met hunne kleeding in overeenstemming brengen. Mogen zij eenmaal, na hunne aardsche priesterkleederen te hebben afgelegd, als

(1) Gen XXVII. 22.

trouwe priesters gezien worden »staande voor den troon en voor het aanschijn des Lams, met witte kleederen gekleed, en palmtakken in hunne handen zeggende: De zaligheid is van onzen God, die op den troon zit en van het Lam.« (1)

(1) Openb. VII. 9, 10.

HOOFDSTUK XXVI.

HET SACRAMENT DER BIECHT.

GODDELIJKE INSTELLING VAN HET SACRAMENT DER BIECHT. — DE MACHT OM ZONDEN TE VERGEVEN DOOR CHRISTUS AAN ZIJNE KERK ACHTERGELATEN. — NOODZAKELIJKHEID EN VOORDEELEN DER BIECHT.

Het geheele leven van Jesus Christus kenmerkt zich door barmhartigheid en mededoogen met de lijdende menschheid. Van het oogenblik zijner Menschwording tot het uur van zijn dood, hadden al zijne gedachten, woorden en daden geen ander doel, dan het lijden en de ellenden der gevallen kinderen Adam's weg te nemen en te verzachten.

Zoodra Hij openlijk optreedt, begint Hij wel te doen aan allen. Hij geeft den blinden het gezicht terug, den dooven het gehoor, den verlamden de kracht hunner ledematen; Hij giet olie van vertroosting in de wonden van bloedende harten, en geeft dooden aan het leven terug.

Dan, terwijl Hij weldoende rondging en de smarten

wegnam van lichamelijk lijden, *was Hij toch voor-
namelijk gekomen om de ziel te bevrijden van de banden
der zonde.* Dit was het groote doel zijner zending,
door den naam *Jesus* uitgedrukt, gelijk de Engel
zeide: »Gij zult zijnen naam *Jesus* heeten, want Hij
zal zijn volk van hunne zonden verlossen.« (1)

Want indien *Jesus* slechts gekomen was om de
ziekten des lichaams te genezen, zonder zich om de
krankheden der ziel te bekommeren, zou Hij wel
onze *Geneesheer* kunnen genoemd worden, doch niet
de beminnelijke namen van *Verlosser* en *Zalmaker*
mogen voeren. Maar omdat de zonde het grootste
ongeluk is, dat den mensch kan overkomen, en
Jesus uit den hemel nederdaalde om ons uit dat
grootste ongeluk te redden, zoo kwam Hij voorna-
melijk om de zonden kwijt te schelden.

Dit bevroedde de zondares van het Evangelie;
zij wierp zich aan *Jesus'* voeten, besproeide die met
hare tranen en droogde ze af met het haar van haar
hoofd, terwijl *Jesus* de troostende woorden der
kwijschelding over haar uitsprak. De duivelen zelven
erkenden Christus als den vijand der zonde, want
zij vreesden als Hij hun naderde, daar zij wisten,
dat Hij hun uit de lichamen der bezetenen zou
uitdrijven.

En zoo was het ook; *Jesus* maakte de genezing
van het lichaam ondergeschikt aan de genezing
der ziel. Als Hij het lichaam van kwalen bevrijdde,
wilde Hij het vertrouwen der toeschouwers winnen,
wien Hij zich als den *Geneesheer* der zielen open-
baarde. Zoo sprak Hij tot den verlamde: »Uwe
zonden worden u vergeven.« (2) De Schriftgeleerden

(1) Matth. I. 21.

(2) Matth. IX. 2.

ergerden zich, omdat onze Verlosser de zonden vergaf. Hij antwoordt: »Wat is lichter te zeggen: Uwe zonden worden u vergeven, of te zeggen: Sta op, en wandel?« Met andere woorden: Indien gij mijne woorden niet gelooft, gelooft dan mijne werken; en Hij genas den man van zijne kwaal. En nadat Hij den man had genezen, die acht en dertig jaren krank was geweest, fluisterde Hij hem de liefdevolle vermaning in: »Zondig niet meer, opdat u niet iets ergers overkome.« (1)

Zooveel hooger de onstoffelijke ziel boven het stoffelijke lichaam staat, zooveel hooger schatte de Verlosser de opstanding der ziel uit het graf der zonde, boven de verrijzenis des lichaams uit het graf des doods. Vandaar wijst de H. Augustinus er ons op, dat het Evangelie onder Jesus' wonderen slechts driemaal eene opwekking uit den doode vermeldt, terwijl Hij toch duizenden zielen opriep tot het leven der genade.

Daar Jesus zijne Kerk stichtte, om het werk dat Hij begonnen was, voort te zetten, zoo volgt hieruit, dat de verzoening der zondaars met God tot hare voornaamste bedieningen behoort.

Doch nu komt eene gewichtige vraag: Hoe moest de mensch, na 's Heeren hemelvaart, vergiffenis van zonden in de Kerk verkrijgen?

Zou Jesus persoonlijk bij iedere zondige ziel verschijnen en haar zeggen, wat Hij tot de zondares zeide: »Uwe zonden worden u vergeven?« of was het zijn plan, om aan bepaalde personen zijne macht om de zonden te vergeven over te dragen?

De Zaligmaker heeft nimmer beloofd, persoonlijk bij de zondaars te komen. Het moet dus in zijn

(1) Joan. V. 14.

plan gelegen hebben, om bedienaren der verzoening aan te stellen, die in zijn naam zouden handelen. Zoo was ook steeds de handelwijze van den Almachtigen God, zoowel in het Oude als in het Nieuwe Verbond; immer droeg Hij zijne macht over aan menschen, die de raadsbesluiten zijner ontferming moesten ten uitvoer brengen.

Toen Jehova besloten had, de kinderen Israëls uit de gevangenschap van Egypte te verlossen, gaf Hij hun Moses tot bevrijder. Kwam Hij rechtstreeks tusschenbeide, toen Hij hun, door de Roode Zee, aan Pharao's achtervolging wilde onttrekken? Neen; maar op Zijn bevel strekte Moses zijne hand uit, en de wateren scheidden zich.

Kwam God het volk zichtbaar te hulp, toen zij in de woestijn van dorst omkwamen? Neen; maar Moses sloeg op de rots, en oogenblikkelijk stroomde er water uit. Gaf onze Verlosser persoonlijk aan Paulus het gezicht terug, toen deze, moord ademend, op den weg naar Damascus ter aarde viel; bekeerde en doopte Hijzelf hem? Neen; Hij zond zijn dienaar Ananias tot Paulus, en deze gaf hem het gezicht terug, en doopte hem.

In zijn tweeden brief aan de Corinthiërs beschrijft dezelfde Apostel, in een enkelen volzin, de wondervolle wegen der goddelijke Voorzienigheid bij de verzoening der zondaars: »God,« zegt hij, »heeft ons met Zich zelven verzoend door Christus, en heeft aan ons de bediening der verzoening gegeven . . . Voor Christus dan zijn wij gezanten, als vermaande God door ons.« (1) Dat wil zeggen: God zendt Christus om de zondaars te verzoenen, Christus zendt ons.

(1) II Cor. V. 18, 20.

Wij zijn zijne gezanten, en in zijnen naam verzoenen wij de zondaars.

Als ik denk aan de ontzagwekkende macht die wij bezitten, prijs ik de ledematen der Kerk gelukkig, daar om hunnentwil ons deze macht geschonken werd; maar voor mij zelve en mijne medepriesters sidder ik, want verschrikkelijk is onze verantwoordelijkheid, en niets hebben wij, waarop wij roemen kunnen. Christus is de schat, wij zijn er de dragers van. »Wij hebben dezen schat in aarden vaten.« (1) Christus is de herder, wij zijn de herdersfluit, waarmee Hij zijne schapen roept. De woorden, die wij in den biechtstoel spreken, zijn slechts een flauwe weergalm van de stem van Gods Geest, die de Apostelen heiligde in de opperzaal van Jerusalem.

Doch hebben wij nu ook eenig bewijs uit de H. Schrift, dat onze Verlosser de macht om zonden te vergeven aan zijne Apostelen en hunne opvolgers gegeven heeft?

Wij hebben hiervoor de stelligste bewijzen, en de woorden, waarmee onze Verlosser deze macht verleende, zijn zóó duidelijk, dat zij geen misverstaan toelaten. In het Evangelie van den H. Mattheus spreekt Christus aldus tot Petrus: »Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen . . . En Ik zal u de sleutelen van het rijk der hemelen geven. En al wat gij op aarde zult binden, zal ook in den hemel gebonden zijn: en al wat gij op aarde zult ontbinden, zal ook in den hemel ontbonden zijn.« (2)

En bij een andere gelegenheid gebruikt Hij dezelfde nadrukkelijke bewoordingen, als Hij tot de ver-

(1) II Cor. IV, 7.

(2) Matth. XVI. 18, 19.

zamelde Apostelen spreekt: »Al wat gij op aarde zult gebonden hebben, zal ook in den hemel gebonden zijn; en al wat gij op aarde zult ontbonden hebben, zal ook ontbonden zijn in den hemel.« (1) De ziel ligt door de zonde in boeien gekluisterd. Ik geef u de macht, zegt Christus, om de berouwhebbende ziel uit hare knellende ketenen te ontslaan, en weer aan de vrijheid der kinderen Gods terug te geven.

In het Evangelie van den H. Joannes hebben wij een nog duidelijker bewijs, dat de macht om zonden te vergeven door Christus aan zijne Apostelen werd overgedragen.

Na zijne verrijzenissprak Christus tot zijne leerlingen: »Vrede zij u! Gelijk de Vader mij gezonden heeft, zende Ik ook u... Ontvangt den Heiligen Geest! Wier zonden gij zult vergeven, dien worden zij vergeven; en wier zonden gij zult houden, dien worden zij gehouden.« (2)

Den vrede, dien Ik u geef, zult gij, als een onderpand hunner verzoening met God, aan de berouwhebbende zondaars mededeelen. De macht om te vergeven, die ik van mijn Vader ontvangen heb, geef Ik aan u. Ontvangt den Heiligen Geest, om dien uit te storten in de zielen, die onder de macht zijn van den boosen geest. »Al waren hunne zonden als karmozijn, als sneeuw zullen zij wit worden; en al waren zij rood als vermiljoen, als wol zullen zij blank zijn.« (3) Al waren zij talrijk als het zand op het strand der zee, zij zullen worden weggenomen, indien de zondaars slechts met een vermorzeld en verootmoedigd hart tot u naderen. Het vonnis der vrijverklaring, dat gij uitspreekt op aarde, zal Ik bekrachtigen in den hemel.

(1) Matth. XVIII. 18.

(2) Joan. XX. 21-23.

(3) Isaias I. 18.

Uit deze woorden van den H. Joannes maak ik eene drievoudige gevolgtrekking:

Er volgt vooreerst uit, dat de macht om zonden te vergeven zich niet tot de Apostelen beperkte, maar zich ook, voor alle tijden en plaatsen, tot hunne opvolgers in de bediening uitstreckte. Zoolang de zonde in de wereld blijft, zoolang moet er ook vergiffenis voor te bekomen zijn; en daar, helaas, de zonde nooit uit deze wereld scheiden zal, moet ook in de Kerk vergiffenis voor de zonde te verkrijgen zijn. Zoolang de kwaal blijft moet ook het geneesmiddel voorhanden zijn. De macht om te prediken, te doopen, te vormen, te ordenen, enz. die de Apostelen van den Heer ontvingen, droegen zij aan hunne opvolgers over. Waarom dan ook niet de macht om zonden te vergeven, want wat heeft de mensch méér noodig dan de vergiffenis der zonden, waardoor hij wederom met God verzoend wordt!

Vervolgens volgt uit de woorden, dat de vergiffenis der zonde doorgaans slechts door de bediening der Apostelen en hunne opvolgers kan verkregen worden, gelijk men ook slechts door hunne bemiddeling het woord Gods en de genade van het H. Doopsel ontvangt. De macht om te vergeven werd als een buitengewoon voorrecht aan de Apostelen geschonken. Doch hoe zou men haar een voorrecht kunnen noemen, wanneer ieder geloovige ten allen tijde vergiffenis kon verkrijgen door zijne zonden heimelijk voor God te belijden? Hoe weinigen zouden hun toevlucht tot de Apostelen nemen, indien zij zich op eene veel gemakkelijker wijze vergiffenis konden verschaffen. God spreekt tot zijne nitverkoren dienaren: Ik geef u de sleutelen van mijn koninkrijk, om de schatten mijner ontferming aan de berouwhebbende zondaars

uit te deelen. Doch waartoe zou het dienen aan de Apostelen die sleutelen te geven, indien elke zondaar de schatkamer van Gods barmhartigheid kon betreden, zonder de hulp der Apostelen in te roepen? Indien ik u mijn huissleutel gaf, vriendelijke lezer, en u opdroeg over mijn huis te waken, en er slechts diegenen toe te laten aan wie gij daartoe verlof zoudt schenken, zoudt gij het dan als een bewijs van mijn bijzonder vertrouwen in u aanzien, indien gij tot de ontdekking kwaamt, dat ik aan iedereen in stilte een looper had ter hand gesteld, waarmee hij vrijelijk, zonder uwe voorkennis, mijn huis kon in- en uitgaan?

Ik zeide hierboven, dat de vergiffenis der zonde *doorgaans* slechts door de bediening der Apostelen en van hunne opvolgers kan verkregen worden, want het kan gebeuren, dat de mogelijkheid ontbreekt om de hulp van Gods bedienaren in te roepen. In dit geval vordert de barmhartige Heer niets anders van ons dan een hartgrondig berouw met het voornemen om zoo spoedig mogelijk te gaan biechten; want Gods geboden verplichten alleen diegenen die ze vervullen kunnen.

Eindelijk volgt uit de woorden van den H. Joannes, dat de macht om de zonden te *vergeven*, van den kant van den zondaar de verplichting insluit om zijn zonden te *biechten*. De priester heeft niet de macht om over een iegelijk zonder onderscheid de woorden der kwijtschelding uit te spreken. Hij moet zijne macht met oordeel en onderscheid gebruiken. Hij moet den onboetvaardige afwijzen en den boetvaardige vrijspreken. Doch hoe kan hij over de gesteltenis van den zondaar oordeelen, indien hij zijne zonden niet kent? En hoe kan de priester de zonden

kennen, tenzij ze hem beleden worden? Vandaar verwonderen wij ons niet, als wij in de Handelingen lezen: »Velen dergenen, die geloovig geworden waren, kwamen, belijvende en bekend makende hunne daden.« (1) Waarom beleden zij hunne zonden, tenzij zij daartoe verplicht waren? Vandaar ook begrijpen wij, dat de H. Joannes zegt: »Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig om ons onze zonden te vergeven en ons van alle ongerechtigheid te reinigen.« (2)

De bewijskracht der aangehaalde Schriftuurplaatsen wordt nog verhoogd, als gij bedenkt, dat alle Kerkvaders zonder uitzondering de Biecht als een Sacrament beschouwen dat door Christus werd ingesteld. Men hoort wel eens beweren door menschen, die met een vleugje van kerkelijke geschiedkunde pronken, dat het Sacrament der Biecht eerst omtrent 1200 jaar na Christus in de Kerk werd ingevoerd. Zij halen voor deze bewering zelfs getuigenissen aan van de H. H. Basilius, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus en Chrysostomus. Doch hunne bewering gaat niet op; want worden de aangehaalde woorden niet uit hun verband gerukt, dan zijn zij niet alleen geen bewijs tegen de Biecht, maar zelfs een krachtig getuigenis er voor. Om dit hoofdstuk niet te lang te maken, zal ik alleen uit de bovengenoemde Kerkvaders een paar plaatsen aanhalen. Hieruit kunt gij voldoende het geloof der overige Kerkvaders leeren kennen.

De H. Basilius zegt: »Bij het belijden der zonden volgt men denzelfden weg als bij het blootleggen

(1) Hand. XIX. 18.

(2) I Joan. I. 9.

van lichamelijke krankheden; gelijk men deze niet aan iedereen bekend maakt, maar slechts aan diegenen, die de kunst verstaan om ze te genezen, zoo moet men ook zijne zonden aan hen openbaren, die de macht bezitten om het geneesmiddel toe te passen.« (1) Iets verder leert hij, wie deze personen zijn: »Het spreekt vanzelf, dat wij onze zonden aan diegenen moeten belijden, aan wie de uitdeeling van Gods geheimenissen is opgedragen. Dit voorbeeld hebben ons oudtijds de boetelingen nagelaten. Want, gelijk in de Handelingen geschreven staat, aan de Apostelen, die hen gedoopt hadden, beleden zij hunne zonden.« (2) Uit deze woorden van den H. Basilius volgt tweeërlei: 1° de noodzakelijkheid der Biecht; 2° de verplichting om onze zonden te belijden aan den priester, aan wien in de Nieuwe Wet de uitdeeling van Gods geheimenissen is opgedragen.

De H. Ambrosius van Milaan zegt: »De zonde is een vergift, zijne zonden belijden is een geneesmiddel; de ongerechtigheid is een vergift, de Biecht is een middel om niet te hervallen. Wanneer gij dan uwe ongerechtigheden belijdt, opdat gij gerechvaardigd moogt worden, gebruikt gij waarlijk een tegengift. Zijt gij beschaamd? Deze schaamte zal u weinig baten voor Gods rechterstoel.«

De volgende woorden toonen duidelijk dat de H. Ambrosius het biechten voor den priester bedoelt: »Sommigen zijn er, schrijft hij, die om kwijschelding smeeken, om aanstonds weer in de gemeenschap te worden opgenomen. Zij willen niet zoozeer door den priester ontbonden worden, als wel hem zelve

(1) In Reg. Brev. quaest. CCXXIX. T. II. p. 492.

(2) t. a. p. CCLXXXVIII. p. 516.

binden; want zij ontlasten hun eigen geweten niet, maar belasten het geweten van den priester, aan wien bevolen is het heilige niet voor de honden te werpen, dat wil zeggen, bezoedelde zielen niet zonder boete in de heilige gemeenschap op te nemen.»

De geheimschrijver van den H. Ambrosius, Paulinus, verhaalt ons in diens levensbeschrijving, dat de Heilige over de zondaars placht te weenen wier biecht hij hoorde.

De H. Augustinus zegt: »Onze barmhartige God beveelt ons in dit leven onze zonden te biechten, opdat wij in het andere leven niet beschaamd zouden staan.« (1) En op eene andere plaats: »Niemand spreke bij zich zelve: In het verborgene, voor God, doe ik boetvaardigheid; God, die weet dat ik in mijn hart boetvaardigheid pleeg, zal mij vergeven. Zijn het dan ijdele woorden die Christus gesproken heeft: »Wat gij op de aarde zult ontbonden hebben zal ook ontbonden zijn in den hemel? »Waren het dan ijdele woorden toen Hij de sleutelen van het hemelrijk aan de Kerk gaf? Mogen wij de uitspraken van het Evangelie krachteloos maken? Krachteloos de woorden van Christus?« (2)

Hoe schoon past dit antwoord van den grooten leeraar op de spitsvondigheden van hen, die in onze dagen zeggen, dat het voldoende is zijne zonden voor God te belijden.

De H. Joannes Chrysostomus zegt in zijne 30ste Homilie: »Ziet, het einde van den Heiligen Vastentijd begint eindelijk nabij te komen; nu vooral moeten wij ons spoeden op den weg der versterving..... en eene volledige en nauwgezette Biecht onzer zonden

(1) Hom. XX.

(2) Sermo CCCXCII.

afleggen, , opdat wij met deze goede werken het Paaschfeest bereikend, mogen deel hebben aan 's Heeren goedheid want onze vijand weet, dat wij, door onze zonden te belijden, en onze *wonden* aan den *geneesheer* te toonen, een volkomen genezing verkrijgen, en daarom belaagt hij ons nu meer dan ooit.»

En op een andere plaats zegt hij: »*Belijd mij* niet slechts ontucht en die zonden, die aan de menschen bekend zijn, maar ook uwe geheime lastertaal, kwaadspreken, enz« (1)

De groote Leeraar vordert hier van den zondaar een volledige en nauwgezette Biecht, niet slechts voor God, maar ook voor den priester, zooals het zinverband klaarblijkelijk aantoonst.

Dezelfde Kerkvader gebruikt in zijne welsprekende Verhandeling over de macht van het Priesterschap de volgende woorden: »God heeft aan de priesters eene macht gegeven, die Hij noch aan Engelen noch aan Aartsengelen geschonken heeft; wat de priester hier beneden doet, bekrachtigt God daarboven, en de Meester bevestigt de uitspraak van zijn leerling. Want Hij zegt: »Wier zonden gij zult houden, dien worden zij gehouden.« Welke macht kan met deze vergeleken worden? De Vader heeft alle macht aan den Zoon gegeven, en wij zien, dat deze zelfde macht door den Zoon aan de priesters wordt overgedragen. Aan de Joodsche priesters was slechts de macht verleend om de melaatschheid des lichaams te reinigen, of liever, om te verklaren dat zij gereinigd was. Maar aan onze priesters is de macht verleend, niet om de melaatschheid des lichaams te reinigen, maar om de ziel geheel rein te maken

(1) Tom. VII. Comm. in Matt.

van de zonden die haar bezoedelen.« (1)

En op eene andere plaats: »Indien een zondaar, gelijk zijn plicht is, met zijn geweten te raden ging, en zich haastte zijne zonden te biechten, en zijne wonden aan den geneesheer toonde, die hem niet bestraffen, maar hem het geneesmiddel aanwijzen en hem genezen zal; indien hij tot dezen in stilte, zonder dat iemand het weet, spreken en hem zijn geheelen toestand blootleggen wilde, hoe gemakkelijk zou hij zijne misslagen verbeteren, *want de aanklacht der zonden is de vrijspraak der misdaden*.« (2)

De H. Hieronymus schrijft: »Wanneer de slang, dat is de duivel, een man bijt, en het gif der zonde in zijne aderen uitstort; en de ongelukkige zwijgt, en geen boete doet, en zijne wonde niet aan zijn broeder en meester toont; dan zal de meester, wiens tong heelen kan, hem weinig baten. De zieke kan geene genezing verwachten, wanneer hij beschaamd is zijne kwaal aan den geneesheer te openbaren, want geene artsenij baat, als de ziekte niet bekend is.« (3)

Op een andere plaats zegt hij: »Bij ons bindt of ontbindt de priester en de Bisschop; niet hen, die, zonder meer, schuldig of onschuldig zijn, maar hen, van wie hij weet, dat zij gebonden of ontbonden moeten worden, *nadat hij den verschillenden aard hunner zonden gehoord heeft, gelijk het zijn plicht was*.« (4)

Kan de katholieke leer over de macht der priesters en de verplichting om te biechten duidelijker worden uitgedrukt? En toch zijn deze de Kerkva-

(1) De Sacerdot. lib. III.

(2) Hom. XX.

(3) Comm. in Eccles.

(4) Comm. in Matt.

ders, die als bestrijders van het Sacrament der Biecht werden voorgesteld.

Zonder zich ook maar eenigszins met het eensluidend getuigenis der geheele oudheid te bekreunen, beweren sommigen stoutweg, dat de Biecht eerst na de twaalfde eeuw werd ingevoerd. Zij wachten zich echter wel, om aan te geven door welken Paus, of Bisschop, of Kerkvader, of Concilie, of in welk land, deze monsterachtige nieuwigheid ondergeschoven werd. Toch zou men dit van eene instelling mogen verlangen, die naar hunne bewering zooveel onheil over de Kerk gebracht heeft. Doch somtijds heeft het zijn nut zich niet al te duidelijk uit te spreken.

Ik zal nu trachten aan te toonen, dat de Biecht na het Apostolisch tijdvak, noch ingevoerd is noch ingevoerd kon worden, dat alzoo de leer over dit Sacrament door de Apostelen aan ons is overgeleverd.

Dat het Sacrament der Biecht niet na het Apostolisch tijdvak ingevoerd werd, springt aanstonds in het oog, zoodra men naar het juiste tijdstip der invoering gaat zoeken. Gaan wij, stap voor stap, terug van de negentiende eeuw tot de eerste.

In de negentiende eeuw werd het niet ingevoerd, wat iedereen wel zal toegeven.

Het werd ook niet uitgedacht in de zestiende eeuw, want de Kerkvergadering van Trente, uit die eeuw, spreekt er van als van eene reeds lang bestaande en eerbiedwaardige instelling; Luther zegt, dat »de oorbiecht, gelijk die thans gebruikelijk is, nuttig, ja zelfs noodzakelijk is; en,« voegt hij er bij, »ik zou haar niet gaarne afgeschaft zien, want zij is een geneesmiddel voor berouwhebbende

harten;« (1) Hendrik VIII schreef zelfs een krachtig pleidooi voor de Sacramenten, de Biecht niet uitgezonderd, voordat hij zelf een nieuwe sekte stichtte.

De Biecht werd niet ingevoerd in de dertiende eeuw, want in 1215 kondigde het vierde Concilie van Lateranen haar besluit af, dat alle geloovigen ten minste éénmaal in het jaar hunne zonden moesten biechten. Dit besluit veronderstelt dus de Biecht als eene bestaande instelling.

Sommige protestantsche schrijvers verklaren het besluit van het Lateraansch Concilie aldus, »dat er vóór de dertiende eeuw in de Roomsche Kerk geen gebod om te biechten bestond.« Maar ten onrechte; de Kerkvergadering geeft slechts aan, dat men de Biecht niet langer dan een bepaalden tijd mag uitstellen. Deze schrijvers schijnen geen onderscheid te kennen tusschen eene Wet, die ons eene bepaalde verplichting oplegt, en eene aanmaning om die verplichting te vervullen. Zij zouden evengoed kunnen zeggen, dat de belastingwetten door de Ontvangers gemaakt worden, als zij iemand eene Waarschuwing zenden om binnen een bepaalden tijd te komen betalen.

Teruggaande tot de negende eeuw vinden wij ook daar reeds de Biecht ingevoerd. In dezen tijd ontstond het Grieksche Schisma van Photius. Sinds heeft de Grieksche Kerk zich van de katholieke Kerk afgescheurd, en geene geestelijke gemeenschap meer met ons gehouden. Toch houdt zij even streng aan de Biecht vast als wij.

Om dezelfde reden moet men de instelling der Biecht niet na de vierde of vijfde eeuw zoeken.

(1) Lib. de Capt. Babyl. cap. de Poenit.

Want in de vierde eeuw scheidden zich de Arianen van de Kerk af, in de vijfde de Nestorianen en Eutychianen. De twee laatstgenoemde sekten hebben nog eene groote menigte aanhangers in Perzië, Abyssinië en langs de Malabarische kusten, en nog steeds houden zij de Biecht als een heilig en kostbaar Sacrament in eere.

Geene menschelijke scherpzinnigheid, eindelijk, kan den oorsprong der Biecht tusschen de eerste en vierde eeuw ontdekken; want de woorden van Christus en zijne Apostelen hadden een te overweldigenden indruk op de gemoederen gemaakt, dan dat deze gemakkelijk kon worden weggewischt; zelfs de verbitterdste vijanden der Kerk geven toe, dat in dien gouden tijd geen vlek of rimpel het schoone gelaat van Christus' Bruid ontsierde.

Dit vluchtig overzicht toont genoegzaam, dat het Sacrament der Biecht *niet na het Apostolisch tijdvak ingesteld werd*. Ik zal u nu trachten aan te toonen, *dat er ook geene mogelijkheid bestond om het na dien tijd in te voeren*.

Op twee wijzen zou eene dwaling de Kerk kunnen binnensluipen, nl. plotseling, of langzamerhand; doch op geene van beide wijzen kon de Biecht zich in de Kerk indringen.

Vooreerst is het volslagen onzin om aan te nemen, dat de Biecht op zekeren dag met geweld is ingevoerd. De ondervinding leert hoe uiterst moeilijk, en dan nog slechts voetje voor voetje, de mensch van zijne godsdienstige begrippen, zij mogen dan waar of valsch zijn, afstapt. Hoe dwaas is dus de veronderstelling, dat, niet deze of gene persoon, maar geheele volken op een enkelen dag eene geloofsleer zouden hebben aangenomen waarvan zij

nooit te voren gehoord hadden. Vandaar kunnen wij ons niet voorstellen, zonder het gezond verstand geweld aan te doen, dat de geloovigen op zekeren avond zich ter ruste begeven hebben zonder iets van de Biecht te weten, en den volgenden morgen als rotsvaste belijders van dit Sacrament zijn opgestaan.

Men zou evengoed kunnen gelooven, dat wij den een of anderen nacht als echte Oranjemannen inslapen, en den volgenden dag als *lieve en getrouwe* onderdanen van den Duitschen Keizer ontwaken.

Niet minder dwaas is de veronderstelling dat de Biecht langzamerhand ingevoerd is. Hoe kan men aannemen, dat de Kerkvaders — Clemens, Leo, Gregorius, Chrysostomus, Hieronymus, Basilius, Augustinus, die onverschrokken Hoogepriesters des Heeren, die, in alle eeuw, hoe ook bedreigd met vervolging en ballingschap, met eigen levensgevaar als trouwe wachters op de wachttorens van Israël stonden, en, met immer wakend oog, den minsten aanval op de ravelijnen van de Stad Gods afsloegen — hoe kan men aannemen, zeg ik, dat zij ooit zouden hebben toegelaten, dat de vijand der waarheid het heiligdom zelve van Gods tempel binnenstormde? Indien zij zoo zorgvuldig de geringste dwaling afkapten, hoe konden zij dan werkeloos toezien, dat zulk eene monsterachtige woekerplant op den edelen stam van Christus Kerk werd ingegriffeld?

Deze redeneering ontleent nog eene bijzondere kracht aan het feit, dat de Biecht geene bespiegelende leerstelling is, maar een leerstuk, dat zich met onze geheele levensrichting vereenzelvigt, en op al onze daden, woorden en gedachten inwerkt; een Sacrament, waartoe dagelijks duizenden en duizenden Christenen in alle deelen der wereld hun toevlucht

nemen; eene leer daarenboven, hard voor het vleesch, die nooit door eenige menschelijke macht aan de menschelijke natuur zou kunnen worden opgedrongen. Hier is de vinger Gods; aan God alleen kunnen wij dien tol van eerbiedige gehoorzaamheid betalen.

In welk licht wij dan deze geloofsleer ook mogen beschouwen — hetzij wij letten op de omstandigheden van tijd en plaats, of op de wijze waarop zij werd ingevoerd — altijd plaatst zich hetzelfde onverbiddelijke besluit voor onze oogen, dat nl. de Biecht geene menschelijke inzetting is, maar eene instelling van Jesus Christus zelve.

Doch nog op andere wijzen wordt het Sacrament der Biecht bestreden. De macht om zonden te vergeven, zegt men, is een onvervreemdbaar recht, dat God alleen toekomt en dat niet aan den mensch kan worden overgedragen. Dit zijn juist dezelfde woorden, die de Phariseën in hunne harten tot Jesus spraken: »Hij lastert God! Wie kan zonden vergeven dan God alleen?» (1) Het antwoord hierop is gemakkelijk genoeg. De priester lastert God niet door de zonden te vergeven, want hij handelt slechts als gevolmachtigde van den Allerhoogste. Het zou inderdaad godslastering zijn, indien de priester uit eigen naam en krachtens zijn eigen gezag de zonden vergeven wilde. Maar wanneer de priester den zondaar kwijtschelding verleent, doet hij dit in den naam en op het uitdrukkelijk gezag van Jesus Christus, want hij zegt: »Ik vergeef u uwe zonden in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes.« Versta het dus goed: de priester matigt zich geene goddelijke macht aan. Hij is slechts

(1) Marc. II. 7.

eene zwakke stem, doch de Heilige Geest zelve heiligt de ziel van den zondaar.

Vele Protestanten houden nog vast aan de leer, dat door het Doopsel de erfzonde vergeven wordt. Indien men nu den bedienaar van den heiligen Doop niet van godslastering mag beschuldigen, wanneer hij, als werktuig der goddelijke barmhartigheid, de zonden vergeeft door het Doopsel, hoe kan men dan den priester godslastering toedichten, omdat hij, als werktuig der goddelijke barmhartigheid, de zonden kwijtscheldt in het Sacrament der Biecht? Want dezelfde God, die het Doopsel instelde tot vergeving der erfzonde, stelde de Biecht in om de zonden te vergeven, die na het Doopsel bedreven worden. Waren de Apostelen geen dragers van goddelijke macht, toen zij dooden opwekten, en zielen, die in zonden begraven lagen, tot het leven der genade opriepen? Slechts Phariseën en Schriftgeleerden beschuldigden hen, dat zij zich goddelijke macht aanmatigden. Kan de almachtige God niet evengoed in onze eeuw de voorrechten uitdeelen, die hij in de eerste dagen der Kerk toestond, zonder zijne eer te kort te doen?

Wel verre van Gods eer aan te tasten, eeren wij Hem door hulp te zoeken bij den geneesheer, dien Hij hier op aarde voor ons heeft aangesteld, en wij »verheerlijken God, die zoodanige macht den menschen gegeven heeft,« (1) evenals de scharen van het Evangelie.

Anderen bestrijden de Biecht door te beweren, dat het eene dwaasheid is bij een priester hulp te zoeken, daar God ons evengoed in het verborgene

(1) Matth. IX. 8.

vergiffenis kan schenken. Indien God ons rechtvaardigmaking schenken kan, zonder de hulp van priesters, waarom dan niet aan het volk geleerd, dat zij, zonder eenig nadeel voor hunne ziel, de geheele priesterlijke macht ontberen kunnen? De H. Augustinus, die voor 1400 jaren leefde, moge voor mij antwoorden: »Niemand,« zoo zegt hij, »spreke bij zich zelve: in het verborgene, voor God, doe ik boetvaardigheid; God, die weet dat ik in mijn hart boetvaardigheid pleeg, zal mij vergeven. Zijn het dan ijdele woorden, die Christus gesproken heeft: »Wat gij op de aarde zult ontbonden hebben, zal ook ontbonden zijn in den hemel?« Waren het ijdele woorden, toen Hij de sleutelen van het hemelrijk aan de Kerk gaf?« Voor ons is niet de vraag wat God *doen kan*, maar *wat God heeft willen doen*. God *kon* andere middelen hebben aangewezen voor de rechtvaardigmaking van den zondaar, zooals Hij ook eene wereld had kunnen scheppen, geheel verschillend van de onze. Aan ons is het, de bevelen van den hemelschen Vader op te volgen, en met een dankbaar hart de middelen, die Hij voorschrijft, te aanvaarden. Zijn onfeilbaar woord heeft ons de zekerheid gegeven, dat onze zonden zullen vergeven worden, wanneer wij hulp zoeken bij de priesters, zijne plaatsbekleeders op aarde. (1)

Het Boek der Koningen verhaalt de geschiedenis van Naäman den Syriër, die met ongeneeslijke melaatschheid geslagen was. Vruchteloos hadden de geneesheeren van zijn land alle middelen aangewend om hem te genezen. Doch in zijn huis diende eene Joodsche slavin. Deze sprak haar meester over den

profeet Eliseüs, die in haar vaderland woonde, en wien God de macht om wonderen te verrichten geschonken had. Zij raadde Naäman aan, bij dezen hulp te zoeken, en Naäman toog naar Samaria, waar hij den profeet om genezing smeekte. Eliseüs beval hem, dat hij zich zevenmaal in den Jordaan zou wasschen; doch Naäman, in stede van te doen gelijk hem bevolen was, sprak toornig tot zijn gevolg: »Ik had gemeend dat hij tot mij buiten komen en staande den naam van den Heer, zijnen God aanroepen, en de plek der melaatschheid met zijne hand aanraken en mij genezen zou. Zijn niet de rivieren van Damaskus, de Abana en de Pharphar, beter dan al de wateren van Israël, om mij daarin te baden en gereinigd te worden?» En hij wilde weder vertrekken zonder den profeet te gehoorzamen. Doch zijne dienaars hielden hem terug. »Vader, zeiden zij, ook indien de profeet u iets moeilijks had voorgeschreven, hadt gij het zeker moeten doen; hoeveel te meer, nu hij u gezegd heeft: Baad u, en gij zult gereinigd worden.« (1) Naäman volgde het bevel van Eliseüs op en werd gereinigd. Onze tegenstanders zeggen als Naäman: »Waarom zoudt gij tot den priester gaan, die een zondaar is gelijk gij zelve? Waarom niet, om van uwe zonden gereinigd te worden, in het verborgene tot uw God genaderd, die de bron van alle genaden is?» Ik antwoord: omdat Jesus Christus een profeet, en meer dan een profeet, ons zulks bevolen heeft.

De volgende beschuldiging echter, die tegen de Biecht wordt ingebracht, is veel ernstiger. De Biecht, zegt men is eene verderfelijke instelling;

(1) IV Kon. V.

zij wiegt het geweten in slaap, en doodt het; en, wat nog erger is, zij is oorzaak dat men voor geene zonde terugschrikt, nu de vergiffenis zoo gemakkelijk te verkrijgen is. Met andere woorden, hoe meer de Katholieken aan deze instelling vasthouden, hoe slechter en goddelooser zij worden; en zoo hun levenswandel nog den toets eene oppervlakkige beschaving doorstaan kan, is dit aan andere oorzaken, buiten hun godsdienst om, toe te schrijven.

Om de onwaarheid dezer beschuldiging in te zien, behoeft gij slechts het protestantsche en het katholieke stelsel van zondevergeving tegenover elkander te plaatsen, en gij zult zien, dat de katholieke instelling het verre wint. Naar de protestantsche en de katholieke leer beide is er geene vergiffenis mogelijk zonder berouw. Maar volgens de Protestanten is het berouw voldoende, terwijl de Katholieken bovendien nog iets anders vorderen. Voordat de zondaar kwijtschelding ontvangt, moet hij zijn geweten zorgvuldig onderzoeken, en zijne zonden met getal en omstandigheden aan den priester belijden. Hij moet het vaste voornemen hebben zijn leven te beteren; restitutie geven, indien hij zijn naaste in iets heeft te kort gedaan, eerherstel, zoo hij hem zijne eer of goeden naam ontnomen heeft; zich verzoenen met zijne vijanden, en de gelegenheid tot zonde vermijden. Geven deze verplichtingen geen zekerder waarborg om niet meer in zonde terug te vallen, dan een bloot inwendig berouwgevoel.

Voortreffelijke protestantsche schrijvers, ongeloovigen zelfs, die de werking der Biecht van nabij hebben kunnen gadeslaan, leggen getuigenis af van de zedelijke verbetering, die dit Sacrament aanbrengt.

De geleerde Leibnitz zegt, dat God eene groote weldaad aan de menschen bewezen heeft, door de macht om zonden te vergeven aan zijne Kerk achter te laten. (1)

Voltaire, zeker geen vriend van Rome, bekent, dat er misschien geen heilzamere instelling is dan de Biecht. (2)

Rousseau, die niet minder vijandig tegenover de Kerk staat, roept uit: »Tot hoeveel herstelling, tot hoeveel schadevergoeding worden niet de Katholieken gebracht door de Biecht!« (3)

De protestantsche overheid van Neurenberg, in Duitschland, zond een gezantschap naar Keizer Karel V, om hem te verzoeken, dat hij de wederinvoering der Biecht zou gelasten, daar vóór de afschaffing van dit Sacrament nooit zulke schanddaden in de stad waren voorgekomen.

Het is eene gewone kunstgreep, op de zedeloosheid van Frankrijk en andere katholieke landen te wijzen, voornamelijk op de slechtheid van Parijs. Dit is eene gemakkelijke manier om zich van de zaak af te maken, en het geeft geen blijk van beschaafde opvoeding, menschen te beschuldigen die zich niet verdedigen kunnen. Indien men op personen wil wijzen, behoeft men zoo ver niet te gaan; beschouw de Katholieken in uwe omgeving, en oordeel dan, of de Biecht zulk een verderfelijken invloed op hen uitoefent. Zijn uwe katholieke medeburgers menschen, wier geweten in slaap is gewiegd? Zijn zij gewetenloos en slecht? Heeft de Biecht bij hen den gloed der hartstochten in lichter laaie angeblazen? Zijn

(1) Syst. theolog.

(2) Remarques sur l'Olympe.

(3) Emile.

zij monsters van zedeloosheid? Niet één welopgevoed Protestant zal dit verklaren.

Ik durf gerust zeggen, dat Katholieken, die dikwijls biechten, over het algemeen een deugdzamen levenswandel leiden; eerlijk en braaf zijn zij in den omgang, welwillend en liefdadig jegens hunne medeburgers. En nu gaat het niet aan te zeggen, dat men het stelsel veroordeelt, en niet de personen. Want hoe kan men over een stelsel oordeelen, als men de werking op de personen buiten rekening laat. »Aan hunne vruchten zult gij hen kennen,« zeide onze Verlosser.

Zeker, er komen zonden voor bij de Katholieken, wij zullen de eersten zijn om het te betreuren. Wat zijn de besten onder ons, vergeleken bij de grenzenlooze genade die God ons geeft? Maar, om met Bilderdijk te spreken, als gij zoekt naar »zeemlend koppenhangen« en »oogentrekkend tranenspreien,« of als gij hen zien wilt, die het bestaan

» met gesteven kaken

» Der waarheid spotten, God verzaken,

» In spijt van hart en zelfgevoel,»

» De Godsvrucht op den nek te trappen,

» En gruwlen juichend toe te klappen,«

dan moet gij die niet zoeken onder degenen, die een veelvuldig gebruik van de Biecht maken.

Anderen zeggen dat de Biecht een ondraaglijk juk is, en dat de Katholieken daardoor de slaven worden van de priesters.

Voordat ik op deze beschuldiging antwoord, wijs ik er op hoe weinig onze tegenstanders zich gelijk blijven. Nu eens wordt de Biecht afgekeurd, als een te bitter geneesmiddel voor de zonde, dan weer, als een veel te gemakkelijk middel om in den hemel

te komen, bestreden. Gij behoeft maar even in den biechtstoel te sluipen, zeggen dezen, en de grootste schuldenlast wordt u van de schouders genomen; genen noemen de Biecht een ondraaglijk juk. De een zegt, de Biecht is een bed van rozen, de ander, een bed van doornen.

In de laatste tegenwerping werd gezegd, dat dit Sacrament allen zedelijken band losrukte, in deze, dat het slavenketenen aanlegt. Zeker, biechten kan niet moeilijk en gemakkelijk te gelijk zijn.

Ik kan niet begrijpen, in welken zin Katholieken minder vrij zouden zijn dan andersdenkenden. Het eenige juk, dat, zoover ik weet, aan de Katholieken door hunne priesters wordt opgelegd, is het juk van het Evangelie, en hiertegen kan toch geen Christen eenig bezwaar maken. Naar mijne gedachte zijn er geene Christenen, die eene grootere Apostolische vrijheid genieten, dan juist de Katholieken, want zij worden niet geleid door immer wisselende meeningen van dezen of genen leeraar, maar door het onveranderlijke woord van Christus' Kerk.

Doch wilt gij het slavernij noemen, als zij hunne priesters liefhebben, hunne heilige waardigheid hoogachten, naar hunne stem als naar de stem Gods luisteren, en zich gaarne eenige opoffering voor hun geestelijken vader getroosten; wilt gij dit slavernij noemen, dan zijn de Katholieken slaven, en wat meer is, zij dragen hunne ketenen gewillig en gaarne.

Zelfs onze kerkboeken hebben de schimpscheuten van stekelachtige bedilzucht niet kunnen ontloopen. Zij hebben sommigen met vrome ontsteltenis opgeschrokken, omdat zij een zondenlijst bevatten, ten gebruike van hen die zich tot de Biecht voorbereiden. In dezelfde bloem, waaruit de

bij honing zuigt, vindt de wesp slechts vergift; op dezelfde wijze bevat het boek, dat den vromen lezer honing van troost aanbiedt, slechts zedelijk vergift voor dengene, die er niets anders in zoeken wil.

Hoe kan men van den eenen kant tegen de zondenlijst in onze kerkboeken opkomen, terwijl men van den anderen kant zich beijvert voor algemeene verspreiding van den Bijbel, waarin ontegenzeggelijk veel duidelijker en tastbaarder toespelingen op grove zonden voorkomen dan in onze gebedenboeken? Vergeten wij het spreekwoord toch niet: »Die erg denkt, vaart erg in het hart.«

Tot besluit zij het mij gegund, betreffende den heilzamen invloed van de Biecht, van mijne eigene ondervinding te gewagen. Sinds den dag mijner priesterwijding heb ik biecht gehoord, soms dagen achtereen. En welken indruk heeft de Biecht op mij gemaakt? Denzelfden indruk, dien zij op alle priesters in de geheele wereld maakt. En naar mijne bescheiden meening legt het getuigenis van tien biechtvaders, die de heilzame gevolgen der Biecht op de zondaars konden nagaan, meer gewicht in de schaal, dan de ongegronde verklaring van duizend leeken, die van den biechtstoel geene ondervinding hebben, en hunne hersenschimmige verdictsels aan de verhitte verbeelding van middelmatige romanschrijvers ontleenen.

Mijne ondervinding is deze, dat de barmhartige God geen machtiger middel om zondaars uit den poel der zonde op te heffen aan zijne Kerk heeft nagelaten dan den biechtstoel. De biechtstoel houdt meer menschen van de zonde af dan de kansel. Op den kansel strooien wij het zaad van Gods Woord

uit; in den biechtstoel halen wij den oogst binnen. Op den kansel wordt, om een militaire uitdrukking te gebruiken, tirailleeren gecommandeerd, maar in den biechtstoel wordt het genadeschot gegeven. Hier dringen de woorden van den priester rechtstreeks door tot het hart van den zondaar. Op den kansel spreekt de priester in het algemeen, en vele zijner woorden vinden slechts op enkele toehoorders hunne toepassing. Maar in den biechtstoel richt hij zich onmiddellijk tot den boeteling, die voor hem geknielt ligt en wiens hart openstaat om Gods Woord in zich op te nemen. De biechtvader regelt zijne vermaning naar de geestelijke behoefte van zijn biecht-kind. Hij waarschuwt hem tegen de gevaren van slechte makkers en andere gelegenheden tot zonde, of hij schrijft hem oefeningen van godsvrucht voor, die den wasdom van zijn geestelijk leven het meest bespoedigen.

Vandaar meten de Missionarissen het welslagen eener Missie meer af naar het getal der biechtelingen, dan naar het getal der toehoorders.

Van al onze werkzaamheden is er geen zoo zwaar en vermoeiend als het biechthooren. Het is geen geringe zaak, in de hondsdagen of in het midden van den winter, zes tot acht uren achtereen te zitten, en het verhaal te aanhooren van zonden, ellenden en ongelukken; alleen de bewustheid van het onberekenbare nut, dat hij sticht, houdt den biechtvader staande. Hij kan »mededoogzaam zijn met de onwetenden en dwalenden, dewijl hij ook zelf omgeven is met zwakheid.« (1)

Ik zag zondaars, die gebukt gingen onder den

(1) Hebr. V. 2.

opgestapelden zondenlast van twintig, dertig jaren. Hun gelaat droeg het brandmerk van schuld en schaamte, van wroeging en verwarring. Daar stonden zij bij den biechtstoel met gebogen hoofd, en, evenals de Tollenaar, dorsten zij niet naar den hemel opzien. Zoo slopen zij den biechtstoel binnen. Geen menschelijk oor zal ooit vernemen, welke geheimen zij daar ontsluierten. De openbaringen van den biechtstoel zijn een verzegeld boek.

Maar gedurende de weinige oogenblikken dat de boeteling in den biechtstoel vertoefde, had een opstanding plaats, wonderbaarder dan de verrijzenis van Lazarus uit het graf — de opstanding eener ziel, die reeds lang, verteerd en vermolmd, in het graf der zonde had neergelegen. In dat kostbare oogenblik drong een straal des hemels in den stikdonkeren nacht, die loodzwaar drukte op zijn hart; de bezielende gloed des Heiligen Geestes smolt het bevroren gemoed, en de louterende adem van dienzelfden Geest, die over de Apostelen kwam »als een opkomende geweldige wind« verdreef den verpestenden dampkring, waarin de ziel leefde, en vervulde haar met Gods genade. En toen hij den biechtstoel verliet was er veerkracht in zijn tred, en vreugde op zijn gelaat, en een ongekende glans in zijne oogen. En hadt gij hem de reden gevraagd, hij zou u geantwoord hebben: Omdat ik verloren was, en weer ben teruggevonden; omdat ik dood was, en weer ten leven ben verzezen.

HOOFDSTUK XXVII.

AFLATEN.

Er is misschien geene geloofswaarheid, die zoo weinig begrepen, of door onze tegenstanders in zulk een verkeerd daglicht gesteld wordt, als de leer over de aflaten.

De eigenlijke beteekenis van het woord is *kwijtschelding, vergiffenis*, doch in de opvatting van andersdenkenden verbindt zich hieraan gewoonlijk het begrip van *verlof tot zondigen*. Hooren zij spreken over de macht der Kerk om aflaten te verleenen, dan bevangt hun aanstonds een vrome schrik, en met verontwaardiging wenden zij zich af van eene instelling, die zich het recht aanmatigt verlof tot zondigen te geven.

Wat is dan een aflaat? Een aflaat is de geheele of gedeeltelijke kwijtschelding van de *tijdelijke straffen* die wij moeten ondergaan om aan Gods rechtvaardigheid algeheele voldoening te geven, nadat de *schuld* en de *eeuwige straf* der bedreven zonden vergeven is.

Door de zonde komt de zondaar in eene twee-

voudige wanverhouding tegenover God te staan, vooreerst als schuldige, vervolgens als strafplichtige. Vandaar onderscheiden wij in de zonde de *schuld* en de *straf*. Deze laatste kan eene *eeuwige straf* zijn als gevolg der verwijdering van God, het oneindige goed, of eene *tijdelijke straf*, als gevolg der ongeregelde toenadering tot het eindige schepsel; want de zondaar doet beide: hij wendt zich af van God, en hij keert zich tot het schepsel. Door de Biecht ontvangt de zondaar vergiffenis der schuld en der eeuwige straf; doch niet altijd wordt hem tevens de geheele tijdelijke straf kwijtgescholden, zooals dit in het Doopsel plaats heeft. Dat er, na de kwijtschelding der schuld en der eeuwige straf, dikwijls nog tijdelijke straffen overblijven, leert de H. Schrift op verschillende plaatsen. Moses mocht Chanaän niet binnengaan, hoewel hem zijne zonde vergeven was. (1) David ontving van den profeet Nathan de verzekering dat zijne zonde vergeven was; maar den dood van het kind, dat hem uit Bethsabée geboren was, moest hij als straf verduren. (2)

Hoe worden nu deze tijdelijke straffen der zonde weggenomen? Zij worden weggenomen of door afboetende werken van den zondaar zelve, of door de voorbede der levenden, of door het H. Misoffer en de Sacramenten, of eindelijk ook hierdoor, *dat de Kerk voor de afboeting, die de zondaar nog schuldig is, de afboeting van anderen in de plaats stelt, en hem zoo de straffen kwijtscheldt*. De Kerk bezit n.l. een *schat* van overvloedige afboetingen van Christus en de Heiligen, en zij heeft van Christus de macht

(1) Num. XX.
(2) II Kon. XII.

ontvangen, om die toe te voegen aan hen, die nog tijdelijke straffen moeten afboeten. Het bestaan van dien schat volgt uit de katholieke leer over de goede werken. Deze hebben een tweevoudige waarde; in zooverre zij goed zijn, zijn zij verdienstelijk voor den hemel, en in zooverre zij eene boete zijn voldoen zij aan de goddelijke rechtvaardigheid. Onze Goddelijke Verlosser heeft niet slecht één enkelen droppel bloed voor ons gestort, wat voldoende zou geweest zijn om het geheele menschelijke geslacht te verlossen, maar een stroom van bloed heeft Hij bij zijn bitter lijden voor ons vergoten. Bij deze overvloedige afboeting komen nog de overvloedige afboetingen der Heiligen. Want vele Heiligen, al zijn hunne goede werken, wat de verdiensten aangaat, in den hemel ten volle beloond, hebben nochtans *meer afgeboet* dan voor eigene strafplichtigheid noodig was. Al deze overvloedige afboetingen komen, krachtens de gemeenschap der Heiligen en de eenheid van Christus' geheimzinnig lichaam, ten bate der Kerk, die ze door middel der aflaten op hare kinderen toepast, wier tijdelijke straffen nog niet afgelost zijn. (1)

Dat God aan zijne Kerk de macht heeft gegeven om deze overvloedige afboetingen op de geloovigen toe te passen, of m. a. w. de macht om aflaten te verleenen, blijkt duidelijk uit de H. Schrift. Christus sprak tot Petrus: »Al wat gij op de aarde zult binden, zal ook in den hemel gebonden zijn: en al wat gij op de aarde zult ontbinden, zal ook in den hemel ontbonden zijn.« (2) En aan de Apostelen verklaarde

(1) Zie G. M. Jansen, *Theologia Dogmatica specialis*. Vol. II. p. 726, ssq.

(2) Matth. XVI 19.

Hij hetzelfde op plechtige wijze. (1) Door deze woorden gaf onze Verlosser aan de Kerk volmacht, om alle beletselen weg te ruimen, die den weg naar den hemel versperren. Nu zijn er twee dingen, die de hemelpoort voor iemand gesloten houden — de zonde, en de tijdelijke straf die door de zonde verdiend wordt. Heeft de Kerk de macht ontvangen om de groote hinderpaal, nl. de zonde, weg te ruimen, dan heeft zij zeker ook de macht om de kleinere te verwijderen, nl. de tijdelijke straf, die aan iedere zonde verbonden is.

Van de eerste tijden af, heeft de Kerk van deze macht gebruik gemaakt.

De H. Paulus oefende deze macht uit tegenover den man van Corinthe, die zich aan bloedschande had schuldig gemaakt, en wien hij daarom eene zware straf, overeenkomstig zijne schuld, had opgelegd, »opdat de geest behouden worde in den dag onzes Heeren Jesus Christus.« (2) Toen hij echter vernomen had, hoe de zondaar met diep berouw van zijne afdwaling was teruggekeerd, gaf hij hem kwijtschelding van de opgelegde straf: »Toereikend is voor den zoodanigen deze bestraffing, die geschied is door de meesten: zoodat integendeel gij veeleer vergeven en vertroosten moogt, opdat niet wellicht de zoodanige door te overvloedige droefheid verslonden worde... Wien gij echter iets hebt vergeven, *dien doe ik het* ook; want ook ik, wat ik vergeven heb, indien ik iets heb vergeven, *ik heb het* om uwentwil *gedaan* in den persoon van Christus.« (3)

In deze woorden vinden wij alles wat tot een aflat

(1) Matth. XVIII. 18.

(2) I Cor. V. 5.

(3) II Cor. II. 6—10

vereischt wordt: 1. een tijdelijke straf, die den zondaar overeenkomstig de zwaarte van het misdrijf, »in den naam onzes Heeren Jesus Christus, . . . en met de macht onzes Heeren Jesus« werd opgelegd; (1) 2. het hartgrondig berouw en de bekeering van den zondaar; 3. de kwijschelding, door den Apostel om deze gemoedsverandering geschonken; 4. de geldigheid dezer kwijschelding voor God, daar zij in den naam van Jesus Christus werd uitgesproken, gelijk ook de straf in dienzelfden naam was opgelegd.

Hieruit blijkt dat het verleenen van aflaten, even-goed als het opleggen van boete, eene uitoefening is der sleutelmacht, die door Christus aan zijne Kerk geschonken is. Gelijk het eene voor God geldig is, zoo ook het andere. De Kerk heeft zich zelve steeds beschouwd als de plaatsbekleedster van God, en als zij kerkelijke boete oplegde had zij geen ander doel, dan als plaatsbekleedster van God, voor Diens rechten op te komen. Gelijk derhalve de Kerk, door het opleggen van straffen, eene voor God geldige afboeting beoogde, zoo geeft zij ook, door kwijschelding dier straffen te verleenen, eene voor God geldige kwijschelding,

Op het voetspoor van den Apostel hebben de Bisschoppen van de eerste tijden af, van hunne macht gebruik gemaakt om aflaten te verleenen, zooals blijkt uit de geschriften van den H. Cyprianus, de Handelingen van het Concillie van Nicea en van andere Kerkvergaderingen. Overeenkomstig de grootheid der zonde, legden zij den zondaar eene kerkelijke boete op, die in uitsluiting buiten de gemeenschap, vasten, onthouding of andere verstervingen bestond,

(1) I Cor. V. 4.

en soms meerdere jaren, zelfs levenslang duurde; maar op voorspraak van Belijders, die ten marteldood gingen, of om de oprechtheid der bekeering, die uit den ijver om de boete te volbrengen blijken kon, verminderden en verzachtten zij de opgelegde boetewerken, of scholden ze geheel kwijt. Deze kwijtschelding nu der kerkelijke boete zouden wij thans een aflaat noemen, en zij was op gelijke wijze geldig voor God, als de kerkelijke straf in plaats der door God op te leggen tijdelijke straf getreden was. Deze handelwijze der Kerk was slechts een uitvloeisel der macht om te binden en te ontbinden, die haar door Christus geschonken was. En hoewel het kerkelijk boetestelsel in den loop der eeuwen voor het meerendeel is opgeheven, blijft de Kerk steeds voortgaan van hare macht gebruik te maken, is het dan niet meer om van de canonieke boete, die door haar zelve werd opgelegd, vrij te spreken, dan toch om de aan God schuldige tijdelijke straffen kwijt te schelden.

Wat de hoeveelheid der kwijtschelding betreft, worden de aflaten verdeeld in *volle* en *gedeeltelijke* aflaten, naar gelang zij de geheele tijdelijke straf, of slechts een gedeelte er van opheffen. Een aflaat bijv. van veertig dagen scheldt voor God vooveel tijdelijke straf kwijt, als in vroegere dagen eene canonieke boete van veertig dagen.

Uit hetgeen ik hier gezegd heb kunt gij gemakkelijk afleiden, wat gij moet denken van de bewering, dat een aflaat de vergiffenis is van bedreven zonden, of een vrijbrief om zonden te bedrijven, door den Paus in ruil voor klinkende munt gegeven. Ik behoef u niet te zeggen, dat de aflaten geen van beide zijn. Zij zijn geen vergiffenis van zonden, want

niemand kan een aflaat verdienen, als hem niet eerst de zonde zelve vergeven is. Nog veel minder zijn zij een vrijbrief om zonden te bedrijven; want elk katholiek kind weet, dat noch Priester, noch Bisschop, noch Paus, noch God zelf — met allen eerbied zij het gezegd — verlof kan geven om zelfs de kleinste zonde te bedrijven.

Maar zijn de aflaten niet in strijd met den geest van het Evangelie, daar zij toch een al te gemakkelijke ruil zijn voor vasten, aalmoezen geven en andere boetwerken, waarvan de Verlosser ons tijdens zijn leven het voorbeeld gaf, en die de Kerk steeds haren kinderen met allen ernst inscherpte?

De Kerk heeft hare kinderen nooit van den plicht ontheven om boetvaardigheid te doen, zooals ieder een, die op het gebied der geschiedenis geen vreemdeling is, weten kan.

Niemand zal loochenen, dat boete en versterving bij de Katholieken vrij wat meer voorkomt dan bij de Protestanten. Waar hebt gij ooit van verplichte vastendagen gehoord, tenzij alleen in de katholieke Kerk? Ook zal het u niet onbekend zijn, dat degenen, die zich het meest op het verdienen van aflaten toeleggen, tot de ijverigste en voorbeeldigste geloovigen behooren. En verre van hun geestelijken wasdom te vertragen, dragen de aflaten het meest bij tot eene weelderige ontwikkeling van boetvaardigheid, godsvrucht en naastenliefde, want juist aan zulke werken zijn de aflaten gehecht. Door de aflaten treedt de Kerk als eene teedere moeder hare kinderen met uitgebreide armen te gemoet; zij wijst hen op de boosheid der zonde, en op de verplichting om in deemoed en berouw den koninklijken weg des hemels te bewandelen; zij troost hun met

de gedachte, dat »de laatsten de eersten« kunnen zijn die het Godsrijk binnengaan; zij verlevendigt in hun het bewustzijn, dat allen ledematen zijn van het ééne groote Lichaam welks hoofd Christus is, dat allen met elkander en voor elkander arbeiden en strijden, vereenigd door den band der liefde.

Doch wij mogen doen wat wij willen, nooit kunnen wij sommige tegenstanders voldoen. Als wij vasten of aalmoezen geven; als wij ons lichaam kastijden, pelgrimstochten ondernemen, of andere werken van boetvaardigheid verrichten, dan zijn wij werkheiligen, die zich aan doode werken vastklampen, in plaats van »Christus aan te grijpen« door het geloof. Indien wij daarentegen onze zielen verrijken met den schat der aflaten, dan steunen wij te veel op de verdiensten van anderen, en wijzen wij ongeduldig het kruis af, dat Christus op onze schouders legt. Wat zouden zij ons echter antwoorden, als wij hun wijzen op de zonderlinge tegenstrijdigheid, om in ons af te keuren dat wij de strengheid der boetvaardigheid *verzachten*, terwijl zij zelven als grondwaarheid aannemen, dat *het geloof alleen zalig maakt, zonder de goede werken?*

Zijn echter de aflaten niet dikwijls, inzonderheid in de zestiende eeuw, oorzaak geweest van veelvuldige misbruiken?

Ik wil niet ontkennen, dat er somtijds misbruiken zijn voorgekomen, maar kunnen de heiligste zaken niet misbruikt worden? Het is hier de plaats om een enkel woord te zeggen over de aflaatbul van Paus Leo X, die Luther tot voorwendsel diende om met de Kerk te breken. Leo had het plan gevormd, om den bouw der wonderschoone St. Pieterskerk, door zijn voorganger Julius II begonnen, te vol-

tooien, en met dat doel schreef hij een aflat uit voor allen, die door eene vrijwillige bijdrage dit reuzenwerk zouden steunen. Wie geen geldelijke bijdrage konden storten ontvingen evengoed hun deel uit den schat der Kerk, wanneer zij slechts door vasten en bidden hun steun verleenden, »want niet minder was het heil der geloovigen als de bouw der kerk het doel van den aflat.« De eenige voorwaarde, die aan allen onverbiddelijk gesteld werd, zoo zij den aflat voor zich zelven wilden verdienen, was eene *oprechte bekeering*, want alleen zij »die met vermorzeling des harten gebiecht hadden,« konden den aflat deelachtig worden. (1) Op deze voorwaarde werd ten overvloede telkens teruggekomen, hoewel het niemand onbekend was, dat hun zelfs de vorstelijkste bijdragen niet konden baten, indien zij niet eerst, door eene berouwvolle bekeering, vergiffenis der zondeschuld en der eeuwige straf hadden ontvangen.

Van *aflaathandel* kon dus geen sprake zijn, daar de bijdragen vrijwillig moesten gegeven worden. En om alle misbruik zooveel mogelijk te voorkomen was onder de strengste straffen bepaald, dat door geene biechtvaders of aflatpredikers geld mocht worden aangenomen, doch dat ieder zijne bijdrage zelf moest storten, of door een vertrouwd persoon doen storten. (2)

Waarin was dan de Paus te laken? Toch niet omdat hij de medewerking der geloovigen inriep om dien heerlijken tempel te bouwen, die thans nog in luister en grootschheid alles overtreft, wat door

(1) *Instructio* van Albrecht van Mainz.

(2) J. Janssen. *An meine Kritiker*, 14er Brief.

menschenhanden gebouwd is. Indien wij het Moses niet euvel duiden, dat hij, onder de Oude Wet, een beroep deed op de offervaardigheid der Joden, om den tabernakel te versieren, waarom zouden wij het dan den Paus kwalijk nemen, als hij hetzelfde doet bij zijne geloovigen, onder wie hij dezelfde eereplaats bekleedt als Moses onder de Israëlieten.

Ook ging de Paus, door aan de vrome gevers geestelijke gunsten te beloven, zijne macht niet te buiten; want de woorden, waarmede Daniël den koning Nabuchodonosor vermanend te gemoet trad: »Koop uwe zonden af door aalmoezen, en uwe ongerechtigheden door milddadigheid jegens de armen; misschien zal God uwe misdrijven vergeven«; (1) die de Psalmist en de Apostel Paulus als een vreugdelied aanhieven: »Hij strooit uit, hij geeft aan de armen; zijn gerechtigheid duurt immer en eeuwig,« (2) zijn slechts een uitvloeisel der eeuwige Wet, die Christus afkondigde in de bergrede: »Zalig zijn de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid verwerven.« (3)

(1) Dan. IV. 24. (27).

(2) Ps. CXI. (112) 9; II Cor. IX. 9.

(3) Matth. V. 7.

HOOFDSTUK XXVIII.

HET H. OLIESEL.

Het H. Oliesel is een Sacrament, dat aan de zieken, die in doodsgevaar verkeerden, wordt toegediend, en hun, door de zalving en het gebed des priesters, genade en sterkte mededeelt. En niet slechts sterkte voor de ziel, maar ook sterkte voor het lichaam. Want behalve dat het de heiligmakende genade vermeedert, en door bijzondere genade kracht geeft tegen de bekoringen; de dagelijksche zonden en de vergeten doodzonden vergeeft, en de overblijfselen en straffen der zonden wegneemt, verlicht het ook den zieke, en geeft hem zelfs de gezondheid terug, indien hem dit zalig is. Dit Sacrament wordt ook *het Sacrament der Stervenden* genoemd, omdat het toegediend wordt als de dood nadert; ontvangt de zieke daarbij tevens de H. Communie, dan zegt men dat hij voorzien is van *de laatste Heilige Sacramenten*.

De H. Apostel Jacobus spreekt over dit Sacrament aldus: »Is iemand onder u ziek, hij hale de priesters der Kerk, en dat zij over hem bidden, hem met

olie zalvende in den naam des Heeren; en het gebed des geloofs zal den zieke behouden, en de Heer zal hem opbeuren; en indien hij in zonde is, zij zullen hem vergeven worden.« (1)

Reeds de oudste Kerkvaders gewagen van dit Sacrament. Origenes (3e eeuw) zinspeelt er op, als hij schrijft: »Er is nog eene andere vergiffenis der zonde, doch moeilijk en zwaar, als nl. de zondaar *met tranen zijne legerstede besproeit, en zijne tranen zijn brood worden dag en nacht*; (2) als hij zich niet schaamt zijn zonden aan den priester des Heeren te belijden, en bij hem de artsenij te zoeken, volgens den raad van den Psalmist: »Ik sprak: *Belijden zal ik tegen mij mijne ongerechtigheid den Heer; en Gij, vergeven hebt Gij mij de boosheid mijner zonde,*« (3) waarbij dan vervuld wordt wat de Apostel zeide: »is iemand onder u ziek, hij hale de priesters der Kerk, en dat zij over hem bidden, hem met olie zalvende in den naam des Heeren; en het gebed des geloofs zal den zieke behouden, en de Heer zal hem opbeuren; en indien hij in zonde is, zij zullen hem vergeven worden.« (4) (Hom. 2 in Levit.)

De H. Joannes Chrysostomus (4de eeuw) zegt: »Van de ouders ontvangen wij het tijdelijke leven, van de priesters het eeuwige leven.... En niet slechts geven de priesters ons de wedergeboorte, maar zij hebben ook de macht om ons de zonden te vergeven die daarna bedreven zijn, want er staat geschreven: Is iemand onder u ziek, enz.« (5)

(1) Jac. V. 14. 15.

(2) Ps. VI. 7; XLI (42). 4.

(3) Ps. XXXI (32), 5.

(4) Jac. V. 14, 15.

(5) Lib. 3. de Sacerdot. c. 6.

Paus Innocentius I schrijft in een brief aan Decentius, nadat hij de woorden van Jacobus heeft aangehaald: »Deze woorden moeten ongetwijfeld van de zieken verstaan worden, die met de H. Olie kunnen gezalfd worden; deze Olie wordt door den Bisschop gewijd, en niet slechts de priesters, maar alle Christenen mogen er mede gezalfd worden.« (1)

Het Sacramentarium, of Romeinsch Rituaal, dat in de zesde eeuw door Paus Gregorius herzien werd, schrijft reeds de zegeningen voor, waarmede de Bisschop de H. Olie moet wijden, en de gebeden, die bij de zalving der zieken moeten worden uitgesproken.

De Eerwaardige Beda van Engeland, die in de achtste eeuw leefde, wijst op de woorden van Jacobus, als hij schrijft: »Het aloude gebruik der Kerk verlangt, dat de zieke door den priester met gewijde olie gezalfd, en door de voorgeschreven gebeden geheiligd worde.« (2)

De Grieksche Kerk, die reeds in de negende eeuw van de katholieke Kerk zich afscheidde, belijdt in hare Geloofsbelijdenis: »Het zevende Sacrament, dat Christus instelde, is het H. Oliesel; want nadat Hij begonnen was zijne Apostelen twee aan twee uit te zenden, (3) zalfden dezen vele kranken met olie, en genazen hen; hierdoor werd dit Sacrament aangeduid, dat de Kerk steeds als eene vrome instelling bewaard heeft, gelijk wij uit den Brief van den H. Jacobus leeren: *Is iemand onder u ziek, enz.* De vruchten van dit Sacrament zijn volgens denzelfden Apostel: vergiffenis der zonde, sterkte

(1) Epist. I. ad Decent. c. 8.

(2) Comment. in Jac. V.

(3) Marc. VI. 7-13.

der ziel, en gezondheid des lichaams. En hoewel het niet steeds dit laatste gevolg veroorzaakt, brengt het toch de ziel in een beteren toestand door de vergiffenis der zonde.« Dit is volkomen de katholieke leer. Alle andere Oostersche Kerken, waarvan sommige zich reeds in de vijfde eeuw van Rome afscheidden, rekenen eveneens het H. Oliesel onder de Sacramenten.

Deze gelijkvormigheid van leer, die zich, door alle eeuwen heen en bij alle Kerken, zoo duidelijk uitspreekt, kan geen anderen grond hebben dan de prediking der Apostelen.

De voortreffelijke protestantsche geleerde Leibnitz verklaart rondborstig: »Over de zalving der zieken behoeven wij niet veel te redetwisten: de H. Schrift is aan hare zijde, en de uitlegging der Kerk, waarop de vrome Katholieken veilig vertrouwen; ook zie ik niet in, wat op dit gebruik, dat de Kerk in eere houdt, door iemand valt af te keuren.« (1)

De Protestanten, die er groot op gaan, dat zij zich slechts door de H. Schrift laten leiden, storen zich in het minst niet aan de vermaning van den Apostel. Luther bleef zich zelve beter gelijk. Daar hij het bevel van den Apostel te duidelijk vond om het met spitsvondige redeneering weg te cijferen, verwierp hij den geheelen brief, en noemde dien »een strooien brief.« (2)

Toch blijft het te bejammeren, dat onze afgescheidene broeders dit troostrijke genademiddel afwijzen, niettegenstaande het hun door een Apostel van Jesus Christus wordt aangeboden; want met een

(1) Syst. Theol. bl. 278.

(2) Lib. de Captiv. Babyl.

dankbaar hart moet men het geneesmiddel aangrijpen dat de verschrikkingen des doods vermindert, den stervenden Christen troost, de ziel in haar laatsten strijd versterkt, en haar zuivert op den overtocht naar de eeuwigheid, inzonderheid wanneer het door een geneesheer, op wien de Geest Gods rust, wordt voorgeschreven.

HOOFDSTUK XXIX.

HET PRIESTERSCHAP.

Jesus Christus gaf zijne macht, die Hij van den hemelschen Vader ontvangen had, aan zijne Apostelen; de Apostelen droegen hunne macht over aan de priesters. Dit feit is het kort begrip der priesterlijke waardigheid in haar geheelen omvang.

De hooge waardigheid van den priester, waardoor hij boven de anderen uitsteekt, spruit niet voort uit eigene verdiensten, maar uit zijne verhevene roeping. Voor het vleeschelijk oog is hij een mensch als alle anderen, maar voor het oog des geloofs staat hij ver uit boven de Engelen, omdat hem eene macht gegeven is, die niet aan Engelen werd toevertrouwd.

De priester is de *gezant van God*; hij is aangesteld om de eer van God op te houden en Diens glorie te openbaren. »Voor Christus dan zijn wij gezanten«, zegt de Apostel, »als vermaande God door ons.« (1) Indien wij het eene groote eer rekenen, ons Vorsten-

(1) II Cor. V 20.

huis aan een Europeesch Hof te vertegenwoordigen, hoeveel grooter voorrecht is het dan het hemelsche Hof te mogen vertegenwoordigen voor alle volkeren der aarde! »Gelijk de Vader Mij gezonden heeft,« sprak Christus tot zijne Apostelen, »zende Ik ook u.« (1) »Gaaf derhalve en leert alle volken . . . en leert hen onderhouden al hetgeen Ik u bevolen heb. En ziet Ik ben met u alle de dagen, tot de vol-einding der wereld.« (2) De volmacht van een gezant dezer wereld is beperkt, maar de volmacht, die God aan zijne gezanten geeft, strekt zich uit over de geheele wereld. »Gaaf heen,« zegt Christus, »in de geheele wereld, en verkondigt het Evangelie aan alle schepselen.« (3)

Terwijl Christus aan zijn dienaren volmacht geeft, om in zijnen naam te prediken, beveelt Hij tevens de toehoorders naar hen te luisteren en hen te gehoorzamen. »Al wie u niet ontvangt, noch uwe woorden hoort, vertrekt en verlaat zulk een huis of zulk eene stad, en schudt af het stof van uwe voeten. Voorwaar, Ik zeg u: Verdragelijker zal het zijn den lande van Sodoma en Gomorrha in den dag des oordeels, dan aan die stad.« (4) »Wie u hoort, hoort Mij; en wie u versmaadt, versmaadt Mij. Maar wie Mij versmaadt, versmaadt Hem, die Mij gezonden heeft.« (5)

En niet slechts voor zijn Evangelie eischt God eerbied en hoogachting, maar ook voor den persoon van zijne gezanten. Gelijk men een volk geene

(1) Joan. XX. 21.

(2) Matth. XXVIII. 19, 20.

(3) Marc. XVI. 15.

(4) Matth. X. 14, 15.

(5) Luc. X. 16.

grootere beleediging kan aandoen, dan door zijn gezant te hoonen, zoo dult ook God den smaad niet, zijnen gezanten, den priesters der Kerk, aangedaan. »Raakt niet aan mijne gezalfden, en weest niet kwaadwillig tegen mijne profeten.« (1) God nam wraak over de twee en veertig baldadige knapen, die den profeet Eliseüs bespotten, en liet hen door beren verscheuren. En de verschrikkelijke dood van Maria Monk, de lasteraarster van priesters en kloosterzusters — ook in ons land worden hare geschriften onbeschaamd als *zeer interessant* aangeprezen — die als een dronken waanzinnige uit het leven scheidde op Blackwell's Island, bewees nog heden ten dage, dat God niet straffeloos met zijne instellingen laat spotten.

Wordt een gezant naar een vreemd Hof gezonden, dan vereert de Vorst hem met zijn vertrouwen, en geeft hem geheime instructies. Zoo vereert ook God zijne gezanten met zijne vriendschap, en deelt hun de geheimenissen des hemels mede. »Ik zal u niet meer dienstknechten noemen; want de dienstknecht weet niet, wat zijn heer doet. Maar ik heb u vrienden genoemd, omdat Ik al hetgeen Ik van mijnen Vader gehoord heb, u heb bekend gemaakt.« (2)

Welk eene eer, Gods heraut te zijn bij alle volkeren der aarde: »Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten van hem, die boodschapt en den vrede verkondigt, die het goede boodschapt, het heil verkondigt en tot Sion zegt: Heerschen zal uw God!« (3) Welk een voorrecht, den olijftak des vredes te mogen brengen aan eene wereld, die onder een zondvloed

(1) I Paralip. XVI.

(2) Joan. XV. 15.

(3) Isai. LII. 7.

van zonden verzwolgen ligt; welk eene onderscheiding, door den Hemel te zijn aangesteld om het Evangelie te verkondigen, dat Gode eere, en den menschen vrede toebrengt; het Evangelie, dat de zwakken sterkt, de zondaars bekeert, de vijanden verzoent, de bedroefde harten vertroost, en aan allen de hoop eener eeuwige zaligheid als eene stralende middagzon voorhoudt.

De priesters zijn niet slechts de gezanten van God, zij zijn ook de *uitdeelers zijner genadegaven*: »Zoo houde de mensch ons als dienaren van Christus, en uitdeelers der geheimenissen Gods.« (1)

Hoe kan men hen uitdeelers van Gods geheimenissen noemen, als hunne werkzaamheden zich tot prediken bepalen? Maar waarlijk uitdeelers dier geheimenissen zijn zij, als zij de Sacramenten toedienen, deze geheimvolle teekenen, die de genade niet slechts aanduiden maar ook mededeelen.

Niet tot de Engelen of Aartsengelen, zegt de H. Joannes Chrysostomus, maar tot de priesters der Nieuwe Wet heeft God gesproken: »Al wat gij op de aarde zult binden, zal ook in den hemel gebonden zijn: en al wat gij op de aarde zult ontbinden, zal ook in den hemel ontbonden zijn.« Aan hen alleen gaf Hij de macht om zonden te vergeven: »Wier zonden gij zult vergeven, dien worden zij vergeven;» aan hen alleen gaf Hij de macht om brood en wijn in zijn Lichaam en Bloed te veranderen en aan de geloovigen uit te reiken. De priesters der Nieuwe Wet stelde Hij aan om de genade der wedergeboorte uit te deelen in het Doopsel; hen wees Hij aan om den stervenden Christen voor te bereiden op zijne

(1) I Cor. IV. 1.

reis naar de eeuwigheid: »Is iemand onder u ziek, hij hale de priesters der Kerk, en dat zij over hem bidden, hem met olie zalvende in den naam des Heeren.«

Zoo ver de hemel boven de aarde reikt, de eeuwigheid boven den tijd, de ziel boven het lichaam, zoo ver gaat de macht, die God aan zijne priesters verleend heeft, de macht van een Vorst dezer wereld te boven. Een Koning kan zijn onderdaan in de gevangenis werpen of hem er uit bevrijden. Maar zijne macht strekt zich slechts over het lichaam uit; het heiligdom der ziel kan hij niet betreden. Maar de dienaar Gods kan de ziel verlossen uit den kerker der zonde, en haar de vrijheid van Gods kinderen weer teruggeven.

In het kort: de katholieke priester is een *koning*, die met liefde den scepter voert, en wiens troon onwankelbaar vaststaat in het hart van zijn volk. Hij is een *herder*, die zijne kudde beschermt tegen grijpende wolven, en haar binnenleidt in de weiden, waar de dauw der Sacramenten neerdruppelt, en de Zon der Gerechtigheid hoog aan den hemel staat.

Hij is een *vader*, die het brood des levens breekt voor zijne geestelijke kinderen, die hij in Christus Jesus door het Evangelie geteeld heeft. (1)

Hij is een *rechter*, wiens roeping het is vrijspraak te verleen en aan de misdadigers, die zich zelven aanklagen.

Hij is een *geneesheer*, die de walglijke kwetsuren heelt door de zonde geslagen.

De H. Joannes stelt ons in zijne Openbaring de Kerk voor als eene stad: »Ik zag de heilige stad, het nieuwe Jerusalem, uit den hemel van God neder-

(1) I Cor. IV. 15.

dalen, toebereid als eene bruid, die opgetooid is voor haren man.« (1) Onze Verlosser is de stichter en bouwmeester dezer stad. De Apostelen zijn hare grondvesten; de geloovigen, de levende steenen waaruit zij is opgetrokken. De gezalfde dienaren des Heeren zijn de werklieden, die deze steenen moeten invoegen en polijsten, opdat de schoonheid en de glans van de Zon der Gerechtigheid, die eeuwig de stad beschijnt, er van afstralen. De priesters versieren de straten en pleinen dier hemelsche stad, en omkleeden de zielen, die aan hunne zorg zijn toevertrouwd, met schitterende feestgewaden. »Hij heeft gegeven sommigen, Apostelen, en sommigen, profeten, en sommigen, Evangelisten, en sommigen, herders en leeraars ter volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouw van het lichaam van Christus,« dat is, van zijne Kerk. (2) Welk eene eer is dit voor den priester der Nieuwe Wet! Waarlijk »niet zoo deed God met eenig volk, en geenszins openbaarde Hij hun zijne oordeelen.« (3)

Met hoeveel meer recht mogen wij op de opvolgers der Apostelen de woorden toepassen die God tot de priesters der Oude Wet sprak: »Luistert, zonen van Levi: is het weinig voor ulieden, dat de God van Israël u uit al het volk afgezonderd en met zich verbonden heeft, om Hem in den dienst des tabernakels te dienen, en te staan voor de menigte des volks, en voor haar het dienstwerk te verrichten.« (4)

Tot driemaal toe sprak Jesus tot Petrus deze teedere woorden: »Simon, bemint gij Mij?« En drie-

(1) Openb. XXI. 2.

(2) Ephes. IV. 11, 12.

(3) Ps. CXLVII. 20.

(4) Num. XVI. 8, 9.

maal antwoordde Petrus: »Ja Heere! Gij weet dat ik U liefheb.« (1) Welk bewijs van liefde vordert Jesus van Petrus? Zegt Hij: Indien Gij Mij bemint, kastijd dan uw lichaam met vasten en geeselslagen, profeteer, doe wonderen, geef uw leven om Mijnen wille? Neen, maar Hij zegt: »Weid mijne lammeren«, »weid mijne schapen.« Dit was het teeken van den innigen liefdeband tusschen den Goddelijken Meester en zijn leerling.

Onze Verlosser beloofde plechtig, dat het loon zijner leerlingen aan de waardigheid hunner bediening zou beantwoorden: »Zie,« sprak Petrus, »wij hebben alles verlaten, en zijn U gevolgd: wat zal ons dan geworden? Maar Jesus sprak tot hen: Voorwaar Ik zeg u, dat gij, die Mij gevolgd zijt, in de wedergeboorte, wanneer de Zoon des menschen op den zetel zijner heerlijkheid zal gezeten zijn, ook op twaalf zetels zult zitten, oordeelende de twaalf stammen van Israël«. En aanstonds voegt Hij er aan toe, dat de waardige opvolgers der Apostelen in hun geluk zullen deelen: »En al wie verlaat huis, of broeders, of zusters, of vader, of moeder, of vrouw, of kinderen, of akkers, om mijnen naam, die zal het honderdvoud ontvangen, en het eeuwige leven bezitten.« (2)

Ik weet dat er in onze dagen velen zijn, die loochenen dat God eenige macht aan de priesters gegeven heeft, als zoude God aan menschen zulk eene macht niet kunnen geven. Ik begrijp, dat godloochenaars en rationalisten, die alle Openbaring verwerpen, het bovennatuurlijk gezag van Gods bedie-

(1) Joan. XXI. 15—17.

(2) Matth. XIX. 27—29.

naren loochenenen. Maar dat Christenen, die de waarheid der Schriften aannemen, zich bij hen aansluiten gaat mijn begrip te boven.

Heeft de Almachtige hen niet tallooze malen als werktuigen zijner macht gebruikt, gelijk de H. Schrift getuigt? Veranderde Moses de rivieren van Egypte niet in bloed? Sloeg hij geen water uit de naakte steenrots? Voorspelden de profeten de toekomst niet? Stond de zon niet stil aan den hemel op bevel van Josue? Wekte de profeet Eliseüs geen dooden op? Waarom gelooven wij al deze wonderen? Omdat de H. Schrift ze ons verhaalt. Getuigt ditzelfde Woord Gods niet, dat de Apostelen de macht hebben ontvangen, om door oplegging der handen den H. Geest mede te deelen, de zonden te vergeven, brood en wijn in het Lichaam en Bloed van Christus te veranderen, enz.? Is het Nieuwe Testament niet even geloofwaardig als het Oude? Heeft Christus niet plechtig beloofd, dat Hij de dienaren zijner Kerk zal bijblijven »tot de voleinding der wereld,« (1) hun machtigend om dezelfde wonderen van barmhartigheid te verrichten, die Hij voor zijne eerste leerlingen wrocht? Kan de God van Waarheid ongetrouw zijn in zijne belofte? Is Hij thans niet even machtig als in de dagen der Profeten en Apostelen, en hebben wij den H. Geest niet evenzeer noodig als de eerste Christenen? Indien God toen zwakke menschen tot bedienaren zijner ontferming kon aanstellen, waarom ook thans niet?

Moet nu de priester zich boven andere menschen verheffen, omdat hij zoodanige macht ontvangen heeft? Dat zij verre! Met vreeze moet hij intege-

(1) Matth. XXVIII. 20.

deel zich verdeemoedigen, als hij bedenkt, aan wat zwakke handen God deze ontzagwekkende macht heeft toevertrouwd. Nooit mag hij vergeten wat Christus tot de twee en zeventig leerlingen sprak, toen zij, verheugd terugkeerend van hunne eerste zending, Hem toeriepen: »Heere! Ook de duivelen zijn ons onderworpen in uwen naam.« Maar Jesus stuitte hunne grootspraak met de woorden: »Ik zag satan, als een bliksem, van den hemel vallen. Ziet, Ik heb u macht gegeven . . . , nochtans verblijdt u niet daarover, dat de geesten u onderworpen zijn; maar verblijdt u, dat uwe namen in den hemel geschreven zijn.« (1) De priester moet zich steeds herinneren, dat »een overstreng gericht de overheden treffen zal,« (2) en »dat het oordeel begint van het huis Gods.« (3) Steeds moeten de woorden van den Apostel hem voor den geest staan: »Wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen? En indien gij het ontvangen hebt, wat roemt gij, als haddet gij het niet ontvangen?« (4) Evengoed kan eene vaas met reukwerk gevuld, zich hoogmoedig verheffen boven eene andere vaas, die slechts water inhoudt. De priester weet zeer goed, dat de macht, die hij ontvangen heeft, hem door God geschonken is, niet om eigene ijdelheid aan te kweeken, maar om de harten der geloovigen te verrijken; en dat hij, hij moge dan in Gods hand een werktuig zijn om anderen den weg des hemels aan te wijzen, zelf verloren zal gaan, zoo hij niet door persoonlijke deugden zich zijner roeping waardig maakt; evenals die ongeluk-

(1) Luc. X. 17-20.

(2) Wijsh. VI. 6.

(3) I Petr. IV. 17.

(4) I Cor. IV. 7.

kige priesters, die den Wijzen den weg wezen naar Bethlehem, doch zelven in Jerusalem achterbleven.

»Ik heb geplant,« zegt de Apostel, »Apollo heeft besproeid; maar God heeft wasdom gegeven. Zoo is noch de planter iets, noch de besproeier; maar de wasdom gevende God.« (1) Wij voltrekken de uitwendige plechtigheden; de genade komt van God alleen.

De plichten van den priester beantwoorden aan zijne verhevene waardigheid.

De priester moet een man zijn van uitgebreide kennis en hechte godsvrucht. »De lippen des priesters zullen de wetenschap bewaren, en de wet zal men vragen uit zijne mond, omdat hij een engel van den Heer der heerscharen is.« (2) Als geneesheer der ziel is hij verplicht om hare verschillende ziekten te kennen, en te weten welk geneesmiddel in elk bijzonder geval moet worden voorgeschreven. Indien de burgerlijke maatschappij onervaren geneesheeren aansprakelijk stelt voor de gevolgen van hunne onkunde, dan zal zekerlijk God met alle gestrengheid den geestelijken geneesheer vervolgen, die, in schuldige onwetendheid, verkeerde geneesmiddelen uitreikt aan de kranke zielen, die aan zijne zorg zijn toevertrouwd.

Als rechter der zielen is hij verplicht om te weten, wien hij binden, en ontbinden moet; wanneer hij het vonnis der vrijspraak moet opschorten, wanneer hij het moet uitspreken. En gelijk er voor den Staat niets zoo verderfelijk is als onverstandige rechters, die een vonnis strijken, zonder de zaak onderzocht

(1) I Cor. III. 6, 7.

(2) Malach. II. 7.

te hebben, hoewel er misschien leven of dood van afhangt; zoo is er voor de Kerk niets verderfelijker dan eene onwetende geestelijkheid, wier uitspraken het heil der zielen in gevaar brengt.

De advocaten aan onze gerechtshoven achten zich in eer en geweten verplicht, de zaak van hun cliënt met de nauwgezetste zorg te bestudeeren, en haar voor den rechter met alle welsprekendheid te verdedigen. En toch gaat het somtijds slechts om eene geringe boete of eene korte gevangenschap.

De priester nu staat voor God, evenals Moses, om zijn volk voor te spreken, en hij staat voor het volk om de zaak van God te bepleiten. Want niet slechts beklimt hij dagelijks de treden van het altaar, om als bemiddelaar voor zijn volk op te treden en met den profeet te roepen: »Spaar, o Heer! spaar uw volk, en lever uw erfdeel niet over ter versmading;« (1) maar hij bestijgt ook elken Zondag den kansel, om Gods rechten op Zijne onderdanen te verdedigen. Als dan een advocaat verplicht is de zaak van zijn cliënt te bestudeeren, voordat hij haar verdedigt, hoe luttele belangen er ook bij mogen betrokken zijn; met hoeveel meer ernst moet dan de priester zijne zaak bestudeeren, als hij bedenkt, dat eene onsterfelijke ziel op het spel staat, en dat hij moet optreden voor menschen, die maar al te dikwijls de grootste vijanden zijn hunner eigene ziel. Hij moet het volk overtuigen, dat de breede weg, waarop de hartstochten hen voortdrijven, ten verderve leidt; dat de enge weg, waarvan eigenliefde en genotzucht hen afhoudt, de eenige weg ten hemel is. Wat zeldzaam overleg, wat roerende welspre-

(1) Joël II. 17.

kendheid en diepe kennis worden er vereischt om dit proces te winnen!

Doch de priester moet niet slechts de verdorvenheid des harten genezen, hij moet ook als leeraar optreden tegen de dwalingen, die dag aan dag in alle richtingen rondgestrooid, en door valsche profeten, met de spitsvondigste drogredenen en in de aanlokkelijkste bewoordingen, aangeprezen worden. Zeer dikwijls wordt daartoe eene buitengewone geleerdheid vereischt, en eene uitgebreide kennis van de Geschiedenis en de H. Schrift.

Het is dan ook geen wonder, dat de Kerk er naar streeft, van hare priesters degelijk gevormde mannen te maken. Daarom moeten onze studenten zich, elf tot dertien jaren lang, met de studie van oude en nieuwere talen, geschiedenis en wijsbegeerte, godgeleerdheid en schriftuurwetenschap verledigen, alvorens zij tot de heilige Wijding worden toegelaten.

Moet de priester uitmunten door geleerdheid, veelmeer nog moet hij schitteren door deugden, die als voorbeeld prediken wat zijne woorden leeren. Indien God in de Oude Wet zijne priesters vermaande: »Reinigt u, gij die de vaten des Heeren draagt,« (1) hoeveel ernstiger richten zich dan deze woorden tot de priesters van de Nieuwe Wet, die niet slechts de vaten des Heeren dragen, maar het kostbaar Bloed van den Heer er uit drinken?

»Moet de hand, die dit Vleesch verdeelt,« vraagt de H. Joannes Chrysostomus, »de mond, die met dit geestelijk vuur gevuld wordt, de tong, die door dit ontzagwekkende Bloed wordt gepurperd, niet zuiverder zijn dan een lichtstraal der zon?« (2)

(1) Isai. LII. 11.

(2) Hom. 60 ad pop. Ant.

Om den geest van godsvrucht in ons aan te kweeken, vermaant de Kerk ons onophoudelijk, dat wij mannen van gebed moeten zijn. De priester moet zijn als de engelen, die Jacob in een droomgezicht langs de geheimzinnige ladder zag opklimmen en nederdalen. Door gebed klimt hij op; door prediking daalt hij neder. Hij klimt op ten hemel, om licht van God te ontvangen; hij daalt neder, om dit licht aan zijne toehoorders mede te deelen. Hij klimt op, om te putten aan de levende Bron van genade; hij daalt neder, om met het levend water de dorstige harten der geloovigen te drenken. Hij klimt op, om zijn fakkel te ontsteken aan den eeuwigen gloed der goddelijke liefde, hij daalt neder, om met dit vuur het hart van zijn volk te ontvlammen.

De Kerk oordeelt het gebed zoo noodzakelijk voor hare priesters, dat zij hen verplicht, om dagelijks, behalve de oefeningen van eigene godsvrucht, ten minste een uur aan het bidden der kerkelijke Getijden te besteden, die hoofdzakelijk uit Psalmen en andere gedeelten der H. Schrift, de Homiliën der eerste Kerkvaders, en gebeden van bewonderenswaardige kracht en zalving zijn samengesteld.

HOOFDSTUK XXX.

HET CELIBAAT.

De Kerk verlangt dat hare priesters, zoowel naar lichaam als naar ziel rein zijn, en »hunne lichamen opdragen tot eene levende, heilige, Gode welbehagelijke offerande.« (1)

Hoewel zij het huwelijk als een heiligen staat erkenden, hebben toch onze Verlosser en zijne Apostelen zich ondubbelzinnig voor de hoogere verdiensten van vrijwillige onthouding uitgesproken, voornamelijk voor degenen, die hun leven aan de heilige bediening toewijden. »Er zijn onhuwbaren, die zich zelven alzoo gemaakt hebben, om het rijk der hemelen. Wie het bevatten kan, bevatte het!« (2) Onze goddelijke Meester beveelt hier klaarblijkelijk den ongehuwden staat aan, als men dien omhelzen wil om hoogere volmaaktheid te verkrijgen.

De H. Paulus geeft ons de reden aan, waarom de Zaligmaker den ongehuwden staat voor zijne

(1) Rom. XII. 1.

(2) Matth. XIX. 12.

dienaren geschikter achtte dan den gehuwden: »De ongehuwde is bezorgd voor hetgeen des Heeren is, hoe hij Gode behage. Maar de gehuwde is bezorgd voor hetgeen der wereld is, hoe hij der vrouw behage; en hij is verdeeld.« (1)

Jesus Christus toonde steeds eene groote voorliefde voor maagdelijke reinheid, niet slechts door zelf Maagd te blijven, maar ook door eene Maagd tot Moeder uit te kiezen, een Maagd tot Voorlooper, nl. den H. Joannes den Dooper, en door eene bijzondere toegenegenheid te betoonen jegens den Evangelist Joannes, die, zooals de H. Augustinus aanmerkt, Maagd was toen hij tot Apostel werd uitverkoren, en altijd Maagd gebleven is.

Deze voorliefde voor maagdelijke reinheid toonde Jesus niet slechts tijdens zijn leven op aarde, maar ook in den hemel blijft zij Hem steeds bij; want de honderd vier en veertig duizend, die uitverkoren zijn om het nieuwe lied te zingen, en het Lam volgen waar het ook heengaat, zijn allen Maagden, zooals de H. Joannes getuigt. (2)

De Apostel der Heidenen verzekert ons dat hij ongehuwd leefde, en hij beveelt dien staat ook aan anderen aan: »Tot de ongehuwden en tot de weduwen zeg ik: Het is hun goed, indien zij zoo blijven, als ook ik.« (3)

Uit de H. Schrift blijkt niet, dat, behalve de H. Petrus, een der Apostelen gehuwd was. De H. Hieronymus zegt, dat zij, indien zij gehuwd waren, zich van hunne vrouwen gescheiden hebben, nadat zij tot het Apostelambt geroepen waren. Ook de H.

(1) I Cor. VII. 32, 33.

(2) Openb. XIV.

(3) I Cor. VII. 8.

Petrus bleef na zijne roeping niet bij zijne echtgenooten, zooals wij uit zijne eigene woorden mogen afleiden: »Zie, wij hebben alles verlaten, en zijn U gevolgd.« (1) Als hij alles verlaten heeft, dan ook zijne vrouw; want hij kon niet zeggen dat hij alles verlaten had, indien hij zijne vrouw had behouden. En onmiddellijk daarna verklaart Christus, dat al wie zijne vrouw verlaat om Gods naam, het eeuwige leven bezitten zal. (2)

De H. Paulus zegt, dat een Bisschop »goedig, bezadigd, rechtvaardig, heilig, *kuisch*« moet zijn. (3) En in zijn brief aan Timotheus schrijft hij: »wees een voorbeeld voor de geloovigen, in woord, in wandel, in liefde, in geloof, in *reinheid*.« (4) En op eene andere plaats rekent hij de kuischheid onder de deugden, die den bedienaar des Heeren moeten tooien: »Betoonen wij ons zelve in alles als bedienaren Gods, in veel lijdzaamheid . . . in *reinheid*.« (5)

Hoewel niet uitdrukkelijk in de H. Schrift als eene verplichting opgelegd, werd toch de ongehuwde staat door Christus en zijne Apostelen met zooveel klem, door woord en voorbeeld, aangeprezen, dat de Kerk zich tot plicht rekende, wettelijk het Celibaat aan hare priesters voor te schrijven.

Van den beginne af heeft zij den priesters verboden, na hunne wijding in het huwelijk te treden. De H. Hieronymus zegt: »Bisschoppen, priesters en diakens worden uit Maagden of weduwnaars gekozen, of moeten zich onthouden, nadat zij de priesterlijke

(1) Matth. XIX. 27.

(2) Matth. XIX. 29.

(3) Tit. I. 8.

(4) I Tim. IV. 12.

(5) II Cor. VI. 4—6.

waardigheid ontvangen hebben.« (1) En aan Jovianus schrijft hij: »Gij geeft toe dat niemand Bisschop kan blijven, die tijdens zijne bediening vader wordt; want zoo hij overtuigd wordt, beschouwt men hem niet als een gehuwde, maar als een overspeler.« (2) En op eene andere plaats: »(Als men den priesters het huwelijk niet verbieden kan) wat moeten dan de Oostersche Kerken beginnen, de Egyptische en de Apostolische Bisschopszetels, die geene priesters willen, tenzij zij Maagden zijn, of van hunne echtgenooten zich onthouden.« (3)

De H. Epiphanius verklaart »dat niemand door de Kerk tot subdiaken, diaken, priester of Bisschop gewijd wordt, zoolang hij als een gehuwde leeft.« (4)

Omdat in de eerste dagen der Kerk de roepingen niet genoegzaam onder de ongehuwden voorkwamen, werden toen wel gehuwden tot de heilige wijdingen toegelaten, doch uit verschillende canons blijkt, dat zij verplicht werden, na de wijding van hunne vrouwen zich te onthouden.

Van de naleving dezer kerkelijke wet zijn slechts eenige geestelijken van den Oosterschen Ritus ontheven, wien het namelijk geoorloofd is als gehuwden te leven, indien zij vóór hunne wijding getrouwd zijn; na hunne wijding mogen zij evenmin trouwen als de priesters der Westersche Kerk. Doch het is opmerkelijk, dat de ongehuwde priesters bij het volk in veel hooger achting staan dan de gehuwde.

Wij mogen niet ontkennen, dat de wet van het celibaat in sommige tijden van verwarring en alge-

-
- (1) Ep. ad. Pammach.
(2) Adv. Jovin. Lib. 1.
(3) Adv. Vigilant.
(4) Haeres. 29.

meene verwildering, helaas, maar al te dikwijls overtreden is. Doch overtredingen, hoe menigvuldig zij ook voorkomen, zijn geen bewijs dat eene wet niet bestaat. Zoodra de Kerk boven het gewoel en gedruisch uit kon gehoord worden, verhief zij hare stem om de wet te verweren.

Laat ik u nu met een paar woorden uitleggen, hoe gepast en nuttig deze wet is.

1. De priester is de vertegenwoordiger van Jesus Christus. Hij zet het werk voort, dat door zijn goddelijken Meester begonnen werd. Hij moet Gods woord prediken, de Sacramenten toedienen, voornamelijk het H. Offer der Mis opdragen, en het Lichaam en Bloed des Heeren aan de geloovigen uitdeelen. Is het dan niet passend, dat maagdelijke priesters den maagdelijken Heer dienen?

Indien de Joodsche priesters zich van hunne vrouwen moesten onthouden, als zij, naar de orde van hunne beurt, de offerdieren in den Tempel aan God opdroegen, zouden dan niet de priesters der Nieuwe Wet, die dagelijks het Onbevleete Lam offeren, in voortdurende zuiverheid leven?

Indien David en zijn gevolg niet van de Toonbrooden mochten eten, tenzij zij zich den laatsten tijd van hunne vrouwen onthouden hadden en wettelijk rein waren, (1) hoe zuiver moet dan het lichaam en de ziel van den priester zijn, die dagelijks het levend Brood nuttigt, waarvan de Toonbrooden slechts een zwak schaduwbeeld waren? Indien het volk, toen zij bij den berg Sinaï God tegemoet gevoerd werden om zijne Wet te ontvangen, zich drie dagen moesten onthouden, (2) is dan de volkomene

(1) I Samuel XXI.

(2) Exod. XIX.

onthouding niet passend en plichtmatig voor priesters, die ten allen tijde de Wet moeten prediken? Indien de Apostel zegt: »Onttrekt u niet aan elkander, tenzij wellicht uit overeenstemming voor een tijd, om u te verledigen tot het gebed,« (1) moet dan niet de priester, die immer voor den troon van God staat om te bidden voor zijn volk, zijn geheele leven in maagdelijke reinheid doorbrengen? Moeten anderen zich onthouden voor een tijd, dan hij altoos.

2. Er is veel geschreven over de geheime oorzaken, waaraan de katholieke Kerk haar hoogen bloei te danken heeft, niettegenstaande zij overal hardnekkigen tegenstand ondervindt. Sommigen schrijven het toe aan hare uitstekende organisatie; anderen aan de verziende wijsheid harer Opperherders. Hoewel ik deze en andere redenen niet geringschat, is het toch mijne overtuiging, dat de Kerk, naast God, geen machtiger steun heeft dan het celibaat harer priesters. De ongehuwde priester kan, zooals de H. Paulus aanmerkt, (2) al zijn tijd onverdeeld aan den Heer schenken, en al zijne zorg wijden, niet aan een of twee schapen, maar aan de geheele kudde, die hij door het Evangelie in Christus Jesus geteeld heeft; terwijl de gehuwde priester verdeeld is tusschen de zorg voor zijn huisgezin en zijn plicht jegens de gemeente.

3. Tot dusverre is de wereld door ongehuwde priesters bekeerd, en de tijd zal hierin geene verandering brengen. De H. Franciscus Xaverius en de H. Franciscus van Sales zouden het geloof niet in zoovele duizenden harten geplant hebben, als zij

(1) I Cor. VII. 5.

(2) I Cor. VII. 82, 83.

op hunne missiereizen door vrouw en kinderen vergezeld waren geweest. In de schatting des volks is aan de priesterlijke kroon geen parel zoo kostbaar en onontbeerlijk, als het vlekkelooze juweel van maagdelijke reinheid. Zonder deze parel wordt de stem van een Pater Hyacinth »als klaterend metaal, of eene klinkende schel,« met haar wint de eenvoudigste missionaris de harten der menigte.

Aan niemand zijn de wondervolle bekeeringen onbekend, die de H. Franciscus Xaverius in de 16de eeuw in Japan bewerkte, evenmin als de verschrikkelijke vervolgingen, die er het Christendom geheel uitroelden; ten minste zoo dacht men. Bijna driehonderd jaren lang mocht geen priester een voet in Japan zetten. Eerst in 1857 werd de eerste missionaris weer toegelaten. Nauwelijks was hij met de prediking van het Evangelie begonnen, of een bejaarde Japannees kwam hem opzoeken, en opmerkelijk zijn de vragen, die deze hem stelde: »Zijt gij gezonden door den grooten Vader van Rome? Vereert gij de H. Maagd Maria? Zijt gij ongehuwd?« Toen de Missionaris deze drie vragen bevestigend kon beantwoorden, viel de Japannees onder tranen aan zijne voeten, en riep uit: »God zij gedankt! zij zijn Maagden en ware leerlingen van onzen Vader Franciscus!« En toen bleek het, dat, niettegenstaande de wreedste vervolgingen drie eeuwen hadden voortgewoed, nog bijna tweemaal honderd duizend Christenen aan het geloof hunner Vaders waren trouw gebleven. (1)

Een Amerikaansch schrijver steekt geestig den draak met de voorstanders van den gehuwden staat

(1) Wetzer und Welte's Kirchenlexikon. Art. Japan.

der priesters. »Zoudt gij u den H. Paulus of Joannes kunnen voorstellen,« vraagt hij, »op een huwelijksreis, tusschen kisten en koffers, die de bruidjes in de modewinkels van Athene of Ephesus hebben volgepakt? Gij zult toch moeten toegeven, dat zoo'n gezicht de genadeslag zijn zou voor het geheele Christendom. Ik zet het den beste, zijne verbeelding moge dan de reusachtigste bokkesprongen maken, om zich den majestueusen tegenstander van den Ariaanschen Keizer voor te stellen, den Nijl op vluchtend vergezeld van Mevrouw Athanasius; of den H. Joannes Chrysostomus, die door Phrygië omzwerft met zijn echtgenoot in een bruidsjapon aan den arm. Zou koning Ethelbert van Engeland Christen geworden zijn, als de H. Augustinus hem zijne vrouw met de bruidsjuffers had voorgesteld?« (1)

Hoevele ongehuwde Bisschoppen en priesters vallen jaarlijks als slachtoffers van hun geloofsijver; nooit rust voor den katholieken priester gevangenschap, verbanning, marteldood. Zulke offers mag men immers niet vergen van menschen, die het genot van den huiselijken haard kennen, en de verantwoordelijkheid dragen voor vrouw en kinderen.

Maar geeft de H. Paulus aan de priesters geen verlof om te huwen, als hij schrijft: »Hebben wij wellicht niet macht, eene vrouw, *die* eene zuster is, mede te voeren, gelijk ook de overige Apostelen?« (2) Hoewel de Statenvertaling den tekst getrouw teruggeeft: »eene vrouw, eene zuster zijnde,« worden deze woorden door Van der Palm geheel ten onrechte, en tegen den zin van den Grondtekst, ver-

(1) Marshall, Comedy of Convocation.

(2) I Cor. IX. 5.

taald met: »eene zuster *als* vrouw.« Van de eerste tijden af is door alle kerkelijke schrijvers den zin van dit vers in dier voege opgevat, dat Paulus hier alleen zegt, dat hij ook *eene Christelijke vrouw* met zich zou kunnen omvoeren, op gelijke wijze als anderen deden, en dit ten aanzien van den Heiland uit de H. Schrift bekend is. (1)

Ook werpt men tegen het Celibaat op, dat de H. Paulus den gehuwden staat der priesters schijnt te veronderstellen, door van een Bisschop te vorderen, dat hij zij »ééner vrouwe man.« (2) Deze woorden kunnen niet beduiden, dat de Bisschop een gehuwd man moet zijn, om de bovengemelde reden, dat de H. Paulus zelf niet gehuwd was. Zij beduiden niets anders, zooals ook door Protestantsche uitleggers wordt toegegeven, dan een verbod om iemand tot Bisschop te kiezen, die hertrouwd is na den dood zijner eerste vrouw. Het was in die dagen niet altijd mogelijk ongehuwden tot de Bisschoppelijke waardigheid te verheffen. Daarom was de Kerk somtijds gedwongen hare Bisschoppen onder de gehuwden uit te kiezen; doch altijd gold de bepaling, dat zoo iemand niet voor de tweede maal mocht gehuwd zijn. Zij waren daarenboven verplicht, indien zij geene weduwnaars waren, zich van hunne vrouwen te onthouden.

Anderen halen tegen het Celibaat de woorden van Paulus aan: »In latere tijden zullen sommigen afvallig worden van het geloof, gehoor gevende aan geesten van misleiding, verbiedende te

(1) Zie Mr. S. P. Lipman. De Epistelen van den H. Apostel Paulus. t. d. p.

(2) I Tim. III. 2.

huwen.« (1) Doch deze woorden slaan op de dwaalleeraars, die het huwelijk zelf onheilig en zondig achten. De katholieke Kerk leert daarentegen, dat het huwelijk niet slechts een wettige staat is voor degenen, die er toe geroepen zijn, maar dat het ook een Sacrament is, waardoor zelfs de hoogste graad van heiligheid kan bereikt worden.

Sommigen gaan zoover, dat zij onthouding onmogelijk noemen. Zelfen schijnen zij zoo trouwlustig te zijn, dat zij zich niet kunnen voorstellen, dat ook een ander zijne zinnen niet op het huwelijk zet, of dat zij hem misschien het voorrecht om ongehuwd te blijven misgunnen. Maar wie dit beweren zijn in tegenspraak met de wijsheid van Jesus Christus en zijne Apostelen, die ongehuwd leefden, en den ongehuwden staat aanraadden; zij belasteren priesters en kloosterzusters, en trekken onredelijk de reinheid hunner eigene ongehuwde zusters, dochters en zoons in twijfel. Hoevele mannen en vrouwen zijn er in de wereld, die, jaren lang, ja, hun geheele leven, ongehuwd blijven? Wie zou het wagen, al deze menschen van oningetogenheid te beschuldigen?

Ook kan men niet over de al te groote gestrengheid van het Celibaat klagen; want niemand wordt er toe gedwongen, en eerst na rijp beraad wordt het vrijwillig aanvaard.

Evenmin kan men tegen het Celibaat de woorden aanvoeren, die God bij de schepping sprak: »Wast aan, en vermenigvuldigt u,« want deze houden slechts den zegen in, dien God aan zijne schepselen schonk; moesten zij als een gebod worden beschouwd, dan telden immers Christus en zijne Apostelen ook onder

(1) I Tim. VI. 1-3.

de overtreders der Wet. Wel heeft het Celibaat een overwegenden invloed op het huwelijk; want terwijl het getal van degenen, die zich door gelofte van eeuwigdurende zuiverheid aan God wijden, een nauwelijks merkbaar deel der bevolking uitmaakt, neemt het getal der geboorten juist in die streken het meest toe, waar de Katholieke geestelijkheid het meeste gezag heeft; want daar weten de gehuwden, dat het hooge doel van het huwelijk niet is het voldoen der zinnelijke lusten, maar de uitbreiding van het Godsrijk op aarde, door God bezegeld in het Sacrament.

HOOFDSTUK XXXI.

HET HUWELIJK.

Het huwelijk is niet eene bloot natuurlijke verbintenis tusschen man en vrouw, maar deze verbintenis is door Jesus Christus tot de waardigheid van Sacrament verheven: »Mannen! hebt uwe vrouwen lief, gelijk ook Christus de Kerk heeft liefgehad, en Zich Zelfen heeft overgeleverd voor haar, opdat Hij haar heilig zoude maken, haar gezuiverd hebbende met het bad des waters in het woord des levens, opdat Hij Zelf aan Zich Zelfen volheerlijk de Kerk zoude voorstellen, niet hebbende smet of rimpel, of iets dergelijks, maar opdat zij heilig zij en vlekkeloos. Zóó zijn ook de mannen schuldig, lief te hebben hunne vrouwen, als hunne lichamen Hierom zal de man zijnen vader en zijne moeder verlaten, en zijne vrouw aanhangen en de twee zullen in één vleesch zijn. Deze geheimenis is groot, doch ik zeg in Christus en in de Kerk.« (1)

Met deze woorden verklaart de Apostel, dat de

vereeniging van Christus met zijne Kerk het grondbeeld is van het huwelijk. Die vereeniging van Christus met zijne Kerk is eene bovennatuurlijke vereeniging, door Gods genade bezegeld, om de Kerk te heiligen en te zuiveren, »opdat zij heilig en vlekkeloos zij;« daarom wordt ook de vereeniging van Christelijke echtgenooten door Gods genade bezegeld. De echtgenooten moeten elkander beminnen, gelijk Christus zijne Kerk bemind heeft, zij moeten de deugden beoefenen en de plichten vervullen, die het huwelijk van hen vordert, maar dit kunnen zij niet zonder Gods bijzondere genade.

De Kerkvaders, de Concilies, de Liturgieën van de Oostersche en Westersche Kerk, de Kopten ook en Jacobieten, de Syriërs, de Nestorianen en andere afgescheidene Kerken, die zich reeds vóór veertien eeuwen voor de Katholieke gemeenschap hebben losgerukt, allen erkennen het Christelijk huwelijk als een Sacrament.

Daarom zegt het Concilie van Trente: »Christus zelf, de insteller en voltooiër der eerwaardige Sacramenten, heeft ons door zijn lijden de genade verdiend, die de natuurlijke liefde volmaakt, de onverbreekbare vereeniging versterkt, en de echtgenooten heiligt, waarop de Apostel Paulus zinspeelt met de woorden: »Mannen! hebt uwe vrouwen lief, gelijk ook Christus de Kerk heeft liefgehad, en Zich Zelfen heeft overgeleverd voor haar;« terwijl hij er aanstonds bijvoegt: »Deze geheimenis is groot, doch ik zeg in Christus en in de Kerk.« Wijl derhalve het huwelijk onder de Wet van het Evangelie de voormalige echtverbintenissen, om de genade door Christus, overtreft, zoo hebben onze heilige Vaders, de Kerkvergaderingen en de overlevering der geheele

Kerk steeds geleerd, dat hetzelfde met recht onder de Sacramenten der Nieuwe Wet moet gerekend worden.« (1)

Het Evangelie verbiedt meer dan éenen man of meer dan ééne vrouw te gelijk te hebben. »Hebt gij niet gelezen,« spreekt onze Verlosser, »dat Hij die in den beginne den mensch heeft geschapen, hen man en vrouw heeft gemaakt, en gezegd: Hierom zal de man vader en moeder verlaten, en *zijne vrouw* aanhangen, en *de twee zullen in één vleesch zijn*. Zoo zijn zij niet meer twee, maar één vleesch.« (2) Onze Heer brengt het huwelijk tot den oorspronkelijken toestand terug, zooals het door God was ingesteld. (3) In dien oorspronkelijken toestand nu was het huwelijk de vereeniging van éenen man met ééne vrouw; want Jehova schiep voor Adam slechts ééne hulpe, hem gelijk. Had de veelwijverij in Gods bedoeling gelegen, zoo zou Hij er meerdere geschapen hebben. Ook zegt de H. Schrift, dat de man *zijne vrouw* zal aanhangen, niet *zijne vrouwen*; en dat zij, niet drie of meer, doch *twee* in één vleesch zijn zullen.

Vandaar is de leer der Mormonen, die in Amerika zoovele aanhangers telt, met de waarheid van het Evangelie in strijd, en om die reden door de Kerk veroordeeld. Veelwijverij is altijd en overal een onuitputtelijke bron van twisten en familieveeten. Zij kweekt doodelijke afgunst en haat tusschen de vrouwen van hetzelfde huisgezin, en zaait tweedracht onder de kinderen, die elkaar in de gunst en de erfenis van hun gemeenschappelijken vader trachten te onderkruipen.

(1) *Sees. XXIV.*

(2) *Matth. XIX, 4-6.*

(3) *Gen. II.*

Het huwelijk is de onverbreekbaarste en onheroepestijlste verbintenis, die kan gesloten worden. Bij andere menscheelike overeenkomsten is nog eene wettelijke ontheffing mogelijk; bij deze niet. Volken mogen onderling hunne handelstractaten opzeggen; handelaars hunne vennootschap verbreken; broeders uit elkander gaan en het ouderlijk huis verlaten, zooals Jacob en Ezau; vrienden, gelijk Abraham en Loth, kunnen verplicht zijn te scheiden. Maar volgens Gods Wet, wordt de band, die de echtgenooten vereenigt, slechts verbroken door den dood. Geen zwaard kan den knoop des huwelijks, dien God zelf gelegd heeft, doorhakken, want »hetgeen God heeft verbonden, scheide de mensch niet.«(1)

Het is opmerkelijk, dat èn drie van de vier Evangelisten èn de Apostel der Heidenen de onontbindbaarheid van het huwelijk uitdrukkelijk leeren, en den gehuwde verbieden tijdens het leven van zijne echtgenootte een tweede huwelijk aan te gaan. Bijna geen voorschrift der zedenleer wordt ons in de H. Schrift zoo nadrukkelijk ingescherpt.

De Phariseën kwamen tot Jesus »om Hem te beproeven, zeggende: Is het eenen man geoorloofd, zijne vrouw te verlaten, uit welke oorzaak ook? Hij antwoordde en sprak tot hen: Hebt gij niet gelezen, dat Hij, die in den beginne den mensch heeft geschapen, hen man en vrouw heeft gemaakt, en gezegd: Hierom zal de man vader en moeder verlaten, en zijne vrouw aanhangen, en de twee zullen in één vleesch zijn. Zoo zijn zij niet meer twee, maar één vleesch. Daarom hetgeen God heeft verbonden, scheide de mensch niet! Zij zeiden toi

(1) Matth. XIX. 6.

katholieke Kerk daarentegen leert, dat de huwelijksband tusschen *Christenen*, indien het huwelijk geldig aangegaan en voltooid is, alleen door den dood kan verbroken worden, en dat de woorden: »tenzij om overspel,« bij wijze van voorbeeld, slechts eene der redenen aangeven, waarom het aan gehuwden geoorloofd kan zijn, gescheiden van elkander te leven, zonder dat het hun evenwel vrijstaat een nieuw huwelijk aan te gaan. Met andere woorden: Overspel kan een reden zijn tot scheiding van tafel en bed, nooit eene reden tot echtscheiding, *a vinculo matrimonii*.

De Kerk heeft deze leer op het Concilie van Trente in den volgenden vorm afgekondigd:

»Indien iemand zou zeggen, dat de Kerk dwaalt, terwijl zij geleerd heeft en leert volgens de Evangelische en Apostolische leer, dat de huwelijksband niet kan verbroken worden om overspel van een der echtgenooten, en dat beiden, zelfs de onschuldige, die geene aanleiding tot overspel gaf, geen ander huwelijk kunnen aangaan, zoolang de andere echtgenoot leeft, en dat hij overspel bedrijft, die, na de overspelige vrouw te hebben weggezonden, eene andere huwt, zooals ook zij, die, na den overspeler verlaten te hebben, een anderen man zou trouwen, hij zij in den ban.« (1)

»Indien iemand zegt, dat de Kerk dwaalt, als zij verklaart, dat wegens vele oorzaken tusschen de echtgenooten eene scheiding van tafel en bed voor een bepaalden tijd kan plaats hebben, die zij in den ban.« (2)

Om in te zien, dat deze uitleg de eenige ware is,

(1) Sess. XXIV. can. 7.

(2) t. a. p. can. 8.

behoeven wij de tekstwoorden slechts te vergelijken met de woorden van de Evangelisten Marcus en Lucas, en van den H. Paulus, die allen, zonder eenig voorbehoud, de verbreking van den *band* des huwelijks verbieden.

Bij den H. Marcus lezen wij: »Wie zijne vrouw verlaat, en eene andere trouwt, doet overspel tegen haar. En indien eene vrouw haar man verlaat, en met eenen anderen huwt, doet zij overspel.« (1)

Dezelfde verklaring, zonder van eene uitzondering te reppen, legt de H. Lucas af: »Een iegelijk, die zijne vrouw verlaat, en eene andere huwt, doet overspel; en wie eene van den man verlatene huwt, doet overspel.« (2) Beide Evangelisten verbieden zoowel den man als de vrouw om een tweede huwelijk aan te gaan, hoe ernstig de reden hunner scheiding ook zijn moge. Was het den beleedigden echtgenoot geoorloofd eene andere vrouw te huwen, dan zouden zij deze uitzondering zeker niet onvermeld hebben gelaten.

Van het Evangelie overgaande naar den Brief van den H. Paulus aan de Corinthiërs, vinden wij ook daar hetzelfde verbod zonder eenig voorbehoud. De Apostel schrijft aan eene stad, die eerst kortelings tot het Christendom bekeerd is. Onder andere waarheden bespreekt hij ook de leer der Kerk over het huwelijk. Wij moeten veronderstellen, dat hij dit stipt eerlijk doet, zonder iets te verhelen of te verduisteren; en dat hij de leer voorstelt als een trouwe dienaar des Heeren, wiens woorden door den H. Geest zelve worden ingegeven. Hij spreekt nu de

(1) Marc. X. 11, 12.

(2) Luc. XVI. 18.

Corinthiërs aldus toe: »Den gehuwden echter gebied niet ik, maar de Heere, dat de vrouw niet van den man scheide, en zoo zij gescheiden is, ongehuwd blijve, of met haren man zich verzoene, en de man verlate de vrouw niet.« (1) In den naam van zijn goddelijken Meester verbiedt de Apostel aan de gescheiden echtgenooten een nieuw huwelijk, zonder van overspel te gewagen. Indien zulk een gewichtige uitzondering bestond, zou Paulus haar zeker niet over het hoofd hebben gezien; anders zou hij het juk des Evangelies zwaarder gemaakt hebben dan de Heer zelve.

Voegen wij nu hierbij de woorden van Christus bij Mattheus V. 32: »Ik zeg u, dat wie zijne vrouw verlaat, behalve in geval van overspel, die maakt, dat zij overspel doet, en wie de verlatene vrouw trouwt, doet overspel.« Christus zegt hier uitdrukkelijk drieërlei: 1° dat iemand, die *zonder wettige reden* zijn vrouw verlaat, medeschuldig is aan haar overspel; 2° dat overspel eene der redenen is, waarom het iemand *geoorloofd kan zijn* zijne echtgenoot te verlaten; 3° dat al wie eene verlatene vrouw trouwt, zij moge dan aan overspel schuldig zijn of niet, overspel met haar bedrijft. Uit deze woorden blijkt dus, dat, hoewel er redenen kunnen bestaan, waarom iemand de samenleving met zijne echtgenoot mag afbreken, de band des huwelijks evenwel onaantastbaar blijft.

In dit licht beschouwd valt het niet moeilijk, den waren zin van Christus' woorden te begrijpen: »Wie zijne vrouw verlaat, tenzij om overspel, en eene andere huwt, doet overspel.« Wij moeten deze woor-

(1) I Cor. VII. 10, 11.

den namelijk aldus verstaan: Wie zijne vrouw verlaat (wat slechts om wettige redenen, met name om overspel, geschieden mag) en eene andere huwt, doet overspel.

Voorgelicht door de eeuwige Waarheid, heeft de Kerk ten allen tijde verboden, dat echtgenooten, die gescheiden leven, tot een tweede huwelijk overgaan, zoolang beide partijen nog in leven zijn. Dit is de onverbiddelijke wet, die zij voor het eerst aan eene Heidensche wereld verkondigde, en die zij tot het einde der dagen, zonder wijken of wanken, verdedigen zal, hoe ook de losgebroken hartstochten harer eigene oproerige kinderen tegen haar aanstormen.

Hendrik VIII, eertijds een gehoorzame zoon der Kerk, en verdediger harer rechten, vatte ter kwader ure een vloekwaardige genegenheid op voor Anna Boleijn, eene hofdame der koningin, en wilde haar huwen, na van zijne wettige echtgenoot, Catharina van Arragon, gescheiden te zijn. Maar Paus Clemens VII, wiens toestemming gevraagd werd, weigerde onverbiddelijk de echtscheiding goed te keuren, hoewel hij gemakkelijk voorzien kon, dat door zijne weigering de Kerk aan bloedige vervolging zou worden blootgesteld, en de heillooze afval van den Koning een geheel volk zou meesleuren. Had de Paus in de verstooting van Catharina, en het huwelijk met Anna Boleijn toegestemd, dan was Engeland voor de Kerk behouden gebleven, maar de Kerk had haar vlekkeloozen titel verloren van Leermeesteres der Waarheid.

Toen Napoleon I zijne echtgenoot Joséphine verstiet, en met Louisa van Oostenrijk huwde, vroeg hij zelfs geene toestemming van den Paus, zoo innig was hij overtuigd, dat het vruchteloze moeite zijn

zou, den Heiligen Vader te willen overhalen om zijne goedkeuring aan de echtscheiding en het volgend huwelijk te hechten.

Eenige jaren te voren had Napoleon aan Pius VII verzocht, het huwelijk van zijn broeder Jérôme met Miss Patterson van Baltimore te willen ontbinden. De Paus zond het volgende antwoord aan den Keizer: »Uwe Majesteit zal begrijpen, dat het na de ingewonnen berichten niet in onze macht staat, de ongeldigheid van het huwelijk uit te spreken. Wij kunnen geen oordeel vellen, dat in tegenspraak is met de wetten der Kerk; en wij mochten niet, met terzijdestelling dezer wetten, de ongeldigheid staande houden van eene verbintenis, die naar Gods woord onverbreekbaar is.«

Christelijke vrouwen en moeders, welken dank zijt gij schuldig aan de katholieke Kerk voor de eervolle plaats, die gij in de maatschappij inneemt! Zoo gij niet langer als slavinnen beschouwd wordt, maar als gelijken uwer mannen; zoo gij niet langer de speelbal zijt hunner luimen, en niet elk uur met verschopping bedreigt wordt, evenals de vrouwen van Turken en Mormonen, maar erkend wordt als meesteressen en koninginnen van uw huisgezin, dan hebt gij dit alleen aan de Kerk toe te schrijven. En vooral de Pausen moet gij dank weten voor uwe vrijheid, want in de volle majesteit hunne geestelijke macht rezen zij op, om uwe rechten te verdedigen tegen de dwingelandij van wellustige echtgenooten.

Hoe steekt de handelwijze van vele voormannen der Hervorming hierbij af, die met de leus van geestelijke hervorming op de lippen, de maatschappij misvormden, door aan de echtscheiding

eene rol toe te wijzen op het tooneel dezer wereld; helaas, maar al te spoedig is deze eene hoofdrol geworden.

Hendrik VIII werd van zijne echtgenoot Catharina gescheiden door Cranmer, den eersten Hervormden Primaat van Engeland. Luther en zijne geestverwanten, Melancton en Butzer, gaven Philip, den Landgraaf van Hessen, verlof om twee vrouwen te gelijk te hebben.

De Hervormers hadden de geesten ontketend, maar zij kenden het tooverwoord niet, dat hen weer in hun kerker teruggedreef. Thans gaan de volken diep gebukt onder den vloek van hunne schendige daad. Geene wonde is der maatschappij geslagen, zoo diep, als toen het verlof tot echtscheiding in de Wetboeken der Staten werd ingelascht. Men verwijt aan de katholieke Kerk dat zij te gestreng is, als zij aan volstrekte onontbindbaarheid van het huwelijk vasthoudt. Maar men moet wel bedenken dat niet de Kerk, maar haar goddelijke Stichter de Wet gemaakt heeft. De Kerk heeft slechts te waken, dat de Wet wordt nageleefd.

Maar de Wet, hoe gestreng ook, wordt de barmhartigheid zelve, als men haar vergelijkt met de wreede gevolgen, die de echtscheiding na zich sleept.

De echtscheiding, die den band des huwelijks breekt, stort huisgezin en maatschappij met al hare leden in het verderf.

Zij brengt personen, die niet voor elkaar geschikt zijn, lichtzinnig bijeen, want men is minder omzichtig, als het eene verbintenis geldt, die elk oogenblik kan verbroken worden. Zij prikkelt ontevredene en gewetenlooze echtgenooten tot ongebondenheid en huiselijken twist, tot overspel zelfs, daar ze weten,

dat deze misdaad hun eene wettige reden tot scheiding aan de hand doet. Zij verwekt wreed geschil tusschen de ouders over het bezit van hun kroost. Zij berooft de kinderen van den beschuttenden arm des vaders, of van de teedere zorg der moeder, en verwijst hen maar al te dikwijls naar de ijskoude armhuizen eener onverschillige wereld; want bij echtgenooten, die geene liefde voor elkander gevoelen, is ook de liefde voor hunne kinderen gewoonlijk uitgedoofd. In één woord, zij vergiftigt het huisgezin met een pestdamp van troostelooze eenzaamheid, die geen rijkdom of weelde verdrijven kan.

Er is slechts één geneesmiddel voor dezen kanker der maatschappij: het onverbiddelijke verbod om den band des huwelijks te verbreken, zooals dat in oorspronkelijke zuiverheid door het Evangelie wordt geleerd en door de Kerk wordt vastgehouden. In katholieke landen telt echtscheiding onder de zeldzaamheden, en zij wordt slechts aangevraagd door degenen, die het juk der Kerk hebben afgeworpen. En zoo, Godlof! de heilige wetten des huwelijks nog door zulk eene groote schare in de protestantsche Kerken worden nageleefd, is dit voor een niet gering deel te danken aan het gestadig voorbeeld der katholieke Kerk, die haar heilzamen invloed uitstrekt ver buiten eigen gebied, evenals de zon ook naar die plaatsen licht en warmte uitzendt, waar hare stralen slechts schemerend kunnen doordringen.

E I N D E.

REGISTER.

Aanroeping der Heiligen, zie Heiligen.

Adam's zonde 305, overgegaan op zijne nakomelingen 306.

Afgescheidenen 64.

Afgodsbeelden 236.

Aflaat, beteekenis 417, schuld en straf der zonde 418, hoe de tijdelijke straf der zonde wordt weggenomen 418, de macht om aflaten te verleen door Christus aan de Kerk geschonken 419, ten allen tijde door de Kerk uitgeoefend 420, is een uitoefening der sleutelmacht 421, volle aflaat, gedeeltelijke aflaat 422, is geen vergiffenis van zonden 422, geen vrijbrief om zonden te bedrijven 423, wekt op tot werken van boetvaardigheid, godsvrucht en naastenliefde 423, voorgewende misbruiken 424.

Aflaatbul van Paus Leo X 424.

Aflaathandel 425.

Alb 386.

Albigenzen en Katharen 288.

Amict 386.

Anglicaansche Kerk 64.

Apostelen, hun zending en macht 17.

Apostoliciteit der Kerk, hare beteekenis 55, in de H. Schrift geleerd 55, alleen de katholieke Kerk predikt de leer der Apostelen 57, en leidt hare zending op de Apostelen terug 62, onzichtbare

Kerk der Hervormers 65, opvolgers van Petrus 66.
Arianisme en *Protestantisme* 74.

Ban, kerkelijke 274.

Bartholomeusnacht, geschiedenis 301, had niets met
godsdienst te maken 302, houding van Paus en
Bisschoppen 302.

Becanus over vrijheid van godsdienst 271.

Beelden van Heiligen, gebruik van beelden in de
eerste tijden van het christendom 233, beelden-
storm in vroegere eeuwen 234, beeldenstorm in
de zeventiende eeuw 235, leer der Kerk over de
beelden 235, het verbod van beelden in de H.
Schrift 238, oordeel van Protestanten over beelden
240, beelden versieren het huis Gods 241, zijn
de catechismus voor de onwetenden 243, verleven-
digen de godsvrucht en liefde 244, zijn een
belijdenis van ons geloof 245, wekken op tot
deugd 245.

Beeldenstorm, zie *Beelden van Heiligen*.

Bekeering der volken, door ongehuwde priesters 450.

Benedictus van Weremouth en Jarrow over heiligen-
beelden 243.

Biecht, Gods zoon op de wereld gekomen om den
mensch van de zonde te verlossen 389, sticht de
Kerk om zijn werk der verzoening voort te zetten
391, geeft aan de Apostelen en hun opvolgers de
macht om zonden te vergeven 392, bewijzen uit
de H. Schrift 393, bewijzen uit de Kerkvaders
397, de Biecht niet ingesteld na het Apostolisch
tijdvak 402, kon ook niet na dat tijdvak ingesteld
worden 404, opwerpingen tegen de Biecht 406,
heilzame invloed der Biecht 414.

Bilderdijk over Maria 213, 214.

Bloedbruiloft, Parijsche zie Bartholomeusnacht.

Bloemen als versiering 384.

Book of Common Prayer 377.

Broeders van Jesus 203.

Burgerlijke vrijheid, zie *Vrijheid*.

Bijbel, Gods woord 95, niet de eenige geloofsbron 95, verhouding van het Joodsche volk tegenover den Bijbel 95, Christus' leer aangaande den Bijbel 97, ontstaan van den Bijbel 101, niet voor ieder mensch bereikbaar 102, niet voor ieder mensch verstaanbaar 104, bevat niet alle waarheden 108, door de Kerk met groote zorg bewaard 109, vertalingen in de moedertaal 110, de Vulgata 110, ten tijde van Geert Groote 113, verbod van bijbellezen 113, Luther's vertaling is niet de eerste 114, moderne theologie en de Bijbel 115, de Bijbel en de Katholieken 117.

Calixtijnen 351.

Calvijn en Inquisitie 283.

Canon der Mis 376.

Celibaat. De ongehuwde staat door Christus en de Apostelen aangeprezen 445, door de Kerk wettelijk aan hare priesters voorgeschreven 447, uitzonderingen 447, overtredingen 448, gronden voor de wet van het celibaat 449, tegenwerpingen tegen het celibaat 452.

Ceremoniën, zie *Plechtigheden*, *Hoogmis*.

Christelijk Gereformeerden 63.

Christenen, eerste en de Bijbel 102.

Christus, zie *Jesus Christus*.

Collectgebeden 376.

Communie onder ééne gedaante. Leer der Kerk 344, bewezen uit de H. Schrift en de Kerkvaders 345,

bëaamd door Luther en Leibnitz 346, door Christus aan de regeling der Kerk overgelaten 346, geschiedkundig overzicht van de gebruiken en voorschriften der Kerk 348, gronden voor de tegenwoordige regeling 348.

Concilie van Trente 45, van het Vaticaan 51.

Concilies, algemeene 139.

Concomitantia 345, 346.

Cromwell en geloofsvervolging 284.

Dogma en Openbaring 26.

Doleerenden 64.

Doopsel. Door Christus ingesteld 308, voor allen noodzakelijk, 308, ook voor kinderen 309, bewijzen uit de H. Schrift en de Kerkvaders 309, Doopsel van begeerte 311, Doopsel des bloeds 312, lot der kinderen die zonder Doopsel sterven 312, leer der Kerk 313, onverantwoordelijk gedrag der ouders, die den doop hunner kinderen uitstellen 314, de genaden van het Doopsel 315, leer der Protestanten 318, verschillende wijzen van doopen 318.

Doopsgezinde Gemeente 63.

Drievuldigheid 14.

Echtscheiding, leer der Kerk 459, echtscheiding van Hendrik VIII 464, en Napoleon I 464, echtscheiding door Hervormers goedgekeurd 465, heillooze gevolgen 466.

Eenheid der Kerk 19, hare beteekenis 19, door Christus gewild 20, door de rede gevorderd 22, wordt niet gevonden buiten de katholieke Kerk 23, wordt alleen gevonden in de katholieke Kerk 24, is een troost voor den Katholiek 25, wordt

niet weggenomen door nieuwe dogmatische beslissingen 26.

Eeredienst, uitwendige en inwendige 365, verband tusschen beide 366.

Elisabeth van Engeland en geloofsvervolging 284.

Engelen bidden voor ons 190.

Episcopale Kerk 64, en het Vormsel 325.

Erfzonde, wezen 305, bewezen uit de H. Schrift 306, uit de rede 307, de H. Maagd uitgezonderd 307, belofte van den Verlosser 307.

Evangelien-harmonie 111.

Evangelische Broedergemeente 63.

Evangelisch Luthersche Kerk 64.

Gebed tot de Heiligen, zie *Heiligen*.

Gebeden voor de Overledenen, zie *Vagevuur*, *Overledenen*.

H. Geest nedergedaald over de Apostelen 17, zevendvoudige gave 324.

Gemeenschap der Heiligen, zie *Heiligen*.

Geloofsleer kan zich ontwikkelen 27, wat die ontwikkeling beduidt 28, hoe zij bewezen wordt 29.

Geloofsvervolgingen 281.

Genade, wezen en noodzakelijkheid 304, middelen ter verkrijging 305.

Gereformeerde Kerken 64.

God, natuur en eigenschappen 14.

Godheid van Christus 14, 98.

Godsdienstvrijheid, zie *Vrijheid*.

Goede werken 417.

Heiligen. Aanroeping der Heiligen, leer der Kerk 182, bewijzen uit de H. Schrift: de Heiligen kunnen onze gebeden hooren 183, zij kunnen ons bijstaan

186, zij willen ons gaarne helpen 189; beantwoordt aan ons natuurlijk gevoel 191, doet niet te kort aan de eer van God 192, is niet nutteloos 193, maar heilzaam 194.

Heiligenbeelden, zie Beelden.

Heiligheid der Kerk, hare beteekenis 32, in haar voorbeeld Christus 33, in hare geboden 35, in haar prediking en geschriften 36, in hare genademiddelen 37, in hare Heiligen 39, wordt niet weggenomen door de zonden van sommigen harer kinderen 41, waarom de zondaars tot de Kerk behooren 41.

Hemelvaart van Christus 17.

Hendrik VIII en geloofsvervolging 284, en echtscheiding 464.

Hernhutters 63.

Hersteld Evangelisch Luthersche Kerk 64.

Hervormers als geloofsvervolgers 283, verdraagzaamheid 272, 283.

Hervorming noodzakelijk in de 16de eeuw 44, de wettige 44, de onwettige 45.

Hoogmis 375.

Huwelijk, een Sacrament 456, leer der Kerk 457, door Christus tot den oorspronkelijken toestand teruggebracht 458, gevolgen der veelwijverij 458, onontbindbaarheid van het huwelijk 459, bewijzen uit de H. Schrift 459, leer der Kerk 461, ware beteekenis van Christus' woorden 463, de onontbindbaarheid door de Kerk als onverbiddelijke wet verdedigd 464, zegenrijke gevolgen dezer wet 465, heillooze gevolgen der echtscheiding 466.

Inquisitie, Kerkelijke, Bisschoppelijke 286, Pauselijke 288.

Inquisitie, Spaansche 281, de Kerk niet verantwoor-

delijk voor hare wreedheden 282, geloofsvervolgingen door Hervormers 283, houding der Kerk tegenover dwaling en ketterij 265, 286, de Christelijke Staat steunt de Kerk in haren strijd tegen dwaling en ketterij 287, verschillende straffen op ketterij 288, de Christelijke Staat tegenover Katharen en Albigenzen 288, de Kerk aanvaardt den steun van den Christelijken Staat in haar strijd tegen dwaling en ketterij 289, de Kerk dringt steeds aan op barmhartigheid 290, het getal slachtoffers der Spaansche Inquisitie overdreven 290, waarom de Spaansche Inquisitie werd ingesteld 291, ging van den koning uit met medewerking der Spaansche geestelijkheid 292, de inquisiteurs mannen van beproefde deugd 293, eigenaardig karakter der Spaansche Inquisitie 294, houding van den Paus tegenover de Spaansche Inquisitie 298.

Introitus 377.

Jansenisme 65.

Jesus Christus waarachtig God, waarachtig mensch 14, menschwording, verborgen en openbaar leven, dood 15, verrijzenis en hemelvaart 17, bewijzen voor zijn Godheid 98, eerstgeboren zoon van Maria 203, broeders van Jesus 203, als Verlosser beloofd 307, tweede Adam 206, 308, priester in eeuwigheid naar de orde van Melchisedech 357, gekomen om de menschen van de zonde te verlossen 390.

Joden en de Bijbel 95, gebeden voor de overledenen 259.

Kaarsen 382, geschiedkundige en zinnebeeldige teekenis 383.

Kasuifel 386.

Katharen en Albigenzen 288.

- Katholiciteit der Kerk*, hare beteekenis 47, voorspeld in het Oude Verbond 47, door Christus gewild 48, door de geschiedenis gestaafd 48, wordt alleen in de katholieke Kerk gevonden, rechtens en feitelijk 49.
- Katholieken*, hun aantal 53.
- Kenteekenen der ware Kerk* 18.
- Kerk*, eerste optreden 17, kenteekenen 18, koninkrijk, schaapskudde, Bruid van Christus 21, vergeleken bij het menschelijk lichaam en den wijnstok 22, zichtbaarheid der Kerk 65, onzichtbare Kerk der Hervormers 65, kracht der Kerk door het celibaat 450.
- de Kerk en moderne uitvindingen 77.
- de Kerk en intellectueele ontwikkeling 78.
- de Kerk en vrijheid 79.
- de Kerk en de Bijbel 109, 117.
- Kerkelijke goedkeuring* van Bijbelvertalingen 114.
- Kerkelijke plechtigheden*, zie Plechtigheden en Ceremoniën.
- Kerkelijke Staten*, zie Wereldlijke macht der Pausen.
- Kerkvervolgingen* 71, 275.
- Ketterij* 19, en de Kerk 265, 286, en de Christelijke Staat 287, straffen 288.
- Kinderdoop*, zie Doopsel.
- Kruis*, waarom en hoe vereerd 16.
- Kruisteecken*, aloud gebruik geleerd door de Overlevering 17.
- Laatste H. Sacramenten* 425.
- Latijn*, taal der Kerk 378—382.
- Leibnitz* over het vereeren van beelden 236, de H. Communie onder ééne gedaante 346, het H. Oliesel 420.
- Liturgie*, beteekenis 256, 361, bewijzen voor Maria's Onbevleete Ontvangenis 206, de leer van het Vagevuur 256, het Misoffer 359.

Llorente en Spaansche Inquisitie 290.

Luther gaf niet de eerste Bijbelvertaling uit 114, als geloofsvervolger 283, over de Communie onder ééne gedaante 346, staat veelwijverij toe 466.

Lutheranen 64.

Mahomedanen hebben geen offer 352, 356.

Manipel 384.

Maria, vereering 195, heiligheid 196, roeping 198, moeder van God 190, altijd maagd 201, haar lof in de H. Schrift 208, zalig te prijzen door alle geslachten 212, plicht om haar te vereeren 215, hare vereering doet niet te kort aan de eer van God 219, 227, wij mogen haar aanroepen 222, macht van haar gebed 223, waarom wij haar aanroepen 225, navolging 229.

Maria's Onbevleete Ontvangenis, beteekenis 204, 307, bewijzen uit de H. Schrift 205, uit de Liturgie 206, feest 207.

Maria Monk 434.

Melchisedech 359.

Menisten 63.

Merkteeken, geestelijk merkteeken in de ziel door het Doopsel 314, door het Vormsel 320.

Misboek 376.

Misoffer, beteekenis en doel van offers 352, worden bij alle volken gevonden 352, door God bij de Joden voorgeschreven 353, offers bij de Heidenen 354, offers van het Oude Verbond voorafbeeldingen van het Offer der Nieuwe Wet 354, voorspelling dat zij zouden worden afgeschaft 355, en vervangen door de ééne, reine offerande 355, voorspelling alleen in de katholieke Kerk vervuld 356, Mis, afleiding en beteekenis 357, Misoffer en

Kruisoffer in wezen hetzelfde, slechts onderscheiden door de wijze van offeren 357, 362, instelling en doel van het Misoffer 358, van den tijd der Apostelen af in de Kerk opgedragen 359, bewijzen uit Overlevering, Schismatieke Kerken en Liturgieën 360, tegenwerpingen tegen het Misoffer 361, de H. Mis een hulde- en dankoffer 363, een zoenoffer 364, een smeekoffer 366.

Missaal 376.

Missa praesantificatorum 349.

Moderne theologie en de Bijbel 115.

Napoleon I, waarom vijand der Kerk 276, echtscheiding 464.

Nederlandsch Gereformeerde Kerken 64.

Nederlandsch Hervormde Kerk 63.

Offer, zie Misoffer.

H. Oliesel een Sacrament 427, Sacramenteele genade 427, bewijzen uit de H. Schrift 427, de Kerkvaders 428, de Liturgie en de leer der Schismatieke Kerken 429, door de Protestanten verworpen 430.

Onbevleete Ontvangenis van Maria, zie Maria.

Onfeilbaar Leergezag der Kerk, beteekenis en noodzakelijkheid 83, bewijzen uit de H. Schrift 84, de Kerk kan niet hervormd worden in hare leer 92, een geschiedkundig feit 93.

Onfeilbaarheid van den Paus, beteekenis 146, bewijzen uit de woorden van Christus 151, uit de leer der Kerkvergaderingen 153, is geen nieuwe leer 156, doch slechts de voorstelling van een oude leer in een nieuwen vorm 157, de Kerk, als volkomen en onafhankelijke maatschappij, heeft

een onfeilbaar Opperhoofd noodig 158, een onfeilbare Bijbel is niet voldoende 160, zooals de geschiedenis leert 161.

Onthouding op Vrijdag 16.

Ontwikkeling der geloofsleer 27.

Onverdraagzaamheid der Kerk 270, 282, der Hervormers 272, 283.

Opvolging der Apostelen, onafgebroken 67.

Overledenen, zie Vagevuur.

Gebod voor de overledenen bij de Schismatieke Kerken 257, bij de Joodsche Synagoge 259.

Paschen 17.

Paus, zie Primaat van den Paus, Wereldlijke macht, Petrus.

Petrus' opvolgers 66, eerste Bisschop van Rome 130, zie verder Primaat.

Pinksteren 17.

Plebisciet voor de inlijving der Kerkelijke Staten 173.

Plechtigeden, kerkelijke, beteekenis 367, door het verstand ingegeven 368, 374, door God in de Oude Wet voorgeschreven en door Christus in de Nieuwe Wet bekrachtigd 370, houden gelijken tred met de uitbreiding van het Christendom 371, voorafgebeeld in de beschrijving van het hemelsch Jerusalem 371, moeten gepaard gaan met inwendige aanbidding 372.

Priestergewaden 385, benaming en kleur 386.

Priesterschap, waardigheid 432, de priester is gezant van God 432, en uitdeeler van Gods genadegaven 435, plichten van den priester als man van wetenschap 441, en godsvrucht 443.

Primaat van den Paus. De Pausen opvolgers van Petrus als Opperherders der Kerk 133, hebben

van de Apostelen af steeds het oppergezag in de Kerk uitgeoefend 134, zooals blijkt uit het hooger beroep dat zij aannamen 134, uit de leer der Kerkvaders 136, uit de geschiedenis der Concilies 139, en uit de bekeering der volken 140, opwerpingen tegen het Primaat 143.

Primaat van Petrus. Het ambt van Hoogepriester in het Oude Verbond voorafbeelding van het Primaat 118, geen maatschappij, geen huisgezin kan zonder hoofd bestaan 120, een zichtbaar hoofd is noodzakelijk voor de eenheid der Kerk 121; de belofte 122, de instelling 124, de uitoefening van het Primaat in de H. Schrift 126, voornaamste tegenwerpingen tegen het Primaat 128, Petrus eerste Bisschop van Rome en aldaar gemarteld 130.

Protestanten, hun aantal 49, Mariavereering 212, beelden van Heiligen 247, hebben geen offer 352, 356.

Psalmvertaling van Notker 111.

Regeeringsvormen, geen enkele door de Kerk buitengesloten 52.

Remonstrantsche Broederschap 63.

Ritualisten en kerkplechtigheden 387.

Rome, bisschopszetel van den H. Petrus 130, en van de Pausen 175.

Rousseau en de Biecht 411.

Russische Kerk en het Vagevuur 257.

Sacramenten, beteekenis, wezen en getal 305, laatste of der stervenden 427.

H. Sacrament des Altaars, zie ook Misoffer, Communie. Door alle Evangelisten besproken 329, de werkelijke tegenwoordigheid van Christus bewezen uit de woorden der belofte 330, en der instelling 334,

- uit de leer der Apostelen 338, der Kerkvaders 340, en der Schismatieke sekten van het Oosten 342.
- Schat der Kerk* 416.
- Scheiding van tafel en bed* 461.
- Schisma* 19.
- Schismatieke Kerken*, hunne leer over het Vagevuur 257, het Vormsel 325, het Misoffer 358, de Biecht 403, het H. Oliesel 427.
- Spaansche Inquisitie*, zie Inquisitie.
- Stool* 386.
- Thomas à Kempis* over beelden van Heiligen 244.
- Vagevuur*, leer der Kerk 248, uit het Oude Testament 249, uit het Nieuwe Testament 250, bij de Kerkvaders 252, in de Liturgieën 256, bij de Schismatieke Kerken 257, bij de Joodsche Synagoge 259. De menschelijke rede omtrent het gebed voor de overledenen 261, en het Vagevuur 262.
- Veelwijverij*, heillooze gevolgen 458, door Hervormers toegestaan 466.
- Verlosser* beloofd 307.
- Versiering der Kerken* 384.
- Versterving* 15.
- Vertalingen van den Bijbel* 110.
- Voltaire* en de Biecht 411.
- Voortdurend bestaan der Kerk*, beteekenis 69, voorspeld in de H. Schrift 69, door Christus gewild 70, wordt alleen in de katholieke Kerk gevonden 70, bedreigd door heidendom en ongeloof 71, door ketterij en schisma 73, kan door geen macht ter wereld worden opgeheven 76, is een geschiedkundig feit 80.
- Vormsel*, een Sacrament 321, verschillende benamin-

gen en hun beteekenis 321, geleerd door de H. Schrift 321, niet beperkt tot het Apostolisch tijdvak 323, de wonderbare uitwendige genade-gaven thans niet meer noodig 323, leer der Kerkvaders 324, zevenvoudige gave des H. Geestes 326, het Vormsel nog bewaard in de Schismatieke Kerken van het Oosten 327, door de Hervorming afgeschaft 327, door de Engelsche Episcopale Kerk als uiterlijke plechtigheid bewaard 327.

Vrijdag onthoudingsdag 16, goede Vrijdag 15.

Vrijheid, burgerlijke vrijheid en vrijheid van godsdienst 265, verschillende houding der Kerk tegenover ongeloof en ketterij 265, in welken zin de Kerk voorvechtster is van vrijheid van godsdienst 267, hare leer op dit punt 268, waarin de Kerk onverdraagzaam is 270, leer van Becanus over godsdienstvrijheid 271, onverdraagzaamheid der Hervormers 272, de Kerk verdedigt de burgerlijke vrijheid 273, de Kerk strijdt tegen de dwingelandij der vorsten 273, wordt steeds door de wereldlijke machten vervolgd 275, de ware vrijheid is door de Kerk in de wereld gebracht 279.

Vulgata 110.

Washington's gedachtenis gevierd door de Amerikanen 216.

Wereldlijke macht der Pausen, hoe de Pausen de wereldlijke macht verkregen hebben 163, geldigheid van hun rechtstitel: langdurig bezit 169, rechtmatige verkrijging 169, goed gebruik der oorspronkelijke schenking 170, doel der wereldlijke macht 172, door geen plebisciet omver te werpen 173, protest 174.

Wierook 384.

Wijwater 375.

Zegening kerkelijke 375.

Zondaren als leden der Kerk 41.

Zonde, vergiffenis der zonde, zie Biecht.

D. S. B. M. A.

I N H O U D.

	BLADZ.
Machtiging van den schrijver	1
Een woord vooraf	3
Inleiding (van Z. E. Kardinaal Gibbons) . . .	7
HOOFDSTUK I. De H. Drievuldigheid. De	
Menschwording, enz.	14
» II. Eenheid der Kerk	19
» III. Heiligheid der Kerk	32
» IV. Katholiciteit der Kerk.	47
» V. Apostoliciteit der Kerk	55
» VI. Voortdurend bestaan der	
Kerk	69
» VII. Onfeilbaar leergezag der	
Kerk	83
» VIII. De Kerk en de Bijbel.	95
» IX. Het Primaat van Petrus	118
» X. Het Primaat van den Paus.	133
» XI. Onfeilbaarheid van den	
Paus	146
» XII. Wereldlijke macht der	
Pausen	163
» XIII. Aanroeping der Heiligen	182
» XIV. Is het geoorloofd de Hei-	
lige Maagd Maria als	
Heilige te vereeren, als	
voorspreekster aan te	
roepen en als voorbeeld	
na te volgen?	195

			Bladz.
HOOFDSTUK	XV.	Beelden van Heiligen .	233
»	XVI.	Vagevuur, en gebeden voor de overledenen.	248
»	XVII.	Burgerlijke vrijheid en vrijheid van gods- dienst	265
»	XVIII.	Geloofsvervolgingen. De Spaansche Inquisitie. De St. Bartholomeus- nacht of Parijsche Bloedbruiloft	281
»	XIX.	De Heilige Sacramenten. Het Doopsel	304
»	XX.	Het Vormsel	321
»	XXI.	Het allerheiligste Sa- crament des Altaars.	329
»	XXII.	Communie onder ééne gedaante	344
»	XXIII.	Het Misoffer	352
»	XXIV.	Het gebruik van ker- kelijke plechtigheden.	367
»	XXV.	Ceremoniën der H. Mis .	375
»	XXVI.	Het Sacrament der Biecht	389
»	XXVII.	Aflaten	417
»	XXVIII.	Het H. Oliesel	427
»	XXIX.	Het Priesterschap . .	432
»	XXX.	Het Celibaat	445
»	XXXI.	Het Huwelijk	456
Register			468